

P. OVIDII NASONIS

OPERA OMNIA.

TEXTUM

AD CODICUM LIPSIENSIUM

ALDINARUMQUE FIDEM

ACCURATE RECOGNOVIT

CAROL. HERM. WEISE.

NOVA EDITIO STEREOTYPA C. TAUCHNITIANA

TOMUS III.

FASTI. TRISTIA. EPISTOLAE EX PONTO
IBIS. FRAGMENTA.

NOVA IMPRESSIO.

LIPSIAE
SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.
1872.

P. OVIDII NASONIS
OPERA OMNIA.

TEXTUM
AD CODICUM LIPSIENSIUM
ALDINARUMQUE FIDEM
ACCURATE RECOGNOVIT
CAROL. HERM. WEISE.

NOVA EDITIO STEREOTYPA C. TAUCHNITIANA.

TOMUS III.
FASTI. TRISTIA. EPISTOLAE EX PONTO
IBIS. FRAGMENTA.

NOVA IMPRESSIO.

LIPSIAE
SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.
1872.

LIPSIAE.
Impresserunt Metzger & Wittig.

KALENDARIUM.

IANUARIUS.

A Kal. Ianuarii. Iani festum, Iunonis, Iovis et Aesculapii.
b IV. No.
c III. No. Cancer occidit cosmice.
d II. No.
e Nonis. Lyra oritur.
f VIII. Id.
g VII. Id.
A VI. Id. Festa Iani, Agonalia. Delphin oritur
b V. Id. Medietas hiemis.
c IV. Id.
d III. Id. Festa Carmentis et Iuturnae.
e II. Id.
f Idibus. Festum Iovis. Redditae sunt provinciae populo Romano.
g XIX. Kal. Febr. Caesar Augustus vocatur.
A XVIII. Kal. Sacrificium Carmentis. Festum Porrimae et Postvertae.
b XVII. Kal. Festum Concordiae.
c XVI. Kal.
d XV. Kal. Sol in aquario.
e XIV. Kal.
f XIII. Kal.
g XII. Kal.
A XI. Kal.
b X. Kal.
c IX. Kal. Lyra occidit.
d VIII. Kal. Pectus Leonis occulitur.
e VII. Kal.

f VI. Kal. Festum Castoris [et Pollucis.
g V. Kal.
A IV. Kal.
b III. Kal. Festum Pacis.
c II. Kal.

FEBRUARIUS.

d Kal. Febr. Templum factum est Carmenti. C
Asylum.
e IV. No. Lyra penitus occidit.
f III. No. Occidit Delphin.
g II. No.
A Nonis. Augustus dictus est pater patriae. Aqua
ad occasum.
b VIII. Id.
c VII. Id. [Primus dies Feralium.]
d VI. Id.
e V. Id. Ver incipit.
f IV. Id. Initium Veris.
g III. Id. Bootes oritur: et est festum Fauni.
A II. Id.
b Idibus. Festum Iovis et Fauni. Nefastus dies Fa
c XVI. Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriun
d XV. Kal. Sol intrat in Pisces. Iterum Fauni.
e XIV. Kal.
f XIII. Kal. Festum Quirini. Festum stultorum et
g XII. Kal. Feralia.
A XI. Kal. Caristia virorum.
b X. Kal. Termini.
c IX. Kal.
d VIII. Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initiun
e VII. Kal.
f VI. Kal.
g V. Kal.
A IV. Kal.
b III. Kal. Equiria in campo Martio.
c II. Kal.

MARTIUS.

d Kal. Martii. Festum Martis et Iunonis. Ancili
Non est bonr
e *VI. No.*
f *V. No. Alter piscium* conditur. Oritur vind

KALENDARIUM.

us. Iovi invicto datum est templum. Minora quinqu
Palladis fiunt.
II. Kal. Iulii.
I. Kal. Dione orta est Heliace in fronte Tauri.
. Kal. Flat Zephyrus prosper navigantibus.
Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina
. Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliace.
.. Kal. Delphin oritur chronice. Sol in Cancrum.
sci et Aequi vincuntur.
Kal. Templum datum est Sumano Iovi.
Kal. Aesculapius, qui et dicitur Ophiuchus et
pentarius, chronice oritur.
Kal.
Kal. Victus est Flaminius.
. Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Fe
Fortis Fortunae. Solstitium.
Kal. Festum Larium et Iovis Statoris.
Kal. Orion apparet a Zona inferius. Solstitium
Kal. Laurum.
Kal. Templum Quirino factum.
Kal.
Kal. Festum Pieridum.

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER PRIMUS.

Tempora cum caussis Latium digesta per annum
  lapsaque sub terras ortaque signa canam.
Excipe pacato, Caesar Germanice, vultu
  hoc opus, et timidae dirige navis iter;
officiique levem non aversatus honorem,
  in tibi devoto munere dexter ades.
Sacra recognosces Annalibus eruta priscis;
  et quo sit merito quaeque notata dies.
Invenies illic et festa domestica vobis:
  saepe tibi pater est, saepe legendus avus:
quaeque ferunt illi pictos signantia fastos,
  tu quoque cum Druso praemia fratre feres.
Caesaris arma canant alii; nos Caesaris aras:
  et quoscumque sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum,
  deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires.
  Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina iudicium docti subitura movetur
  principiis, ut Clario missa legenda deo.

Quae sit enim culti facundia sensimus oris,
civica pro trepidis quum tulit arma reis.
Scimus et, ad nostras quum se tulit impetu
ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet et fas est, vates rege vatis habenas,
auspicio felix totus ut annus eat.

Tempora digereret quum conditor urbis, in
constituit menses quinque bis esse suo.
Scilicet arma magis, quam sidera, Romule,
curaque finitimos vincere maior erat.
Est tamen et ratio, Caesar, quae moverit ill
erroremque suum quo tueatur, habet.
Quod satis est, utero matris dum prodeat in
hoc anno statuit temporis esse satis.
Per totidem menses a funere coniugis uxor
sustinet in vidua tristia signa domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
quum rudibus populis annua iura daret.
Martis erat primus mensis, Venerisque secu
Haec generis princeps; ipsius ille pater.
Tertius a senibus, iuvenum de nomine quar
quae sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Ianum nec avitas praeterit umb
mensibus antiquis supposuitque duos.

Ne tamen ignores variorum iura dierum:
non habet officium Lucifer omnis idem.
Ille nefastus erit, per quem tria verba silen
fastus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perstare die sua iura putaris:
qui iam fastus erit, mane nefastus era
Nam simul exta deo data sunt, licet omni

verbaque honoratus libera praetor habet.
Est quoque, quo populum ius est includere septis:
est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
Vendicat Ausonias Iunonis cura Kalendas:
Idibus alba Iovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret. Omnibus istis
(ne fallare,) dies proximus ater erit.
Omen ab eventu est: illis nam Roma diebus
damna sub adverso tristia Marte tulit.
Haec mihi dicta semel, totis haerentia fastis,
ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum
inque tuo primus carmine Ianus adest.
Iane biceps, anni tacite labentis origo,
solus de Superis qui tua terga vides:
dexter ades ducibus, quorum secura labore
otia terra ferax, otia pontus agit.
Dexter ades Patribusque tuis, populoque Quirini:
et resera nutu candida templa tuo.
Prospera lux oritur: linguisque animisque favete.
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
Lite vacent aures, insanaque protinus absint
iurgia: differ opus, livida lingua, tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus aether;
et sonet accensis spica Cilissa focis.
Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
et tremulum summa spargit ab aede iubar.
Vestibus intactis Tarpeias itur in arces:
et populus festo concolor ipse suo est.
Iamque novi praeeunt fasces: nova purpura fulget:
et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda iuvenci,

quos aluit campis herba Falisca suis.
Iupiter, arce sua quum totum spectet in orber
nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve, laeta dies, meliorque revertere semper
a populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse deum te dicam, Iane biform
Nam tibi par nullum Graecia numen habet.
Ede simul caussam, cur de coelestibus unus,
sitque quod a tergo, sitque quod ante, vid
Haec ego quum sumtis agitarem mente tabellis
lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
Tum sacer, ancipiti mirandus imagine, Ianu
bina repens oculis obtulit ora meis.
Extimui, sensique metu riguisse capillos:
et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens baculum dextra clavemque sinistra
edidit hos nobis ore priore sonos:
Disce, metu posito, vates operose dierum,
quod petis, et voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocaba
Adspice, quam longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, et, quae tria corpora restant,
ignis, aqua et tellus unus acervus erant.
Ut semel haec rerum secessit lite suarum,
inque novas abiit massa soluta domos;
flamma petit altum; propior locus aëra cepit:
sederunt medio terra fretumque loco.
Tunc ego, qui fueram globus, et sine imagine m
in faciem redii dignaque membra deo.
Nunc quoque, confusae quondam nota parva fig
ante quod est in me postque videtur idem.
Accipe, quaesitae quae caussa sit altera form
hanc simul ut noris, officiumque meum

ubique vides, coelum, mare, nubila, terras;
sunt nostra clausa patentque manu.
est unum vasti custodia mundi;
ertendi cardinis omne meum est.
uit Pacem placidis emittere tectis,
er tutas ambulat illa vias.
letifero totus miscebitur orbis,
ant rigidae condita bella serae.
foribus coeli cum mitibus Horis;
; officio Iupiter ipse meo.
r Ianus. Cui quum Cereale sacerdos
t libum, farraque mixta sale:
idebis: modo namque Patulcius idem,
o sacrifico Clausius ore vocor.
terno voluit rudis illa vetustas
diversas significare vices.
arrata est: caussam nunc disce figurae.
nen hanc aliqua tu quoque parte vides.
abet geminas, hinc atque hinc, ianua frontes:
us haec populum spectat, at illa Larem.
lens vester primi prope limina tecti
egressus introitusque videt:
rspicio coelestis ianitor aulae
artes, Hesperiasque simul.
Hecates in tres vertentia partes,
ut in ternas compita secta vias.
ne flexu cervicis tempora perdam,
non moto corpore bina licet.
et vultu, si plura requirere vellem,
difficilem non fore, pactus erat.
mum, gratesque deo non territus egi:

verbaque sum, spectans, pauca locutus, hui
Dic, age, frigoribus quare novus incipit ann
qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc est nova temporis a
et nova de gravido palmite gemma tumet:
et modo formatis operitur frondibus arbor;
prodit et in summum seminis herba solum:
et tepidum volucres concentibus aëra mulcent
ludit et in pratis luxuriatque pecus.
Tunc blandi soles: ignotaque prodit hirundo
et luteum celsa sub trabe fingit opus.
Tunc patitur cultus ager, et renovatur aratro.
Haec anni novitas iure vocanda fuit.
Quaesieram multis: non multis ille moratus,
contulit in versus sic sua verba duos.
Bruma novi prima est, veterisque novissima S
principium capiunt Phoebus et annus idem
Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
prima dies. Caussam percipe, Ianus ait.
Tempora commisi nascentia rebus agendis,
totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
nec plus quam solitum testificatur opus.
Mox ego: Cur, quamvis aliorum numina pla
Iane, tibi primum tura merumque fero?
Ut possis aditum per me, qui limina servo,
ad quoscunque voles, inquit, habere deos.
At cur laeta tuis dicuntur verba Kalendis;
et damus alternas accipimusque preces?
Tunc deus incumbens baculo, quem dextra ge
Omina principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures;
et visam primum consulit augur avem.

Templa patent auresque deûm: nec lingua caducas
concipit ulla preces; dictaque pondus habent.
Desierat Ianus: non longa silentia feci;
sed tetigi verbis ultima verba meis:
Quid vult palma sibi rugosaque carica, dixi,
et data sub niveo candida mella cado?
Omen, ait, caussa est, ut res sapor ille sequatur,
et peragat coeptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur, video: stipis adiice caussam,
pars mihi de festo ne labet ulla tuo.
Risit, et, O quam te fallunt tua saecula, dixit,
qui stipe mel sumta dulcius esse putas!
Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
cuius non animo dulcia lucra forent.
Tempore crevit amor, qui nunc est summus, habendi:
vix, ultra quo iam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis,
dum populus pauper, dum nova Roma fuit;
dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Iupiter angusta vix totus stabat in aede;
inque Iovis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quae nunc Capitolia gemmis:
pascebatque suas ipse senator oves.
Nec pudor, in stipula placidam captare quietem
et foenum capiti supposuisse, fuit.
Iura dabat populis posito modo praetor aratro;
et levis argenti lamina crimen erat.
At postquam fortuna loci caput extulit huius,
et tetigit summo vertice Roma deos;
creverunt et opes, et opum furiosa cupido:
et, quum possideant plurima, plura petunt.

Quaerere, ut absumant, absumta requirere certa
atque ipsae vitiis sunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda,
quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.
In pretio pretium nunc est: dat census honores,
census amicitias: pauper ubique iacet.
Tu tamen, auspicium cur sit stipis utile, quaer
curque iuvent nostras aera vetusta manus?
Aera dabant olim; melius nunc omen in auro es
victaque concessit prisca moneta novae.
Nos quoque templa iuvant, quamvis antiqua p
bemus,
aurea; maiestas convenit ista deo.
Laudamus veteres, sed nostris utimur annis.
Mos tamen est aeque dignus uterque coli.
Finierat monitus. Placidis ita rursus, ut ante,
clavigerum verbis alloquor ipse deum:
Multa quidem didici: sed cur navalis in aere
altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit,
ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Caussa ratis superest: Tuscum rate venit in amn
ante pererrato falcifer orbe deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Coelitibus regnis a Iove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
dicta quoque est Latium terra, latente deo.
At bona posteritas puppim formavit in aere,
hospitis adventum testificata dei.
Ipse solum colui, cuius placidissima laevum
radit arenosi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma est, tunc ardua silva vireba
tantaque res paucis pascua bobus erat.

Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro
  nuncupat haec aetas, Ianiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens quum terra deorum
  esset, et humanis numina mista locis.
Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat:
  ultima de Superis illa reliquit humum:
proque metu populum sine vi pudor ipse regebat.
  Nullus erat, iustis reddere iura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem postesque tuebar:
  et clavem ostendens, Haec, ait, arma gero.
Presserat ora deus. Tunc sic ego nostra resolvi,
  voce mea voces eliciente dei:
Quum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno,
  hic ubi templa foris iuncta duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
  protinus Oebalii retulit arma Tati:
utque levis custos, armillis capta Sabinis,
  ad summae Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
  arduus in valles et fora clivus erat.
Et iam contigerant portam: Saturnia cuius
  demserat oppositas invidiosa seras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
  ipse meae movi callidus artis opus;
oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi;
  sumque repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen calidis subieci sulphura venis:
  clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cuius ut utilitas pulsis percepta Sabinis;
  quae fuerat, tuto reddita forma loco est.
Ara mihi posita est, parvo coniuncta sacello:
  haec adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisque recluderis armis?

Nec mora; quaesiti reddita caussa mihi est:
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
tota patet demta ianua nostra sera.
Pace fores obdo, ne qua discedere possit:
Caesareoque diu numine clausus ero.
Dixit; et, attollens oculos diversa videntes,
adspexit toto quidquid in orbe fuit.
Pax erat; et vestri, Germanice, caussa triump
tradiderat famulas iam tibi Rhenus aquas.
Iane, face aeternos pacem pacisque ministros:
neve suum, praesta, deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis;
sacravere Patres hac duo templa die.
Accepit Phoebo Nymphaque Coronide natum
Insula, dividua quam premit amnis aqua.
Iupiter in parte est. Cepit locus unus utrumqu
iunctaque sunt magno templa nepotis avo.

Quis vetat et stellas, ut quaeque oriturque ditque,
dicere? Promissi pars fuit una mei.
Felices animi, quibus haec cognoscere primis,
inque domos superas scandere cura fuit!
Credibile est illos pariter vitiisque locisque
altius humanis exseruisse caput.
Non Venus et vinum sublimia pectora fregit:
officiumve fori, militiaeve labor:
nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco,
magnarumve fames sollicitavit opum.
Admovere oculis distantia sidera nostris;
aetheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur coelum: non ut ferat Ossan Olym
summaque Peliacus sidera tangat apex.

Nos quoque sub ducibus coelum meditabimur illis,
 ponemusque suos ad stata signa dies.

Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
 sparsaque coelesti rore madebit humus;
octipedis frustra quaerentur brachia Cancri;
 praeceps occiduas ille subibit aquas.

Institerint Nonae: missi tibi nubibus atris
 signa dabunt imbres, exoriente Lyra.

Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
 Ianus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potest succinctus caussa minister,
 hostia coelitibus quo feriente cadit:
qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
 semper, agatne, rogat; nec nisi iussus agit.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
 nomen Agonalem credit habere diem:
pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum;
 una sit ut proprio littera demta loco.
Aut, quia praevisos in aqua timet hostia cultros,
 a pecoris lux est ipsa vocata metu.
Fas etiam, fieri solitis aetate priorum
 nomina de ludis Graia tulisse diem.
Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo:
 veraque iudicio est ultima caussa meo.
Utque ea nunc certa est, ita rex placare sacrorum
 numina lanigerae coniuge debet ovis.
Victima, quae dextra cecidit victrice, vocatur.
 Hostibus a domitis hostia nomen habet.
Ante, deos homini quod conciliare valeret,
 far erat, et puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas

acta per aequoreas hospita navis aquas:
tura nec Euphrates, nec miserat India costum,
nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
et non exiguo laurus adusta sono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis
qui poterat violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
in sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidae gavisa est sanguine porcae,
ulta suas merita caede nocentis opes.
Nam sata, vere novo, teneris lactentia succis,
eruta setigerae comperit ore suis.
Sus dederat poenas. Exemplo territus huius
palmite debueras abstinuisse, caper:
quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc, quum stabis ad aram,
in tua quod spargi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxae tibi deditus hostis
spargitur effuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit: nocuit quoque culpa capellae.
Quid bos, quid placidae commeruistis oves?
Flebat Aristaeus, quod apes a stirpe necatas
viderat inceptos destituisse favos.
Caerula quem genetrix aegre solata dolentem,
addidit haec dictis ultima verba suis:
Siste, puer, lacrimas: Proteus tua damna le
quoque modo repares, quae periere, dab
Decipiat ne te versis tamen ille figuris;
impediant geminas vincula firma manus
Pervenit ad vatem iuvenis · resolutaque se

alligat aequorei brachia capta senis.
Ille suam faciem transformat et alterat arte:
mox domitus vinclis in sua membra redit:
oraque caerulea tollens rorantia barba,
Qua, dixit, repares arte, requiris, apes?
Obrue mactati corpus tellure iuvenci:
quod petis a nobis, obrutus ille dabit.
Iussa facit pastor. Fervent examina putri
de bove: mille animas una necata dedit.
Pavit ovis pratum; verbenas improba carpsit,
quas pia dîs ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest, animam quum ponat in aris
lanigerumque pecus, ruricolaeque boves?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
ne detur celeri victima tarda deo.
Quae tamen est triplici pro virgine caesa Dianae,
nunc quoque pro nullà virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviae libare Sapaeos:
et quicunque tuas accolit, Haeme, nives.
Caeditur et rigido custodi ruris asellus.
Caussa pudenda quidem est, sed tamen apta deo.
Festa corymbiferi celebrabat Graecia Bacchi,
tertia quae solito tempore bruma refert.
Dî quoque cultores in idem venere Lyaei,
et quicunque ioci non alienus erat:
Panes, et in Venerem Satyrorum prona iuventus;
quaeque colunt amnes, solaque rura, deae.
Venerat et senior pando Silenus asello,
quique rubro pavidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
gramine vestitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam.
Miscendas large rivus agebat aquas.

Naiades effusis aliae sine pectinis usu,
pars aderant, positis arte manuque comis.
Illa super suras tunicam succincta ministrat:
altera dissuto pectus aperta sinu.
Exserit haec humerum: vestem trahit illa p herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hic aliae Satyris incendia mitia praebent:
pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inextinctae Silene libidinis, urunt.
Nequitia est, quae te non sinit esse senem.
At ruber hortorum deus et tutela, Priapus
omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat: sola suspirat in illa:
signaque dat nutu; sollicitatque notis.
Fastus inest pulchris, sequiturque superbia forma
Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat: et, vino somnum faciente, iacebant
corpora, diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa, sub acernis ultima ramis,
sicut erat, lusu fessa quievit humo.
Surgit amans: animamque tenens, vestigia furt
suspenso digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveae secreta cubilia Nymphae;
ipsa sui flatus ne sonet aura, cavet.
Et iam finitimas corpus librabat in herbas:
illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet: et, a pedibus tracto velamine, vot
ad sua felici coeperat ire via:
ecce rudens rauco Sileni vector asellus
intempestivos edidit ore sonos.
Territa consurgit Nymphe, manibusque Pri
reiicit, et fugiens concitat omne nemus.

At deus, obscoena nimium quoque parte paratus,
omnibus ad Lunae lumina risus erat.
Morte dedit poenas auctor clamoris: et haec est
Hellespontiaco victima sacra deo.
Intactae fueratis aves, solatia ruris,
assuetum silvis, innocuumque genus;
quae facitis nidos, quae plumis ova fovetis,
et facili dulces editis ore sonos.
Sed nihil ista iuvant, quia linguae crimen habetis,
dîque putant mentes vos aperire suas.
[Nec tamen id falsum. Nam, dîs ut proxima quaeque est,
nunc penna veras, nunc datis ore notas.]
Tuta diu volucrum proles, tum denique caesa est:
iuveruntque deos indicis exta sui.
Ergo saepe suo coniux abducta marito
uritur in calidis alba columba focis:
nec defensa iuvant Capitolia, quo minus anser
det iecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte deae noctis cristatus caeditur ales,
quod tepidum vigili provocet ore diem.
Interea Delphin clarum super aequora sidus
tollitur, et patriis exserit ora vadis.

Postera lux hiemem medio discrimine signat:
aequaque praeteritae, quae superabit, erit.

Proxima prospiciet Tithono Aurora relicto
Arcadiae sacrum pontificale deae.
Te quoque lux eadem, Turni soror, aede recepit;
hic ubi Virginea Campus obitur aqua.
Unde petam caussas horum moremque sacrorum?
Diriget in medio quis mea vela freto?
Ipsa mone, quae nomen habes a carmine dictum,

propositoque fave, ne tuus
Orta prior Luna, (de se si cre
a magno tellus Arcade non
Hinc fuit Evander: qui, quam
nobilior sacrae sanguine m
Quae, simul aetherios animo
ore dabat vero carmina ple
Dixerat haec, nato motus in
multaque praeterea, temp
Nam iuvenis, nimium vera
deserit Arcadiam Parrhasi
Cui genetrix flenti, Fortuna
(siste, puer, lacrimas) is
Sic erat in fatis: nec te tua c
sed deus: offenso pulsus e
Non meriti poenam pateris, s
Est aliquid magnis crimen
Conscia mens ut cuique sua
pectora pro facto spemque
Nec tamen ut primus moeres
obruit ingentes ista procell
Passus idem est, Tyriis quond
Cadmus, in Aonia constiti
Passus idem Tydeus, et idem
et quos praeterea longa ref
Omne solum forti patria est;
ut volucri, vacuo quidqui
Nec fera tempestas toto tamen
et tibi, crede mihi, temp
Vocibus Evander firmata men
nave secat fluctus, Hesperi
Iamque ratem doctae monitu
egerat, et Tuscis obvius ib

Fluminis illa latus, cui sunt vada iuncta Terenti,
adspicit, et sparsas per loca sola casas.
Utque erat, immissis puppem stetit ante capillis;
continuitque manum torva regentis iter:
et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
pinea non sano ter pede texta ferit:
neve daret saltum properans insistere ripae,
vix est Evandri vixque retenta manu:
Dîque petitorum, dixit, salvete locorum;
tuque novos coelo terra datura deos:
fluminaque et fontes, quibus utitur hospita tellus,
et nemorum nymphae, Naïadumque chori;
este bonis avibus visae natoque mihique:
ripaque felici tacta sit ista pede.
Fallor? an hi fient ingentia moenia colles?
iuraque ab hac terra caetera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et iam Dardaniae tangent haec littora pinus.
Hic quoque caussa novi femina Martis erit.
Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue: non humili vindice caesus eris.
Victa tamen vinces, eversaque Troia resurges.
Obruet hostiles ista ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammae;
nunc minor hic, toto est altior orbe cinis.
Iam pius Aeneas sacra, et, sacra altera, patrem,
afferet: Iliacos accipe, Vesta, deos.
Tempus erit, quum vos orbemque tuebitur idem:
et fient ipso sacra colente deo:
et penes Augustos patriae tutela manebit.
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,

pondera coelesti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim sacrabor in aris:
sic Augusta novum Iulia numen erit.
Talibus ut dictis nostros descendit in annos,
substitit in medio praescia lingua sono.
Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
Felix, exsilium cui locus ille fuit!
Nec mora longa fuit: stabant nova tecta: ne
montibus Ausoniis Arcade maior erat.
Ecce boves illuc Erytheïdas applicat heros,
emensus longi claviger orbis iter.
Dumque huic hospitium domus est Tegeaea
gantur
incustoditae lata per arva boves.
Mane erat: excussus somno Tirynthius hosp
de numero tauros sentit abesse duos.
Nulla videt taciti quaerens vestigia furti:
traxerat aversos Cacus in antra boves;
Cacus, Aventinae timor atque infamia silvae
non leve finitimis hospitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
grande: pater monstri Mulciber huius erat
proque domo longis spelunca recessibus inge
abdita, vix ipsis invenienda feris.
Ora super postes affixaque brachia pendent,
squalidaque humanis ossibus albet humus
Servata male parte boum Iove natus abibat:
mugitum rauco furta dedere sono.
Accipio; revocamur, ait; vocemque secu
impia per silvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti praestruxerat obiice mor
vix iuga movissent quinque bis illu
[*Nititur hic humeris*, (coelum quoque

tum motu collabefactat onus.]
mul eversum est, fragor aethera terruit ipsum;
e subsedit pondere molis humus.
ovet Cacus collata proelia dextra;
ıe ferox saxis stipitibusque gerit.
nil agitur, patrias male fortis ad artes
git, et flammas ore sonante vomit.
oties proflat, spirare Typhoëa credas,
idum Aetnaeo fulgur ab igne iaci.
Alcides: adductaque clava trinodis
ater adversi sedit in ore viri.
:, mistosque vomit cum sanguine fumos;
moriens pectore plangit humum.
ex illis taurum tibi, Iupiter, unum
, et Evandrum ruricolasque vocat:
itque sibi, quae Maxima dicitur ara,
ɔi pars Urbis de bove nomen habet.
t Evandri mater, prope tempus adesse,
le quo tellus sit satis usa suo.
vates, ut dîs gratissima vixit,
let hunc Iani sic dea mense diem.

n magni castus Iovis aede sacerdos
naris flammis viscera libat ovis:
ue est omnis populo provincia nostro;
s Augusto nomine dictus avus.
dispositas generosa per atria ceras;
ʒerant nulli nomina tanta viro.
ictorem de se vocat: alter Isaurum
retum domitas testificatur opes.
ımidae faciunt, illum Messana superbum,
ımantina traxit ab urbe notam.

Et mortem et nomen Druso Germania fecit.
Me miserum! virtus quam brevis illa fuit!
Si petet a victis, tot sumet nomina Caesar,
quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres, aut torquis ademti
aut corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum est mensura tuarun
sed qui te vicit, nomine maior erat.
Nec gradus est Fabios supra cognominis ullus.
Illa domus meritis Maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omn
hic socium summo cum Iove nomen habet.
Sancta vocant augusta patres: augusta vocantur
templa, sacerdotum rite dicata manu.
Huius et augurium dependet origine verbi,
et quodcunque sua Iupiter auget ope.
Augeat imperium nostri ducis, augeat annos,
protegat et notas querna corona fores:
auspicibusque deis tanti cognominis heres
omine suscipiat, quo pater, orbis onus.

Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,
fient Parrhasiae sacra relata deae.
Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant;
(haec quoque ab Evandri dicta parente reor)
mox honor eripitur, matronaque destinat om
ingratos nulla prole novare viros:
neve daret partus, ictu temeraria caeco
visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse Patres ausas immitia matres,
ius tamen ereptum restituisse, ferunt:
binaque nunc pariter Tegeaeae sacra p
pro pueris fieri virginibusque iubet

Scortea non illi fas est inferre sacello,
ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas veteres ritus, assiste precanti:
nomina percipies nec tibi nota prius.
Porrima placantur Postvertaque, sive sorores
sive fugae comites, Maenali Nympha, tuae.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur:
altera, venturum postmodo quidquid erat.

Candida te niveo posuit lux proxima templo,
qua fert sublimes alta Moneta gradus:
nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam:
nunc te sacratae constituere manus.
Furius, antiqui populi superator Hetrusci,
voverat, et voti solverat ille fidem.
Caussa, quod a patribus sumtis secesserat armis
vulgus; et ipsa suas Roma timebat opes.
Caussa recens melior: sparsos Germania crines
porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatae libasti munera gentis;
templaque fecisti, quam colis ipse, deae.
Haec tua constituit genetrix et rebus et ara,
sola toro magni digna reperta Iovis.

Haec ubi transierit, Capricorno, Phoebe, relicto,
per iuvenis curres signa gerentis aquam.

Septimus hinc Oriens quum se demiserit undis,
fulgebit toto iam Lyra nulla polo.

Sidere ab hoc ignis venienti nocte, Leonis
qui micat in medio pectore, mersus erit.

Ter quater evolvi signantes tempora Fastos,
nec Sementina est ulla reperta dies;

quum mihi, (sensit enim,) Lux haec indicitur, inquit
Musa: quid a Fastis non stata sacra petis?
Utque dies incerta sacris, sic tempora certa,
seminibus iactis est ubi foetus ager.
State coronati plenum ad praesepe iuvenci:
cum tepido vestrum vere redibit opus.
Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
omne reformidat frigore vulnus humus.
Villice, da requiem terrae, semente peracta:
da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum: pagum lustrate, coloni;
et date paganis annua liba focis.
Placentur frugum matres, Tellusque Ceresque,
farre suo, gravidae visceribusque suis.
Officium commune Ceres et Terra tuentur:
haec praebet caussam frugibus, illa locum.
Consortes operum, per quas correcta vetustas
quernaque glans victa est utiliore cibo,
frugibus immensis avidos satiate colonos,
ut capiant cultus praemia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus:
nec nova per gelidas herba sit usta nives.
Quum serimus, coelum ventis aperite serenis:
quum latet, aetheria spargite semen aqua.
Neve graves cultis Cerealia dona cavete
agmine laesuro depopulentur aves.
Vos quoque subiectis, formicae, parcite granis:
post messem praedae copia maior erit.
Interea crescat, scabrae robiginis expers,
nec vitio coeli palleat aegra seges:
et neque deficiat macie, neque pinguior aequo
divitiis pereat luxuriosa suis.

Et careant loliis, oculos vitiantibus, agri;
nec sterilis culto surgat avena solo.
Triticeos foetus, passuraque farra bis ignem,
hordeaque ingenti foenore reddat ager.
Haec ego pro vobis, haec vos optate coloni:
efficiatque ratas utraque diva preces.
Bella diu tenuere viros: erat aptior ensis
vomere; cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones,
factaque de rastri pondere cassis erat.
Gratia dîs domuique tuae: religata catenis
iampridem nostro sub pede bella iacent.
Sub iuga bos veniat; sub terras semen aratas.
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.

At quae venturas praecedit sexta Kalendas,
hac sunt Ledaeis templa dicata deis.
Fratribus illa deis fratres de gente deorum
circa Iuturnae composuere lacus.

Ipsum nos carmen deducit Pacis ad aram.
Haec erit a mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
Pax ades, et toto mitis in orbe mane.
Dum desint hostes, desit quoque caussa triumphi.
Tu ducibus bello gloria maior eris.
Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
canteturque fera non nisi pompa tuba.
Horreat Aeneadas et primus et ultimus orbis:
si qua parum Romam terra timebit, amet.
Tura, sacerdotes, pacalibus addite flammis,
albaque percussa victima fronte cadat.
Utque domus, quae praestat eam, cum Pace perennet,

ad pia propensos vota rogate deos.
Sed iam prima mei pars est exhausta laboris:
cumque suo finem mense libellus habet.

FASTORUM

LIBER SECUNDUS.

Ianus habet finem: cum carmine crescat et an[i]
Alter ut hinc mensis, sic labor alter eat.
Nunc primum velis, Elegi, maioribus itis:
exiguum, memini, nuper eratis opus.
Ipse ego vos habui faciles in amore ministros,
quum lusit numeris prima iuventa suis.
Idem sacra cano, signataque tempora Fastis.
Ecquis ad haec illinc crederet esse viam?
Haec mea militia est: gerimus, quae possun[t] arma:
dextraque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur tela lacerto;
nec bellatoris terga premuntur equi;
nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense;
(his habilis telis quilibet esse potest:)
at tua prosequimur studioso pectore, Caesar,
nomina, per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, et placido paulum mea munera v[u]
respice, pacando si quid ab hoste vacas.

Februa Romani dixere piacula patres.
  Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices a Rege petunt et Flamine lanas,
  queis veteri in lingua Februa nomen erat.
Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
  torrida cum mica farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo, qui, caesus ab arbore pura,
  casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminiam poscentem februa vidi:
  februa poscenti pinea virga data est.
Denique quodcunque est, quo corpora nostra piantur,
  hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
  omne solum lustrant, idque piamen habent,
aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
  tunc quum ferales praeteriere dies.
Omne nefas caussamque mali purgamina totam
  credebant nostri tollere posse senes.
Graecia principium moris fuit. Illa nocentes
  impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
  caede per Haemonias solvit Acastus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Aegeus
  credulus immerita Phasida fovit ope.
Amphiaraides Naupactoo Acheloo,
  Solve nefas, dixit: solvit et ille nefas.
Ah nimium faciles, qui tristia crimina caedis
  fluminea tolli posse putatis aqua!
Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres,)
  primus, ut est, Iani mensis et ante fuit.
Qui sequitur Ianum, veteris fuit ultimus anni
  Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.

Primus enim Iani mensis, quia ianua prima e
Qui sacer est imis Manibus, imus erat.
Postmodo creduntur spatio distantia longo
tempora bis quini continuasse Viri.

Principio mensis, Phrygiae contermina Matri
Sospita delubris dicitur aucta novis.
Nunc ubi sint illis, quaeris, sacrata Kalendis
templa deae? Longa procubuere die.
Caetera ne simili caderent labefacta ruina,
cavit sacrati provida cura ducis;
sub quo delubris sentitur nulla senectus.
Nec satis est homines, obligat ille deos.
Templorum positor, templorum sancte repost
sit Superis, opto, mutua cura tui.
Dent tibi coelestes, quos tu coelestibus, anno
proque tua maneant in statione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Asylī;
qua petit aequoreas advena Tibris aquas.
Ad penetrale Numae, Capitolinumque Tonant
inque Iovis summi caeditur arce bidens.
Saepe graves pluvias adopertus nubibus aethe
concitat, aut posita sub nive terra latet.

Proximus Hesperias Titan abiturus in undas
gemmea purpureis quum iuga demit equis;
illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum,
dicet, Ubi est hodie, quae Lyra fulsit heri?
Dumque Lyram quaerit, medii quoque terga L
in liquidas subito mersa videbit aquas.

Quem modo caelatum stellis Delphina videbas
is fugiet visus nocte sequente tuos:
seu fuit occultis felix in amoribus index:

Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quae nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Saepe, sequens agnam, lupus est a voce retentus:
saepe avidum fugiens restitit agna lupum:
saepe canes leporesque una cubuere sub umbra;
et stetit in saxo proxima cerva leae:
et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
sedit; et accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia saepe tuis fertur, vocalis Arion,
tamquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens puppim conscendit Arion;
atque ita quaesitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventos undasque timebas.
At tibi nave tua tutius aequor erat.
Namque gubernator districto constitit ense,
caeteraque armata conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, puppim.
Non sunt haec digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit:
sed liceat sumta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentque moram. Capit ille coronam,
quae posset crines, Phoebe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas.
Spargitur impulsa caerula puppis aqua.
Inde, fide maius, tergo delphina recurvo
se memorant oneri supposuisse novo.

Ille sedens citharamque tenet, pretiumque hendi
cantat, et aequoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident. Astris Delphina recepit
Iupiter, et stellas iussit habere novem.

Nunc mihi mille sonos, quoque est memor Achilles,
vellem, Maeonide, pectus inesse tuum,
dum canimus sacras alterno pectine Nonas.
Maximus hinc Fastis accumulatur honos.
Deficit ingenium, maioraque viribus urgent.
Haec mihi praecipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens elegis imponere tantum
ponderis? Heroi res erat ista pedis.
Sancte Pater patriae, tibi Plebs, tibi Curia no
hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen, Eq
Res tamen ante dedit. Sero quoque vera tulisti
nomina: iam pridem tu Pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in aethere Iupiter alto,
nomen habes. Hominum tu pater, ille deû
Romule, concedas: facit hic tua magna tuend
moenia: tu dederas transilienda Remo.
Te Tatius, parvique Cures, Caeninaque sensi
Hoc duce Romanum est Solis utrumque latus
Tu breve nescio quid victae telluris habebas;
quodcunque est alto sub Iove, Caesar habet.
Tu rapis, hic castas duce se iubet esse maritas
Tu recipis luco, repulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit: florent sub Caesare leges.
Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille
Coelestem fecit te pater; ille patrem.

Iam puer Idaeus media tenus eminet alvo:
et liquidas misto nectare fundit aquas.
En etiam, si quis Borean horrere solebat,
gaudeat; a Zephyris mitior aura venit.

Quintus ab aequoreis nitidum iubar extulit undis
Lucifer, et primi tempora veris erunt.
Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant:
magnaque discedens signa relinquet hiems.

Tertia nox veniat: Custodem protinus Ursae
adspicies geminos exseruisse pedes.
Inter Hamadryadas iaculatricemque Dianam
Callisto sacri pars fuit una chori.
Illa deae tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
este meae testes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit, Promissaque foedera serva,
et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Foedera servasset, si non formosa fuisset.
Cavit mortales: de Iove crimen habet.
Mille feras Phoebe silvis venata redibat,
aut plus aut medium Sole tenente diem.
Ut tetigit lucum, (densa niger ilice lucus;
in medio gelidae fons erat altus aquae:)
Hac, ait, in silva, virgo Tegeaea, lavemur.
Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat et Nymphis: Nymphae velamina ponunt.
Hanc pudet, et tardae dat mala signa morae.
Exuerat tunicas: uteri manifesta tumore
proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui dea, Virgineos, periura Lycaoni, coetus
desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implerat cornibus orbem:
quae fuerat virgo credita, mater erat.

Laesa furit Iuno, formam mutatque puellae.
Quid facis? Invito est pectore passa Iovem.
Utque ferae vidit turpes in pellice vultus;
Huius in amplexus Iupiter, inquit, eat.
Ursa per incultos errabat squalida montes,
quae fuerat summo nuper amata Iovi
Iam tria lustra puer furto conceptus agebat,
quum mater nato est obvia facta suo.
Illa quidem, tamquam cognosceret, adstitit am
et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto,
ni foret ad superas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. Prior est, quam dici
Arcton:
Arctophylax formam terga sequentis habet.
Saevit adhuc, canamque rogat Saturnia Tethyı
Maenaliam tactis ne lavet Arcton aquis.

Idibus agrestis fumant altaria Fauni
hic ubi discretas insula rumpit aquas.
Haec fuit illa dies, in qua Veientibus armis
ter centum Fabii, ter cecidere duo.
Una domus vires et onus susceperat urbis:
sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem
e quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portae dextro est via proxima
Ire per hanc noli, quisquis es; omen
Illa fama refert Fabios exisse trecentos.
Porta vacat culpa; sed tamen omen h
Ut celeri passu Cremeram tetigere rapac
(turbidus hibernis ille fluebat aquis
castra loco ponunt; districtis ensibus

enum valido Marte per agmen eunt;
r, quam quum Libyca tellure leones
ınt sparsos lata per arva greges.
ıt hostes, inhonestaque vulnera tergo
ınt: Tusco sanguine terra rubet.
n, sic saepe cadunt. Ubi vincere aperte
ıtur, insidias armaque tecta parant.
erat: campi claudebant ultima colles,
ue, montanas occulere alta feras.
paucos, armentaque rara relinquunt:
a virgultis abdita turba latet.
ıt torrens undis pluvialibus auctus
ve, quae Zephyro victa tepente fluit,
perque vias fertur, nec, ut ante solebat,
m clausas margine finit aquas:
vallem latis discursibus implent;
ue vident, sternunt: nec metus alter inest.
is, generosa domus? Male creditis hosti.
ex nobilitas, perfida tela cave.
erit virtus. In apertos undique campos
unt hostes, et latus omne tenent.
ient pauci contra tot millia fortes?
, quod in misero tempore restet, habent?
r, silvis longe latratibus actus,
ıeo celeres dissipat ore canes;
en ipse perit: sic non moriuntur inulti;
aque alterna dantque feruntque manu.
Fabios ad bellum miserat omnes:
um missos perdidit una dies.
Herculeae superessent semina gentis,
ile est ipsos consuluisse deos.
r impubes, et adhuc non utilis armis,
e Fabia gente relictus erat;

scilicet ut posses olim tu, Maxime, nas
cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sidera, Corvus et A
et medius Crater inter utrumque iace
Idibus illa latent: oriuntur nocte sequei
Quae tibi cur tria sint consociata cana
Forte Iovi Phoebus festum sollenne para
(non faciet longas fabula nostra mora
I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra n
et tenuem e vivis fontibus affer aquan
Corvus inauratum pedibus cratera recur
tollit, et aërium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pon
tentat eam rostro: non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fert
dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamque satur nigris longum rapit unguibı
ad dominumque redit, fictaque verb
Hic mihi caussa morae vivarum obsesso
hic tenuit fontes officiumque meum.
Addis, ait, culpae mendacia, Phoebu
fatidicum verbis fallere velle deum?
At tibi, dum lactens haerebit in arbore
de nullo gelidae fonte bibantur aquae
Dixit: et antiqui monumenta perennia f
Anguis, Avis, Crater, sidera iunc

Tertia post Idus nudos Aurora Luper
adspicit: et Fauni sacra bicornis e
Dicite, Pierides, sacrorum quae sit
attigerint Latias unde petita dom
Pana deum pecoris veteres coluisse
Arcades; Arcadiis plurimus i

Pholoë, testes Stymphalides undae,
citis Ladon in mare currit aquis;
pinetis nemoris iuga Nonacrini;
Cyllene, Parrhasiaeque nives.
rmenti, Pan illic numen equarum:
ob incolumes ille ferebat oves.
Evander silvestria numina secum.
ɔi nunc urbs est, tunc locus urbis erat.
ı colimus, devectaque sacra Pelasgis.
ad hoc prisco more Dialis erat.
currant; et cur (sic currere mos est,)
rant posita corpora veste, rogas?
velox discurrere gaudet in altis
us, et subitas concitat ille fugas.
nudus nudos iubet ire ministros:
s ad cursus commoda vestis erat.
n genitum terras habuisse feruntur
s: et Luna gens prior ille fuit.
similis, nullos agitata per usus:
huc expers et rude vulgus erat.
ıus frondes norant, pro frugibus herbas:
ərat palmis hausta duabus aqua.
helabat sub adunco vomere taurus:
ıb imperio terra colentis erat:
ıuc erat usus equi: se quisque ferebat.
s lana corpus amicta sua.
lurabant, et corpora nuda gerebant,
:aves imbres et tolerare nives.
que detecti referunt monimenta vetusti
et antiquas testificantur opes.
raecipue fugiat velamina Faunus,
antiqui fabula plena ioci.
s dominae iuvenis Tirynthius ibat:

vidit ab excelso Faunus utrumque iugo.
Vidit, et incaluit, Montanaque numina, dixit,
nil mihi vobiscum est: haec meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
Maeonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant tepidos umbracula soles:
quae tamen Herculeae sustinuere manus.
Iam Bacchi nemus et Tmoli vincta tenebat;
Hesperus et fusco roscidus ibat equo.
Antra subit, tophis laqueata et pumice vivo.
Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina ministri
cultibus Alciden induit illa suis.
Dat tenues tunicas, Gaetulo murice tinctas:
dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat
ut posset vastas exseruisse manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas.
Scindebant magni vincula parva pedes.
Ipsa capit clavamque gravem, spoliumque leonis
conditaque in pharetra tela minora sua.
Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno;
et positis iuxta secubuere toris.
Caussa, repertori vitis quia sacra parabant,
quae facerent pure, quum foret orta dies.
Noctis erat medium: (quid non amor improbus audet?)
roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
Utque videt comites somno vinoque iacentes,
spem capit in dominis esse soporis idem.
Intrat, et huc illuc temerarius errat adulter:
et praefert cautas subsequiturque manus.
Venerat ad strati captata cubilia lecti;

et prima felix sorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
vellera, pertimuit, sustinuitque manus;
attonitusque metu rediit, ceu saepe viator
turbatum viso retulit angue pedem.
Inde tori, qui iunctus erat, velamina tangit
mollia, mendaci decipiturque nota.
Adscendit, spondaque sibi propiore recumbit;
et tumidum cornu durius inguen erat.
Interea tunicas ora subducit ab ima:
horrebant duris aspera crura pilis.
Caetera tentantem cubito Tirynthius heros
repulit: e summo decidit ille toro.
Fit sonus: inclamant omnes; et lumina poscit
Maeonis. Illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter deiectus ab alto:
membraque de dura vix sua tollit humo.
Ridet et Alcides, et qui videre iacentem:
ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste deus laesus fallentes lumina vestes
non amat, et nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinis caussas, mea Musa, Latinas;
inque suo noster pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno caesa de more capella
venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque sacerdotes verubus transsuta salignis
exta parant, medias Sole tenente vias;
Romulus, et frater, pastoralisque iuventus,
solibus et campo corpora nuda dabant:
[caestibus, et iaculis, et misso pondere saxi
brachia per lusus experienda dabant:]
pastor *ab excelso, Per devia* rura iuvencos,
Romule, praedones, et Reme, dixit, agunt.

Longum erat armari. Diversis exit uterque
partibus. Occursu praeda recepta Remi es
Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta:
atque ait, Haec certe non nisi victor edet.
Dicta facit, Fabiique simul. Venit irritus il
Romulus, et mensas ossaque nuda videt.
Risit; et indoluit Fabios potuisse Remumqu
vincere: Quinctilios non potuisse suos.
Fama manet facti: posito velamine currunt,
et memorem famam, qui bene gessit, ha
Forsitan et quaeras, cur sit locus ille Luper
quaeve diem tali nomine caussa notet.
Sylvia Vestalis coelestia semina partu
ediderat, patruo regna tenente suo.
Is iubet auferri parvos, et in amne necari.
Quid facis? Ex istis Romulus alter erit.
Iussa recusantes peragunt lacrimosa ministri
Flent simul et geminos ad loca iussa ferun
Albula, quem Tiberim mersus Tiberinus in
reddidit, hibernis forte tumebat aquis.
Hic, ubi nunc fora sunt, lintres errasse vid
quaque iacent valles, Maxime Circe, tua
Huc ubi venerunt, (neque enim procedere po
longius,) ex illis unus et alter ait:
Ah quam sunt similes! ah quam formosus ut
Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
nescio quem e vobis suspicor esse deum.
At si quis vestrae deus esset originis auctor,
in tam praecipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certe, si non ope mater egeret:
quae facta est uno mater et orba die.
Nata simul, moritura simul simul ite sub

corpora. Desierat; deposuitque sinu.
Vagierant ambo pariter: sensisse putares.
Hi redeunt udis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
Heu quantum fati parva tabella tulit!
Alveus in limo silvis appulsus opacis,
paullatim fluvio deficiente, sedet.
Arbor erat: remanent vestigia: quaeque vocatur
Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
Venit ad expositos. mirum, lupa foeta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram?
Non nocuisse parum est: prodest quoque; quos lupa nutrit,
perdere cognatae sustinuere manus.
Constitit, et cauda teneris blanditur alumnis,
et fingit lingua corpora bina sua.
Marte satos scires; timor abfuit. Ubera sugunt,
et sibi permissi lactis aluntur ope.
'lla loco nomen fecit, locus ipse Lupercis.
Magna dati nutrix praemia lactis habet.
'uid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.
upta, quod exspectas, non tu pollentibus herbis,
nec prece, nec magico carmine mater eris.
cipe fecundae patienter verbera dextrae:
'am socer optatum nomen habebit avi.
n fuit illa dies, dura quum sorte maritae
eddebant uteri pignora rara sui.
d mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
omulus, (hoc ipso regna tenente fuit;)
a non vires, sed bellum iniuria fecit?
ius fuerat non habuisse nurus.
ub Esquilio, multis inciduus annis,

Iunonis magnae nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt, pariter nuptaeque virique
suppliciter posito procubuere genu:
quum subito motae tremuere cacumina silvae,
et dea per lucos mira locuta suos.
Italidas matres, inquit, sacer hircus inito.
Obstupuit dubio territa turba sono.
Augur erat: (nomen longis intercidit annis:)
nuper ab Hetrusca venerat exsul humo.
Ille caprum mactat: iussae sua terga puellae
pellibus exsectis percutienda dabant.
Luna resumebat decimo nova cornua mense,
virque pater subito, nuptaque mater erat.
Gratia Lucinae: dedit haec tibi nomina lucus;
aut quia principium tu, dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puell
maturumque utero molliter effer onus.

Orta dies fuerit; tu desine credere ventis.
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant: et sex reserata diebus
carceris Aeolii ianua lata patet.

Iam levis obliqua subsedit Aquarius urna.
Protinus aethereos excipe, Piscis, equos.
Te memorant fratremque tuum (nam iuncta mic
signa) duos tergo sustinuisse deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
tunc quum pro coelo Iupiter arma tulit,
venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo,
inque Palaestinae margine sedit aquae.
Populus et cannae riparum summa tenebant:
spemque dabant salices, hos quoque posse
Dum latet, insonuit vento nemus. Illa timor

pallet, et hostiles credit adesse manus.
Utque sinu tenuit natum, Succurrite, Nymphae,
et dîs auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; prosiluit. Pisces subiere gemelli.
Pro quo nunc, cernis, sidere numen habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis
nec violant timidi piscibus ora Syri.

Proxima lux vacua est: at tertia dicta Quirino.
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis:
bellicus a telo venit in astra deus:
sive suum regi nomen posuere Quirites:
seu quia Romanis iunxerat ille Cures.
Nam pater armipotens, postquam nova moenia vidit,
multaque Romulea bella peracta manu:
Iupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
pro se proque Remo, qui mihi restat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in sidera coeli,
tu mihi dixisti. Sint rata dicta Iovis.
Iupiter annuerat. Nutu tremefactus uterque
est polus, et coeli pondera novit Atlas.
Est locus; antiqui Capreae dixere paludem;
forte tuis illic, Romule, iura dabas.
Sol fugit, et removent subeuntia nubila coelum:
et gravis effusis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether.
Fit fuga; rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat, falsaeque Patres in crimine caedis.
Haesissetque animis forsitan illa fides:
sed procul e Longa veniebat Iulius Alba

lunaque fulgebat, nec facis usus e
quum subito motu sepes tremuere sin
Retulit ille gradus: horruerantque (
Pulcher, et humano maior, trabeaque
Romulus in media visus adesse via:
et dixisse simul, Prohibe lugere Quirit
ne violent lacrimis numina nostra sui
Tura ferant, placentque novum pia turba
et patrias artes militiamque colant.
Iussit: et in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic populos: iussaque verba
Templa deo fiunt: collis quoque dictus ab
et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum festa voc
accipe: parva quidem caussa, sed apta
Non habuit doctos tellus antiqua colonos:
lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio quam curvo laudis aratr
neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres iaciebant, farra metel
primitias Cereri farra resecta dabant.
Usibus admoniti flammis torrenda dederun
multaque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favill
nunc ipsas ignes corripuere casas.
Facta dea est Fornax: laeti Fornace coloni
orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
maximus indicit: nec stata sacra facit.
Inque Foro, multa circum pendente tabell
signatur certa Curia quaeque nota.
Stultaque pars populi, quae sit sua Curia
sed facit extrema sacra relicta die.

Est honor et tumulis, animas placare paternas,
parvaque in extinctas munera ferre pyras.
Parva petunt Manes: pietas pro divite grata est
munere; non avidos Styx habet ima deos.
Tegula porrectis satis est velata coronis:
et sparsae fruges, parvaque mica salis:
inque mero mollita Ceres, violaeque solutae.
Haec habeat media testa reperta via.
Nec maiora veto: sed et his placabilis umbra est.
Adde preces, positis et pia verba focis.
Hunc morem Aeneas, pietatis idoneus auctor,
attulit in terras, iuste Latine, tuas.
Ille patris Genio sollennia dona ferebat;
hinc populi ritus edidicere novos.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
bella, parentales deseruere dies.
Non impune fuit: nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo: bustis exisse feruntur,
et tacitae questi tempore noctis avi.
Perque vias urbis latosque ululasse per agros
deformes animas, vulgus inane, ferunt.
Post ea praeteriti tumulis redduntur honores;
prodigiisque venit funeribusque modus.
Dum tamen haec fient, viduae cessate puellae:
exspectet puros pinea taeda dies.
Nec tibi, quae cupidae matura videbere matri,
comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas, Hymenaee, faces, et ab ignibus atris
aufer; habent alias moesta sepulchra faces.
Di quoque templorum foribus celentur opertis:
ture vacent arae, stentque sine igne foci.
Nunc animae tenues, et corpora functa sepulchris

errant: nunc posito pascitur umbra ci
Non tamen hoc ultra, quam quum de persunt
luciferi, quot habent carmina nostra p
Hanc, quia iusta ferunt, dixere Feralia
Ultima placandis Manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puelli
sacra facit Tacitae; (nec tamen ipsa tace
et digitis tria tura tribus sub limine ponit,
qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
Tunc cantata ligat cum fusco licia plumbo,
et septem nigras versat in ore fabas:
quodque pice adstrinxit, quod acu traiecit
obsutum maenae torret in igne caput.
Vina quoque instillat. Vini quodcunque est,
aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa
Hostiles linguas inimicaque vinximus ora,
dicit discedens, ebriaque exit anus.
Protinus a nobis, quae sit dea Muta, req
Disce, per antiquos quae mihi nota sen
Iupiter, immodico Iuturnae victus amore,
multa tulit, tanto non patienda deo.
Illa modo in silvis inter coryleta latebat:
nunc in cognatas desiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas, Latium quaecun bant:
et iacit in medio talia verba choro:
Invidet ipsa sibi, vitatque, quod expedit
vestra soror, summo concubuisse deo.
Consulite ambobus: nam quae est me voluptas,
utilitas vestrae magna sororis erit.

Vos illi in prima fugienti obsistite ripa,
ne sua fluminea corpora mergat aqua.
Dixerat: annuerunt Nymphae Tiberinides omnes,
quaeque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
Forte fuit Nais, Lara nomine: prima sed illi
dicta bis antiquum syllaba nomen erat,
ex vitio positum. Saepe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam; nec tamen illa tenet.
Quae, simul ac tetigit Iuturnae stagna sororis,
Effuge, ait, ripas: dicta refertque Iovis.
Illa etiam Iunonem adiit: miserataque nuptas,
Naida Iuturnam vir tuus, inquit, amat.
Iupiter intumuit: quaque est non usa modeste,
eripuit linguam: Mercuriumque vocat:
Duc hanc ad Manes: locus ille silentibus aptus.
Nympha, sed infernae Nympha paludis, erit.
Iussa Iovis fiunt; accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse deo.
Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur,
et frustra muto nititur ore loqui:
fitque gravis, geminosque parit, qui compita servant,
et vigilant nostra semper in urbe, Lares.

Proxima cognati dixere Caristia cari,
et venit ad socias turba propinqua dapes.
Scilicet a tumulis et, qui periere, propinquis
protinus ad vivos ora referre iuvat,
postque tot amissos quidquid de sanguine restat
adspicere, et generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc, procul impius esto
frater, et in partus mater acerba suos.
Cui pater est vivax, qui matris digerit annos,

quae premit invisam socrus iniqua nurum
Tantalidae fratres absint, et Iasonis uxor,
et quae ruricolis semina tosta dedit:
et soror, et Procne, Tereusque duabus iniqu
et quicunque suas per scelus auget opes.
Dis generis date tura, boni. Concordia fertur
illa praecipue mitis adesse die.
Et libate dapes, ut, grati pignus honoris,
nutriat incinctos missa patella Lares.
Iamque ubi suadebit placidos nox humida som
larga precaturi sumite vina manu:
et, Bene vos, bene te, patriae pater optime Caes
dicite suffuso per sacra verba mero.

Nox ubi transierit, solito celebretur honore,
separat indicio qui deus arva suo.
Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
stipes ab antiquis, tu quoque numen habes.
Te duo diversa domini de parte coronant;
binaque serta tibi binaque liba ferunt.
Ara fit: huc ignem curta fert rustica testa
sumtum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit, concisaque construit arte;
et solida ramos figere pugnat humo.
Tum sicco primas irritat cortice flammas:
stat puer, et manibus lata canistra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immisit in ignes,
porrigit incisos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur singula flammis.
Spectant, et linguis candida turba favent.
Spargitur et caeso communis Terminus agno;
nec queritur, lactens quum sibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia simple

et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
Tu populos urbesque et regna ingentia finis:
omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio: nullo corrumperis auro.
Legitima servas credita rura fide.
Si tu signasses olim Thyreatida terram,
corpora non leto missa trecenta forent;
nec foret Othryades congestis lectus in armis.
O quantum patriae sanguinis ille dedit!
Quid, nova quum fierent Capitolia? Nempe deorum
cuncta Iovi cessit turba, locumque dedit.
Terminus, ut memorant veteres, inventus in aede,
restitit, et magno cum Iove templa tenet.
Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, post illud levitas tibi libera non est:
qua positus fueras in statione, manes.
Nec tu vicino quidquam concede roganti,
ne videare hominem praeposuisse Iovi:
et, seu vomeribus seu tu pulsabere rastris,
clamato, Tuus est hic ager, ille suus.
Est via, quae populum Laurentes ducit in agros,
quondam Dardanio regna petita duci.
Illa lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.
entibus est aliis tellus data limite certo;
Romanae spatium est Urbis et orbis idem.

unc mihi dicenda est regis fuga. Traxit ab illa
sextus ab extremo nomina mense dies.
ima Tarquinius Romanae gentis habebat
egna, *vir iniustus*, fortis ad arma tamen.
rat hic alias, alias averterat urbes,

et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque trium minimus, proles manifesta Superbi
in medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios: Occidite, dixit, inermem.
Hoc cupiant fratres Tarquiniusque pater;
qui mea crudeli lacerarit verbere terga.
Dicere ut haec posset, verbera passus erat.
Luna fuit. Spectant iuvenem, gladiosque reco
dunt:
tergaque, deducta veste, notata vident.
Flent quoque, et, ut secum tueatur bella, precantu
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iamque potens, misso genitorem appellat amico,
perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
sectus humum rivo lene sonantis aquae.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
accipit, et virga lilia summa metit.
Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit;
filius, Agnosco iussa parentis, ait.
Nec mora: principibus caesis ex urbe Gabina,
traduntur ducibus moenia nuda suis.
Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
exit, et exstinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phoebus. Sors est ita reddita: Matri
qui dederit princeps oscula, victor erit.
Oscula quisque suae matri properata dederunt
non intellecto credula turba deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille, iacens pronus, matri dedit oscula Terr
creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis,

et patitur longas obsidione moras.
Dum vacat, et metuunt hostes committere pugnam,
luditur in castris: otia miles agit.
Tarquinius iuvenis socios dapibusque meroque
accipit; ex illis rexque creatus ait:
Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello,
nec sinit ad patrios arma referre deos;
ecquid in officio torus est socialis? et ecquid
coniugibus nostris mutua cura sumus?
Quisque suam laudat: studiis certamina crescunt;
et fervet multo linguaque corque mero.
Surgit, cui dederat clarum Collatia nomen;
Non opus est verbis; credite rebus, ait.
Nox superest: tollamur equis, Urbemque petamus.
Dicta placent: frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos. Regalia protinus illi
tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum regis fusis per colla coronis
inveniunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia: cuius
ante torum calathi lanaque mollis erat.
Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant:
inter quas tenui sic ait illa sono:
Mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellae,)
quamprimum vestra facta lacerna manu.
Quid tamen audistis? Nam plura audire soletis.
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades melioribus, Ardea, castris,
improba, quae nostros cogis abesse viros!
Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ultro
est meus: et stricto qualibet ense ruit.
Mens abit, et morior, quoties pugnantis imago
me subit: et gelidum pectora frigus habet.

Desinit in lacrimas, intentaque fila remittit:
in gremium vultum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit: lacrimae cecidere pudicae,
et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, veni, coniux ait. Illa revixit,
deque viri collo dulce pependit onus.
Interea iuvenis furiales regius ignes
concipit, et caeco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
quique aderat nulla factus ab arte decor.
Verba placent, et vox; et quod corrumpere non est
quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Iam dederat cantus lucis praenuntius ales;
quum referunt iuvenes in sua castra pedem
Carpitur attonitos absentis imagine sensus
ille: recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina nevit:
neglectae collo sic iacuere comae:
hos habuit vultus: haec illi verba fuerunt:
hic color, haec facies, hic decor oris erat.
Ut solet a magno fluctus languescere flatu;
sed tamen a vento, qui fuit ante, tumet:
sic, quamvis aberat placitae praesentia formae,
quem dederat praesens forma, manebat amor.
Ardet; et iniusti stimulis agitatus amoris
comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio est: Audebimus ultima, dixit.
Viderit! audentes Forsque deusque iuvant.
Cepimus audendo Gabios quoque. Talia fatus
ense latus cinxit; tergaque pressit equi.
Accipit aerata iuvenem Collatia porta,
condere iam vultus Sole parante suos.
Hostis, *ut* hospes, init penetralia Collatini.

comiter excipitur: sanguine iunctus erat.
Quantum animis erroris inest! Parat, inscia rerum,
infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somnum.
Nox erat, et tota lumina nulla domo.
Surgit, et auratum vagina liberat ensem:
et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum pressit; Ferrum, Lucretia, mecum est;
natus, ait, regis Tarquiniusque vocor.
Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi
aut aliquid toto pectore mentis habet:
sed tremit, ut quondam, stabulis deprensa relictis,
parva sub infesto quum iacet agna lupo.
Quid faciat? Pugnet? vincetur femina pugnans.
Clamet? at in dextra, qui vetet, ensis erat.
Effugiat? positis urgentur pectora palmis;
tunc primum externa pectora tacta manu.
Instat amans hostis precio precibusque minisque;
nec prece, nec pretio, nec valet ille minis.
Nil agis; eripiam, dixit, per crimina vitam:
falsus adulterii testis adulter ero.
Interimam famulum, cum quo deprensa fereris.
Succubuit famae victa puella metu.
Quid,, victor, gaudes? Haec te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox stetit una tuis!
Iamque erat orta dies: passis sedet illa capillis,
ut solet ad nati mater itura rogum:
grandaevumque patrem fido cum coniuge castris
evocat: et posita venit uterque mora.
Utque vident habitum; quae luctus caussa, requirunt:
cui paret exsequias, quove sit icta malo.

Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
ora: fluunt lacrimae more perennis aquae.
Hinc pater, hinc coniux lacrimas solantur, et orant
indicet: et caeco flentque paventque metu.
Ter conata loqui, ter destitit: ausaque quarto,
non oculos ideo sustulit illa suos.
Hocquoque Tarquinio debebimus? Eloquar, inquit,
eloquar infelix dedecus ipsa meum.
Quaeque potest narrat. Restabant ultima; flevit,
et matronales erubuere genae.
Dant veniam facto genitor coniuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
Nec mora; celato fixit sua pectora ferro:
et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
Tunc quoque, iam moriens, ne non procumbat honeste,
respicit. Haec etiam cura cadentis erat.
Ecce super corpus communia damna gementes,
obliti decoris, virque paterque iacent.
Brutus adest, tandemque animo sua nomina fallit:
fixaque semianimi corpore tela rapit:
stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
edidit impavidos ore minante sonos:
Per tibi ego hunc iuro castum fortemque cruorem,
perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium profuga poenas cum stirpe daturum.
Iam satis est virtus dissimulata diu.
Illa iacens, ad verba oculos sine lumine movit,
visaque concussa dicta probasse coma.
Fertur in exsequias animi matrona virilis;
et secum lacrimas invidiamque trahit.
Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
concitat, et regis facta nefanda refert.

Tarquinius cum prole fugit. Capit annua Consul
iura. Dies regnis illa suprema fuit.

Fallimur? an veris praenuntia venit hirundo;
et metuit, ne qua versa recurrat hiems?
Saepe tamen, Procne, nimium properasse quereris;
virque tuo Tereus frigore laetus erit.

Iamque duae restant noctes de mense secundo,
Marsque citos iunctis curribus urget equos:
ex vero positum permansit Equiria nomen:
quae deus in Campo perspicit ipse suo.
Iure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt:
signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum, libro cum mense peracto:
naviget hinc alia iam mihi linter aqua.

F A S T O R U M

LIBER TERTIUS.

Bellice, depositis clypeo paulisper et hasta,
Mars, ades; et nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poëtae?
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides, manibus peragi fera bella Minervae:
non minus *ingenuis* artibus illa vacat.
Palladis exemplo ponendae tempora sume
cuspidis: invenies et quid inermis agas.

Tuncquoque inermis eras, quum te Romana
cepit, ut huic Urbi semina magna dares
Sylvia Vestalis (quis enim vetat inde mover
sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripa
ponitur e summa fictilis urna coma.
Fessa resedit humo; ventosque accepit aper
pectore; turbatas restituitque comas.
Dum sedet; umbrosae salices, volucresque c
fecerunt somnos, et leve murmur aquae.
Blanda quies furtim victis obrepsit ocellis:
et cadit a mento languida facta manus.
Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cu
et sua divina furta fefellit ope.
Somnus abit: iacet illa gravis. Iam scilicet in
viscera Romanae conditor Urbis erat.
Languida consurgit; nec scit cur languida sur
et peragit tales arbore nixa sonos:
Utile sit faustumque, precor, quod imagine so
vidimus: at somno clarius illud erat.
Ignibus Iliacis aderam: quum lapsa capillis
decidit ante sacros lanea vitta focos.
Inde duae pariter, visu mirabile, palmae
surgunt. Ex illis altera maior erat:
et gravibus ramis totum pertexerat orbem;
contigeratque sua sidera summa coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu; corque timore micat.
Martia, picus, avis gemino pro stipite pugnat,
et lupa. Tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: et plenam non firmis viribus urnam
sustulit. Implerat, dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,

coelesti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret cursibus annus.
restabant nitido iam duo signa deo:
Silvia fit mater: Vestae simulacra feruntur
virgineas oculis opposuisse manus.
Ara deae tremuit certe, pariente ministra;
et subiit cineres territa flamma suos.
Haec ubi cognovit contemtor Amulius aequi·
(nam raptas fratri victor habebat opes;)
amne iubet mergi geminos. Scelus unda refugit.
In sicca pueri destituuntur humo.
Lacte quis infantes nescit crevisse ferino
et picum expositis saepe tulisse cibos?
Non ego te, tantae nutrix Larentia gentis,
nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.
Vester honor veniet, quum Larentalia dicam:
acceptus Geniis illa December habet.
Martia ter senos proles adoleverat annos;
et suberat flavae iam nova barba comae.
Omnibus agricolis armentorumque ministris
Iliadae fratres iura petita dabant.
Saepe domum veniunt praedonum sanguine laeti,
et redigunt actos in sua rura boves.
Ut genus audierant; animos pater editus auget:
et pudet in parvis nomen habere casis:
Romuleoque cadit traiectus Amulius ense:
regnaque longaevo restituuntur avo.
Moenia conduntur: quae, quamvis parva fuerunt,
non tamen expediit transiliisse Remo.
Iam, modo quae fuerant silvae pecorumque recessus,
urbs erat: aeternae quum pater Urbis ait:
Arbiter armorum, de cuius sanguine natus
credor, (et ut credar, pignora certa dabo:)

a te principium Romano ducimus anno:
primus de patrio nomine mensis erit.
Vox rata fit; patrioque vocat de nomine mense
Dicitur haec pietas grata fuisse deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidae, Minoïa Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylea colit:
Iunonem Sparte Pelopeïadesque Mycenae:
pinigerum Fauni Maenalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat, quia praesidet a
Arma ferae genti remque decusque dabant.
Quod si forte vacat, peregrinos inspice Fastos
mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos Albanaque tempora constat,
factaque Telegoni moenia celsa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Aequicolus
a tribus hunc primum turba Curensis habet
Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
convenit: huic genti quartus utrique deus.
Romulus, hos omnes ut vinceret ordine saltem
sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kale
Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradiderat victas victoribus artes
Graecia, facundum, sed male forte, genu
Qui bene pugnabat, Romanam noverat artem
mittere qui poterat tela, disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas aut Pleiadas Atlanteas
senserat, aut geminos esse sub axe polos?
esse duas Arctos, quarum Cynosura petatu

Sidoniis, Helicen Graia carina notet?
signaque, quae longo Frater discurrit in anno,
ire per haec uno mense Sororis equos?
Libera currebant et inobservata per annum
sidera: constabat sed tamen esse deos.
Non illi coelo labentia signa tenebant,
sed sua; quae magnum perdere crimen erat.
Illa quidem e foeno; sed erat reverentia foeno,
quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos:
unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, et adhuc ratione carentes
mensibus egerunt lustra minora decem.
Annus erat, decimum quum Luna receperat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit:
seu quia tot digiti, per quos numerare solemus;
seu quia bis quino femina mense parit:
seu quod adusque decem numero crescente venitur;
principium spatiis sumitur inde novis.
Inde patres centum denos secrevit in orbes
Romulus: hastatos instituitque decem:
et totidem princeps, totidem pilanus, habebat
corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Tatiensibus idem,
quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
Assuetos igitur numeros servavit in anno.
Hoc luget spatio femina moesta virum.
Neu dubites, primae fuerint quin ante Kalendae
Martis, ad haec animum signa referre potes.
Laurea Flaminibus, quae toto perstitit anno,
tollitur: et frondes sunt in honore novae.
Ianua tunc Regis posita viret arbore Phoebi:
ante tuas fit idem, Curia prisca, fores.

Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcana fieri novus ignis in aede
dicitur; et vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores;
Anna quod hoc coepta est mense Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
ad spatium belli, perfide Poene, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: et inde
incipit, a numero nomina quisquis habet.
Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
Pompilius menses sensit abesse duos;
sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci
nos putat; Egeria sive monente sua.
Sed tamen errabant etiam tunc tempora; donec
Caesaris in multis haec quoque cura fuit.
Non haec ille deus tantaeque propaginis auctor
credidit officiis esse minora suis:
promissumque sibi voluit praenoscere coelum;
nec deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras Solis, quibus in sua signa rediret,
traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum et quinque diebus
iunxit: et e pleno tempora quarta die.
Hic anni modus est. In lustrum accedere debet,
quae consummatur partibus, una dies.

Si licet occultos monitus audire deorum
vatibus; ut certe fama licere putat:
quum sis officiis, Gradive, et viribus aptus,
dic mihi, matronae cur tua festa colant.
Sic ego: sic posita dixit mihi casside Mavors,
sed tamen in dextra missilis hasta fuit:

Nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
  advocor: et gressus in nova castra fero.
Nec piget incepti. Iuvat hac quoque parte morari;
  hoc solam ne se posse Minerva putet.
Disce, Latinorum vates operose dierum,
  quod petis: et memori pectore dicta tene.
Parva fuit, si prima velis elementa referre,
  Roma: sed in parva spes tamen huius erat.
Moenia iam stabant, populis angusta futuris:
  credita sed turbae tunc nimis ampla suae.
Quae fuerit nostri, si quaeris, regia nati;
  adspice de canna straminibusque domum.
In stipula placidi capiebat munera somni:
  et tamen ex illo venit in astra toro.
Iamque loco maius nomen Romanus habebat:
  nec coniux illi, nec socer ullus erat.
Spernebat generos inopes vicinia dives:
  et male credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse et oves pavisse nocebat;
  iugeraque inculti pauca tenere soli.
Cum pare quaeque suo coëunt volucresque feraeque:
  atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus: at, quae
  Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
  Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Festa para Conso: Consus tibi caetera dicet,
  illo facta die quum sua sacra coles. —
Intumuère Cures, et quos dolor attigit idem.
  Tunc primum generis intulit arma socer.
Iamque fere raptae matrum quoque nomen habebant,
  tractaque erant longa bella propinqua mora:

conveniunt nuptae dictam Iunonis in aedem:
quas inter mea sic est nurus orsa loqui:
O pariter raptae, (quoniam hoc commune tenemus
non ultra lentae possumus esse piae.
Stant acies: sed utra dî sint pro parte rogandi,
eligite. Hinc coniux, hinc pater arma tenet.
Quaerendum est, viduae fieri malitis, an orbae.
Consilium vobis forte piumque dabo.
Consilium dederat. Parent, crinesque resolvunt
moestaque funerea corpora veste tegunt.
Iam steterant acies ferro mortique paratae:
iam lituus pugnae signa daturus erat:
quum raptae veniunt inter patresque virosque;
inque sinu natos pignora cara tenent.
Ut medium campi scissis tenuere capillis;
in terram posito procubuere genu:
et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
tendebant ad avos brachia parva suos.
Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum
et qui vix poterat, posse coactus erat.
Tela viris animique cadunt: gladiisque remotis
dant soceri generis, accipiuntque, manus:
laudatasque tenent natas; scutoque nepotem
fert avus: hic scuti dulcior usus erat.
Inde diem primasque meas celebrare Kalendas
Oebaliae matres non leve munus habent:
aut quia, committi strictis mucronibus ausae,
finierant lacrimis Martia bella suis:
vel, quod erat de me feliciter Ilia mater,
rite colunt matres sacra diemque meum.
Quid? quod hiems, adoperta gelu, tunc deniq cedit,
et pereunt victae Sole tepente nives.

›deunt detonsae frigore frondes;
in gravido palmite gemma tumet:
latuit, nunc, se qua tollat in auras,
:ultas invenit herba vias.
lus ager: pecoris nunc hora creandi:
in ramo tecta laremque parat.
·e colunt Latiae fecunda parentes,
nilitiam votaque partus habet.
, excubias ubi rex Romanus agebat,
Exquilias nomina collis habet,
us Iunoni templa Latinis
si memini, publica facta die.
et variis onero tua pectora caussis?
ıte oculos, quod petis, ecce tuos.
nuptas: matrum me turba frequentat.
praecipue tam pia caussa decet.
ores: gaudet florentibus herbis
de tenero cingite flore caput.
nobis lucem, Lucina, dedisti.
'u votis parturientis ades.
n gravida est, resoluto crine precetur,
partus molliter illa suos.

ıunc dicet, quare coelestia Martis
.nt Salii, Marmuriumque canant?
umae nemori stagnoque operata Dianae:
, Numae coniux, ad tua festa veni.
nae silva praecinctus opaca
, antiqua relligione sacer.
ɔpolytus loris distractus equorum:
nus *nullis illud* aditur equis.
lent, longas velantia sepes,
t meritae multa tabella deae.

Saepe potens voti, frontem redimita coroni
femina lucentes portat ab Urbe faces.
Regna tenent manibus fortes, pedibusque fu
et perit exemplo postmodo quisque suo.
Defluit incerto lapidosus murmure rivus:
(saepe, sed exiguis haustibus, inde bibi:
Egeria est, quae praebet aquas, dea grata Ca
Illa Numae coniux consiliumque fuit.
Principio nimium promtos ad bella Quirites
molliri placuit iure deûmque metu.
Inde datae leges, ne fortior omnia posset:
coeptaque sunt pure tradita sacra coli.
Exuitur feritas, armisque potentius aequum es
et cum cive pudet conseruisse manus:
atque aliquis, modo trux, visa convertitur ara;
vinaque dat tepidis farraque falsa focis.
Ecce deûm genitor rutilas per nubila flammas
spargit, et effusis aethera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes.
Rex pavet; et vulgi pectora terror habet.
Cui dea, Ne nimium terrere; piabile fulmen
est, ait: et saevi flectitur ira Iovis.
Sed poterit ritum Picus Faunusque piandi
tradere, Romani numen uterque soli.
Nec sine vi tradent. Adhibe tu vincula captis.
Atque ita, qua possint, tradidit, arte capi.
Lucus Aventino suberat, niger ilicis umbra,
quo posses viso dicere, Numen inest.
In medio gramen, muscoque adoperta virenti
manabat saxo vena perennis aquae.
Inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
Huc venit, et fonti rex Numa mactat ovem:
plenaque odorati disponit pocula Bacchi;

suis antro conditus ipse latet
reniunt silvestria numina fontes:
nt multo pectora sicca mero.
sequitur: gelido Numa prodit ab antro,
ie sopitis addit in arcta manus.
abscessit, pugnando vincula tentant
: pugnantes fortius illa tenent.
a, Dî nemorum, factis ignoscite nostris,
ingenio scitis abesse meo:
do possit fulmen, monstrate, piari.
ia: sic quatiens cornua Faunus ait:
s; nec quae monitu tibi discere nostro
Habent fines numina nostra suos.
igrestes, et qui dominemur in altis
s. Arbitrium est in sua tela Iovi.
n poteris per te deducere coelo:
s nostra forsitan usus ope.
c Faunus: par est sententia Pici.
men nobis vincula, Picus ait.
veniet, summa deductus ab arce.
romissi Styx mihi testis erit.
ueis quid agant, quae carmina dicant,
trahant superis sedibus arte Iovem,
homini. Nobis concessa canentur,
pio dici vatis ab ore licet.
elo te, Iupiter: unde minores
oque te celebrant, Eliciumque vocant.
entinae tremuisse cacumina silvae:
subsedit pondere pressa Iovis.
int regis: totoque e corpore sanguis
t *hirsutae* diriguere comae.
us rediit, *Da* certa piamina, dixit,
altorum rexque paterque deûm,

si tua contigimus manibus donaria puri
hoc quoque, quod petitur, si pia lin
Annuit oranti: sed verum ambage remo
abdidit, et dubio terruit ore virum.
Caede caput, dixit. Cui rex, Parebimu
caedenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis: Summos, ait ille,
Postulat hic animam: cui Numa, Pisci
Risit, et, His, inquit, facito mea tela pr
o vir colloquio non abigende deûm.
Sed tibi, protulerit quum totum crastinus o
Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, et ingenti tonitru super aethera notun
fertur, adorantem destituitque Numam.
Ille redit laetus, memoratque Quiritibus acta
Tarda venit dictis difficilisque fides.
At certe credetis, ait, si verba sequetur
exitus. En audi crastina, quisquis ades.
Protulerit terris quum totum Cynthius orbem,
Iupiter imperii pignora certa dabit.
Discedunt dubii, promissaque tarda videntur
dependetque fides a veniente die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina;
ante sui populus limina regis adest.
Prodit, et in solio medius consedit acerno.
Innumeri circa stantque silentque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phoe
sollicitae mentes speque metuque pavent.
Constitit, atque caput niveo velatus amictu
iam bene dîs notas sustulit ille manus:
atque ita, Tempus adest promissi muneris, in
Pollicitam dictis, Iupiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum iam Sol emoverat orbe

et gravis aetherio venit ab axe fragor.
Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit.
Credite dicenti; mira, sed acta, loquor:
a media coelum regione dehiscere coepit:
submisere oculos cum duce turba suos.
Ecce levi scutum versatum leniter aura
decidit. A populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus caesa prius ille iuvenca,
quae dederat nulli colla premenda iugo:
atque ancile vocat; quod ab omni parte recisum est,
quaque oculis spectes, angulus omnis abest.
Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
consilium multae calliditatis init.
Plura iubet fieri simili caelata figura;
error ut ante oculos insidiantis eat.
Marmurius, morum fabraene exactior artis,
difficile est, illud, dicere, sculpsit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete praemia, dixit:
si mea nota fides, irrita nulla petes.
Iam dederat Saliis a saltu nomina ducta,
armaque, et ad certos verba canenda modos.
Tum sic Marmurius, Merces mihi gloria detur,
nominaque extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
praemia persolvunt, Marmuriumque vocant.
Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo,
differ: habent parvae commoda magna morae.
Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis.
Condita quum fuerint, aptius omen erit.
His etiam coniux apicati sancta Dialis
lucibus impexas debet habere comas.

Tertia nox de mense suos ubi moverit ortus,

conditus e geminis Piscibus alter erit.
Nam duo sunt; Austris hic est, Aquilonibus ille
proximus. A vento nomen uterque tenet.

Quum croceis rorare genis Tithonia coniux
coeperit, et quintae tempora lucis aget:
sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes;
mergetur, visus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque caussam
unde trahat sidus, parva docere mora est.
Ampelon intonsum, Satyro Nymphaque creatum,
fertur in Ismariis Bacchus amasse iugis.
[Tradidit huic vitem pendentem e frondibus ulmi;
quae nunc de pueri nomine nomen habet.]
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
decidit: amissum Liber in astra tulit.

Sextus ubi Oceano clivosum scandet Olympum
Phoebus, et alatis aethera carpet equis;
quisquis ades, canaeque colis penetralia Vestae;
gratare, Iliacis turaque pone focis.
Caesaris innumeris, quem maluit ille mereri,
accessit titulis Pontificalis honos.
Ignibus aeternis aeterni numina praesint
Caesaris. Imperii pignora iuncta vides.
De veteris Troiae dignissima praeda favilla,
qua gravis Aeneas tutus ab hoste fuit,
ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos
numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
Vivite inexstincti, flammaque duxque, precor.

Una nota est Martis Nonis, sacrata quod illis
templa patent lucos Veiovis ante duos.

Romulus ut saxo lucum circumdedit alto;
  Quilibet huc, dixit, confuge; tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
  Turba vetus quam non invidiosa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet,
  disce, quis iste deus, curve vocetur ita.
Iupiter est iuvenis: iuveniles adspice vultus.
  Adspice deinde manum: fulmina nulla tenet.
Fulmina post ausos coelum affectare Gigantas
  sumta Iovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Ossa novis, et Pelion altior Ossa
  arsit, et in solida fixus Olympus humo.
Stat quoque capra simul: Nymphae pavisse feruntur
  Cretides: infanti lac dedit illa Iovi.
Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni,
  quae male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est, cur non ego Veiovis aedem
  aedem non magni suspicer esse Iovis?
Iamque, ubi caeruleum variabunt sidera coelum,
  suspice: Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic caesae gravida cervice Medusae
  sanguine respersis prosiluisse iubis.
Huic supra nubes et subter sidera lapso
  coelum pro terra, pro pede penna fuit.
Iamque indignanti nova frena receperat ore,
  quum levis Aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur coelo, quod pennis ante petebat:
  et nitidus stellis quinque decemque micat.

Protinus adspicies venienti nocte Coronam.
  Gnosia Theseo crimine facta dea est.
Iam bene periuro mutarat coniuge Bacchum,
  quae dedit ingrato fila legenda viro.

Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica, dixit?
   Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber depexos crinibus Indos
   vincit, et Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie praestante puellas
   grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans coniux, spatiataque littore curvo
   edidit incultis talia verba comis:
En iterum similes, fluctus, audite querelas:
   en iterum lacrimas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, periure et perfide Theseu!
   Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque, nulla viro, clamabo, femina credat.
   Nomine mutato caussa relata mea est.
O utinam mea sors, qua primum coeperat, isset!
   iamque ego praesenti tempore nulla forem!
Quid me in desertis morituram, Liber, arenis
   servabas? Potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviorque tuis, quae tempora cingunt,
   frondibus; in lacrimas cognite Bacche meas;
ausus es ante oculos adducta pellice nostros
   tam bene compositum sollicitare torum?
Heu ubi pacta fides? ubi, quae iurare solebas?
   Me miseram, quoties haec ego verba loquor!
Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
   Iudicio peccas turpius ipse tuo.
Nesciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
   ne toties falli digna fuisse puter.
Praecipue cupiam celari Thesea; ne te
   consortem culpae gaudeat esse suae.
At, puto, praeposita est fuscae mihi candida pellex?
   Eveniat nostris hostibus ille color.
Quid tamen hoc refert? Vitio tibi gratior illa est.

Quid facis? Amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem praesta, nec praefer amoribus ullam
coniugis. Assuevi semper amare virum.
[Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.]
Ne noceat, quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,
quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis. Ortus in igne
diceris, et patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus promittere coelum.
Hei mihi, pro coelo qualia dona fero!
Dixerat: audierat iamdudum verba querentis
Liber, ut a tergo forte secutus erat.
Occupat amplexu, lacrimasque per oscula siccat:
et, Pariter coeli summa petamus, ait.
Tu mihi iuncta toro, mihi iuncta vocabula sumes:
iam tibi mutatae Libera nomen erit.
Sintque tuae tecum faciam monimenta coronae;
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Dicta facit: gemmasque novem transformat in ignes.
Aurea per stellas nunc micat illa novem.

Sex ubi sustulerit, totidem quoque merserit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
altera gramineo spectabis Equiria campo,
quem Tiberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen eiecta si forte tenebitur unda;
Coelius accipiat pulverulentus equos.

Idibus est Annae festum geniale Perennae,
non procul a ripis, advena Tibri, tuis.
Plebs venit, ac virides passim disiecta per herbas
potat, et accumbit cum pare quisque sua.

Sub Iove pars durat: pauci tentoria ponunt:
sunt, quibus e ramis frondea facta casa est.
Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis:
desuper extentas imposuere togas.
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
quot sumunt cyathos; ad numerumque bibunt
Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos:
quae sit per calices facta Sibylla suos.
Illic et cantant, quidquid didicere theatris;
et iactant faciles ad sua verba manus:
et ducunt longas posito cratere choreas,
cultaque diffusis saltat amica comis.
Quum redeunt, titubant, et sunt spectacula vulgi.
et fortunatos obvia turba vocat.
Occurri nuper: visa est mihi digna relatu
pompa: senem potum pota trahebat anus.
Quae tamen haec dea sit, quoniam rumoribus errat,
fabula proposito nulla tacenda meo est.
Arserat Aeneae Dido miserabilis igne:
arserat extructis in sua fata rogis.
compositusque cinis, tumulique in marmore carmen
hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
Praebuit Aeneas et caussam mortis et ensem:
ipsa sua Dido concidit usa manu.
Protinus invadunt Numidae sine vindice regnum,
et potitur capta Maurus Iarba domo:
seque memor spretum, Thalamis tamen, inquit, Elissae
en ego, quem toties repulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error, ut olim
amisso dubiae rege vagantur apes.
Tertia nudatas acceperat area messes;
inque cavos ierant tertia musta lacus;

pellitur Anna domo: lacrimansque sororia linquit
moenia. Germanae iusta dat ante suae.
Mista bibunt molles lacrimis unguenta favillae;
vertice libatas accipiuntque comas:
terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
pressit, et est illis visa subesse soror.
Nacta ratem comitesque fugae, pede labitur aequo,
moenia respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Melite, sterili vicina Cosyrae
insula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit, hospitio regis confisa vetusto.
Hospes opum dives rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
Haec, inquit, tellus quantulacunque tua est.
Et tamen hospitii servasset ad ultima munus,
sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recensuerat bis Sol sua: tertius ibat
annus, et exsulibus terra petenda nova est.
Frater adest, belloque petit. Rex, arma perosus,
Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
Iussa facit, ventoque ratem committit et undis.
Asperior quovis aequore frater erat.
Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
parvus ager: Cameren incola turba vocat.
Illuc cursus erat. Nec longius abfuit inde,
quam quantum novies mittere funda potest.
Vela cadunt primo, et dubia librantur ab aura.
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto subducere carbasa lino,
percutitur rapido puppis adunca Noto:
inque patens aequor, frustra pugnante magistro,
fertur: et ex oculis visa refugit humus.
Assiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus

vertitur, et canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec iam moderator habenis
utitur, et votis hic quoque poscit opem.
Iactatur tumidas exsul Phoenissa per undas;
humidaque opposita lumina veste tegit.
Tum primum Dido felix est dicta sorori,
et quaecunque aliquam corpore pressit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine littus
puppis, et expositis omnibus, hausta perit.
Iam pius Aeneas regno nataque Latini
auctus erat; populos miscueratque duos.
Littore dotali, solo comitatus Achate,
secretum nudo dum pede carpit iter,
adspicit errantem, nec credere sustinet Annam
esse. „Quid in Latios illa veniret agros?"
dum secum Aeneas: Anna est, exclamat Achates
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus
Ante oculos miserae fata sororis erant.
Sensit, et alloquitur trepidam Cythereïus heros:
flet tamen admonitu motus, Elissa, tui.
Anna, per hanc iuro, quam quondam audire solebas
tellurem fato prosperiore dari;
perque deos comites, hac nuper sede locatos;
saepe meas illos increpuisse moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit iste.
Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. Adspexi non illo pectore digna
vulnera, Tartareas ausus adire domos.
At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
sive deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Elissae.
Nomine grata tuo, grata sororis eris.

Talia dicenti (neque enim spes altera restat,)
credidit, errores exposuitque suos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
incipit Aeneas; caetera turba silet:
Hanc tibi cur tradam, pia caussa, Lavinia coniux,
est mihi: consumsi naufragus huius opes.
Orta Tyro est: regnum Libyca possedit in ora:
quam precor ut carae more sororis ames.
Omnia promittit; falsumque Lavinia vulnus
mente premit tacita, dissimulatque metus:
donaque quum videat praeter sua lumina ferri
multa palam, mitti clam quoque multa putat.
Non habet exactum, quid agat. Furialiter odit;
et parat insidias, et cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum visa est adstare sororis
squalenti Dido sanguinolenta coma,
et Fuge, ne dubita, moestum fuge, dicere, tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exsilit; et velox humili super arva fenestra
se iacit. Audacem fecerat ipse timor.
Quaque metu rapitur, tunica velata recincta,
currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
creditur, et stagnis occuluisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
quaeritur. Apparent signa notaeque pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numici,
amne perenne latens Anna Perenna vocor.
Protinus erratis laeti vescuntur in agris,
et celebrant largo seque diemque mero.

Sunt quibus haec Luna est, quia mensibus impleat annum:
pars Themin, Inachiam pars putat esse bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
teque Iovi primos, Anna, dedisse cibos.
Haec quoque, quam referam, nostras pervenit ad aures
fama: nec a veri dissidet illa fide.
Plebs vetus, et nullis etiamnum tuta Tribunis,
fugit; et in Sacri vertice montis erat.
Iam quoque, quem secum tulerant, defecerat illis
victus, et humanis usibus apta Ceres.
Orta suburbanis quaedam fuit Anna Bovillis
pauper, sed multae sedulitatis, anus.
Illa, levi mitra canos redimita capillos,
fingebat tremula rustica liba manu:
atque ita per populum fumantia mane solebat
dividere. Haec populo copia grata fuit.
Pace domi facta signum posuere Perennae,
quod sibi defectis illa tulisset opem.
Nunc mihi, cur cantent, superest, obscoena puellae,
dicere; nam coëunt, certaque probra canunt.
Nuper erat dea facta; venit Gradivus ad illam,
et cum seducta talia verba facit:
Mense meo coleris: iunxi mea tempora tecum:
pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armiger armiferae correptus amore Minervae
uror: et hoc longo tempore vulnus alo.
Effice di studio similes coëamus in unum.
Conveniunt partes hae tibi, comis anus.
Dixerat. Illa deum promisso ludit inani;
et stultam dubia spem trahit usque mora.
Saepius instanti, Mandata peregimus, inquit:

et victa est precibus: vix dedit illa manus.
Credit amans, thalamosque parat. Deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos.
Oscula sumturus subito Mars adspicit Annam;
nunc pudor elusum, nunc subit ira, deum.
Ludit amatorem carae nova nupta Minervae:
nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde ioci veteres obscoenaque dicta canuntur:
et iuvat, hanc magno verba dedisse deo.
Praeteriturus eram gladios in Principe fixos;
quum sic a castis Vesta locuta focis:
Ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos.
Sacrilegae telis me petiere manus.
Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
Quae cecidit ferro, Caesaris umbra fuit.
Ille quidem coelo positus Iovis atria servat,
et tenet in Magno templa dicata Foro.
At quicunque nefas ausi, prohibente deorum
numine, polluerant pontificale caput;
morte iacent merita. Testes estote Philippi;
et quorum sparsis ossibus albet humus.
Hoc opus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt
Caesaris, ulcisci iusta per arma patrem.

Postera quum teneras Aurora refecerit herbas,
Scorpios a prima parte videndus erit.

Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche, fave vati, dum tua festa cano.
Nec referam Semelen: ad quam nisi fulmina secum
Iupiter adferret, parvus inermis eras:
nec, *puer ut posses* maturo tempore nasci,
expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas et Scythicos longum est narrare triumphos,

et domitas gentes, turifer Inde, t
Tu quoque Thebanae mala praeda t
inque tuum Furiis acte, Lycurge
Ecce libet subitos pisces Tyrrhenaq
dicere: sed non est carminis huius
Carminis huius opus, caussas exponen
Vitisator populos ad sua liba vocet.
Ante tuos ortus arae sine honore fuerunt
Liber, et in gelidis herba reperta focis.
Te memorant, Gange totoque Oriente su
primitias magno seposuisse Iovi.
Cinnama tu primus captivaque tura dedis
deque triumphato viscera tosta bove.
Nomine ab auctoris ducunt libamina nome
libaque, quod sacris pars datur inde foc
Liba deo fiunt, succis quia dulcibus ille
gaudet, et a Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:
(non habet ingratos fabula nostra iocos:)
iamque erat ad Rhodopen, Pangaeaque f
ventum:
aeriferae comitum concrepuere manus.
Ecce novae coëunt volucres tinnitibus actae:
quaque movent sonitus aera, sequuntur
Colligit errantes et in arbore claudit inani
Liber: et inventi praemia mellis habet.
Ut Satyri levisque senex tetigere saporem:
quaerebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exesa stridorem examinis ulmo,
adspicit et ceras, dissimulatque senex.
Utque piger pandi tergo residebat aselli;
applicat hunc ulmo corticibusque cavis.
Constitit ipse super ramoso stipite nixus:

atque avide trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt; et vertice nudo
spicula defigunt, oraque summa notant.
Ille cadit praeceps, et calce feritur aselli:
inclamatque suos, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
rident. Percusso claudicat ille genu.
Ridet et ipse deus: limumque inducere monstrat.
Hic paret monitis, et linit ora luto.
Melle pater fruitur; liboque infusa calenti
iure repertori candida mella damus.
Femina cur praestet, non est rationis opertae.
Femineos thyrso concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quaeris? Vinosior aetas
haec est, et gravidae munera vitis amans.
Cur hedera cincta est? Hedera est gratissima Baccho.
Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
Nysiadas Nymphas, puerum quaerente noverca,
hanc frondem cunis opposuisse ferunt.
Restat, ut inveniam, quare toga libera detur
luce geri pueris, candide Bacche, tua.
Sive, quod ipse puer semper iuvenisque videris,
et media est aetas inter utrumque tibi:
seu quia tu pater es; patres, sua pignora, natos
commendant curae numinibusque tuis.
Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te
sumitur, et vitae liberioris iter.
An quia, quum colerent prisci studiosius agros,
et faceret patrio rure senator opus;
et caperet fasces a curvo consul aratro,
nec *crimen duras* esset habere manus;
rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
sed dis, non studiis, ille dabatur honos.

Luce sua ludos uvae commentor habebat:
quos cum taedifera nunc habet ille dea.
Ergo, ut tironum celebrare frequentia poss
visa dies dandae non aliena togae.
Mite caput, pater, huc placataque cornua
et des ingenio vela secunda meo.
Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet,)
hac, si quid memini, praeteritaque die
Stella Lycaoniam vergit declivis ad Arcton
Milvius. Haec illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, si vis cognoscere, c
Saturnus regnis a Iove pulsus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
quaeque fuit fatis debita, tentat opem.
Matre satus Terra, monstrum mirabile, ta
parte sui serpens posteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisse
sors erat, aeternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante s
et iam iam flammis exta daturus erat.
Iupiter alitibus rapere imperat. Attulit illi
milvius: et meritis venit in astra suis.

Una dies media est; et fiunt sacra Minerva
nominaque a iunctis quinque diebus hal
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere
Caussa, quod est illa nata Minerva die.
Altera tresque super strata celebrantur aren
Ensibus exsertis bellica laeta dea est.
Pallada nunc pueri teneraeque orate puell
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.

Pallade placata, lanam mollire puellae
discant, et plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
erudit; et rarum pectine denset opus.
Hanc cole, qui maculas laesis de vestibus aufers:
hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invita faciet bene vincula plantae
Pallade, sit Tychio doctior ille licet:
et licet antiquo manibus collatus Epeo
sit prior, irata Pallade mancus erit.
Vos quoque, Phoebea morbos qui pellitis arte,
munera de vestris pauca referte deae:
nec vos, turba feri censu fraudata magistri,
spernite; discipulos attrahit illa novos:
quique moves caelum, tabulasque coloribus uris;
quique facis docta mollia saxa manu.
Mille dea est operum: certe dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Coelius ex alto qua mons descendit in aequum;
hic ubi non plana est, sed prope plana via est;
parva licet videas Captae delubra Minervae,
quae dea natali coepit habere suo.
Nominis in dubio caussa est. Capitale vocamus
ingenium sollers: ingeniosa dea est.
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
venit; et hoc ipsum littera prisca docet?
An, quod habet legem, capitis quae pendere poenas
ex illo iubeat furta reperta loco?
A quacunque trahas *ratione* vocabula, Pallas,
pro ducibus nostris aegida semper habe.
Summa dies e quinque tubas lustrare canoras

admonet, et forti sacrificare deae.
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu:
hic here Phrixeae vellera pressit ovis.
Seminibus tostis sceleratae fraude novercae
sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet,
quam sterili terrae Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
et iuvenis Phrixi funera sorte peti.
Utque recusantem cives, et tempus, et Ino
compulerunt regem iussa nefanda pati;
et soror, et Phrixus, velati tempora ramis
stant simul ante aras: iunctaque fata gemunt.
Adspicit hos, ut forte pependerat aethere, mater;
et ferit attonita pectora nuda manu:
inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
desilit: et natos eripit inde suos.
Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
traditur. Ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
femina, quum de se nomina fecit aquae.
Paene simul periit, dum vult succurrere lapsae,
frater, et extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
coeruleo iunctam nescius esse deo.
Littoribus tactis aries fit sidus: at huius
pervenit in Colchas aurea lana domos.

Tres ubi Luciferos veniens praemiserit Eos:
tempora nocturnis aequa diurna feret.

Inde quater pastor saturos ubi clauserit hoedos,
canuerint herbae rore recente quater;

ıdorandus, cumque hoc Concordia mitis,
›mana Salus, araque Pacis erit.

regit menses. Huius quoque tempora mensis
Aventino Luna colenda iugo.

A S T O R U M

LIBER QUARTUS.

, fave, dixi, geminorum mater Amorum:
'atem vultus retulit illa suos.
ibi, ait, mecum? Certe maiora canebas.
a vetus in molli pectore vulnus habes?
ıa, respondi, de vulnere: (risit: et aer
inus ex illa parte serenus erat.):
s aut sanus, numquam tua signa reliqui.
nihi propositum, tu mihi semper opus.
lecuit, primis sine crimine lusimus annis:
c teritur nostris area maior equis.
ıra cum caussis, Annalibus eruta priscis,
aque sub terras, ortaque signa cano.
us ad quartum, quo tu celeberrima, mensem.
'atem et mensem scis, Venus, esse tuos.
ytheriaca leviter mea tempora myrto
igit, et, Coeptum perfice, dixit, opus.
us; et caussae subito patuere dierum.
licet et spirant flamina, navis eat.

Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet,
Caesar, in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magna descendit origine mensis:
et fit adoptiva nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, quum longum scriberet annum,
vidit, et auctores retulit ipse suos.
Utque fero Marti primam dedit ordine sortem,
quod sibi nascenti proxima caussa fuit,
sic Venerem, gradibus multis in gente repertam,
alterius voluit mensis habere locum,
principiumque sui generis, revolutaque quaerens
saecula, cognatos venit ad usque deos.
Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum?
scilicet Electram concubuisse Iovi?
Huius Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
Assaracon creat hic: Assaracusque Capyn.
Proximus Anchisen, cum quo commune parentis
non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Aeneas. Pietas spectata per ignes
sacra patremque humeris, altera sacra, tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iuli;
unde domus Teucros Iulia tangit avos.
Postumus hinc: qui, quod silvis fuit ortus in altis,
Silvius in Latia gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:
proximus est titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit captae repetita vocabula Troiae;
et tuus est idem, Calpete, factus avus.
Quumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet;
dicitur in Tuscae gurgite mersus aquae.
Iam tamen Agrippam natum, Remulumque nepotem
viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.

ᵣentinus post hos: locus unde vocatur,
quoque. Post illum tradita regna Procae:
quitur duri Numitor germanus Amuli.
ım Lauso de Numitore sati.
lit patruo Lausus: placet Ilia Marti;
parit, gemino iuncte Quirine Remo.
semper Venerem Martemque parentes
et emeruit vocis habere fidem.
:uturi possent nescire nepotes,
ıra dîs generis continuata dedit.
eris mensem Graio sermone notatum
'or: a spumis est dea dicta maris.
sit mirum Graio rem nomine dici:
ıam tellus Graecia maior erat.
Evander plena cum classe suorum:
at Alcides, Graius uterque genus.
Aventinis armentum pavit in herbis
;er: et tanto est Albula pota deo.
ıque Naritius. Testes Laestrygones exstant:
ɔd adhuc Circes nomina littus habet.
Telegoni, iam moenia Tiburis udi
at, Argolicae quae posuere manus.
Atridae fatis agitatus Halesus;
se dictam terra Falisca putat.
'roianae suasorem Antenora pacis,
ıerum Oeniden, Appule Daune, tuum.
ı Iliacis, et post Antenora, flammis
t Aeneas in loca nostra deos.
·at Solemus, Phrygia comes unus ab Ida:
Sulmonis moenia nomen habent,
is gelidi, patriae, Germanice, nostrae.
iserum, Scythico quam procul illa solo est!
tam longe? *Sed* supprime, Musa, querelas:

non tibi sunt moesta sacra canen
Quo non livor adit? Sunt qui tibi
eripuisse velint invideantque, V
Nam, quia ver aperit tunc omnia,
frigoris asperitas, fetaque terra p
Aprilem memorant ab aperto tempor
quem Venus iniecta vindicat alma
Illa quidem totum dignissima temper
illa tenet nullo regna minora deo:
iuraque dat coelo, terrae et natalibus
perque suos coitus continet omne ge
Illa deos omnes (longum est numerare,
illa satis caussas arboribusque dedit:
illa rudes animos hominum contraxit in
et docuit iungi cum pare quemque su
Quid genus omne creat volucrum, nisi l
luptas?
nec coëant pecudes, si levis absit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at id
frontem dilectae laedere parcit ovis.
Deposita sequitur taurus feritate iuvencam,
quem toti saltus, quem nemus omne tre
Vis eadem, lato quodcunque sub aequore vi
servat; et innumeris piscibus implet aqua
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
venerunt cultus mundaque cura sui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
dicitur ad clausas concinuisse fores:
eloquiumque fuit, duram exorare puellam:
proque sua caussa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes notae: studioque placendi,
quae latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi

audeat? A nobis sit furor iste procul.
Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus aucta,
urbe tamen nostra ius dea maius habet?
Pro Troia, Romane, tua Venus arma ferebat,
quum gemuit, teneram cuspide laesa manum;
coelestesque duas Troiano iudice vicit:
(ah! nolim victas hoc meminisse deas;)
Assaracique nurus dicta est, ut scilicet olim
magnus Iuleos Caesar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terrae; vere remissus ager.
Nunc herbae rupta tellure cacumina tollunt;
nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formosa Venus formoso tempore digna est:
utque solet, Marti continuata suo.
Vere monet curvas materna per aequora puppes
ire: nec hibernas iam timuisse minas.
Rite deam Latiae colitis matresque nurusque,
et vos, queis vittae longaque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula demite collo:
[demite divitias: tota lavanda dea est.
Aurea siccato redimicula reddite collo;]
albi nunc flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto iubet illa lavari;
caussaque, cur iubeat, discite, certa subest.
Littore siccabat rorantes nuda capillos.
Viderunt Satyri, turba proterva, deam.
Sensit, et opposita texit sua corpora myrto.
Tuta fuit facto: vosque referre iubet.
Discite nunc, *quare Fortunae* tura Virili
detis eo, gelida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas;

et vitium nudi corporis omne videt.
Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
praestat: et hoc parvo ture rogata facit.
Nec pigeat tritum niveo cum lacte papaver
sumere et expressis mella liquata favis.
Quum primum cupido Venus est deducta marito,
hoc bibit. Ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: sub illa
et forma, et mores, et bona fama manet.
Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:
Cumaeam, veteres, consuluistis anum.
Templa iubet Veneri fieri; quibus ordine factis,
inde Venus verso nomina corde tenet.
Semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, vult
respice, totque tuas, diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
Scorpios in virides praecipitatur aquas.

Nox ubi transierit, coelumque rubescere primo
coeperit, et tactae rore querentur aves;
semustamque facem vigilata nocte viator
ponet, et ad solitum rusticus ibit opus;
Pleiades incipiunt humeros relevare paternos:
quae septem dici, sex tamen esse solent:
seu quod in amplexum sex hinc venere deorum;
nam Steropen Marti concubuisse ferunt;
Neptuno Halcyonen et te, formosa Celaeno;
Maian et Electram Taygetamque Iovi:
septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit.
Poenitet; et facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Troiae spectare ruinas
non tulit, ante oculos opposuitque manum.

Ter sine perpetuo coelum versetur in axe;

ter iungat Titan terque resolvat equos;
protinus inflexo Berecyntia tibia cornu
flabit, et Idaeae festa Parentis erunt.
Ibunt semimares, et inania tympana tundent,
aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur
Urbis per medias exululata vias.
Scena sonat, ludique vocant. Spectate, Quirites;
et Fora Marte suo litigiosa vacent.
Quaerere multa libet: sed me sonus aeris acuti
terret, et horrendo lotos adunca sono.
Da, dea, quas sciter, doctas, Cybeleïa, neptes.
Audit; et has curae iussit adesse meae.
Pandite, mandati memores, Heliconis alumnae,
gaudeat assiduo cur Dea Magna sono.
Sic ego: sic Erato: (mensis Cythereïus illi
cessit, quod teneri nomen Amoris habet:)
Reddita Saturno sors haec erat: Optime regum,
a nato sceptris excutiere tuis.
Ille suam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
devorat, immersam visceribusque tenet.
Saepe Rhea questa est toties fecunda, nec unquam
mater, et indoluit fertilitate sua.
Iupiter ortus erat. Pro magno teste vetustas
creditur. Acceptam parce movere fidem.
Veste latens saxum coelesti gurgite sedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua iam dudum resonat tinnitibus Ide,
tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes:
hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priscique imitamina facti
aera deae comites raucaque terga movent

Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Desierat. Coepi: Cur huic, genus acre, leones
praebent insolitas ad iuga curva iubas?
Desieram. Coepit: Feritas mollita per illam
creditur: id curru testificata suo est.
At cur turrifera caput est onerata corona?
An primis turres urbibus illa dedit?
Annuit. Unde venit, dixi, sua membra secandi
impetus? Ut tacui, Pieris orsa loqui:
Phryx puer in silvis facie spectabilis, Attis,
turrigeram casto vinxit amore deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri:
et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem iussis dedit; et, Si mentiar, inquit,
ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit, et in Nympha Sagaritide desinit esse,
quod fuit. Hinc poenas exigit ira deae.
Naïda vulneribus succidit in arbore factis.
Illa perit. Fatum Naïdos arbor erat.
Hic furit, et, credens thalami procumbere tectum,
effugit, et cursu Dindyma summa petit:
et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera, clamat.
Saepe Palaestinas iurat adesse deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto;
longaque in immundo pulvere tracta coma est:
voxque fuit, Merui: meritas do sanguine poenas.
Ah pereant partes, quae nocuere mihi!
ah pereant! dicebat adhuc: onus inguinis aufert;
nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hic, mollesque ministri
caedunt iactatis vilia membra comis.

Talibus Aoniae facunda voce Camenae
reddita quaesiti caussa furoris erat.
Hoc quoque, dux operis, moneas, precor; unde petita
venerit; an nostra semper in Urbe fuit?
Dindymon, et Cybelen et amoenam fontibus Idam
semper, et Iliacas Mater amavit opes.
Quum Troiam Aeneas Italos portaret in agros:
est dea sacriferas paene secuta rates.
Sed nondum fatis Latio sua numina posci
senserat: assuetis substiteratque locis.
Post, ut Roma potens opibus iam saecula quinque
vidit, et edomito sustulit orbe caput:
carminis Euboici fatalia verba sacerdos
inspicit. Inspectum tale fuisse ferunt:
Mater abest; Matrem iubeo, Romane, requiras.
Quum veniet, casta est accipienda manu.
Obscurae sortis Patres ambagibus errant:
quaeve parens absit, quove petenda loco.
Consulitur Paean; Divumque accersite Matrem,
inquit: in Idaeo est invenienda iugo.
Mittuntur proceres. Phrygiae tunc sceptra tenebat
Attalus; Ausoniis rem negat ille viris.
Mira canam: longo tremuit cum murmure tellus;
et sic est adytis diva locuta suis:
Ipsa peti volui: nec sit mora: mitte volentem.
Dignus Roma locus, quo deus omnis eat.
Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit;
nostra eris; in Phrygios Roma refertur avos.
Protinus innumerae caedunt pineta secures,
illa quibus *fugiens* Phryx pius usus erat.
Mille manus coëunt: et picta coloribus ustis
coelestum Matrem concava puppis habet.

Illa sui per aquas fertur tutissima nati;
longaque Phrixeae stagna sororis adit:
Rhoeteumque rapax, Sigeaque litora transit;
et Tenedon, veteres Eëtionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta;
quaque Carysteis frangitur unda vadis.
Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas
Icarus, et vastae nomina fecit aquae.
Tum laeva Creten, dextra Pelopeïdas undas
deserit: et Veneri sacra Cythera petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
Brontes et Steropes Acmonidesque solent:
aequoraque Afra legit, Sardoaque regna sinistris
respicit a remis, Ausoniamque tenet.
Ostia contigerat, qua se Tiberinus in altum
dividit, et campo liberiore natat.
Omnis Eques, mistaque gravis cum Plebe Senatus,
obvius ad Tusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, nataeque, nurusque;
quaeque colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia lassant.
Vix subit adversas hospita navis aquas.
Sicca diu tellus fuerat: sitis usserat herbas:
sedit limoso pressa carina vado.
Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat,
adiuvat et fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
Attoniti monstro stantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto;
nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem; sed non et credita. Rumor iniquus
laeserat, et falsi criminis acta rea est.
Cultus, et ornatis varie prodisse capillis,

t, ad rigidos promtaque lingua senes.
mens recti famae mendacia risit:
os in vitium credula turba sumus.
i castarum processit ab agmine matrum,
nibus puram fluminis hausit aquam;
t irrorat, ter tollit in aethera palmas.
inque adspiciunt, mente carere putant.
soque genu vultus in imagine divae
et hos edit, crine iacente, sonos:
s, alma, tuae, genetrix fecunda deorum,
sub certa conditione preces.
gor. Si tu damnas, meruisse fatebor.
luam poenas iudice victa dea.
imen abest, tu nostrae pignora vitae
s, et castas casta sequare manus.
t exiguo funem conamine traxit:
, sed in scena testificata loquar:)
a est; sequiturque ducem, laudatque sequendo.
laetitiae fertur ad astra sonus.
s ad flexum veniunt: Tiberina priores
lixerunt, unde sinister abit.
rat: querno religant in stipite funem:
ue levi somno corpora functa cibo.
rat: querno solvunt a stipite funem:
amen posito tura dedere foco:
onarunt puppem, et sine labe iuvencam
runt, operum coniugiique rudem.
s, in Tiberim qua lubricus influit Almo,
nen magno perdit in amne minor.
purea canus cum veste sacerdos
*ιis dominam sacra*que lavit aquis.
*t comites, furiosa*que tibia flatur;

et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia praecedit laeto celeberrima vultu;
credita vix tandem teste pudica dea.
Ipsa sedens plaustro porta est invecta Capena:
sparguntur iunctae flore recente boves.
Nasica accepit: templi tunc extitit auctor.
Augustus nunc est: ante Metellus erat.
Substitit hic Erato. Mora fit; sic caetera quaero
Dic, inquam, parva cur stipe quaerat opes?
Contulit aes populus; de quo delubra Metellus
fecit, ait. Dandae mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineunt convivia, quaero,
tunc magis, indictas concelebrantque dapes?
Quod bene mutarit sedem Berecyntia, dixit,
captant mutatis sedibus omen idem.
Institeram, quare primi Megalesia ludi
Urbe forent nostra: quum dea: (sensit enim:)
Illa deos, inquit, peperit. Cessere parenti,
principiumque dati Mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus,
quum tantum a Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celaenas
amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
Qui bibit inde, furit. Procul hinc discedite, queis est
cura bonae mentis: qui bibit inde, furit.
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
in dominae mensis? an sua caussa subest?
Lacte mero veteres usi memorantur et herbis,
sponte sua si quas terra ferebat, ait.
Candidus elisae miscetur caseus herbae;
cognoscat priscos ut dea prisca cibos.

Postera quum coelo motis Pallantias astris
fulserit, et niveos Luna levarit equos;
qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini
hac Fortuna die Publica, verus erit.

Tertia lux, memini, ludis erat. At mihi quidam
spectanti senior contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis qua Caesar in oris
perfida magnanimi contudit arma Iubae.
Dux mihi Caesar erat, sub quo meruisse tribunus
glorior. Officio praefuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
inter bis quinos usus honore Viros.
Plura locuturi subito subducimur imbre.
Pendula coelestes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
ensifer Orion aequore mersus erit.

Proxima victricem quum Romam inspexerit Eos,
et dederit Phoebo stella fugata locum:
Circus erit pompa celeber numeroque deorum:
primaque ventosis palma petetur equis.
Hi Cereris ludi. Non est opus indice caussa:
sponte deae munus promeritumque patet.
Panis erant primis virides mortalibus herbae,
quas tellus nullo sollicitante dabat:
et modo carpebant vivax e cespite gramen,
nunc epulae tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nata est. Bene erat iam glande reperta:
duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres, *homine ad* meliora alimenta vocato,
mutavit glandes utiliore cibo.
Illa iugo tauros collum praebere coëgit:

tum primum soles eruta vidit humus.
[Aes erat in pretio: chalybis iam massa placebat
Heu heu, perpetuo debuit illa tegi!]
Pace Ceres laeta est: et vos optate, coloni,
perpetuam pacem, pacificumque ducem.
Farra deae micaeque licet salientis honorem
detis, et in veteres turea grana focos:
et, si tura aberunt, unctas accendite taedas.
Parva bonae Cereri, sint modo casta, placent
A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta iugo cervix non est ferienda securi.
Vivat, et in dura saepe laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognosces: pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in aequor
Trinacris, a positu nomen adepta loci;
grata domus Cereri. Multas ea possidet urbes;
in quibus est culto fertilis Enna solo.
Frigida coelestum matres Arethusa vocarat.
Venerat ad sacras et dea flava dapes.
Filia, consuetis ut erat comitata puellis,
errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosa locus est, adspergine multa
uvidus ex alto desilientis aquae.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit, Comites, accedite, dixit
et mecum plenos flore referte sinus.
Praeda puellares animos oblectat inanis;
et non sentitur sedulitate labor.
Haec implet lento calathos e vimine textos:
haec gremium, laxos degravat illa sinus.

calthas: huic sunt violaria curae:
ipavereas subsecat ungue comas.
acinthe, tenes: illas, amarante, moraris:
hyma, pars casiam, pars meliloton amant:
lecta rosa est; sunt et sine nomine flores.
rocos tenues liliaque alba legit.
i studio paullatim longius itur;
uinam casu nulla secuta comes.
let, et visam patruus velociter aufert;
que caeruleis in sua portat equis.
lem clamabat, Io, carissima mater,
or: ipsa suos absciderataque sinus.
r interea Diti via: namque diurnum
a inassueti vix patiuntur equi.
is aequalis, cumulatis flore canistris,
phone, clamant, ad tua dona veni.
ata silet, montes ululatibus implent;
iunt moesta pectora nuda manu.
est plangore Ceres; modo venerat Ennam;
iora, Me miseram! filia, dixit, ubi es?
nops rapitur, ut quas audire solemus
'cias fusis Maenadas ire comis.
o mugit sua mater ab ubere rapto,
ıerit fetus per nemus omne suos:
nec retinet gemitus, et concita cursu
', et e campis incipit, Enna, tuis.
ellaris nacta est vestigia plantae,
essam noto pondere vidit humum.
ı illa dies errorum summa fuisset,
a turbassent signa reperta sues.
Leontinos Amenanaque flumina cursu
erit, et ripas, herbifer Aci, tuas:
et Cyanen, et fontes lenis Anapi;

et te, vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque;
quaque Symaetheas accipit aequor aquas,
antraque Cyclopum, positis exusta caminis,
quique locus curvae nomina falcis habet:
Himeraque, et Didymen, Acragantaque, Tauromenonque
sacrorumque Melan pascua laeta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapsonque et Heloria Tempe,
quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.
Iamque Peloriaden, Lilybaeaque, iamque Pachynon
lustrarat, terrae cornua prima suae.
Quacunque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
implet: ut amissum quum gemit ales Ityn:
perque vices modo, Persephone, modo, Filia, clamat:
clamat, et alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Persephone Cererem, nec filia matrem
audit: et alternis nomen utrumque perit.
Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
vox erat, Hac gressus ecqua puella tulit?
Iam color unus inest rebus, tenebrisque teguntur
omnia; iam vigiles conticuere canes:
alta iacet vasti super ora Typhoëos Aetne,
cuius anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
hinc Cereris sacris nunc quoque taeda datur.
Est specus exesi structura pumicis asper;
non homini regio, non adeunda ferae:
quo simulac venit, frenatos curribus angues
iunxit, et aequoreas sicca pererrat aquas.
Effugit et Syrtes, et te, Zanclaea Charybdi;
et vos, Scyllaei, naufraga monstra, canes;

ıque patens late, bimaremque Corinthon:
ıit ad portus, Attica terra, tuos.
ım sedit gelido moestissima saxo.
ecropidae nunc quoque triste vocant.
duravit multis immota diebus,
e patiens, et pluvialis aquae.
uique loco est. Quo nunc Cerealis Eleusin
, hic Celei rura fuere senis.
ım glandes excussaque mora rubetis
et arsuris arida ligna focis.
va duas redigebat monte capellas;
r in cunis filius aeger erat.
t virgo, (mota est dea nomine matris;)
ıcis in solis incomitata iugis?
senior, quamvis onus urget: et orat
ıae subeat quantulacunque casae.
. Simularat anum, mitraque capillos
at. Instanti talia dicta refert:
s, semperque parens; mihi filia rapta est.
elior quanto sors tua sorte mea est!
, ut lacrimae, (neque enim lacrimare deorum est,)
in tepidos lucida gutta sinus.
iter, molles animi, virgoque senexque;
ıs haec iusti verba fuere senis:
quam raptam quaeris, sit filia sospes,
nec exiguae despice tecta casae.
Duc, inquit: scisti, qua cogere posses;
evat saxo, subsequiturque senem.
ti narrat, quam sit sibi filius aeger,
ıiat somnos, invigiletque malis.
iferum, parvos initura penates,
*gresti lene papa*ver humo.

Dum legit, oblito fertur gustasse palato,
longamque imprudens exsoluisse famem.
Quae quia principio posuit ieiunia noctis;
tempus habent mystae sidera visa cibi.
Limen ut intravit, luctus videt omnia plena:
iam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata, (mater Metanira vocatur,)
tangere dignata est os puerile suo.
Pallor abit; subitasque vident in corpore vires.
Tantus coelesti venit ab ore vigor.
Tota domus laeta est, hoc est, materque paterque
nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
pomaque, et in teneris aurea mella favis.
Abstinet alma Ceres, somnique papavera caussas
dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique silentia somni;
Triptolemum gremio sustulit illa suo:
terque manu permulsit eum; tria carmina dixit,
carmina mortali non referenda sono:
inque foco pueri corpus vivente favilla
obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur somno stulte pia mater; et amens,
Quid facis? exclamat; membraque ab igne rapit
Cui dea, Dum non es, dixit, scelerata fuisti:
irrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit,
et seret, et culta praemia tollet humo.
Dixit: et egrediens nubem trahit, inque dracones
transit, et aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expositum, Piraeaque tuta recessu
linquit, et in dextrum quae iacet ora latus.
Hinc init Aegaeum, quo Cycladas adspicit omnes,

Ioniumque rapax, Icariumque legit:
perque urbes Asiae longum petit Hellespontum;
diversumque locis alta pererrat iter.
Nam modo turilegos Arabas, modo despicit Indos;
hinc Libys, hinc Meroë, siccaque terra subest.
Nunc adit Hesperios, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
teque, future parens, Tibri, potentis aquae.
Quo feror? Immensum est erratas dicere terras:
praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat et in coelo: liquidique immunia ponti
alloquitur gelido proxima signa polo.
Parrhasides stellae, (namque omnia nosse potestis,
aequoreas nunquam quum subeatis aquas:)
Persephonen miserae natam monstrate parenti.
Dixerat. Huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua est. Solem de virgine rapta
consule; qui late facta diurna videt.
Sol aditus, Quam quaeris, ait, ne vana labores,
nupta Iovis fratri tertia regna tenet.
Questa diu secum sic est affata Tonantem:
maximaque in vultu signa dolentis erant:
Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata;
dimidium curae debet habere tuae.
Orbe pererrato, sola est iniuria facti
cognita: commissi praemia raptor habet.
At neque Persephone digna est praedone marito,
nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tulissem,
quam nunc, te coeli sceptra tenente, tuli?
Verum impune ferat: nos haec patiamur inultae.
Reddat, et emendet facta priora novis.
Iupiter hanc lenit, *f*actumque excusat amore;

Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior. Posita est mihi regia coelo:
possidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed si forte tibi non est mutabile pectus;
statque semel iuncti rumpere vincla tori;
hoc quoque tentemus, siquidem ieiuna remansit
sin minus, inferni coniugis uxor erit.
Tartara iussus adit sumtis Caducifer alis:
speque redit citius, visaque certa refert.
Rapta tribus, dixit, solvit ieiunia granis,
Punica quae lento cortice poma tegunt.
Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset
moesta parens; longa vixque refecta mora est.
atque ita, Nec nobis coelum est habitabile, dixit
Taenaria recipi me quoque valle iube.
Et factura fuit, pactus nisi Iupiter esset,
bis tribus ut coelo mensibus illa foret.
Tum demum vultumque Ceres animumque recep
imposuitque suae spicea serta comae:
largaque provenit cessatis messis in arvis;
et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
sumite: nunc pulli velleris usus abest.

Occupat Apriles Idus cognomine Victor
Iupiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostr
atria Libertas coepit habere sua.

Luce secutura tutos pete, navita, portus:
ventus ab occasu grandine mistus erit.
Sit licet, et fuerit, tamen hac Mutinensia Caesa
grandine militia contudit arma sua.

ost Veneris quum lux surrexerit Idus:
ices, forda sacra litate bove.
rens bos est fecundaque, dicta ferendo:
tiam fetus nomen habere putant.
'avidum pecus est, gravidae quoque semine terrae.
i plenae victima plena datur.
it arce Iovis: ter denas Curia vaccas
t; et largo sparsa cruore madet.
visceribus vitulos rapuere ministri,
ue fumosis exta dedere focis,
nat vitulos, quae natu maxima, Virgo,
alis populos purget ut ille cinis.
ma, fructu non respondente labori,
decepti vota colentis erant.
do siccus erat gelidis Aquilonibus annus:
ager assidua luxuriabat aqua.
res primis dominum fallebat in herbis;
s obsesso stabat avena solo:
ante diem partus edebat acerbos:
ue nascendo saepe necabat ovem.
us, nullaque diu violata securi
, Maenalio sacra relicta deo.
t tacitis animo responsa quieto
us. Hic geminas rex Numa mactat oves.
dit Fauno; leni cadit altera Somno.
tur in duro vellus utrumque solo.
t intonsum fontana spargitur unda;
a faginea tempora fronde tegit.
st Veneris: nec fas, animalia mensis
: *nec digitis* annulus ullus inest.
i tectum supra nova vellera corpus
adorato per sua verba deo.

Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, et secum somnia nigra trahit.
Faunus adest; oviumque premens pede vellera duro
edidit a dextro talia verba toro:
Morte boum tibi, rex, Tellus placanda duarum:
det sacris animas una iuvenca duas.
Excutitur terrore quies; Numa visa revolvit:
et secum ambages caecaque iussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima coniux:
et dixit, Gravidae posceris exta bovis.
Exta bovis gravidae dantur: felicior annus
provenit, et fructum terra pecusque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
iussit, et admissos praecipitavit equos;
ut titulum imperii quam primum luce sequenti
Augusto iuveni prospera bella darent.

Sed iam praeteritas quartus tibi Lucifer Idus
respicit. Hac Hyades Dorida nocte tenent.

Tertia post Hyadas quum lux erit orta remotas;
carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur missae vinctis ardentia taedis
terga ferant vulpes, caussa docenda mihi est.
Frigida Carseolis, nec olivis apta ferendis,
terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam;
parva, sed assiduis humida semper aquis.
Hospitis antiqui solitas intravimus aedes.
Demserat emeritis iam iuga Phoebus equis.
Is mihi multa quidem, sed et haec, narrare solebat
unde meum praesens instrueretur opus.
Hoc, ait, in campo (campumque ostendit,) habebat
rus breve cum duro parca colona viro

Ille suam peragebat humum: sive usus aratri,
seu curvae falcis, sive bidentis erat:
haec modo verrebat stantem tibicine villam,
nunc matris plumis ova fovenda dabat,
aut virides malvas, aut fungos colligit albos,
aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen assiduis exercet brachia telis,
adversusque minas frigoris arma parat.
Filius huius erat primo lascivus in aevo;
addideratque annos ad duo lustra duos.
Is capit extremi vulpem in convalle salicti.
Abstulerat multas illa cohortis aves.
Captivam stipula foenoque involvit, et ignes
admovet. Urentes effugit illa manus.
Qua fugit, incendit vestitos messibus agros:
damnosis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit: monumenta manent. Nam vivere captam
nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat.
Utque luat poenas genus hoc, Cerealibus ardet;
quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.

Proxima quum veniet, terras visura patentes,
Memnonis in roseis lutea mater equis:
de duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
Sol abit: egresso victima maior adest.
Vacca sit an taurus, non est cognoscere promtum.
Pars prior apparet: posteriora latent.
Seu tamen est taurus, sive est hoc femina signum;
Iunone invita munus amoris habet.

Nox abiit, *oriturque Aurora.* Palilia poscor.
Non poscor frustra, si favet alma Pales.
Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti,

prosequor officio si tua festa pio.
Certe ego de vitulo cinerem stipulamque fabalem
saepe tuli plena, februa tosta, manu.
Certe ego transilii positas ter in ordine flammas;
udaque roratas laurea misit aquas.
Mota dea est, operique favet: navalibus exit
puppis: habent ventos iam mea vela suos.
I, pete virginea, populus, suffimen ab ara:
Vesta dabit: Vestae munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, vitulique favilla.
Tertia res, durae culmen inane fabae.
Pastor oves saturas ad prima crepuscula lustret.
Unda prius spargat, virgaque verrat humum.
Frondibus et fixis decorentur ovilia ramis,
et tegat ornatas longa corona fores.
Caerulei fiant puro de sulfure fumi;
tactaque fumanti sulfure balet ovis.
Ure maris rores taedamque herbasque Sabinas:
et crepet in mediis laurus adusta focis:
libaque de milio milii fiscella sequatur:
rustica praecipue est hoc dea laeta cibo.
Adde dapes in utramque suas: dapibusque resecti
silvicolam tepido lacte precare Palem.
Consule, dic, pariter pecori pecorisque magistris
effugiat stabulis noxa repulsa meis.
Sive sacra pavi, sedive sub arbore sacra;
pabulaque in bustis inscia carpsit ovis:
si nemus intravit vetitum, nostrisve fugatae
sunt oculis Nymphae, semicaperve deus:
si mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
unde data est aegrae fiscina frondis ovi:
da veniam culpae: nec, dum degrandinat, obsit
agresti fano supposuisse pecus.

Nec noceat turbasse lacus. Ignoscite, Nymphae,
mota quod obscuras ungula fecit aquas.
Tu, dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
numina; tu sparsos per nemus omne deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae;
nec Faunum, medio quum premit arva die.
Pelle procul morbos. Valeant hominesque gregesque;
et valeant vigiles, provida turba, canes.
Neve minus multas redigam, quam mane fuerunt;
neve gemam referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames. Herbae frondesque supersint:
quaeque lavent artus, quaeque bibantur, aquae.
Ubera plena premam. Referat mihi caseus aera;
dentque viam liquido vimina rara sero.
Sitque salax aries; conceptaque semina coniux
reddat; et in stabulo multa sit agna meo.
Lanaque proveniat, nullas laesura puellas,
mollis et ad teneras quamlibet apta manus.
Quae precor, eveniant: et nos faciamus ad annum
pastorum dominae grandia liba Pali.
His dea placanda est: haec tu conversus ad ortus
dic quater, et vivo perlue rore manus.
Tum licet, apposita, veluti cratere, camella,
lac niveum potes purpureamque sapam:
moxque per ardentes stipulae crepitantis acervos
traiicias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est: moris mihi restat origo.
Turba facit dubium, coeptaque nostra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli
excoquit: idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
sunt duo, discordes, ignis et unda, dei;

iunxerunt elementa patres; aptumque putarunt
ignibus et sparsa tangere corpus aqua?
an, quod in his vitae caussa est, haec perdidit ex
his nova fit coniux, haec duo magna putant?
Vix equidem credo; sunt qui Phaëthonta referr
credant, et nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, quum saxis pastores saxa feriban
scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidem periit; stipulis excepta secunda
Hoc argumentum flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Aeneïa fecit,
innocuum victo cui dedit ignis iter?
Hoc tamen est vero propius: quum condita Roma
transferri iussos in nova tecta Lares,
mutantesque domum tectis agrestibus ignem
et cessaturae supposuisse casae;
per flammas saliisse pecus, saliisse colonos,
quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locum casus vati facit. Urbis origo
venit: ades festis, magne Quirine, tuis.
Iam luerat poenas frater Numitoris, et omne
pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes et moenia ponere utrique
convenit. Ambigitur, moenia ponat uter.
Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ull
magna fides avium est: experiamur aves.
Res placet. Alter init nemorosi saxa Palati:
alter Aventinum mane cacumen init.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine: p
statur: et arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, quae moenia signet aratro.
Sacra Palis suberant: inde movetur opus.
Fossa fit ad solidum: fruges iaciuntur in ima

cino terra petita solo.
etur humo, plenaeque imponitur ara:
s accenso fungitur igne focus.
ens stivam designat moenia sulco:
gum niveo cum bove vacca tulit.
aec regis, Condenti, Iupiter, urbem,
or Mavors, Vestaque mater, ades;
nium est adhibere deos, advertite cuncti:
bus vobis hoc mihi surgat opus.
huic aetas, dominaeque potentia terrae;
ub hac oriens occiduusque dies.
atur: tonitru dedit omina laevo
: et laevo fulmina missa polo.
aeti iaciunt fundamina cives;
s exiguo tempore murus erat.
urget opus, quem Romulus ipse vocarat;
, Celer, curae, dixerat, ista tuae:
aut muros, aut factam vomere fossam
t; audentem talia dede neci.
nus ignorans, humiles contemnere muros
et, His populus, dicere, tutus erit?
, transiliit. Rutro Celer occupat ausum.
nit duram sanguinolentus humum.
ex didicit: lacrimas introrsus obortas
, et clausum pectore vulnus habet.
m non vult, exemplaque fortia servat:
meos muros transeat hostis, ait.
exsequias: nec iam suspendere fletum
t; et pietas dissimulata patet.
e applicuit posito suprema feretro:
it, Invito frater ademte, vale.
e artus unxit: fecere, quod ille,
s, et moestas Acca soluta comas.

Tunc iuvenem nondum facti flevere Quirites.
Ultima plorato subdita flamma rogo est.
Urbs oritur, (quis tunc hoc ulli credere posset?)
victorem terris impositura pedem.
Cuncta regas: et sis felix sub Caesare semper:
saepe etiam plures nominis huius habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe;
omnia sint humeris inferiora tuis.

Dicta Pales nobis: idem Vinalia dicam.
Una tamen media est inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellae.
Multa professarum quaestibus apta Venus.
Poscite ture dato formam populique favorem:
poscite blanditias, dignaque verba ioco:
cumque sua dominae date grata sisymbria myrto
textaque composita iuncea vincla rosa.
Templa frequentari Collinae proxima portae
nunc decet: a Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
Claudius, et bello te quoque cepit, Eryx;
carmine vivacis Venus est translata Sibyllae;
inque suae stirpis maluit urbe coli.
Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant,
quaeritis, et quare sit Iovis ista dies?
Turnus, an Aeneas, Latiae gener esset Amatae,
bellum erat. Hetruscas Turnus adorat opes.
Clarus erat sumtisque ferox Mezentius armis:
et vel equo magnus, vel pede maior erat.
Quem Rutuli Turnusque suis adsciscere tentant
partibus. Haec contra dux ita Tuscus ait.
Stat mihi non parvo virtus mea. Vulnera testor,
armaque, quae sparsi sanguine saepe meo.

uxilium, non grandia divide mecum
, de lacubus proxima musta tuis.
a est operi: vestrum dare; vincere nostrum est.
elit Aeneas ista negata mihi!
: Rutuli: Mezentius induit arma:
eneas, alloquiturque Iovem:
Tyrrheno vota est vindemia regi:
e Latio palmite musta feres."
t meliora; cadit Mezentius ingens,
idignanti pectore plangit humum.
utumnus calcatis sordidus uvis·
ur merito debita vina Iovi.
hinc est Vinalia. Iupiter illa
:, et festis gaudet inesse suis.

quae restant, luces Aprilis habebit,
o cursu tempora veris erunt:
pecudem quaeres Athamantidos Helles:
e dant imbres, exoriturque Canis.·
Nomento Romam quum luce redirem,
in media candida pompa via.
antiquae lucum Rubiginis ibat,
is flammis, exta daturus ovis.
ccessi, ritus ne nescius essem:
aec Flamen verba, Quirine, tuus:
bigo, parcas Cerealibus herbis;
it in summa leve cacumen humo.
leribus coeli nutrita secundis
, dum fiant falcibus apta, sinas.
n levis est. Quae tu frumenta notasti,
in amissis illa colonus habet.
ntum Cereri nocuere, nec imbres,

nec sic marmoreo pallet adusta gelu ;
quantum, si culmos Titan incalfacit udo
Tunc locus est irae, diva timenda, tu
Parce, precor, scabrasque manus a messi
neve noce cultis. Posse nocere sat est
Nec teneras segetes, sed ferrum amplecte
quodque potest alios perdere, perde p
Utilius gladios et tela nocentia carpes.
Nil opus est illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusque bidens, et vome
ruris opes, niteant: inquinet arma si
Conatusque aliquis vagina ducere ferrum
adstrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem: semperque colo
absenti possit solvere vota tibi.
Dixerat. A dextra villis mantele solutis,
cumque meri patera turis acerra fuit.
Tura focis vinumque dedit, fibrasque bi
turpiaque obscoenae (vidimus) exta ca
Tum mihi, Cur detur sacris nova victima
(quaesieram) Caussam percipe, Flam
Est Canis, Icarium dicunt, quo sidere
tosta sitit tellus, praecipiturque seges
Pro Cane sidereo canis hic imponitur ar
et, quare pereat, nil nisi nomen hab

Quum Phrygis Assaraci Titania fratre re
sustulit immenso ter iubar orbe suum
mille venit variis florum dea nexa coroni
Scena ioci morem liberioris habet.
Exit et in Maias festum Florale Kalendas
Tunc repetam: nunc me grandius ur
Aufert Vesta diem: cognati Vesta recep

imine: sic iusti constituere patres.
›ebus habet partem; Vestae pars altera cessit.
)uod superest illis, tertius ipse tenet.
te Palatinae laurus, praetextaque quercu
ıtet domus. Aeternos tres habet una deos.

F A S T O R U M

LIBER QUINTUS.

ıaeritis, unde putem Maio data nomina mensi?
Non satis est liquido cognita caussa mihi.
stat, et incertus, qua sit sibi, nescit, eundum,
ıuum videt ex omni parte viator iter:
, quia posse datur diversas reddere caussas,
ıuo ferar, ignoro: copiaque ipsa nocet.
ite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes
grata Medusaei signa tenetis equi.
ısensere deae; quarum Polyhymnia coepit
prima: silent aliae, dictaque mente notant:
st chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
inque novas species omne recessit opus;
ndere terra suo subsedit, et aequora traxit:
at coelum levitas in loca summa tulit.
l quoque cum stellis nulla gravitate retentus,
et vos Lunares exsiluistis equi.
d *neque terra diu coelo*, neque caetera Phoebo
sidera cedebant: par erat omnis honor.

Saepe aliquis solio, quod tu, Saturne, te
ausus de media plebe sedere deus:
et latus Oceano quisquam deus advena iun
Tethys et extremo saepe recepta loco est:
donec Honor, placidoque decens Reverenti
corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Maiestas, quae mundum temperat
quoque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora: consedit medio sublimis Olym
aurea, purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor et Metus. Omne v
numen ad hanc vultus composuisse suos
Protinus intravit mentes suspectus honoru
Fit pretium dignis; nec sibi quisque pl
Hic status in coelo multos permansit in an
dum senior fatis excidit arce deus.
Terra feros partus, immania monstra, Gi
edidit, ausuros in Iovis ire domum.
Mille manus illis dedit, et pro cruribus an
atque ait, In magnos arma movete deos
Exstruere hi montes ad sidera summa par
et magnum bello sollicitare Iovem.
Fulmina de coeli iaculatus Iupiter arce,
vertit in auctores pondera vasta suos.
His bene Maiestas armis defensa deorum
restat: et ex illo tempore culta manet.
Assidet inde Iovi: Iovis est fidissima custo
et praestat sine vi sceptra tenenda Iovi.
Venit et in terras: coluerunt Romulus illa
et Numa: mox alii, tempore quisque s
Illa patres in honore suo matresque tuetur
illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos fasces commendat, eburque cu

illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. Dicta probarunt
Clioque, et curvae scita Thaleia lyrae.
Excipit Uranie: fecere silentia cunctae;
et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus iuvenes animosaque bella gerebant:
et pro dîs aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
consilio patriae saepe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
nomen et aetatis mite Senatus erat.
Iura dabat populo senior: finitaque certis
legibus est aetas, unde petatur honos.
Et medius iuvenum, non indignantibus ipsis,
ibat: et interior, si comes unus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
dicere? Censuram longa senecta dabat.
Romulus hoc vidit: selectaque corpora Patres
dixit. Ad hos Urbis summa relata novae.
Hinc sua maiores tribuisse vocabula Maio
tangor, et aetati consuluisse suae.
Et Numitor dixisse potest, Da, Romule, mensem
hunc senibus; nec avum sustinuisse nepos.
Nec leve praepositi pignus successit honoris:
Iunius, a iuvenum nomine dictus, adest.
Tunc sic, neglectos hedera redimita capillos,
prima sui coepit Calliopea chori:
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
qui terram liquidis, *qua patet*, ambit aquis.
Hinc sata Pleïone cum coelifero Atlante
iungitur, ut fama est; Pleïadasque parit:

quarum Maia suas forma superasse sorores
  traditur, et summo concubuisse Iovi.
Haec enixa iugo cupressiferae Cyllenes,
  aetherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, et Maenalus ir
  rite colunt, Luna credita terra prior.
Exsul ab Arcadia Latios Evander in agros
  venerat, impositos attuleratque deos.
Hic, ubi nunc Roma est, orbis caput, arbor et h
  et paucae pecudes et casa rara fuit.
Quo postquam ventum est: Consistite, pr mater,
  nam locus imperii rus erit istud, ait.
Et matri et vati paret Nonacrius heros;
  inque peregrina constitit hospes humo:
sacraque multa quidem, sed Fauni prima hic
  has docuit gentes, alipedisque dei.
Semicaper, coleris succinctis, Faune, Luper
  cui lustrant celebres vellera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
  inventor curvae, furibus apte, fidis.
Nec pietas haec prima tua est: septena putari
  Pleïadum numero, fila dedisse lyrae.
Haec quoque desierat; laudata est voce sororu
  Quid faciam? Turbae pars habet omnis id
Gratia Pieridum nobis aequaliter adsit;
  nullaque laudetur plusve minusve mihi.

Ab Iove surgat opus. Prima mihi nocte vide
  stella est in cunas officiosa Iovis.
Nascitur Oleniae signum pluviale Capellae:
  illa dati coelum praemia lactis habet.
Naïs Amalthea, Cretaea nobilis Ida.

dicitur in silvis occuluisse Iovem.
Huic fuit haedorum mater formosa duorum
inter Dictaeos conspicienda greges,
cornibus aëriis, atque in sua terga recurvis;
ubere, quod nutrix posset habere Iovis.
Lac dabat illa deo: sed fregit in arbore cornu:
truncaque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphe; cinxitque decentibus herbis,
et plenum pomis ad Iovis ora tulit.
Ille, ubi res coeli tenuit, solioque paterno
sedit, et invicto nil Iove maius erat:
sidera nutricem, nutricis fertile cornu
fecit; quae dominae nunc quoque nomen habent.
Praestitibus Maiae Laribus videre Kalendae
aram constitui, signaque parva deûm.
Voverat illa quidem Curius: sed longa vetustas
destruit, et saxo longa senecta nocet.
Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
quod praestant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis, et praesunt moenibus Urbis,
et sunt praesentes, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes, saxo fabricatus eodem,
stabat. Quae standi cum Lare caussa fuit?
Servat uterque domum: domino quoque fidus uterque:
compita grata deo: compita grata cani.
Exagitant et Lar et turba Diania fures:
pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
Bina gemellorum quaerebam signa deorum
viribus annosae facta caduca morae:
mille Lares, Geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet; et vici numina trina colunt.
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis huius

ius dabit. Interea diva canenda Bona est.
Est moles nativa: loco res nomina fecit:
appellant saxum: pars bona montis ea est.
Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
prima Palatinae signa dedistis aves.
Templa Patres illic, oculos exosa viriles,
leniter acclivi constituere iugo.
Dedicat haec veteris Clausorum nominis heres,
virgineo nullum corpore passa virum.
Livia restituit; ne non imitata maritum
esset, et ex omni parte secuta virum.

Postera quum roseam pulsis Hyperionis astris
in matutinis lampada tollet equis;
frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
candidaque a Calabris vela dabuntur aquis.
At simul inducent obscura crepuscula noctem;
pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.
Nondum stabat Atlas, humeros oneratus Olympo;
quum satus est forma conspiciendus Hyas.
Hunc stirps Oceani maturis mensibus Aethra
edidit, et Nymphas: sed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo, pavidos formidine cervos
terret: et est illi praeda benigna lepus.
At postquam virtus annis adolevit, in apros
audet et hirsutas cominus ire feras.
Dumque petit latebras foetae catulosque leaenae;
ipse fuit Libycae praeda cruenta leae.
Mater Hyan, et Hyan moestae flevere sorores,

cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate sororum.
Illa dedit coelum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum, ludis celebrata iocosis!
Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis Aprili: transis in tempora Maii.
Alter te fugiens, quum venit alter, habet.
Quum tua sint, cedantque tibi confinia mensum,
convenit in laudes ille vel iste tuas.
Circus in hunc exit, clamataque palma theatris:
hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipsa doce quae sis: hominum sententia fallax.
Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, sic nostris respondit diva rogatis.
Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas.
Chloris eram, quae Flora vocor. Corrupta Latino
nominis est nostri littera Graeca sono.
Chloris eram, Nymphe campi felicis, ubi audis
rem fortunatis ante fuisse viris.
Quae fuerit mihi forma, grave est narrare modestae.
sed generum matri reperit illa deum.
Ver erat: errabam. Zephyrus conspexit; abibam.
Insequitur; fugio. Fortior ille fuit:
et dederat fratri Boreas ius omne rapinae,
ausus Erechthea praemia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptae:
inque meo non est ulla querela toro.
Vere fruor semper; semper nitidissimus annus.
Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fecundus dotalibus hortus in agris.
Aura fovet; liquidae fonte rigatur aquae.
Hunc *meus implevit gen*eroso flore maritus:
atque ait, Arbitrium tu, dea, floris habe.

Saepe ego digestos volui numerare colores;
nec potui. Numero copia maior erat.
Roscida quum primum foliis excussa pruina est,
et variae radiis intepuere comae;
conveniunt pictis incinctae vestibus Horae,
inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus accedunt Charites, nectuntque coronas
sertaque, coelestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi nova semina gentes.
Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnaeo feci de sanguine florem:
et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per hortos:
infelix, quod non alter et alter eras!
Quid Crocon, aut Attin referam, Cinyraque creatum
de quorum per me vulnere surgit honor?
Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes
Iupiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor.
Sancta Iovem Iuno, nata sine matre Minerva,
officio doluit non eguisse suo.
Ibat, ut Oceano quereretur facta mariti;
restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul adspexi: Quid te, Saturnia, dixi,
attulit? Exponit, quem petat, illa locum.
Addidit et caussam. Verbis solabar amicis.
Non, inquit, verbis cura levanda mea est.
Si pater est factus neglecto coniugis usu
Iupiter, et solus nomen utrumque tenet;
cur ego desperem fieri sine coniuge mater,
et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
et freta, Tartareos excutiamque sinus.

cursu: vultum dubitantis habebam.
aid, Nymphe, posse videris, ait.
romittere opem, ter lingua retenta est.
magni caussa timoris erat.
r, auxilium, dixit; celabitur auctor:
e numen testificatur aquae.
Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
:. Est hortis unicus ille meis.
Hoc, dixit, sterilem quoque tange iuvencam,
it. Tetigi; nec mora, mater erat.
ierentem decerpsi pollice florem.
: et tacto concipit illa sinu.
vis Thracen, et laeva Propontidos intrat:
tens voti; Marsque creatus erat.
accepti per me natalis, Habeto
ie Romulea, dixit, in Urbe locum.
teneris tantum mea regna coronis
s. Tangunt numen et arva meum.
uerint segetes; erit area dives.
loruerit vinea; Bacchus erit.
uerint oleae, nitidissimus annus:
proventum temporis huius habent.
laeso pereunt viciaeque fabaeque:
it lentes, advena Nile, tuae.
ie in magnis operose condita cellis
et nebulae dolia summa tegunt.
a munus. Volucres ego mella daturas
a et cytisos et thyma cana voco.
idem *facimus*, tunc quum iuvenilibus annis
animi, corporaque ipsa vigent.
m *tacitus* mirabar. At illa,

Ius tibi discendi, si qua requiris, ait.
Dic, dea, respondi, ludorum quae sit origo.
Vix bene desieram; retulit illa mihi:
Caetera luxuriae nondum instrumenta vigebant:
aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed iam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus:
idque diu licuit, poenaque nulla fuit.
Vindice servabat nullo sua pabula vulgus:
iamque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad aediles perducta licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: mulctam subiere nocentes.
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data est ex parte mihi, magnoque favore
victores ludos instituere novos;
parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes:
utile nunc iter est; Publiciumque vocant.
Annua credideram spectacula facta: negavit:
addidit et dictis altera verba suis:
Nos quoque tangit honor: festis gaudemus et aris:
turbaque coelestes ambitiosa sumus.
Saepe deos aliquis peccando fecit iniquos:
et pro delictis hostia blanda fuit.
Saepe Iovem vidi, quum iam sua mittere vellet
fulmina, ture dato sustinuisse manum.
At si negligimur, magnis iniuria poenis
solvitur: et iustum praeterit ira modum.
Respice Thestiaden; flammis absentibus arsit.
Caussa est, quod Phoebes ara sine igne fuit.
Respice Tantaliden: eadem dea vela tenebat.
Virgo est, et spretos bis tamen ulta focos.

Hippolyte infelix, velles coluisse Dionen,
quum consternatis diriperens equis.
Longa referre mora est correcta oblivia damnis.
Me quoque Romani praeteriere Patres.
Quid facerem? per quod fierem manifesta doloris?
Exigerem nostrae qualia damna notae?
Excidit officium tristi mihi. Nulla tuebar
rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
filaque punicei languida facta croci.
Saepe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleae; venti nocuere protervi.
Florebant segetes; grandine laesa Ceres.
In spe vitis erat: coelum nigrescit ab Austris,
et subita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira:
cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Convenere Patres, et, si bene floreat annus,
numinibus nostris annua festa vovent.
Annuimus voto: consul cum consule ludos
Postumio Laenas persoluëre mihi.
Quaerere conabar, quare lascivia maior
his foret in ludis, liberiorque iocus:
sed mihi succurrit, numen non esse severum,
aptaque deliciis munera ferre deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis;
et latet iniecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis
saltat, et imprudens vertitur arte meri.
Ebrius ad durum formosae limen amicae
cantat. Habent unctae mollia serta comae.
Nulla coronata peraguntur seria fronte;

nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae.
Donec eras mistus nullis, Acheloë, racemis;
gratia sumendae non erat ulla rosae.
Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam,
ex Ariadnaeo sidere nosse potes.
Scena levis decet hanc; non est, mihi credite, non est
illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
non ex difficili caussa petita fuit.
Non est de tetricis, non est de magna professis:
vult sua plebeio sacra patere choro:
et monet, aetatis specie, dum floreat, uti:
contemni spinam, quum cecidere rosae.
Cur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albae,
sic haec est cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis,
et color et species floribus omnis inest?
Annuit, et motis flores cecidere capillis,
decidere in mensas ut rosa missa solet.
Lumina restabant, quorum me caussa latebat,
quum sic errores abstulit illa meos:
Vel, quia purpureis collucent floribus agri,
lumina sunt nostros visa decere dies:
vel quia nec flos est hebeti nec flamma colore;
atque oculos in se splendor uterque trahit:
vel quia deliciis nocturna licentia nostris
convenit. A vero tertia caussa venit.
Est breve praeterea, de quo mihi quaerere restat,
si liceat, dixi; dixit et illa, Licet.
Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leaenis
imbelles capreae, sollicitusque lepus?
Non sibi, respondit, silvas cessisse, sed hortos
arvaque pugnaci non adeunda ferae.

nia finierat: tenues secessit in auras.
fansit odor: posses scire fuisse deam.
reat ut toto carmen Nasonis in aevo,
parge, precor, donis pectora nostra tuis.

cte minus quarta promet sua sidera Chiron
emivir, et flavi corpore mistus equi.
ion Haemoniae mons est obversus in Austros:
umma virent pinu: caetera quercus habet.
Illyrides tenuit: saxo stant antra vetusto,
quae iustum memorant incoluisse senem.
manus, olim missuras Hectora leto,
creditur in lyricis detinuisse modis.
nerat Alcides exhausta parte laborum,
iussaque restabant ultima paene viro.
re simul casu Troiae duo fata videres:
hinc puer Aeacides, hinc Iove natus erat.
cipit hospitio iuvenem Philyreïus heros;
et caussam adventus hic rogat, ille docet.
spicit interea clavam spoliumque leonis:
Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
c se, quin horrens auderent tangere setis
vellus, Achilleae continuere manus.
mque senex tractat squalentia tela venenis,
excidit et laevo fixa sagitta pede est.
gemuit Chiron, traxitque e corpore ferrum:
et gemit Alcides Haemoniusque puer.
se tamen lectas Pagasaeis collibus herbas
temperat, et varia vulnera mulcet ope.
rus edax superabat opem: penitusque recepta
ossibus *et toto corpore pestis* erat.
nguine Centauri Lernaeae sanguis Echidnae
mistus ad auxilium tempora nulla dabat.

Stabat, ut ante patrem, lacrimis perfusus Achilles.
   Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
Saepe manus aegras manibus fingebat amicis.
   Morum, quos fecit, praemia doctor habet.
Oscula saepe dedit, dixit quoque saepe iacenti;
   Vive, precor, nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat, quum tu, iustissime Chiron,
   bis septem stellis tempora cinctus eras.

Hunc lyra curva sequi cuperet; sed idonea nondum
   est via. Nox aptum tertia tempus erit.

Scorpius in coelo, quum cras lucescere Nonas
   dicimus, a media parte videndus erit.

Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
   ter dederint Phoebo sidera victa locum;
ritus erit veteris, nocturna Lemuria, sacri;
   inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior, nec adhuc pia februa norant.
   nec tu dux mensum, Iane biformis, eras.
Iam tamen exstincto cineri sua dona ferebant;
   compositique nepos busta piabat avi.
Mensis erat Maius, maiorum nomine dictus,
   qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox ubi iam media est, somnoque silentia praebet
   et canis et variae conticuistis aves;
ille, memor veteris ritus timidusque deorum,
   surgit: (habent gemini vincula nulla pedes:)
signaque dat digitis medio cum pollice iunctis,
   occurrat tacito ne levis umbra sibi:
quumque manus pure fontana perluit unda,
   vertitur et nigras accipit ante fabas,
aversusque iacit: sed dum iacit, Haec ego mitto

his, inquit, redimo meque meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec respicit. Umbra putatur
colligere, et nullo terga vidente sequi.
Rursus aquam tangit, Temesaeaque concrepat aera:
et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
Quum dixit novies, Manes exite paterni;
respicit, et pure sacra peracta putat.
Dicta sit unde dies, quae nominis extet origo,
me fugit. Ex aliquo est invenienda deo.
Pleiade nate, mone, virga venerande potenti:
saepe tibi Stygii regia visa Iovis.
Venit adoratus Caducifer. Accipe caussam
nominis. Ex ipso cognita caussa deo.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
et male veloci iusta soluta Remo;
Faustulus infelix et passis Acca capillis
spargebant lacrimis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula moesti;
utque erat, in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi visa est assistere lecto,
atque haec exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium vestri parsque altera voti
cernite sim qualis, qui modo talis eram!
qui modo, si volucres habuissem regna iubentes,
in populo potui maximus esse meo.
[nunc sum elapsa rogi flammis et inanis imago:
haec est ex illo forma relicta Remo.]
Heu ubi Mars pater est? si vos modo vera locuti,
uberaque expositis ille ferina dedit.
Quem lupa servavit, *manus hunc temeraria civis*
perdidit. O quanto mitior illa fuit!
Saeve Celer, crudelem animam per vulnera reddas:
utque ego, sub terras sanguinolentus eas.

Noluit hoc frater. Pietas aequalis in illo est.
Quod potuit, lacrimas manibus ille dedit.
Hunc vos per lacrimas, per vestra alimenta rogate
ut celebrem nostro signet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, et brachia tendunt
Lubrica prensantes effugit umbra manus.
Ut secum fugiens somnos abduxit imago,
ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obsequitur, lucemque Remuria dixit
illam, qua positis iusta feruntur avis.
Aspera mutata est in lenem tempore longo
littera, quae toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere silentum.
Hic sensus verbi, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clausere diebus,
ut nunc ferali tempore operta vides:
nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
tempora. Quae nupsit, non diuturna fuit.
Hac quoque de caussa, si te proverbia tangunt,
mense malas Maio nubere, vulgus ait.
Sed tamen haec tria sunt sub eodem tempore festa
inter se nulla continuata die.

Quorum si mediis Boeotum Oriona quaeres;
falsus eris. Signi caussa canenda mihi est.
Iupiter et, lato qui regnat in aequore, frater
carpebant socias Mercuriusque vias.
Tempus erat, quo versa iugo referuntur aratra;
et pronus saturae lac bibit agnus ovis.
Forte senex Hyrieus, angusti cultor agelli,
hos videt, exiguam stabat ut ante casam:
atque ita, Longa via est, nec tempora longa supersunt,

it hospitibus ianua nostra patet.
vultum verbis; iterumque rogavit.
promissis; dissimulantque deos.
s subeunt nigro deformia fumo:
extremo stipite parvus erat.
nixus flammas exsuscitat aura,
it quassas comminuitque faces.
es. Minor inde fabas, olus alter habebat:
iat testu pressus uterque suo.
nora est, tremula dat vina rubentia dextra.
aequoreus pocula prima deus.
d exhausit; Da nunc bibat ordine, dixit,
Audito palluit ille Iove.
nimus, cultorem pauperis agri
t, et magno torret in igne bovem:
uer quondam primis diffuderat annis,
fumoso condita vina cado.
: fluminеam lino celantibus ulvam,
que non altis incubuere toris.
e, nunc posito mensae nituere Lyaeo:
bens crater, pocula fagus erant.
re Iovis; Si quid fert impetus, opta:
res. Placidi verba fuere senis:
oniux, prima mihi cara iuventa
. Nunc ubi sit quaeritis? Urna tegit.
uratus, vobis in verba vocatis,
io, dixi, sola fruere meo.
t servo. Sed enim diversa voluntas
i: nec coniux, sed pater esse volo.
t omnes: omnes ad terga iuvenci
rant — pudor *est ulteriora* loqui.
iniecta texere madentia terra.
decem menses; et puer ortus erat.

Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uri
Perdidit antiquum littera prima sonum.
Creverat immensum: comitem sibi Delia s
Ille deae custos, ille satelles erat.
Verba movent iras non circumspecta deoru
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla
Scorpion immisit Tellus. Fuit impetus illi
curva gemelliparae spicula ferre deae.
Obstitit Orion. Latona nitentibus astris
addidit: et, Meriti praemia, dixit, hal

Sed quid et Orion, et caetera sidera mund
cedere festinant, noxque coarctat iter?
Quid solito citius liquido iubar aequore toll
candida, Lucifero praeveniente, dies?
Fallor? an arma sonant? Non fallimur:
nabant.
Mars venit, et veniens bellica signa dedi
Ultor ad ipse suos coelo descendit honores,
templaque in Augusto conspicienda Forc
Et deus est ingens, et opus. Debebat in U
non aliter nati Mars habitare sui.
Digna Giganteis haec sunt delubra tropaeis
hinc fera Gradivum bella movere decet:
seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset;
seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Perspicit Armipotens operis fastigia summi
et probat invictos illa tenere deos.
Adspicit in foribus diversae tela figurae;
armaque terrarum milite victa suo.
Hinc videt Aenean oneratum pondere caro;
et tot Iuleae nobilitatis avos.
*Hinc vi*det Iliaden humeris ducis arma fer

e dispositis acta subesse viris.
Augusto praetextum nomine templum,
a, lecto Caesare, maius opus.
oc iuvenis tunc, quum pia sustulit arma.
Princeps incipiendus erat.
tendens, hinc stanti milite iusto,
niuratis, talia dicta dedit:
llandi pater est Vestaeque sacerdos
et ulcisci numen utrumque paro:
es, et satia scelerato sanguine ferrum;
favor caussa pro meliore tuus.
res, et, me victore, vocaberis Ultor.
:; et fuso laetus ab hoste redit.
est meruisse semel cognomina Marti:
litur Parthi signa retenta manu.
et campis, et equis, et tuta sagittis,
nfusis invia fluminibus.
it animos Crassorum funera genti,
eriit miles, signaque, duxque simul.
cus belli, Parthus Romana tenebat;
eque aquilae signifer hostis erat.
or mansisset adhuc, nisi fortibus armis
s Ausoniae protegerentur opes.
veteres et longi dedecus aevi
. Agnorunt signa recepta suos.
nunc solitae mitti post terga sagittae;
a, quid rapidi profuit usus equi?
ers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
iam nostri nulla pudoris habes.
mplumque datum, nomenque Bisultor.
s voti debita *solvit honor*.
ludos Circo celebrate, Quirites:
est fortem scena decere deum.

Pleiadas adspicies omnes, totumque sororum
agmen, ubi ante Idus nox erit una super.
Tunc mihi non dubiis auctoribus incipit aestas;
et tepidi finem tempora veris habent.

Idibus ora prior stellantia tollere Taurum
indicat. Huic signo fabula nota subest.
Praebuit, ut taurus, Tyriae sua terga puellae
Iupiter, et falsa cornua fronte tulit.
Illa iubam dextra, laeva retinebat amictus;
et timor ipse novi caussa decoris erat.
Aura sinus implet: flavos movet aura capillos;
Sidoni, sic fueras adspicienda Iovi.
Saepe puellares subducit ab aequore plantas,
et metuit tactus assilientis aquae:
saepe deus prudens tergum demisit in undas,
haereat ut collo fortius illa suo.
Littoribus tactis stabat sine cornibus ullis
Iupiter: inque deum de bove versus erat.
Taurus init coelum; te, Sidoni, Iupiter implet,
parsque tuum terrae tertia nomen habet.
Hoc alii signum Phariam dixere iuvencam;
quae bos ex homine est, ex bove facta dea.
Tunc quoque priscorum virgo simulacra virorum
mittere roboreo scirpea ponte solet.
Corpora post decies senos qui credidit annos
missa neci, sceleris crimine damnat avos.
Fama vetus, tum quum Saturnia terra vocata est,
talia fatidici dicta fuisse dei:
Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
mittite, quae Tuscis excipiantur aquis.
Donec in haec venit Tirynthius arva, quotannis
tristia Leucadio sacra peracta modo.

ramineos in aquam misisse Quirites;
ılis exemplo corpora falsa iaci.
tat, ut ferrent iuvenes suffragia soli,
bus infirmos praecipitasse senes.
doce verum: tua ripa vetustior Urbe est.
ipium ritus tu bene nosse potes.
rundiferum medio caput extulit alveo;
ıque dimovit talibus ora sonis:
a desertas vidi sine moenibus herbas:
bat sparsas utraque ripa boves:
ı nunc gentes Tiberim noruntque timentque,
etiam pecori despiciendus eram.
Evandri nomen tibi saepe refertur:
ıeas remis advena torsit aquas.
Alcides turba comitatus Achiva.
la, si memini, tunc mihi nomen erat.
hospitio iuvenem Pallantius heros:
ıdem Caco debita poena venit.
bit, secumque boves Erytheïdas ultor
ahit. At comites longius ire negant;
ue pars horum desertis mansit in agris:
ibus his ponunt spemque Laremque suum.
ımen patriae dulci tanguntur amore;
aliquis moriens hoc breve mandat opus;
ne in Tiberim, Tiberinis vectus ut undis
ad Inachium pulvis inanis eam.
t heredi mandati cura sepulchri:
ıus Ausonia conditur hospes humo.
pro domino Tiberi iactatur imago,
etat Graias per freta longa domos.
*; et subiit vi*vo rorantia saxo
Leves cursum sustinuistis aquae.

Clare nepos Atlantis, ades, quem montibus olim
edidit Arcadiis Pleïas una Iovi:
pacis et armorum Superis imisque deorum
arbiter, alato qui pede carpis iter,
laete lyrae pulsu, nitida quoque laete palaestra:
quo didicit culte lingua favente loqui:
templa tibi posuere Patres spectantia Circum
Idibus. Ex illo est haec tibi festa dies.
Te, quicunque suas profitentur vendere merces,
ture dato, tribuas ut sibi lucra, rogant.
Est aqua Mercurii portae vicina Capenae:
si iuvat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator; et urna
purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab uda
omnia, quae dominos sunt habitura novos.
Spargit et ipse suos lauro rorante capillos:
et peragit solita fallere voce preces.
Ablue praeteriti periuria temporis, inquit.
Ablue praeterita perfida verba die.
Sive ego te feci testem, falsove citavi
non audituri numina vana Iovis;
sive deum prudens alium divamve fefelli;
abstulerint celeres improba verba Noti.
Et pereant veniente die periuria nobis:
nec curent Superi, si qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro:
et face, ut emtori verba dedisse iuvet.
Talia Mercurius poscentes ridet ab alto,
se memor Ortygias surripuisse boves.

At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
in Geminos ex quo tempore Phoebus eat.

Quum totidem de mense dies superesse videbis,
quot sunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego respondi, caussam mihi sideris huius.
Caussam facundo reddidit ore deus.
Abstulerant raptas Phoeben Phoebesque sororem
Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque suas et frater et Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
suadet: et ex caussa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidae cursu potuere sequentes,
sed visum est celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae.
Constiterant illic: nomen Aphidna loco.
Pectora traiectus Lynceo Castor ab ense
non exspectato vulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux, et Lyncea perforat hasta,
qua cervix humeros continuata tegit.
Ibat in hunc Idas: vix est Iovis igne repulsus:
tela tamen dextrae fulmine rapta ferunt.
Iamque tibi coelum, Pollux, sublime patebat;
quum, Mea, dixisti, percipe verba, Pater.
Quod mihi das uni, coelum partire duobus:
dimidium toto munere maius erit.
Dixit, et alterna fratrem statione recepit:
utile sollicitae sidus utrumque rati.
Ad Ianum redeat, qui quaerit, Agonia quid sint;
quae tamen in Fastis hoc quoque tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigoneïus exit.
Est alio signi *reddita* caussa loco.

Proxima Vulcani lux est; Tubilustria dicunt.
Lustrantur purae, quas facit ille, tubae.

Quatuor inde notis locus est; quibus ordine lectis
vel mos sacrorum, vel Fuga Regis inest.

Nec te praetereo, populi Fortuna potentis
publica; cui templum luce sequente datum est.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
grata Iovi fulvae rostra videbis avis.

Auferat ex oculis veniens Aurora Booten.
continuaque die sidus Hyantis erit.

FASTORUM

LIBER SEXTUS.

Hic quoque mensis habet dubias in nomine caussas:
quae placeant, positis omnibus, ipse leges.
Facta canam; sed erunt, qui me finxisse loquantur:
nullaque mortali numina visa putent.
Est deus in nobis: agitante calescimus illo.
Impetus hic sacrae semina mentis habet.
Fas mihi praecipue vultus vidisse deorum:
vel quia sum vates, vel quia sacra cano.
Est nemus arboribus densum, secretus ab omni
voce locus, si non obstreperetur aquis.
Hic ego quaerebam, coepti quae mensis origo
esset, et in cura nominis huius eram.
Ecce deas vidi: non quas praeceptor arandi

Ascraeas quum sequeretur oves:
'riamides in aquosae vallibus Idae
. Ex illis sed tamen una fuit.
it una, sui germana mariti.
ıt, (agnovi,) quae stat in arce Iovis.
ı, tacitoque animum pallore fatebar:
ea, quos fecit, sustulit ipsa metus.
it, O vates, Romani conditor anni;
r exiguos magna referre modos;
isti numen coeleste videndi,
lacuit numeris condere festa tuis.
ignores, vulgique errore traharis;
ı nostro nomine nomen habet.
l, nupsisse Iovi, Iovis esse sororem.
nagis, dubito, glorier, anne viro.
dspicitur; Saturnum prima parentem
aturni sors ego prima fui.
cta meo quondam Saturnia Roma est:
i a coelo proxima terra fuit.
ı pretio est; dicor matrona Tonantis,
ue Tarpeio sunt mea templa Iovi.
Maio pellex dare nomina mensi?
or in nobis invidiosus erit?
regina vocor, princepsque dearum?
ur dextrae sceptra dedere meae?
mensem luces, Lucinaque ab illis
et a nullo nomina mense traham?
oeniteat posuisse fideliter iras
s Electrae Dardaniamque domum.
plex irae. Rapto Ganymede dolebam;
uoque Idaeo iudice victa mea est.
quod non foveo Carthaginis arces,
ea sint illo currus et arma loco.

Poeniteat Sparten Argosque measque Mycenas
et veterem Latio supposuisse Samon.
Adde senem Tatium Iunonicolasque Faliscos,
quos ego Romanis succubuisse tuli.
Sed neque poeniteat; nec gens mihi carior ulla est
Hic colar, hic teneam cum Iove templa meo.
Ipse mihi Mavors, Commendo moenia, dixit,
haec tibi: tu pollens Urbe nepotis eris.
Dicta fides sequitur. Centum celebramur in aris:
nec levior quovis est mihi mensis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo praestat honorem
Roma: suburbani dant mihi munus idem.
Inspice, quos habeat nemoralis Aricia Fastos,
et populus Laurens Lanuviumque meum:
est illic mensis Iunonius. Inspice Tibur,
et Praenestinae moenia sacra deae:
Iunonale leges tempus. Nec Romulus illas
condidit: at nostri Roma nepotis erat.
Finierat Iuno. Respeximus. Herculis uxor
stabat; et in vultu signa dolentis erant.
Non ego, si toto mater me cedere coelo
iusserit, invita matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis huius
Blandior, et partes paene rogantis ago:
remque mei iuris malim tenuisse precando;
et faveas caussae forsitan ipse meae.
Aurea possedit socio Capitolia templo
mater; et ut debet, cum Iove summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis.
Unicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedisti
Herculis uxori, posteritasque memor?

Haec quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
coniugis. Huc captas appulit ille boves.
Hic male defensus flammis et dote paterna
Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor: populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas.
Haec dare consilium, pugnare paratior illa est:
haec aetas bellum suadeat, illa gerat.
Sic statuit, mensesque nota secrevit eadem.
Iunius est iuvenum; qui fuit ante, senum.
Dixit: et in litem studio certaminis issent,
atque ira pietas dissimulata foret:
venit Apollinea longas Concordia lauro
nexa comas, placidi numen opusque ducis.
Haec ubi narravit, Tatium fortemque Quirinum
binaque cum populis regna coisse suis:
et lare communi soceros generosque receptos:
His nomen iunctis Iunius, inquit, habet.
Dicta triplex caussa est. At vos ignoscite, divae:
res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares a me. Perierunt iudice formae
Pergama: plus laedunt, quam iuvet una, duae.

Prima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis haec est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde datas habeat vires, obscurior aevo
fama; sed e nostro carmine certus eris.
Adiacet antiquus Tiberino lucus Helerni:
pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphe, (Granen dixere priores,)
nequidquam multis saepe petita procis.
Rura sequi, iaculisque feras agitare solebat,
nodosasque cava tendere valle plagas.

Non habuit pharetram: Phoebi tamen esse sororem
credebant. Nec erat, Phoebe, pudenda tibi.
Huic aliquis iuvenum dixisset amantia verba;
reddebat tales protinus illa sonos:
Haec loca lucis habent nimis, et cum luce pudoris.
Si secreta magis ducis in antra, sequor.
Credulus ante subit: frutices haec nacta resistit;
et latet, et nullo est invenienda loco.
Viderat hanc Ianus; visaeque cupidine captus
ad duram verbis mollibus usus erat.
Nympha iubet quaeri de more remotius antrum;
utque comes sequitur, destituitque ducem.
Stulta, videt Ianus, quae post sua terga gerantur.
Nil agis en; latebras respicit ille tuas.
Nil agis en, dixi. Nam te sub rupe latentem
occupat amplexu; speque potitus ait:
Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto.
Hoc pretium positae virginitatis habe.
Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
a foribus noxas, (haec erat alba,) dedit.
Sunt avidae volucres; non quae Phineïa mensis
guttura fraudabant; sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis
canities pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris;
et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen: sed nominis huius
caussa, quod horrenda stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt;
naeniaque in volucres Marsa figurat anus;
in thalamos venere Procae. Proca natus in illis

recens avium quinque diebus erat;
e exsorbent avidis infantia linguis.
· infelix vagit, opemque petit.
ce sui nutrix accurrit alumni;
o sectas invenit ungue genas.
ret? Color oris erat, qui frondibus olim
let seris, quas nova laesit hiems.
d Granen, et rem docet. Illa, Timorem
tuus sospes, dixit, alumnus erit.
d cunas: flebant materque paterque.
vos lacrimas: ipsa medebor, ait.
arbutea postes ter in ordine tangit
: ter arbutea limina fronde notat.
quis aditus; et aquae medicamen habebant:
e de porca cruda bimestre tenet.
, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
: pro parvo victima parva cadit.
orde, precor, pro fibris sumite fibras.
nimam vobis pro meliore damus.
bavit, prosecta sub aethere ponit:
adsint sacris, respicere illa vetat.
Ianalis de spina ponitur alba,
men thalamis parva fenestra dabat.
l nec aves cunas violasse feruntur;
t puero, qui fuit ante, color.
ur illis gustentur larda Kalendis,
ue cum calido sit faba farre, rogas?
a est; aliturque cibis, quibus ante solebat:
lit adscitas luxuriosa dapes.
huc illi populo sine fraude natabat:
que in conchis tuta fuere suis.
m norat, quam praebet Ionia dives,
ae Pygmaeo sanguine gaudet, avem.

Et praeter pennas nihil in pavone placebat,
nec tellus captas miserat ante feras.
Sus erat in pretio: caesa sue festa colebant.
Terra fabas tantum duraque farra dabat.
Quae duo mista simul sextis quicunque Kale
ederit, huic laedi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Iunoni templa Monet
ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manlî fuerat; qui Gallica quond
a Capitolino repulit arma Iove.
Quam bene, dî magni, pugna cecidisset in il
defensor solii, Iupiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni:
hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est; quem prospicit e
appositum Tectae porta Capena viae.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fat
quum paene est Corsis obruta classis aquis
Haec hominum monumenta patent: si quae astra,
tunc oritur magni praepes adunca Iovis.

Postera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis
evocat: et multa terra madescit aqua.

Mane ubi bis fuerit, Phoebusque iteraverit o
factaque erit posito rore bis uda seges;
hac sacrata die Tusco Bellona duello
dicitur; et Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
multum animo vidit; lumine captus erat.
Prospicit a templo summum brevis area Circu
est ubi non parvae parva columna notae.

ta manu, belli praenuntia, mitti,
gentes quum placet arma capi.

rci custode sub Hercule tuta est:
Euboico carmine munus habet.
mpus, qui Nonas Lucifer ante est.
iaeris: Sylla probavit opus.

onas Sanco Fidione referrem,
no pater; quum mihi Sancus ait:
istis dederis; ego munus habebo.
ia fero: sic voluere Cures.
teres donarunt aede Sabini:
nali constituere iugo.

jue precor nostris diuturnior annis,
elix sospite semper ero.
m vellem genero dare, tempora taedis
ebam, quaeque cavenda forent.
st sacras monstratur Iunius Idus
otis, utilis esse viris:
s huius thalamis aliena reperta est.
ic coniux sancta Dialis ait:
a placidus purgamina Vesta
vis in mare Tibris aquis;
osa crinem depectere buxo,
s ferro subsecuisse licet:
irum; quamvis Iovis ille sacerdos,
rpetua sit mihi lege datus.
propera: melius tua filia nubet,
i pura Vesta nitebit humo.

onas removere Lycaona Phoebe
tergo non habet Ursa metum.
emini ludos in gramine Campi

adspicere, et dici, lubrice Tibri, tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
quique tegunt parvis aera recurva cibis.

Mens quoque numen habet. Menti delubra videmus
vota metu belli, perfide Poene, tui.
Poene, rebellabas: et leto Consulis omnes
attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; quum Menti vota Senatus
suscipit; et melior protinus illa venit.
Adspicit instantes mediis sex lucibus Idus
illa dies, qua sunt vota soluta deae.

Vesta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora;
ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram: coelestia numina sensi,
laetaque purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum,)
te, dea; nec fueras adspicienda viro.
Sed, quae nescieram, quorumque errore tenebar,
cognita sunt, nullo praecipiente, mihi.
Dena quater memorant habuisse Palilia Romam,
quum flammae custos aede recepta dea est.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quae nunc aere vides, stipula tunc tecta videres:
et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestae,
tunc erat intonsi regia magna Numae.
Forma tamen templi, quae nunc manet, ante fuisse
dicitur: et formae caussa probanda subest.
Vesta eadem est et terra: subest vigil ignis utrique.
Significant sedem terra focusque suam.
Terra, pilae similis, nullo fulcimine nixa,

o tam grave pendet onus.
s libratum sustinet orbem:
nat partes, angulus omnis abest.
a media rerum regione locata,
llum plusve minusve latus;
et, parti vicinior esset:
ı terram mundus haberet onus.
suspensus in aëre clauso
immensi parva figura poli:
ummis, tantum secessit ab imis
l ut fiat, forma rotunda facit.
oli: nullus procurrit in illo
ı pluvio vindicat imbre tholus.
bus, quaeris, dea culta ministris?
ussas hac quoque parte suas.
em memorant Cereremque creatas
rni: tertia Vesta fuit.
runt; ambae peperisse feruntur:
ipatiens restitit una viri.
virgo si virgine laeta ministra
tas in sua sacra manus?
'estam, quam vivam intellige flammam:
lamma corpora nulla vides.
go est, quae semina nulla remittit,
t comites virginitatis habet.
ıs Vestae simulacra putavi:
urvo nulla subesse tholo.
tus templo celatur in illo.
llam Vesta, nec ignis, habent.
ıa: vi stando Vesta vocatur;
ar Graii nominis esse potest.
ımis et, quod fovet omnia, dictus

qui tamen in primis aedibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: unde precando
affamur Vestam, Quae loca prima tenes.
Ante focos olim longis considere scamnis
mos erat; et mensae credere adesse deos.
Nunc quoque, quum fiunt antiquae sacra Vacunae,
ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto:
fert missos Vestae pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis;
et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni:
et Fornacali sunt sua sacra deae.
Suppositum cineri panem focus ipse parabat;
strataque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
et quae pumiceas versat asella molas.
Praeteream, referamne tuum, rubicunde Priape,
dedecus? Est multi fabula plena ioci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona
convocat aeternos ad sua festa deos.
Convocat et Satyros et rustica numina Nymphas.
Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
Nec licet, et longum est epulas narrare deorum:
in multo nox est pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacae vallibus Idae:
pars iacet, et molli gramine membra levat:
hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia nectit,
et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta iacet, placidamque capit secura quietem,
sicut erat, positum cespite fulta caput.
At ruber hortorum custos nymphasque deasque
captat; et errantes fertque refertque pedes.

estam; dubium est, Nymphamne putarit,
Vestam: scisse sed ipse negat.
bscoenam, furtimque accedere tentat;
ɔensos, corde micante, gradus.
quo vectus erat, Silenus asellum
l ripas lene sonantis aquae.
ɔret longi deus Hellesponti,
ivo quum rudit ille sono.
gravi surgit dea. Convolat omnis
ɔr infestas effugit ille manus.
ιoc animal solita est mactare Priapo:
flammis indicis exta damus;
va memor, de pane monilibus ornas.
ιs: vacuae conticuere molae.
am pretio, celebratior arce Tonantis,
storis quid velit ara Iovis.
ɔbantur trucibus Capitolia Gallis:
ιidio iam diuturna famem.
olium Superis regale vocatis,
t Marti. Protinus ille refert:
ım est, quae sit fortuna meorum,
o animi voce querentis eget?
; referam breviter mala iuncta pudori,
lpino Roma sub hoste iacet.
i fuerat promissa potentia rerum,
ιanc terris impositurus eras?
ιrbanos Hetruscaque contudit arma.
n cursu: nunc Lare pulsa suo est.
atos, aerata per atria, picta
ımphales occubuisse senes.
cae transferri pignora Vestae
tant aliquos scilicet esse deos.

At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
totque domos vestras obsidione premi;
nil opis in cura scirent superesse deorum,
et data sollicita tura perire manu.
Atque utinam pugnae pateat locus! arma capessant;
et, si non poterunt exsuperare, cadant.
Nunc inopes victus ignavaque fata timentes
monte suo clausos barbara turba premit.
Tunc Venus et lituo pulcher trabeaque Quirinus
Vestaque pro Latio multa locuta suo est.
Publica, respondit, cura est pro moenibus istis,
Iupiter: et poenas Gallia victa dabit.
Tu modo, quae desunt fruges, superesse putentur,
effice: nec sedes desere, Vesta, tuas.
Quodcunque est solidae Cereris, cava machina frangat;
mollitamque manu duret in igne focus.
Iusserat, et fratris virgo Saturnia iussis
annuit; et mediae tempora noctis erant.
Iam ducibus somnum dederat labor: increpat illos
Iupiter, et sacro, quid velit, ore docet:
Surgite, et in medios de summis arcibus hostes
mittite, quam minime tradere vultis, opem.
Somnus abit, quaeruntque novis ambagibus acti,
tradere quam nolint, et iubeantur, opem.
Ecce Ceres visa est. Iaciunt Cerealia dona.
Iacta super galeas scutaque longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit. Hoste repulso,
candida Pistori ponitur ara Iovi.
Forte revertebar festis Vestalibus illa,
qua nova Romano nunc Via iuncta Foro est.
Huc pede matronam nudo descendere vidi:

obstupui, tacitus sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loci; iussumque sedere
alloquitur, quatiens, voce tremente, caput.
Hic ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes:
amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
nunc solida est tellus; sed lacus ante fuit.
Qua Velabra solent in Circum ducere pompas,
nil praeter salices cassaque canna fuit.
Saepe suburbanas rediens conviva per undas
cantat, et ad nautas ebria verba iacit.
Nondum conveniens diversis iste figuris
nomen ab averso ceperat amne deus.
Hic quoque lucus erat, iuncis et arundine densus,
et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt, et aquas sua ripa coërcet:
siccaque nunc tellus; mos tamen ille manet.
Reddiderat caussam: Valeas, anus optima, dixi:
quod superest aevi, molle sit omne, tui.
Caetera iam pridem didici puerilibus annis;
non tamen idcirco praetereunda mihi.
Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Asiae dives habebat opes.
Creditur armiferae signum coeleste Minervae
urbis in Iliacae desiluisse iuga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
Hoc superest illic: Pallada Roma tenet.
Consulitur Smintheus; lucoque obscurus opaco
hos non mentito reddidit ore sonos:
Aetheriam servate deam; servabitis Urbem:
imperium secum transferet illa loci.
Servat, et inclusam summa tenet Ilus in arce:
curaque ad heredem Laomedonta venit.

Sub Priamo servata parum: sic ipsa volebat,
ex quo iudicio forma revicta sua est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulixes,
seu pius Aeneas, eripuisse datur:
auctor in incerto: res est Romana; tuetur
Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere Patres, quo tempore Vesta
arsit, et est tectis obruta paene suis!
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes:
mistaque erat flammae flamma profana piae.
Attonitae flebant demisso crine ministrae:
abstulerat vires corporis ipse timor.
Provolat in medium et magna, Succurrite, voce,
non est auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum! dubitatis? ait. Dubitare videbat,
et pavidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit.
sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est, in me commissi poena redundet.
Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, et irrupit: factum dea rapta probavit,
pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacrae sub Caesare flammae:
ignis in Iliacis nunc erit estque focis.
Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
hoc duce: nec viva defodietur humo.
Sic incesta perit, quia, quam violavit, in illam
conditur: et Tellus Vestaque numen idem es
Tum sibi Callaïco Brutus cognomen ab hoste
fecit, et Hispanam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia laetis :

nec populum toto pectore festa iuvant.
Crassus ad Euphraten aquilas natumque suosque
perdidit, et leto est ultimus ipse datus.
Parthe, quid exsultas? dixit dea; signa remittes:
quique necem Crassi vindicet, ultor erit.

At simul auritis violae demuntur asellis,
et Cereris fruges aspera saxa terunt:
navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit,
humida quum pulso nox erit orta die.

Iam, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui;
et vigil Eois Lucifer exit aquis.
Ite, bonae matres, (vestrum Matralia festum,)
flavaque Thebanae reddite liba deae.
Pontibus et magno iuncta est celeberrima Circo
area, quae posito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutae sacra parenti
sceptriferas Servi templa dedisse manus.
Quae dea sit: quare famulas a limine templi
arceat, (arcet enim,) libaque tosta petat;
Bacche, racemiferos hedera redimite capillos,
si domus illa tua est, dirige vatis opus.
Arserat obsequio Semele Iovis. Accipit Ino
te, puer; et summa sedula nutrit ope.
Intumuit Iuno, rapta quod pellice natum
educet. At sanguis ille sororis erat.
Hinc agitur Furiis Athamas, et imagine falsa:
tuque cadis patria, parve Learche, manu.
Moesta Learcheas mater tumulaverat umbras;
et dederat miseris omnia iusta rogis.
Haec quoque, funestos ut erat laniata capillos,
prosilit, et cunis te, Melicerta, rapit.
Est spatio contracta brevi, freta bina repellit

unaque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis;
et secum e celso mittit in alta iugo.
Excipit illaesos Panope centumque sorores,
et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondum Leucothee, nondum puer ille Palaemon
vorticibus densi Tibridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semelae Stimulaene vocetur
Maenadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quaerit ab his Ino, quae gens foret. Arcadas esse
audit; et Evandrum sceptra tenere loci.
Dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
instimulat fictis insidiosa sonis:
O nimium faciles, o toto pectore captae,
non venit haec nostris hospes amica choris.
Fraude petit; sacrique parat cognoscere ritum.
Quo possit poenas pendere, pignus habet.
Vix bene desierat; complent ululatibus auras
Thyades effusis per sua colla comis:
iniiciuntque manus, puerumque avellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa deos:
Dique virique loci, miserae succurrite matri.
Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripae vaccas Oetaeus Iberas.
Audit; et ad vocem concitus urget iter.
Herculis adventu, quae vim modo ferre parabant,
turpia femineae terga dedere fugae.
Quid petis hinc, (cognorat enim,) matertera Bacchi?
An numen, quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim praesentia nati
continet: et furiis in scelus isse pudet.
Rumor, ut est velox, agitatis pervolat alis:
estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.

Hospita Carmentis fidos intrasse penates
  diceris, et longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeaea sacerdos
  traditur in subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba iuvant festis Matralibus: illa
  rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, o vates, venientia fata resigna,
  qua licet: hospitiis hoc, precor, adde meis.
Parva mora est: coelum vates ac numina sumit;
  fitque sui toto pectore plena dei.
Vix illam subito posses cognoscere; tanto
  sanctior et tanto, quam modo, maior erat.
Laeta canam: gaude defuncta laboribus, Ino,
  dixit; et huic populo prospera semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
  In vestris aliud sumite nomen aquis.
Leucothee Graiis, Matuta vocabere nostris.
  In portus nato ius erit omne tuo.
Quem nos Portunum, sua lingua Palaemona dicet.
  Ite, precor, nostris aequus uterque locis.
Annuerat: promissa fides; posuere labores.
  Nomina mutarunt: hic deus, illa dea est.
Cur vetet ancillas accedere, quaeritis? Odit:
  principiumque odii, si sinat illa, canam.
Una ministrarum solita est, Cadmeï, tuarum
  saepe sub amplexus coniugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
  comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
  Hoc est, cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc *pro stirpe* sua pia mater adoret.
  Ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi:

utilior Baccho quam fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixisse, Rutili?
Luce mea Marso Consul ab hoste cades.
Exitus accessit verbis: flumenque Toleni
purpureum mistis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide caesus eadem
Didius hostiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est, auctorque, locusque.
Sed superiniectis quis latet iste togis?
Servius est: iam constat enim; sed caussa latendi
discrepat, et dubium me quoque mentis habet.
Dum dea furtivos timide profitetur amores,
coelestemque homini concubuisse pudet;
(arsit enim magno correpta cupidine regis,
caecaque in hoc uno non fuit illa viro;)
nocte domum parva solita est intrare fenestra:
unde Fenestellae nomina porta tenet.
Nunc pudet, et vultus velamine celat amatos,
oraque sunt multa regia tecta toga.
An magis est verum, post Tulli funera plebem
confusam placidi morte fuisse ducis?
Nec modus ullus erat: crescebat imagine luctus,
donec eam positis occuluere togis.
Tertia caussa mihi spatio maiore canenda est:
nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, coniugio, sceleris mercede, peracto,
his solita est dictis exstimulare virum:
Quid iuvat esse pares, te nostrae caede sororis,
meque tui fratris, si pia vita placet?
Vivere debuerant et vir meus et tua coniux,
si nullum ausuri maius eramus opus.
*Et caput et reg*num facio dotale parentis
*Si vir es, in*dictas exige dotis opes.

Regia res scelus est: socero cape regna necato,
   et nostras patrio sanguine tinge manus.
Talibus instinctus solio privatus in alto
   sederat. Attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor et caedes: infirmaque vincitur aetas.
   Sceptra gener socero rapta Superbus habet.
Ipse sub Exquiliis, ubi erat sua regia, caesus
   concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia, carpento patrios initura penates,
   ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut adspexit, lacrimis auriga profusis
   restitit. Hunc tali corripit illa sono:
Vadis? an exspectas pretium pietatis amarum?
   Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illa
   vicus, et aeterna res ea pressa nota.
Post tamen haec ausa est templum, monumenta parentis,
   tangere: mira quidem, sed tamen acta loquar.
Signum erat in solio residens sub imagine Tullî:
   dicitur hoc oculis opposuisse manum:
et vox audita est, Vultus abscondite nostros,
   ne natae videant ora nefanda meae.
Veste data tegitur: vetat hanc Fortuna moveri:
   et sic e templo est ipsa locuta suo:
Ore revelato qua primum luce patebit
   Servius, haec positi prima pudoris erit.
Parcite, matronae, vetitas attingere vestes:
   sollennes satis est voce movere preces:
sitque caput semper Romano tectus amictu,
   qui rex in *nostra septim*us Urbe fuit.
Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
   ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.

Namque pater Tulli Vulcanus, Ocresia mater
praesignis facie, Corniculana fuit.
Hanc secum Tanaquil, sacris de more paratis,
iussit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obscoeni forma virilis
aut fuit, aut visa est: sed fuit illa magis.
Iussa loco captiva fovet: conceptus ab illa
Servius a coelo semina gentis habet.
Signa dedit genitor, tunc quum caput igne corusco
contigit, inque comis flammeus arsit apex.
Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede
Livia, quam caro praestitit illa viro.
Disce tamen, veniens aetas: ubi Livia nunc est
porticus, immensae tecta fuere domus.
Urbis opus domus una fuit: spatiumque tenebat,
quo brevius muris oppida multa tenent.
Haec aequata solo est, nullo sub crimine regni,
sed quia luxuria visa nocere sua est.
Sustinuit tantas operum subvertere moles
totque suas heres perdere Caesar opes.
Sic agitur censura, et sic exempla parantur;
quum iudex, alios quod monet, ipse facit.
Nulla nota est veniente die, quam dicere possis.
Idibus Invicto sunt data templa Iovi.
Et iam Quinquatrus iubeor narrare minores.
Nunc ades o coeptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in Urbe?
Quid sibi personae, quid stola longa, volunt?
Sic ego: sic posita Tritonia cuspide dixit,
(possim utinam doctae verba referre deae!)
Temporibus veterum tibicinis usus avorum
magnus et in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis

cantabat moestis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum est,
quod subito gratae frangeret artis opus.
Adde quod aedilis, pompa qui funeris irent,
artifices solos iusserat esse decem.
Exsilio mutant Urbem, Tiburque recedunt.
Exsilium quodam tempore Tibur erat.
Quaeritur in scena cava tibia; quaeritur aris:
ducit supremos naenia nulla choros.
Servierat quidam, quantolibet ordine dignus,
Tibure: sed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille suo; turbamque canoram
convocat. Ad festas convenit illa dapes.
Nox erat, et vinis oculique animique natabant:
quum praecomposito nuntius ore venit,
atque ita, Quid cessas convivas solvere? dixit:
auctor vindictae iam venit ecce suae.
Nec mora; convivae valido titubantia vino
membra movent: dubii stantque labantque pedes.
At dominus, Discedite, ait: plaustroque morantes
sustulit. In plaustro sirpea lata fuit.
Alliciunt somnos tempus motusque merumque,
potaque se Tibur turba redire putat.
Iamque per Esquilias Romanam intraverat urbem,
et mane in medio plaustra fuere Foro.
Callidus, ut posset specie numeroque Senatum
fallere, personis imperat ora tegi;
admiscetque alios: et, ut hunc tibicina coetum
augeat, in longis vestibus ire iubet.
Sic reduces bene posse tegi: ne forte notentur
contra collegae iussa redire sui.
Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti;
et canere ad veteres verba iocosa modos.

Haec ubi perdocuit, Superest mihi discere, dixi,
cur sit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, habet tali mea nomine festa:
estque sub inventis haec quoque turba meis.
Prima, terebrato per rara foramina buxo,
ut daret, effeci, tibia longa sonos.
Vox placuit: faciem liquidis referentibus undis
vidi virgineas intumuisse genas.
Ars mihi non tanti est; valeas, mea tibia, dixi.
Excipit abiectam cespite ripa suo.
Inventam Satyrus primum miratur: et usum
nescit, et afflatam sentit habere sonum:
et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
iamque inter Nymphas arte superbus erat.
Provocat et Phoebum: Phoebo superante pependit.
caesa recesserunt a cute membra sua.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis huius.
Hoc est, cur nostros ars colat ista dies.

Tertia nox veniet, qua tu, Dodoni Thyene,
stabis Agenorei fronte videnda bovis.
Haec est illa dies, qua tu purgamina Vestae,
Tibri, per Etruscas in mare mittis aquas.
Si qua fides ventis, Zephyro date carbasa, nautae:
cras veniet vestris ille secundus aquis.

At pater Heliadum radios ubi tinxerit undis,
et cinget geminos stella serena polos;
tollet humo validos proles Hyriea lacertos:
continua Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volscos Aequosque fugatos
viderat in campis, Algida terra, tuis;
unde suburbano clarus, Tuberte, triumpho,
vectus es in niveis Postume, victor equis.

Iam sex et totidem luces de mense supersunt:
huic unum numero tu tamen adde diem:
Sol abit e Geminis, et Cancri signa rubescunt:
coepit Aventina Pallas in arce coli.

Iam tua, Laomedon, oritur nurus: ortaque noctem
pellit, et e pratis cana pruina fugit.
Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur,
tunc quum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

Hunc quoque quum patriis Galatea receperit undis,
plenaque securae terra quietis erit;
surgit humo iuvenis telis afflatus avitis:
et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phaedrae, nota est iniuria Thesei:
devovit natum credulus ille suum.
Non impune pius iuvenis Troezena petebat:
dividit obstantes pectore taurus aquas.
Solliciti terrentur equi; frustraque retenti
per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
reddideratque animam, multum indignante Diana.
Nulla, Coronides, caussa doloris, ait.
Namque pio iuveni vitam sine vulnere reddam;
et cedent arti tristia fata meae.
Gramina continuo loculis depromit eburnis;
profuerunt Glauci manibus illa prius:
tunc, quum observatas augur descendit in herbas;
usus et auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
depositum terra sustulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, recessus
celat: Aricino Virbius ille lacu est.

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER PRIMUS.

ELEGIA I.

Parve, (nec invideo,) sine me, liber, ibis in Urbem:
heu mihi, quo domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus, qualem decet exsulis esse,
infelix, habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia succo:
non est conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
candida nec nigra cornua fronte geras.
Felices ornent haec instrumenta libellos.
Fortunae memorem te decet esse meae.
Nec fragili geminae poliantur pumice frontes:
hirsutus sparsis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat. Qui viderit illas,
de lacrimis factas sentiat esse meis.
Vade, liber, verbisque meis loca grata saluta.
Contingam certe, quo licet, illa pede.
Si quis, ut in populo nostri non immemor illo,
si quis, qui, quid agam, forte requiret, erit;

vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
  Id quoque, quod vivam, munus habere dei.
Atque ita te tacitus, quaerenti plura, legendum,
  ne, quae non opus est, forte loquare, dabis.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
  et peragar populi publicus ore reus.
Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.
  Caussa patrocinio non bona peior erit.
Invenies aliquem, qui me suspiret ademtum;
  carmina nec siccis perlegat ista genis:
et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
  sit mea, lenito Caesare, poena levis.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ipse, precamur,
  placatos miseris qui volet esse deos:
quaeque volet, rata sint: ablataque Principis ira
  sedibus in patriis det mihi posse mori.
Ut peragas mandata, liber, culpabere forsan;
  ingeniique minor laude ferere mei.
Iudicis officium est, ut res, ita tempora rerum
  quaerere. Quaesito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta sereno:
  nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis et otia quaerunt:
  me mare, me venti, me fera iactat hiems.
Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
  haesurum iugulo iam puto iamque meo.
Haec quoque quod facio, iudex mirabitur aequus;
  scriptaque cum venia qualiacunque leget.
Da mihi Maeoniden, et tot circumspice casus;
  ingenium tantis excidet omne malis.
Denique securus famae, liber, ire memento;
  nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se nobis praebet Fortuna secundam,

ut tibi sit ratio laudis habenda tuae.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore;
quaerendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
sit satis. Ingenio sic fuga parta meo.
I tamen, et pro me tu, cui licet, adspice Romam.
Dî facerent, possem nunc meus esse liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
ignotum populo posse venire puta.
Ut titulo careas, ipso noscere colore.
Dissimulare velis, te liquet esse meum.
Clam tamen intrato, ne te mea carmina laedant.
Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit, qui te, quod sis meus, esse legendum
non putet, e gremio reiiciatque suo:
Inspice, dic, titulum. Non sum praeceptor Amoris;
quas meruit, poenas iam dedit illud opus.
Forsitan exspectes, an in alta Palatia missum
scandere iubeam, Caesareamque domum.
Ignoscant augusta mihi loca, dîque locorum:
venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
numina: sed timeo, qui nocuere, deos.
Terretur minimo pennae stridore columba,
unguibus, accipiter, saucia facta tuis:
nec procul a stabulis audet secedere, si qua
excussa est avidi dentibus agna lupi.
Vitaret coelum Phaëthon, si viveret; et quos
optarat stulte, tangere nollet equos.
Me quoque, quae sensi, fateor Iovis arma timere:
me reor infesto, quum tonat, igne peti.
Quicunque Argolica de classe Capharea fugit,
semper ab Euboicis vela retorquet aquis.

Et mea cymba, semel vasta percussa procella,
illum, quo laesa est, horret adire locum.
Ergo, care liber, timida circumspice mente;
et satis a media sit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen, hic remis utaris an aura,
dicere. Consilium resque locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi, si cuncta videbis
mitia, si vires fregerit ira suas;
si quis erit, qui te dubitantem et adire timentem
tradat, et ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bona dominoque tuo felicior ipso
pervenias illuc; et mala nostra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
solus Achilleo tollere more potest.
Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.
Nam spes est animi nostra timore minor.
Quaeque quiescebat, ne mota resaeviat ira,
et poenae tu sis altera caussa, cave.
Quum tamen in nostrum fueris penetrale receptus,
contigerisque tuam, scrinia parva, domum;
adspicies illic positos ex ordine fratres,
quos studium cunctos evigilavit idem.
Caetera turba palam titulos ostendit apertos;
et sua detecta nomina fronte gerit.
Tres procul obscura latitantes parte videbis.
Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque voces.
Deque tribus, moneo, si qua est tibi cura parentis,
ne quemquam, quamvis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,

nuper ab exsequiis carmina rapta meis:
his mando dicas, inter mutata referri
fortunae vultum corpora posse meae.
Namque ea dissimilis subito est effecta priori:
flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quaeris, habeban
sed vereor tardae caussa fuisse morae:
et si, quae subeunt, tecum, liber, omnia ferre
sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est: propera. Nobis habitabitur orb
ultimus: a terra terra remota mea.

ELEGIA II.

Di maris et coeli, (quid enim nisi vota supersun
solvere quassatae parcite membra ratis:
neve, precor, magni subscribite Caesaris irae.
Saepe, premente deo, fert deus alter opem.
Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo:
aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
Oderat Aenean propior Saturnia Turno.
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Saepe ferox cautum petiit Neptunus Vlixem:
eripuit patruo saepe Minerva suo.
Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,
quid vetat irato numen adesse deo?
Verba miser frustra non proficientia perdo:
ipsa graves spargunt ora loquentis aquae:
terribilisque Notus iactat mea dicta; precesque,
ad quos mittuntur, non sinit ire deos.
Ergo idem venti, ne caussa laedar in una,
velaque nescio quo, votaque nostra ferunt?
Me miserum, quanti montes volvuntur aquar

Iam iam tacturos sidera summa putes.
Quantae diducto subsidunt aequore valles!
Iam iam tacturas Tartara nigra putes.
Quocunque adspicio, nihil est nisi pontus et aether;
fluctibus hic tumidis, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani murmure venti.
Nescit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
nunc Zephyrus sero vespere missus adest:
nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto;
nunc Notus adversa proelia fronte gerit.
Rector in incerto est, nec quid fugiatve petatve,
invenit. Ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis:
dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: frustraque precanti
ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exsule coniux:
hoc unum nostri scitque gemitque mali.
Nescit in immenso iactari corpora ponto:
nescit agi ventis: nescit adesse necem.
O bene, quod non sum mecum conscendere passus;
ne mihi mors misero bis patienda foret!
At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
dimidia certe parte superstes ero.
Heu mihi! quam celeri micuerunt nubila flamma!
Quantus ab aetherio personat axe fragor!
Nec levius laterum tabulae feriuntur ab undis,
quam grave balistae moenia pulsat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes:
posterior nono est, undecimoque prior.
Non letum timeo: genus est miserabile leti.
Demite naufragium; mors mihi munus erit.

Est aliquid, fatoque suo ferroque cadentem
in solida moriens ponere corpus humo:
et mandare suis aliqua, et sperare sepulchrum,
et non aequoreis piscibus esse cibum.
Fingite me dignum tali nece: non ego solus
hic vehor: immeritos cur mea poena trahit?
Pro Superi, viridesque dei, quibus aequora curae!
utraque iam vestras sistite turba minas:
quamque dedit vitam mitissima Caesaris ira,
hanc sinite infelix in loca iussa feram.
Si, quoniam merui poenam, me perdere vultis;
culpa mea est, ipso iudice, morte minor.
Mittere me Stygias si iam voluisset ad undas
Caesar, in hoc vestra non eguisset ope.
Est illi nostri non invidiosa cruoris
copia: quodque dedit, quum volet, ipse feret.
Vos modo, quos certe nullo, puto, crimine laesi,
contenti nostris iam, precor, este malis.
Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
quod periit, salvum iam caput esse potest.
Ut mare subsidat, ventisque ferentibus utar;
ut mihi parcatis: non minus exsul ero.
Non ego divitias avidus sine fine parandi
latum mutandis mercibus aequor aro:
nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas:
oppida non Asiae non mihi visa prius:
non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
delicias videam, Nile iocose, tuas.
Quod faciles opto ventos: (quis credere possit?)t?)
Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam laevi fera littora Ponti;
quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.
Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas,

exilii facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compescite fluctus;
pronaque sint nostrae numina vestra rati;
seu magis odistis, iussae me advertite terrae.
Supplicii pars est in regione mei.
Ferte (quid hic facio?) rapidi mea carbasa venti.
Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Caesar: quid, quem fugat ille, tenetis?
Adspiciat vultus Pontica terra meos.
Et iubet, et merui: nec, quae damnaverit ille,
crimina defendi fasve piumve puto.
Si tamen acta deos nunquam mortalia fallunt:
a culpa facinus scitis abesse mea.
Immo ita si scitis, si me meus abstulit error,
stultaque mens nobis, non scelerata, fuit:
quamlibet e minimis, domui si favimus illi:
si satis Augusti publica iussa mihi;
hoc duce si dixi felicia saecula: proque
Caesare tura pius Caesaribusque dedi;
si fuit hic animus nobis: ita parcite, divi.
Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidae evanescere nubes,
victaque mutati frangitur ira maris?
Non casu vos, sed sub conditione vocati,
fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

Quum subit illius tristissima noctis imago,
quae mihi supremum tempus in Urbe fuit:
quum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Iam prope lux aderat, qua me discedere Caesar

At Lachesis Clothoque dolent sua fila teneri,
et fieri regni iura minora sui.
Iupiter, exemplum veritus, direxit in illum
fulmina, qui nimiae moverat artis opem.
Phoebe, querebaris: deus est: placare parenti.
Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.

Non ego te, quamvis properabis vincere, Caesar,
si vetet auspicium, signa movere velim.
Sint tibi Flaminius Trasimenaque littora testes,
per volucres aequos multa monere deos.
Tempora si veteris quaeris temeraria damni;
quartus ab extremo mense bis ille dies.

Postera lux melior. Superat Masinissa Syphacem;
et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis;
et fugiunt, freno non remorante, dies.
Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores!
Post septem luces Iunius actus erit.
Ite, deam laeti Fortem celebrate, Quirites:
in Tiberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba:
nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatae iuvenum convivia lintres;
multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia, qui posuit, de plebe fuisse
fertur, et ex humili sceptra tulisse loco.
Convenit et servis: serva quia Tullius ortus
constituit dubiae templa propinqua deae.

Ecce suburbana rediens male sobrius aede
ad stellas aliquis talia verba iacit:
zona latet tua nunc, et cras fortasse latebit:

ıc erit, Orion, adspicienda mihi.
ın esset potus, dixisset, eadem
ırum tempus solstitiale die.

o subeunte Lares delubra tulerunt,
bi fit docta multa corona manu.
s idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
Palatini condidit ora iugi.

tant de mense dies, quot nomina Parcis,
n data sunt trabeae templa, Quirine, tuae.

ıs Iuleis cras est natale Kalendis:
des, coeptis addite summa meis.
Pierides, quis vos adiunxerit isti,
ledit invitas victa noverca manus.
: sic Clio, Clari monimenta Philippi
icis: unde trahit Marcia casta genus;
sacrifico deductum nomen ab Anco,
ıa par facies nobilitate sua est.
mo quoque forma suo respondet in illa:
nus, et facies, ingeniumque simul.
od laudamus formam, tu turpe putaris.
lamus magnas hac quoque parte deas.
uit quondam matertera Caesaris illi.
cus, o sacra femina digna domo!
nit Clio: doctae assensere sorores.
uit Alcides, increpuitque lyra.

Dum loquor et flemus, coelo nitidissimus alto,
stella gravis nobis, Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam si mea membra relinquam:
et pars abrumpi corpore visa suo est.
[Sic doluit Mettus, tunc quum in contraria versos
ultores habuit proditionis equos.]
Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum;
et feriunt moestae pectora nuda manus.
Tum vero coniux humeris abeuntis inhaerens
miscuit haec lacrimis tristia dicta meis:
Non potes avelli: simul hinc, simul ibimus ambo
te sequar; et coniux exsulis exsul ero.
Et mihi facta via est: et me capit ultima tellus.
Accedam profugae sarcina parva rati.
Te iubet a patria discedere Caesaris ira;
me pietas. Pietas haec mihi Caesar erit.
Talia tentabat: sic et tentaverat ante:
vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior, sive illud erat sine funere ferri,
squalidus immissis hirta per ora comis.
Illa dolore amens tenebris narratur obortis
semianimis media procubuisse domo;
utque resurrexit, foedatis pulvere turpi
crinibus, et gelida membra levavit humo;
se modo, desertos modo deplorasse Penates;
nomen et erepti saepe vocasse viri:
nec gemuisse minus, quam si nataeve meumve
vidisset structos corpus habere rogos:
et voluisse mori, et moriendo ponere sensus:
respectuque tamen non periisse mei.
Vivat: et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
vivat, et auxilio sublevet usque suo.

ELEGIA IV.

ur Oceano custos Erymanthidos Ursae,
ioreasque suo sidere turbat aquas:
nen Ionium non nostra findimus aequor
ite: sed audaces cogimur esse metu.
serum! quantis nigrescunt aequora ventis;
aque ex imis fervet arena vadis!
nec inferior prorae puppique recurvae
lit, et pictos verberat unda deos!
exta sonant; pulsi stridore rudentes:
mit et nostris ipsa carina malis.
confessus gelidum pallore timorem
sequitur victus, non regit arte, ratem:
parum validus non proficientia rector
icis rigidae frena remittit equo:
ı quo voluit, sed quo rapit impetus undae
gam video vela dedisse rati.
isi mutatas emiserit Aeolus auras,
ca iam nobis non adeunda ferar.
rocul, Illyriis laeva de parte relictis,
rdicta mihi cernitur Italia.
t in vetitas quaeso contendere terras,
iecum magno pareat illa deo.
oquor, et cupio pariter timeoque repelli,
epuit quantis viribus unda latus!
, caerulei vos saltem numina ponti;
stumque mihi sit satis esse Iovem.
iimam saevae fessam subducite morti:
iodo, qui periit, non periisse potest.

ELEGIA V.

O mihi post ullos nunquam memorande sodales,
et cui praecipue sors mea visa sua est;
attonitum qui me, memini, carissime, primus
ausus es alloquio sustinuisse tuo;
qui mihi consilium vivendi mite dedisti,
quum foret in misero pectore mortis amor;
scis bene, cui dicam, positis pro nomine signis;
officium nec te fallit, amice, tuum.
Haec mihi semper erunt imis infixa medullis;
perpetuusque animi debitor huius ero:
spiritus et vacuas prius hic tenuandus in auras
ibit, et in tepido deseret ossa rogo;
quam subeant animo meritorum oblivia nostro:
et longa pietas excidat ista die.
Dî tibi sint faciles, et opis nullius egentem
fortunam praestent, dissimilemque meae.
Si tamen haec navis vento ferretur amico;
ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
si non infernas vivus adisset aquas.
Ut foret exemplum veri Phoceus amoris,
fecerunt Furiae, tristis Oresta, tuae.
Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes,
Hyrtacidae Niso gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuvat et vultu ridet Fortuna sereno,
indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt; nec noscitur ulli,
agminibus comitum qui modo cinctus erat.

Atque haec exemplis quondam collecta priorum,
nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot superestis amici.
Caetera Fortunae, non mea turba fuit.
Quo magis, o pauci, rebus succurrite lapsis,
et date naufragio littora tuta meo:
neve metu falso nimium trepidate, timentes,
hac offendatur ne pietate deus.
Saepe fidem adversis etiam laudavit in armis,
inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat.
Caussa mea est melior, qui non contraria fovi
arma, sed hanc merui simplicitate fugam.
Invigiles igitur nostris pro casibus oro,
diminui si qua numinis ira potest.
Scire meos casus si quis desiderat omnes,
plus, quam quod fieri res sinit, ille petit.
Tot mala sum passus, quot in aethere sidera lucent:
parvaque quot siccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus maiora, ratamque,
quamvis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam quaedam mecum moriatur oportet,
meque velim possit dissimulante tegi.
Si vox infragilis, pectus mihi firmius esset,
pluraque cum linguis pluribus ora forent;
non tamen idcirco complecterer omnia verbis,
materia vires exsuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala nostra poëtae
scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi spatio multis erravit in annis
inter Dulichias Iliacasque domos.
Nos, freta sideribus totis distantia mensos,
sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles:

me profugum comites deseruere mei.
Ille suam laetus patriam victorque petebat:
a patria fugio victus et exsul ego.
Nec mihi Dulichium domus est Ithaceve Sameve,
poena quibus non est grandis abesse locis:
sed quae de septem totum circumspicit orbem
montibus, imperii Roma deûmque locus.
Illi corpus erat durum patiensque laborum:
invalidae vires ingenuaeque mihi.
Ille erat assidue saevis agitatus in armis:
assuetus studiis mollibus ipse fui.
Me deus oppressit, nullo mala nostra levante:
bellatrix illi diva ferebat opem.
Quumque minor Iove sit, tumidis qui regnat in undis;
illum Neptuni, me Iovis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum:
ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quaesitos tetigit tamen ille Penates;
quaeque diu petiit, contigit arva tamen:
at mihi perpetuo patria tellure carendum est,
ni fuerit laesi mollior ira dei.

ELEGIA VI.

Nec tantum Clario Lyde dilecta poëtae,
nec tantum Coo Battis amata suo est,
pectoribus quantum tu nostris, uxor, inhaeres.
digna minus misero, non meliore viro.
Te mea, supposita veluti trabe, fulta ruina est.
Si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
Tu facis, ut spolium non sim, nec nuder ab illis,
naufragii tabulas qui petiere mei.

Utque rapax, stimulante fame, cupidusque cruoris
incustoditum captat ovile lupus:
aut ut edax vultur corpus circumspicit, ecquod
sub nulla positum cernere possit humo:
sic mea nescio quis, male rebus fidus acerbis,
in bona venturus, si paterere, fuit.
Hunc tua per fortes virtus submovit amicos,
nulla quibus reddi gratia digna potest.
Ergo quam misero, tam vero, teste probaris:
hic aliquod pondus si modo testis habet.
Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
aut comes exstincto Laodamia viro.
Tu si Maeonium vatem sortita fuisses,
Penelopes esset fama secunda tuae.
Sive tibi hoc debes, nullo pia facta magistro,
cumque nova mores sunt tibi luce dati:
femina seu Princeps, omnes tibi culta per annos,
te docet exemplum coniugis esse bonae:
ussimilemque sui longa assuetudine fecit,
grandia si parvis assimilare licet.
leu mihi non magnas quod habent mea carmina vires,
nostraque sunt meritis ora minora tuis!
quid et in nobis vivi fuit ante vigoris,
exstinctum longis excidit omne malis:
ima locum sanctas heroïdas inter haberes:
prima bonis animi conspicerere tui.
antumcunque tamen praeconia nostra valebunt,
arminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VII.

iis habes nostris similes in imagine vultus,
ie meis hederas, Bacchica serta, comis.

Ista decent laetos felicia signa poëtas.
Temporibus non est apta corona meis.
Haec tibi dissimula, senti tamen, omnia dici,
in digito qui me fersque refersque tuo,
effigiemque meam fulvo complexus in auro
cara relegati, quae potes, ora vides.
Quae quoties spectas, subeat tibi dicere forsan:
Quam procul a nobis Naso sodalis abest!
Grata tua est pietas: sed carmina maior imago
sunt mea; quae mando qualiacunque legas:
carmina mutatas hominum dicentia formas:
infelix domini quod fuga rupit opus.
Haec ego discedens, sicut bene multa meorum,
ipse mea posui moestus in igne manu.
Utque cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, et melior matre fuisse soror;
sic ego non meritos mecum peritura libellos
imposui rapidis viscera nostra rogis;
vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus:
vel quod adhuc crescens et rude carmen erat.
Quae quoniam non sunt penitus sublata, sed exstant;
pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor ut vivant, et non ignava legentum
otia delectent, admoneantque mei.
Non tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
nesciat his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud:
defuit et scriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde
non fastiditus si tibi, lector, ero.
Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli
*si praepon*endos esse putabis, habe:

Orba parente suo quicunque volumina tangis,
his saltem vestra detur in Urbe locus.
Quoque magis faveas, non haec sunt edita ab illo,
sed quasi de domini funere rapta sui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
emendaturus, si licuisset, eram.

ELEGIA VIII.

In caput alta suum labentur ab aequore retro
flumina: conversis Solque recurret equis:
terra feret stellas: coelum findetur aratro:
unda dabit flammas: et dabit ignis aquas:
omnia naturae praepostera legibus ibunt:
parsque suum mundi nulla tenebit iter:
omnia iam fient, fieri quae posse negabam:
et nihil est, de quo non sit habenda fides:
haec ego vaticinor, quia sum deceptus ab illo,
laturum misero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepere oblivia nostri,
afflictumque fuit tantus adire timor,
ut neque respiceres, nec solarere iacentem,
dure, neque exsequias prosequerere meas?
Illud amicitiae sanctum ac venerabile nomen
re tibi pro vili sub pedibusque iacet.
Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
visere, et alloquii parte levare tui,
inque meos si non lacrimas dimittere casus,
pauca tamen ficto verba dolore loqui,
idque, quod ignoti faciunt, valedicere saltem,
et vocem populi publicaque ora sequi?
denique lugubres vultus, nunquamque videndos
cernere supremo, dum licuitque, die?

dicendumque semel toto non amplius aevo
accipere, et parili reddere voce, Vale?
At fecere alii nullo mihi foedere iuncti,
et lacrimas animi signa dedere sui.
Quid? nisi convictu caussisque valentibus essem
temporis et longi vinctus amore tibi?
quid? nisi tot lusus et tot mea seria nosses,
tot nossem lusus seriaque ipse tua?
quid? si duntaxat Romae mihi cognitus esses,
adscitus toties in genus omne ioci?
Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos?
cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?
Non ego te genitum placida reor urbe Quirini;
urbe, meo quae iam non adeunda pede est:
sed scopulis, Ponti quos haec habet ora sinistri:
inque feris Scythiae Sarmaticisque iugis.
Et tua sunt silicis circum praecordia venae;
et rigidum ferri semina pectus habet.
Quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
At mala nostra minus, quam nunc, aliena putares;
duritiaeque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
ut careant numeris tempora prima suis;
effice, peccati ne sim memor huius; et illo
officium laudem, quo queror, ore tuum.

ELEGIA IX.

Detur inoffensae vitae tibi tangere metam,
qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque utinam pro te possent mea vota valere,
quae pro me duros non tetigere deos!

Donec eris felix, multos numerabis amicos:
tempora si fuerint nubila, solus eris.
Adspicis ut veniant ad candida tecta columbae;
accipiat nullas sordida turris aves?
Horrea formicae tendunt ad inania nunquam:
nullus ad amissas ibit amicus opes.
Utque comes radios per Solis euntibus umbra est,
quum latet hic pressus nubibus, illa fugit;
mobile sic sequitur Fortunae lumina vulgus:
quae simul inducta nube teguntur, abit.
Haec precor ut possint semper tibi falsa videri:
sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum stetimus, turbae quantum satis esset, habebat
nota quidem, sed non ambitiosa, domus.
At simul impulsa est, omnes timuere ruinam,
cautaque communi terga dedere fugae.
Saeva neque admiror metuunt si fulmina, quorum
ignibus afflari proxima quaeque solent.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
quamlibet inviso Caesar in hoste probat:
nec solet irasci (nec enim moderatior alter,)
quum quis in adversis, si quid amavit, amat.
De comite Argolici postquam cognovit Orestae,
narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
Quae fuit Actoridae cum magno semper Achille,
laudari solita est Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theseus comes isset amico,
Tartareum dicunt indoluisse deum.
Euryali Nisique fide tibi, Turne, relata,
credibile est lacrimis immaduisse genas.
Est etiam miseris pietas, et in hoste probatur.
Heu mihi *quam paucos* haec mea dicta movent!
Hic status, haec rerum nunc est fortuna mearum,

debeat ut lacrimis nullus adesse modus.
At mea sunt, proprio quamvis moestissima casu,
tempora profectu facta serena tuo.
Hoc tibi venturum iam tum, carissime, vidi.
ferret adhuc istam quum minor aura ratem.
Sive aliquod morum, seu vitae labe carentis
est pretium: nemo pluris emendus erat.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes;
quaelibet eloquio fit bona caussa tuo.
His ego commotus, dixi tibi protinus ipsi;
Scena manet dotes grandis, amice, tuas.
Hoc mihi non ovium librae, tonitrusve sinistri,
linguave servatae pennave dixit avis:
augurium ratio est et coniectura futuri:
hac divinavi, notitiamque tuli.
Quae quoniam vera est; tota mihi mente tibique
gratulor, ingenium non latuisse tuum.
At nostrum tenebris utinam latuisset in imis!
Expediit studiis lumen abesse meis.
Utque tibi prosunt artes, facunde, severae,
dissimiles illis sic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
auctoris mores abstinuisse sui.
Scis vetus hoc iuveni lusum mihi carmen: et istos,
ut non laudandos, sic tamen esse iocos.
Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
sic excusari crimina posse puto.
Qua potes, excusa, nec amici desere caussam.
Quo bene coepisti, sic pede semper eas.

ELEGIA X.

*Est mihi, sit*que, precor, flavae tutela Minervae
navis; et a picta casside nomen habet.

Sive opus est velis, minimam bene currit ad auram;
sive opus est remo, remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta est vincere cursu;
occupat egressas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque assilientia longe
aequora, nec saevis icta fatiscit aquis.
Illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris,
fida manet trepidae duxque comesque fugae:
perque tot eventus, et iniquis concita ventis
aequora, Palladio numine tuta fuit.
Nunc quoque tuta precor vasti secet ostia Ponti,
quasque petit, Getici litoris intret aquas.
Quae simul Aeoliae mare me deduxit in Helles,
et longum tenui limite fecit iter;
fleximus in laevum cursus: et ab Hectoris urbe
venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
Inde levi vento Zerynthia litora nacta
Threïciam tetigit fessa carina Samon.
Saltus ab hac contra brevis est Tempyra petenti.
Hac dominum tenus est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:
Hellespontiacas illa relegit aquas;
Dardaniamque petit auctoris nomen habentem;
et te ruricola, Lampsace, tuta deo:
quaque per angustas male vectae virginis undas
Seston Abydena separat urbe fretum.
Hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris;
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus:
quaque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
Hic locus est gemini ianua vasta maris.
Haec precor evincat, propulsaque fortibus Austris
transeat instabiles strenua Cyaneas:
Thynniacosque sinus, et ab his per Apollinis urbem

alta sub Anchiali moenia findat iter.
Inde Mesembriacos portus, et Odesson, et arces
praetereat dictas nomine, Bacche, tuo:
et quos Alcathoi memorant a moenibus ortos
sedibus his profugos constituisse Larem.
A quibus adveniat Miletida sospes ad urbem,
offensi quo me contulit ira dei.
Hanc si contigerint, meritae cadet agna Minervae.
Non facit ad nostras hostia maior opes.
Vos quoque Tyndaridae, quos haec colit insula, fratres
mite, precor, duplici numen adeste viae.
Altera namque parat Symplegadas ire per artas,
scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite, ut ventos, loca quum diversa petamus,
illa suos habeat, nec minus ista suos.

ELEGIA XI.

Litera quaecunque est toto tibi lecta libello,
est mihi sollicito tempore facta viae.
Aut haec me, gelido tremerem quum mense Decembri,
scribentem mediis Adria vidit aquis:
aut, postquam bimarem cursu superavimus Isthmon,
alteraque est nostrae sumta carina fugae.
Quod facerem versus inter fera murmura ponti,
Cycladas Aegaeas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror, tantis animique marisque
fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio, sive est insania nomen;
omnis ab hac cura mens relevata mea est.

Saepe ego nimbosis dubius iactabar ab Haedis:
saepe minax Steropes sidere pontus erat:
fuscabatque diem custos Erymanthidos Ursae;
aut Hyadas seris hauserat Auster aquis.
Saepe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
carmina ducebam qualiacunque manu.
Nunc quoque contenti strident Aquilone rudentes,
inque modum tumuli concava surgit aqua.
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
exposcit votis, immemor artis, opem.
Quocunque adspexi, nihil est, nisi mortis imago:
quam dubia timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro;
et faciunt geminos ensis et unda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine praedam:
haec titulum nostrae mortis habere velit.
Barbara pars laeva est, avidaeque instructa rapinae,
quam cruor et caedes bellaque semper habent:
quumque sit hibernis agitatum fluctibus aequor;
pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoscere, candide lector,
si spe sint, ut sunt, inferiora tua.
Non haec in nostris, ut quondam, scribimus hortis:
nec, consuete, meum, lectule, corpus habes.
Iactor in indomito brumali luce profundo;
ipsaque caeruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems, indignaturque, quod ausim
scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem: sed eodem tempore, quaeso,
ipse modum statuam carminis, illa sui.

TRISTIUM

LIBER SECUNDUS.

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
ingenio perii qui miser ipse meo?
Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Musas?
An semel est poenam commeruisse parum?
[Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellet
omine non fausto femina virque meo.]
Carmina fecerunt, ut me moresque notaret
iam pridem invisa Caesar ab Arte meos.
Deme mihi studium, vitae quoque crimina demes.
Acceptum refero versibus, esse nocens.
Hoc pretium curae vigilatorumque laborum
cepimus; ingenio est poena reperta meo.
Si saperem, doctas odissem iure sorores,
numina cultori perniciosa suo.
At nunc (tanta meo comes est insania morbo,)
saxa memor refero rursus ad icta pedem:
scilicet ut victus repetit gladiator arenam;
et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
sic mihi res eadem vulnus opemque feret:
Musaque, quam movit, motam quoque leniet iram.
Exorant magnos carmina saepe deos.
Ipse quoque Ausonias Caesar matresque nurusque
carmina turrigerae dicere iussit Opi:
iusserat et Phoebo dici; quo tempore ludos
fecit, quos aetas adspicit una semel.
His precor exemplis tua nunc, mitissime Caesar,

fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem iusta est, nec me meruisse negabo.
Non adeo nostro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Materiam veniae sors tibi nostra dedit.
Si, quoties peccant homines, sua fulmina mittat
Iupiter; exiguo tempore inermis erit.
Nunc, ubi detonuit, strepituque exterruit orbem,
purum discussis aëra reddit aquis.
Iure igitur genitorque deûm rectorque vocatur:
iure capax mundus nil Iove maius habet.
Tu quoque, quum patriae rector dicare paterque;
utere more dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quisquam moderatius unquam
imperii potuit frena tenere sui.
Tu veniam parti superatae saepe dedisti,
non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos et honoribus auctos
vidi, qui tulerant in caput arma tuum:
quaeque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
parsque simul templis utraque dona tulit:
utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem;
sic, cur se victum gaudeat, hostis habet.
Caussa mea est melior: qui nec contraria dicor
arma nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina iuro,
per te, praesentem conspicuumque deum;
hunc animum favisse tibi, vir maxime: meque,
qua sola potui, mente fuisse tuum.
Optavi peteres coelestia sidera tarde;
parsque fui turbae parva precantis idem:
et pia tura dedi pro te: cumque omnibus unus
ipse quoque adiuvi publica vota meis.

Quid referam, libros, illos quoque, crimina nostra,
mille locis plenos nominis esse tui?
inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
in non credendos corpora versa modos;
invenies vestri praeconia nominis illic:
invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus maior fit gloria, nec quo,
ut maior fiat, crescere possit, habet.
Fama Iovis superest: tamen hunc, sua facta referri
et se materiam carminis esse, iuvat:
quumque Gigantei memorantur proelia belli,
credibile est laetum laudibus esse suis.
Te celebrant alii quanto decet ore, tuasque
ingenio laudes uberiore canunt.
Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
sic capitur minimo turis honore deus.
Ah ferus et nobis nimium crudeliter hostis,
delicias legit qui tibi cunque meas!
[carmina ne nostris sic te venerantia libris
iudicio possint candidiore legi.]
Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Quum coepit quassata domus subsidere; partes
in proclinatas omne recumbit onus:
cunctaque Fortuna rimam faciente dehiscunt.
Ipsa suo quaedam pondere tracta ruunt.
Ergo hominum quaesitum odium mihi carmine: quaque
debuit, est vultus turba secuta tuos.
At, memini, vitamque meam moresque probabas
illo, quem dederas, praetereuntis equo.
[Quod si non prodest, et honesti gloria nulla
redditur; at nullum crimen adeptus eram.]

ommissa est nobis fortuna reorum,
ecem decies inspicienda viris.
e privatas statui sine crimine iudex:
.ea fassa est pars quoque victa fide.
m! potui, si non extrema nocerent,
.utus non semel esse tuo.
perdunt: imoque sub aequore mergit
em toties una procella ratem.
ars nocuit de gurgite parva: sed omnes
hoc fluctus Oceanusque caput.
d vidi? cur noxia lumina feci?
rudenti cognita culpa mihi?
taeon vidit sine veste Dianam:
uit canibus non minus ille suis.
Superis etiam fortuna luenda est;
iam, laeso numine, casus habet.
die, qua me malus abstulit error,
uidem periit, sed sine labe, domus:
parva tamen, patrio dicatur ut aevo
iec ullius nobilitate minor:
ivitiis, nec paupertate notanda:
in neutrum conspiciendus eques.
nostra domus vel censu parva, vel ortu;
certe non latet illa meo.
: quamvis nimium iuveniliter usus:
amen toto nomen ab orbe fero:
loctorum Nasonem novit, et audet
iditis annumerare viris.
ec igitur Musis accepta, sub uno,
exiguo, crimine lapsa domus.
ic lapsa est, *ut surgere*, si modo laesi
erit Caesaris ira, queat.
ntu poenae clementia tanta est,

ut fuerit nostro lenior ira metu.
Vita data est, citraque necem tua constitit ira,
o Princeps, parce viribus use tuis.
Insuper accedunt, te non adimente, paternae.
tanquam vita parum muneris esset, opes:
nec mea decreto damnasti facta Senatus:
nec mea selecto iudice iussa fuga est.
Tristibus invectus verbis, (ita Principe dignum,)
ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.
Adde, quod edictum, quamvis immite minaxque,
attamen in poenae nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exsul, dicor in illo:
parcaque fortunae sunt ibi verba meae.
Nulla quidem sano gravior mentisque potenti
poena est, quam tanto displicuisse viro.
Sed solet interdum fieri placabile numen:
nube solet pulsa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
quae fuerat saevo fulmine tacta Iovis.
Ipse licet sperare vetes, sperabimus; atque
hoc unum fieri, te prohibente, potest.
Spes mihi magna subit, quum te, mitissime Caesar
spes mihi, respicio quum mea fata, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus aequora non est
aequalis rabies continuusque furor,
sed modo subsidunt intermissique silescunt,
vimque putes illos deposuisse suam;
sic abeunt redeuntque mei variantque timores:
et spem placandi dantque negantque tui.
Per Superos igitur, qui dant tibi longa dabuntque
tempora, Romanum si modo nomen amant;
per Patriam, quae te tuta et secura parente est,
cuius et in populo pars ego nuper eram;

[uem semper factis animoque mereris,
ır gratae debitus Urbis amor;
ecum sociales impleat annos,
nisi te, nullo coniuge digna fuit;
n esset, caelebs te vita deceret,
ıe, cui posses esse maritus, erat:
; te sit natus quoque sospes, et olim
ım regat hoc cum seniore senex:
faciunt, sidus iuvenile, nepotes,
perque sui facta parentis eant:
a tuis semper Victoria castris
uoque se praestet, notaque signa petat,
ıque ducem solitis circumvolet alis,
t in nitida laurea serta coma;
bella geris, cuius nunc corpore pugnas;
um cui das grande deosque tuos;
ıe tui praesens ut respicis Urbem,
) procul es, saevaque bella geris:
c redeat superato victor ab hoste,
oronatis fulgeat altus equis:
ecor, fulmenque tuum, fera tela, reconde,
nium misero cognita tela mihi!
ıter patriae: nec nominis immemor huius
acandi spem mihi tolle tui.
ır, ut redeam; quamvis maiora petitis
le est magnos saepe dedisse deos.
ıilium si das propiusque roganti;
it e poena magna levata mea.
ırpetior, medios eiectus in hostes:
squam patria longius exsul abest.
ngressus *missus* septemplicis Istri,
iae gelido virginis axe premor.
t Colchi, Metereaque turba, Getaeque,

Danubii mediis vix prohibentur aquis:
quumque alii tibi sint caussa graviore fugati,
ulterior nulli, quam mihi, terra data est.
Longius hac nihil est, nisi tantum frigus et hosti
et maris adstricto quae coit unda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
proxima Basternae Sauromataeque tenent.
Haec est Ausonio sub iure novissima, vixque
haesit in imperii margine terra tui.
Unde, precor supplex, ut nos in tuta releges:
ne sit cum patria pax quoque ademta mihi;
ne timeam gentes, quas non bene submovet Iste
neve tuus possim civis ab hoste capi.
Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natu
Caesaribus salvis, barbara vincla pati.
Perdiderint quum me duo crimina, carmen et erro
alterius facti culpa silenda mihi;
(nam tanti non sum, renovem ut tua vulne Caesar,
quem nimio plus est indoluisse semel:)
altera pars superest: qua turpi crimine lectus
arguor obscoeni doctor adulterii.
Fas ergo est aliqua coelestia pectora falli;
et sunt notitia multa minora tua?
utque deos coelumque simul sublime tuenti
non vacat exiguis rebus adesse Iovi;
ex te pendentem sic dum circumspicis orbem,
effugiunt curas inferiora tuas?
Scilicet, imperii, princeps, statione relicta,
imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urget,
inque tuis humeris tam leve fertur onus,
lusibus ut possis advertere numen ineptis,

excutiasque oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhaetica nunc praebent Thraciaque arma metum.
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timida captaque signa manu.
Nunc te prole tua iuvenem Germania sentit;
bellaque pro magno Caesare Caesar habet.
Denique, ut in tanto, quantum non exstitit unquam,
corpore, pars nulla est, quae labet, imperii;
urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum,
et morum, similes quos cupis esse tuis:
nec tibi contingunt, quae gentibus otia praestas;
bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
nunquam te nostros evoluisse iocos?
At si, quod mallem, vacuus fortasse fuisses,
nullum legisses crimen in Arte mea.
Illa quidem fateor fronti non esse severae
scripta, nec a tanto principe digna legi.
Non tamen idcirco legum contraria iussis
sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.
Neve, quibus scribam, possis dubitare; libellus
quatuor hos versus e tribus unus habet:
Este procul, vittae tenues, insigne pudoris;
quaeque tegis medios, instita longa, pedes;
nil, nisi legitimum concessaque furta canemus;
inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigide submovimus Arte,
quas stola contingi vittaque sumta vetat?
At matrona potest alienis artibus uti;
quodque trahat, *quamvis* non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
ad delinquendum doctior esse potest.

Quodcunque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
ad vitium mores instruet inde suos.
Sumserit Annales; (nihil est hirsutius illis;)
facta sit unde parens Ilia nempe leget.
Sumserit, Aeneadum genitrix ubi prima; requiret.
Aeneadum genitrix unde sit alma Venus.
Persequar inferius, modo si licet ordine ferri,
posse nocere animis carminis omne genus.
Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodest, quod non laedere possit idem.
Igne quid utilius? Si quis tamen urere tecta
comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
quaeque iuvet monstrat, quaeque sit herba nocens.
Et latro et cautus praecingitur ense viator:
ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur, innocuas ut agat, facundia, caussas:
protegit haec sontes, immeritosque premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur.
constabit nulli posse nocere meum:
et tandem vitium quicunque hinc concipit, errat,
et nimium scriptis adrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: ludi quoque semina praebent
nequitiae. Tolli tota theatra iube.
Peccandi caussam quam multis saepe dederunt,
Martia quum durum sternit arena solum!
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi est:
hic sedet ignoto iuncta puella viro.
Quum quaedam spatientur in hac, ut amator eodem
conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus est templis augustior? Haec quoque vitet,
in culpam si qua est ingeniosa suam.
Quum steterit Iovis aede: Iovis succurret in aede,

nultas matres fecerit ille deus.
ıdoranti Iunonis templa subibit,
ıus multis indoluisse deam.
ınspecta, natum de crimine virgo
rit quare, quaeret, Erichthonium.
ı templum magni, tua munera, Martis;
nus Ultori iuncta viro ante fores.
e sedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
onio Bosporioque mari.
ı Anchises, in Luna Latmius heros,
ıre Iasion, qui referatur, erit.
ırversas possunt corrumpere mentes.
ımen illa suis omnia tuta locis.
a scripta solis meretricibus Arte
vet ingenuas pagina prima nurus.
que irrumpit, quo non sinit ire sacerdos;
ıs haec vetiti criminis acta rea est.
n est facinus, versus evolvere molles:
licet castae non facienda legant.
ıercilii nudas matrona severi
ıris stantes ad genus omne videt.
'estales oculi meretricia cernunt:
nino poenae res ea caussa fuit.
nostra nimia est lascivia Musa?
neus cuiquam suadet amare liber?
eccatum manifestaque culpa fatenda est:
t ingenii iudiciique mei.
Argolicis potius quae concidit armis
est iterum carmine Troia meo?
Thebas et mutua vulnera fratrum?
m portas sub duce quamque suo?
materiam bellatrix Roma negabat:
st, patriae facta referre, labor.

Denique, quum meritis impleveris omnia, Caesar,
pars mihi de multis una canenda fuit:
utque trahunt oculos radiantia lumina Solis;
traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immerito. Tenuis mihi campus aratur:
illud erat magnae fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, si qua
audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forsan (et hoc dubitem,) numeris levioribus aptus
sim satis, in parvos sufficiamque modos:
at si me iubeas domitos Iovis igne Gigantes
dicere, conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii est, immania Caesaris acta
condere, materia ne superetur opus:
et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
quodque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leve rursus opus, iuvenilia carmina, veni;
et falso movi pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant,
inque meas poenas ingeniosus eram.
Heu mihi! cur didici? cur me docuere parentes?
literaque est oculos ulla morata meos?
Haec tibi me invisum lascivia fecit, ob Artes,
quas ratus es vetitos sollicitare toros.
Sed neque me nuptae didicerunt furta magistro;
quodque parum novit, nemo docere potest.
Sic ego delicias et mollia carmina feci,
strinxerit ut nomen fabula nulla meum:
nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
ut dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi, distant mores a carmine nostro.
Vita verecunda est, Musa iocosa mea.
Magnaque pars mendax operum est et ficta meorum.

Plus sibi permisit compositore suo.
Nec liber indicium est animi; sed honesta voluntas
plurima mulcendis auribus apta refert.
Accius esset atrox; conviva Terentius esset;
essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus Amores:
composito poenas solus Amore dedi.
Quid, nisi cum multo Venerem confundere vino,
praecepit Lyrici Teïa Musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare, puellas?
Tuta tamen Sappho, tutus et ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod saepe legenti
delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula iucundi nulla est sine amore Menandri:
et solet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera, de qua
inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius est illic flamma Chryseïdos? aut quae
fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyssea est, nisi femina, propter amorem,
dum vir abest, multis una petita procis?
Quid nisi Maeonides Venerem Martemque ligatos
narrat, in obscoeno corpora prensa toro?
Unde nisi indicio magni sciremus Homeri,
hospitis igne duas incaluisse deas?
Omne genus scripti gravitate tragoedia vincit:
haec quoque materiam semper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto est, nisi caecae flamma novercae?
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus,
Pisaeam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,

concitus a laeso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres cum pellice regem,
quaeque suum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Aëropen frater sceleratus amasset,
aversos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran et egentem mentis Oresten,
Aegisthi crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
quem leto fallax hospita paene dedit?
Quid loquar Hermionen? quid te, Schoeneia virgo?
teque, Mycenaeo Phoebas amata duci?
quid Danaën, Danaësque nurum, matremque Lyaei?
Haemonaque, et noctes, quae coïere, duas?
quid generum Peliae? quid Thesea? quidve Pelasgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhique parens; huc Herculis uxor,
huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
Tempore deficiar, tragicos si persequar ignes;
vixque meus capiet nomina nuda liber.
Est et in obscoenos deflexa tragoedia risus,
multaque praeteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
infregisse suis fortia facta modis.
Iunxit Aristides Milesia crimina secum:
pulsus Aristides nec tamen urbe sua est.
Nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius, impurae conditor historiae;
nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit:
nec qui concubitus non tacuere suos:
suntque ea doctorum monimentis mista virorum,
muneribusque ducum publica facta patent.

Neve peregrinis tantum defendar ab armis:
  et Romanus habet multa iocosa liber.
Utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore,
  Ennius, ingenio maximus, arte rudis;
explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis,
  casurumque triplex vaticinatur opus;
sic sua lascivo cantata est saepe Catullo
  femina, cui falsum Lesbia nomen erat.
Nec contentus ea, multos vulgavit amores,
  in quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
  detexit variis qui sua furta modis.
Quid referam Ticidae, quid Memmi carmen, apud quos
  rebus abest omnis nominibusque pudor?
Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior Anser:
  et leve Cornifici, parque Catonis opus;
et quorum libris modo dissimulata Perillae
  nomine, nunc legitur dicta Metella suo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
  non potuit Veneris furta tacere suae.
Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi
  carmina. Quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristidem Sisenna: nec obfuit illi
  historiae turpes inseruisse iocos.
Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
  sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere iuranti durum putat esse Tibullus,
  hoc etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur;
  seque sua miserum nunc ait arte premi.
Saepe, velut gemmam dominae signumve probaret,

per caussam meminit se tetigisse manum:
utque refert, digitis saepe est nutuque locutus,
et tacitam mensae duxit in orbe notam:
et quibus e succis abeat de corpore livor,
impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
se quoque uti servet, peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, quum solus obambulat ipse:
cur toties clausas exscreet ante fores.
Multaque dat furti talis praecepta: docetque,
qua nuptae possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus
et placet, et iam te principe notus erat.
Invenies eadem blandi praecepta Properti;
districtus minima nec tamen ille nota est.
His ego successi, quoniam praestantia candor
nomina vivorum dissimulare iubet.
Non timui, fateor, ne, qua tot iere carinae,
naufraga, servatis omnibus, una foret..
Sunt aliis scriptae, quibus alea luditur, artes:
(haec est ad nostros non leve crimen avos:)
quid valeant tali; quo possis plurima iactu
figere, damnosos effugiasve canes;
tessera quos habeat numeros: distante vocato
mittere quo doceat, quo dare missa modo:
discolor ut recto grassetur limite miles,
quum medius gemino calculus hoste perit:
ut mage velle sequi sciat, et revocare priorem;
' nec tuto fugiens incomitatus eat.
Parva sedet ternis instructa tabella lapillis,
in qua vicisse est, continuasse suos:
quique alii lusus (neque enim nunc persequar omnes,)

perdere, rem caram, tempora nostra solent.
Ecce canit formas alius iactusque pilarum.
Hic artem nandi praecipit, ille trochi.
Composita est aliis fucandi cura coloris;
hic epulis leges hospitioque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat,
quaeque docet liquido testa sit apta mero.
Talia luduntur fumoso mense Decembri;
quae iam non ulli composuisse nocet.
His ego deceptus non tristia carmina feci;
sed tristis nostros poena secuta iocos.
Denique non video tot de scribentibus unum,
quem sua perdiderit Musa; repertus ego.
Quid, si scripsissem mimos, obscoena iocantes,
qui semper iuncti crimen amoris habent?
in quibus assidue cultus procedit adulter;
verbaque dat stulto callida nupta viro.
Nubilis haec virgo matronaque virque puerque
spectat: et e magna parte Senatus adest.
Nec satis, incestis temerari vocibus aures:
assuescunt oculi multa pudenda pati.
Quumque fefellit amans aliqua novitate maritum,
plauditur; et magno palma favore datur.
Quoque minus prodest, scena est lucrosa poëtae:
tantaque non parvo crimina praetor emit.
Inspice ludorum sumtus, Auguste, tuorum:
emta tibi magno talia multa leges.
Haec tu spectasti, spectandaque saepe dedisti:
maiestas adeo comis ubique tua est:
luminibusque tuis, totus quibus utitur orbis,
scenica vidisti laetus adulteria.
Scribere si fas est imitantes turpia mimos;
materiae minor est debita poena meae.

An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum
quodque libet, mimis scena licere dedit?
Et mea sunt populo saltata poëmata saepe:
saepe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus vestris ut prisca virorum
artifici fulgent corpora picta manu;
sic quae concubitus varios Venerisque figuras
exprimat, est aliquo parva tabella loco.
Utque sedet vultu fassus Telamonius iram,
inque oculis facinus barbara mater habet:
sic madidos siccat digitis Venus uda capillos:
et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alii, telis instructa cruentis:
parsque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me spatio natura coërcuit arcto,
ingenio vires exiguasque dedit.
Et tamen ille, tuae felix Aeneidos auctor,
contulit in Tyrios arma virumque toros:
nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
quam non legitimo foedere iunctus amor.
Phyllidis hic idem teneraeque Amaryllidis ignes
bucolicis iuvenis luserat ante modis.
Nos quoque iam pridem scripto peccavimus isto.
Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, quum te delicta notantem
praeterii toties irrequietus eques.
Ergo, quae iuveni mihi non nocitura putavi
scripta parum prudens, nunc nocuere seni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli;
distat et a meriti tempore poena sui.
Ne tamen omne meum credas opus esse remissum:
saepe dedi nostrae grandia vela rati.
Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos;

cumque suo finem mense volumen habet:
idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,
et tibi sacratum sors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis:
quaeque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima coepto
defuit, in facies corpora versa novas.
Atque utinam revoces animum paulisper ab ira,
et vacuo iubeas hinc tibi pauca legi;
pauca, quibus prima surgens ab origine mundi,
in tua deduxi tempora, Caesar, opus:
adspicias, quantum dederis mihi pectoris ipse:
quoque favore animi teque tuosque canam.
Non ego mordaci destrinxi carmine quemquam:
nec meus ullius crimina versus habet.
Candidus a salibus suffusis felle refugi:
nulla venenato litera mista ioco est.
Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
quem mea Calliope laeserit, unus ero.
Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
auguror, at multos indoluisse, malis.
Nec mihi credibile est quemquam insultare iacenti;
gratia candori si qua relata meo est.
His precor atque aliis possint tua numina flecti,
o pater, o patriae cura salusque tuae:
non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim,
quum longo poenae tempore victus eris.
Tutius exsilium pauloque quietius oro,
ut par delicto sit mea poena suo.

P. OVIDII NASON

TRISTIUM

LIBER TERTIUS.

ELEGIA I.

Missus in hanc venio timide liber exsulis urbem.
Da placidam fesso, lector amice, manum:
neve reformida, ne sim tibi forte pudori.
Nullus in hac charta versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam
infelix ullis dissimulare iocis.
Id quoque, quod viridi quondam male lusit in aev
heu nimium sero damnat et odit opus.
Inspice quid portem: nihil hic nisi triste videbi
carmine temporibus conveniente suis.
Clauda quod alterno subsidunt carmina versu:
vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque sum cedro flavus, nec pumice la
erubui domino cultior esse meo.
Litera suffusas quod habet maculosa lituras;
laesit opus lacrimis ipse poëta suum.
Si qua videbuntur casu non dicta Latine:
in qua scribebat, barbara terra fuit.
Dicite, lectores, si non grave, qua sit eun
quasque petam sedes hospes in Urbe lib
Haec ubi sum furtim lingua titubante locu
qui mihi monstraret, vix fuit unus, i
Di tibi dent, nostro quod non tribuere

molliter in patria vivere posse tua.
Duc age: namque sequar; quamvis terraque marique
longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit, et ducens, Haec sunt Fora Caesaris, inquit:
haec est a Sacris quae via nomen habet.
Hic locus est Vestae, qui Pallada servat et ignem:
haec fuit antiqui regia parva Numae.
Inde petens dextram, Porta est, ait, ista Palati:
hic Stator: hoc primum condita Roma loco est.
Singula dum miror, video fulgentibus armis
conspicuos postes, tectaque digna deo.
An Iovis haec, dixi, domus est? Quod ut esse putarem,
augurium menti querna corona dabat.
Cuius ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
et magni verum est hanc Iovis esse domum.
Cur tamen apposita velatur ianua lauro?
cingit et augustas arbor opaca fores?
An quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
an quia Leucadio semper amata deo?
›sane quod festa est? an quod facit omnia festa?
quam tribuit terris, pacis an ista nota est?
'que viret semper laurus, nec fronde caduca
carpitur; aeternum sic habet illa decus?
ıussa, superpositae scripto testata coronae,
servatos cives indicat huius ope.
iice servatis unum, Pater optime, civem,
qui procul extremo pulsus in orbe iacet:
quo poenarum, quas se meruisse fatetur,
on facinus caussam, sed suus error habet.
miserum! vereorque locum, vereorque potentem,

et quatitur trepido litera nostra metu.
Adspicis exsangui chartam pallere colore?
adspicis alternos intremuisse pedes?
Quandocunque, precor, nostro placata parenti
isdem sub dominis adspiciare domus.
Inde timore pari gradibus sublimia celsis
ducor ad intonsi candida templa dei:
signa peregrinis ubi sunt alterna columnis
Belides, et stricto barbarus ense pater:
quaeque viri docto veteres fecere novique
pectore, lecturis inspicienda patent.
Quaerebam fratres, exceptis scilicet illis,
quos suus optaret non genuisse pater.
Quaerentem frustra custos e sedibus illis
praepositus sancto iussit abire loco.
Altera templa peto, vicino iuncta theatro:
haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
atria Libertas tangere passa sua est.
In genus auctoris miseri fortuna redundat;
et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
Forsitan et nobis olim minus asper, et illi
evictus longo tempore Caesar erit.
Dî, precor, atque adeo (neque enim mihi turba ro ganda est,)
Caesar, ades voto, maxime dive, meo.
Interea, quoniam statio mihi publica clausa est;
privato liceat delituisse loco.
Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsae
sumite plebeiae carmina nostra manus.

ELEGIA II.

Ergo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris,
quaeque Lycaonio terra sub axe iacet:
nec vos, Pierides, nec stirps Latonia, vestro
docta sacerdoti turba tulistis opem:
nec mihi, quod lusi vero sine crimine, prodest;
quodque magis vita Musa iocosa mea est:
plurima sed pelago terraque pericula passum
ustus ab assiduo frigore Pontus habet:
quique fugax rerum, securaque in otia natus,
mollis et impatiens ante laboris eram,
ultima nunc patior: nec me mare portubus orbum
perdere, diversae nec potuere viae;
sufficitque malis animus: nam corpus ab illo
accepit vires; vixque ferenda tulit.
Dum tamen et ventis dubius iactabar et undis;
fallebat curas aegraque corda labor.
Ut via finita est, et opus requievit eundi;
et poenae tellus est mihi tacta meae;
nil nisi flere libet: nec nostro parcior imber
lumine, quam verna de nive manat aqua.
Roma domusque subit, desideriumque locorum,
quidquid et amissa restat in Urbe mei.
Heu mihi quod toties nostri pulsata sepulchri
ianua, sed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego tot gladios fugi, totiesque minata
obruit infelix nulla procella caput?
Di, quos experior nimium constanter iniquos,
participes irae, quam deus unus habet;
exstimulate, precor, cessantia fata; meique
interitus clausas esse vetate fores.

ELEGIA III.

Haec mea, si casu miraris, epistola quare
alterius digitis scripta sit: aeger eram.
Aeger in extremis ignoti partibus orbis,
incertusque meae paene salutis eram.
Quem mihi nunc animum, dira regione iacenti,
inter Sauromatas esse Getasque putes?
Nec coelum patior, nec aquis assuevimus istis:
terraque nescio quo non placet ipsa modo.
Non domus apta satis: non hic cibus utilis aegro
nullus, Apollinea qui levet arte malum.
Non qui soletur, non qui labentia tarde
tempora narrando fallat, amicus adest.
Lassus in extremis iaceo populisque locisque;
et subit affecto nunc mihi, quidquid abest.
Omnia quum subeant, vincis tamen omnia, coniu
et plus in nostro pectore parte tenes.
Te loquor absentem: te vox mea nominat unam:
nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
ut foret amentis nomen in ore tuum.
Si iam deficiam, suppressaque lingua palato,
vix instillato restituenda mero;
nuntiet huc aliquis dominam venisse; resurgam
spesque tui nobis caussa vigoris erit.
Ergo ego sum vitae dubius: tu forsitan istic
iucundum, nostri nescia, tempus agis.
Non agis, adfirmo: liquet hoc, carissima, nob
tempus agi sine me non nisi triste tibi.
Si tamen implevit mea sors, quos debuit, annos
et mihi vivendi tam cito finis adest;

uantum erat, o magni, perituro parcere, divi;
ut saltem patria contumularer humo!
'el poena in mortis tempus dilata fuisset,
vel praecepisset mors properata fugam.
ntеger hanc potui nuper bene reddere vitam;
exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.
'am procul ignotis igitur moriemur in oris:
et fient ipso tristia fata loco?
ec mea consueto languescent corpora lecto,
depositum nec me qui fleat, ullus erit?
ec dominae lacrimis in nostra cadentibus ora
accedent animae tempora parva meae?
ec mandata dabo? nec cum clamore supremo
languentes oculos claudet amica manus?
ed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulchri
indeploratum barbara terra teget?
cquid, ubi audieris, tota turbabere mente,
et feries pavida pectora fida manu?
quid, in has frustra tendens tua brachia partes,
clamabis miseri nomen inane viri?
ce tamen lacerare genas, nec scinde capillos.
Ion tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
ım patriam amisi, tunc me periisse putato:
prior et gravior mors fuit illa mihi.
c, si forte potes, (sed non potes, optima coniux,)
ıitis gaude tot mihi morte malis.
potes, extenua forti mala corde ferendo,
mala iampridem non rude pectus habes.
utinam pereant animae cum corpore nostrae,
giatque avidos pars mea nulla rogos!
i *morte carens vacuas* volat altus in auras
tus, et Samii sunt rata dicta senis;
maticas Romana vagabitur umbras;

perque feros manes hospita semper erit.
Ossa tamen facito parva referantur in urna.
Sic ego non etiam mortuus exsul ero.
Non vetat hoc quisquam. Fratrem Thebana peremtum
supposuit tumulo, rege vetante, soror.
Atque ea cum foliis et amomi pulvere misce:
inque suburbano condita pone loco:
quosque legat versus oculo properante viator,
grandibus in tumuli marmore caede notis:
Hic ego qui iaceo, tenerorum lusor amorum,
ingenio perii Naso poëta meo.
At tibi, qui transis, ne sit grave, quisquis amasti,
dicere: Nasonis molliter ossa cubent!
Hoc satis in tumulo est: etenim maiora libelli
et diuturna magis sunt monimenta mei:
quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
nomen et auctori tempora longa suo.
Tu tamen exstincto feralia munera semper,
deque tuis lacrimis humida serta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
sentiet officium moesta favilla pium.
Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo
dictandi vires siccaque lingua negat.
Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
quod, tibi qui mittit, non habet ipse: Vale!

ELEGIA IV.

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
cognite, res postquam procubuere meae;
usibus edocto si quidquam credis amico;
vive tibi, et longe nomina magna fuge.

Vive tibi, quantumque potes, praelustria vita.
  Saevum praelustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes;
  non prosit potius, si quis obesse potest.
Effugit hibernas demissa antenna procellas,
  lataque plus parvis vela timoris habent.
Adspicis, ut summa cortex levis innatat unda,
  quum grave nexa simul retia mergat onus.
Haec ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
  in qua debebam, forsitan Urbe forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
  haec mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano, (vix hoc tamen evenit ipsum,)
  sic cadit, ut tacta surgere possit humo:
at miser Elpenor tecto delapsus ab alto
  occurrit regi flebilis umbra suo.
Quid fuit, ut tutas agitaret Daedalus alas;
  Icarus immensas nomine signet aquas?
nempe quod hic alte, demissius ille volabat.
  Nam pennas ambo non habuere suas.
Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: et intra
  fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus, si filius eius
  stultus Achilleos non adamasset equos:
nec natum in flamma vidisset, in arbore natas,
  cepisset genitor si Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper;
  propositique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spatium decurrere vitae
  dignus es, et fato candidiore frui.
Quae pro te ut voveam, miti pietate mereris
  haesuraque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,

qualem credibile est ore fuisse meo.
Nostra tuas vidi lacrimas super ora cadentes;
tempore quas uno fidaque verba bibi.
Nunc quoque submotum studio defendis amicum;
et mala, vix ulla parte levanda, levas.
Vive sine invidia, mollesque inglorius annos
exige, amicitias et tibi iunge pares:
Nasonisque tui, quod adhuc non exsulat unum,
nomen ama: Scythicus caetera Pontus habet.
Proxima sideribus tellus Erymanthidos Ursae
me tenet; adstricto terra perusta gelu.
Bosporos et Tanaïs superant, Scythiaeque paludes;
vixque satis noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
Heu quam vicina est ultima terra mihi!
At longe patria est, longe carissima coniux,
quidquid et haec nobis post duo dulce fuit.
Sic tamen haec absunt; ut, quae contingere non est
corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errat domus, Urbs, et forma locorum,
succeduntque suis singula facta locis.
Coniugis ante oculos, sicut praesentis, imago est.
Illa meos casus ingravat, illa levat.
Ingravat haec, quod abest; levat haec, quod praestat amorem,
impositumque sibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus nostris haeretis, amici,
dicere quos cupio nomine quemque suo:
sed timor officium cautus compescit; et ipsos
in nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis, gratique erat instar honoris,
versibus in nostris nomina vestra legi.

Quod quoniam est anceps, intra mea pectora quemque
alloquar: et nulli caussa timoris ero:
nec meus indicio latitantes versus amicos
protrahet. Occulte, si quis amavit, amet.
Scite tamen, quamvis longa regione remotus
absim, vos animo semper adesse meo.
Et, qua quisque potest, oro, mala nostra levate:
fidam proiecto neve negate manum.
Prospera sic vobis maneat Fortuna: nec unquam
contacti simili sorte rogetis idem.

E L E G I A V.

Usus amicitiae tecum mihi parvus, ut illam
non aegre possis dissimulare, fuit,
ni me complexus vinclis propioribus esses,
nave mea vento forsan eunte suo.
Ut cecidi, cunctique meam fugere ruinam,
versaque amicitiae terga dedere meae;
ausus es igne Iovis percussum tangere corpus,
et deploratae limen adire domus:
idque recens praestas, nec longo cognitus usu,
quod veterum misero vix duo tresve mihi.
Vidi ego confusos vultus, visosque notavi;
osque madens fletu, pallidiusque meo:
et lacrimas cernens in singula verba cadentes,
ore meo lacrimas, auribus illa, bibi:
brachiaque excepi moesto pendentia collo,
et singultatis oscula mista sonis.
Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens.
scis Carum veri *nominis* esse loco.
Multaque praeterea manifesti signa favoris

pectoribus teneo non abitura meis.
Dî tibi, posse tuos, tribuant, defendere semper,
quos in materia prosperiore iuves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
(quod te credibile est quaerere,) quaeris, agam:
spe trahor exigua, quam tu mihi demere noli,
tristia leniri numina posse dei.
Seu temere exspecto, sive hoc contingere fas est
tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba·
quaeque tibi linguae est facundia, confer in illud,
ut doceas votum posse valere meum.
Quo quisque est maior, magis est placabilis irae;
et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni:
pugna suum finem, quum iacet hostis, habet.
At lupus, et turpes instant morientibus ursi;
et quaecunque minor nobilitate fera est.
Maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanii lacrimas non tulit ille senis.
Quae ducis Emathii fuerit clementia, Poros
praeclarique docent funeris exsequiae.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;
Iunonis gener est, qui prius hostis erat.
Denique non possum nullam sperare salutem,
quum non sit poenae caussa cruenta meae.
Non mihi, quaerenti pessumdare cuncta, petitum
Caesareum caput est, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixit violentaque lingua locuta est;
lapsave sunt nimio verba profana mero.
Inscia quod crimen viderunt lumina, plector;
peccatumque oculos est habuisse meum.
Non equidem totam possum defendere culpam:
sed partem nostri criminis error habet.

Spes igitur superest, facturum ut molliat ipse
  mutati poenam conditione loci.
Hoc utinam, nitidi Solis praenuntius, ortus
  afferat admisso Lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

Foedus amicitiae nec vis, carissime, nostrae,
  nec, si forte velis, dissimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
  nec tibi me tota iunctior Urbe fuit.
Isque erat usque adeo populo testatus, ut esset
  paene magis quam tu quamque ego notus, amor.
Quique est in caris animi tibi candor amicis,
  cognitus est isti, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conscius essem;
  pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam, secreti quidquid habebam,
  excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque si scisses, salvo fruerere sodali:
  consilioque forem sospes, amice, tuo.
[Sed mea me in poenam nimirum fata trahebant.
  Omne bonae claudunt utilitatis iter.]
Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
  seu ratio fatum vincere nulla valet;
tu tamen, o nobis usu iunctissime longo,
  pars desiderii maxima paene mei,
sis memor: et si quas fecit tibi gratia vires,
  illas pro nobis experiare rogo,
numinis ut laesi fiat mansuetior ira;
  mutatoque minor sit mea poena loco;
idque ita, *si nullum scelus* est in pectore nostro;
  principiumque mei criminis error habet.

Nec breve, nec tutum est, quo sint mea, dicere, casu
lumina funesti conscia facta mali.
Mensque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
illud: et admonitu fit novus ipse dolor.
Et quaecunque adeo possint afferre pudorem,
illa tegi caeca condita nocte decet.
Nil igitur referam, nisi me peccasse; sed illo
praemia peccato nulla petita mihi:
stultitiamque meum crimen debere vocari;
nomina si factis reddere vera velis.
Quae si non ita sunt; alium, quo longius absim,
quaere, suburbana hic sit mihi terra locus.

ELEGIA VII.

Vade salutatum subito perarata Perillam
littera, sermonis fida ministra mei.
Aut illam invenies dulci cum matre sedentem,
aut inter libros Pieridasque suas.
Quidquid aget, quum te scierit venisse, relinquet:
nec mora, quid venias, quidve, requiret, agam.
Vivere me dices, sed sic, ut vivere nolim:
nec mala tam longa nostra levata mora:
et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti;
aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic, studiis communibus ecquid inhaeres,
doctaque num patrio carmina more canis?
Nam tibi cum facie mores natura pudicos,
et raras dotes ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
ne male fecundae vena periret aquae.
Primus id adspexi teneris in virginis annis:

utque pater natae, duxque comesque fui.
Ergo, si remanent ignes tibi pectoris idem,
sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne nunc mea te Fortuna retardet:
postque meos casus sit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam;
saepe tui iudex, saepe magister eram.
Aut ego praebebam factis modo versibus aures,
aut ubi cessaras, caussa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me laesere libelli,
tu quoque sis poenae facta ruina meae.
Pone, Perilla, metum. Tantummodo femina nulla
neve vir a scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiae remove, doctissima, caussas:
inque bonas artes et tua sacra redi.
Ista decens facies longis vitiabitur annis:
rugaque in antiqua fronte senilis erit:
iniicietque manum formae damnosa senectus;
quae strepitum passu non faciente venit:
quumque aliquis dicet, Fuit haec formosa, dolebis:
et speculum mendax esse querere tuum.
Sunt et opes modicae, quum sis dignissima magnis.
Finge sed immensis censibus esse pares:
nempe dat et quodcunque libet Fortuna, rapitque:
Irus et est subito, qui modo Croesus erat.
Singula ne referam: nil non mortale tenemus
pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, quum patria caream vobisque domoque,
raptaque sint, adimi quae potuere, mihi;
ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque.
Caesar in hoc potuit iuris habere nihil.
Qui licet hanc saevo vitam mihi finiat ense,
me tamen exstincto, fama superstes erit.

Dumque suis victrix septem de montibus orbem
prospiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
effuge venturos, qua potes, usque rogos.

ELEGIA VIII.

Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
misit in ignotam qui rude semen humum:
nunc ego Medeae vellem frenare dracones,
quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua:
nunc ego iactandas optarem sumere pennas,
sive tuas Perseu, Daedale sive tuas:
ut, tenera nostris cedente volatibus aura,
adspicerem patriae dulce repente solum:
desertaeque domus vultus, memoresque sodales,
caraque praecipue coniugis ora meae.
Stulte, quid haec frustra votis puerilibus optas,
quae non ulla tibi fertque feretque dies?
Si semel optandum est: Augustum numen adora;
et quem sensisti, rite precare deum.
Ille tibi pennasque potest currusque volucres
tradere. Det reditum; protinus ales eris.
Si precer haec, (neque enim possum maiora precari,)
ne mea sint, timeo, vota modesta parum.
Forsitan hoc olim, quum iam satiaverit iram,
tum quoque sollicita mente, rogandus erit.
Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli;
ex his me iubeat quolibet ire locis.
Nec coelum, nec aquae faciunt, nec terra, nec aurae;
et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus aegrae contagia mentis:
sive mei caussa est in regione mali:

ut tetigi Pontum, vexant insomnia: vixque
ossa tegit macies; nec iuvat ora cibus:
quique per autumnum percussis frigore primo
est color in foliis, quae nova laesit hiems;
is mea membra tenet: nec viribus allevor ullis;
et nunquam queruli caussa doloris abest.
Nec melius valeo, quam corpore, mente; sed aegra est
utraque pars aeque, binaque damna fero:
haeret et ante oculos veluti spectabile corpus
adstans Fortunae forma legenda meae.
Quumque locos, moresque hominum, cultusque sonumque
cernimus; et quid sim, quid fuerimque subit;
tantus amor necis est, querar ut de Caesaris ira,
quod non offensas vindicet ense suas.
At quoniam semel est odio civiliter usus;
mutato levior sit fuga nostra loco.

ELEGIA IX.

Hic quoque sunt igitur Graiae (quis crederet?) urbes
inter inhumanae nomina barbariae.
Huc quoque Mileto missi venere coloni,
inque Getis Graias constituere domos.
Sed vetus huic nomen, positaque antiquius urbe,
constat ab Absyrti caede fuisse, loco.
Nam rate, quae, cura pugnacis facta Minervae,
per non tentatas prima cucurrit aquas,
impia desertum *fugiens Medea* parentem
dicitur his remos applicuisse vadis.
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto,
Hospes, ait, nosco, Colchide, vela, venit.

Dum trepidant Minyae, dum solvitur aggere funis,
dum sequitur celeres anchora tracta manus;
conscia percussit meritorum pectora Colchis
ausa atque ausura multa nefanda manu ·
et, quamquam superest ingens audacia menti,
pallor in attonitae virginis ore fuit.
Ergo ubi prospexit venientia vela; Tenemur,
et pater est aliqua fraude morandus, ait.
Dum, quid agat, quaerit, dum versat in omnia vultus:
ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cuius ut oblata est praesentia; Vicimus, inquit:
hic mihi morte sua caussa salutis erit.
Protinus ignari nec quidquam tale timentis
innocuum rigido perforat ense latus:
atque ita divellit, divulsaque membra per agros
dissipat, in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
pallentesque manus, sanguineumque caput,
ut genitor luctuque novo tardetur et, artus
dum legit exstinctos, triste retardet iter.
Inde Tomi dictus locus hic, quia fertur in illo
membra soror fratris consecuisse sui.

ELEGIA X.

Si quis adhuc istic meminit Nasonis ademti,
et superest sine me nomen in Urbe meum;
suppositum stellis nunquam tangentibus aequor
me sciat in media vivere barbaria.
Sauromatae cingunt, fera gens, Bessique Getaeque:
quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet, medio defendimur Istro:
ille suis liquidus bella repellit aquis.

At quum tristis hiems squalentia protulit ora,
terraque marmoreo candida facta gelu:
[dum patet et Boreas et nix iniecta sub Arcto;
tum liquet has gentes axe tremente premi.]
nix iacet: et iactam nec Sol pluviaeve resolvunt:
indurat Boreas, perpetuamque facit.
Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit:
et solet in multis bima manere locis:
tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas
aequet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus et sutis arcent mala frigora braccis;
oraque de toto corpore sola patent.
Saepe sonant moti glacie pendente capilli,
et nitet inducto candida barba gelu:
nudaque consistunt, formam servantia testae,
vina: nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar, ut cuncti concrescunt frigore rivi,
deque lacu fragiles effodiuntur aquae?
Ipse, papyrifero qui non angustior amne
miscetur vasto multa per ora freto,
caeruleos ventis latices durantibus Ister
congelat, et tectis in mare serpit aquis:
quaque rates ierant, pedibus nunc itur: et undas
frigore concretas ungula pulsat equi:
perque novos pontes, subter labentibus undis,
ducunt Sarmatici barbara plaustra boves.
Vix equidem credar: sed quum sint praemia falsi
nulla, ratam debet testis habere fidem:
vidimus ingentem glacie consistere pontum,
lubricaque immotas testa premebat aquas.
Nec *vidisse sat est:* durum calcavimus aequor,
undaque non udo sub pede summa fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset,

non foret angustae mors tua crimen aquae.
Tum neque se pandi possunt delphines in auras
tollere: conantes dura coërcet hiems:
et quamvis Boreas iactatis insonet alis,
fluctus in obsesso gurgite nullus erit:
inclusaeque gelu stabunt, ut marmore, puppes:
nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces haerere ligatos:
et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreae vis saeva marinas,
sive redundatas flumine cogit aquas:
protinus, aequato siccis Aquilonibus Istro,
invehitur celeri barbarus hostis equo.
Hostis equo pollens, longeque volante sagitta,
vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros,
incustoditae diripiuntur opes;
ruris opes parvae, pecus et stridentia plaustra,
et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
respiciens frustra rura laremque suum:
pars cadit hamatis misere confixa sagittis:
nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quae nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt:
et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoque, quum pax est, trepidant formidine belli:
nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hostem.
Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra;
nec cumulant altos fervida musta lacus.

ma negat regio; nec haberet Acontius, in quo
scriberet hic dominae verba legenda suae.
spiceres nudos sine fronde, sine arbore, campos.
Heu loca felici non adeunda viro!
go, tam late pateat quum maximus orbis,
haec est in poenas terra reperta meas.

ELEGIA XI.

i quis es, insultes qui casibus, improbe, nostris,
meque reum demto fine cruentus agas;
itus es e scopulis, nutritus lacte ferino;
et dicam silices pectus habere tuum.
iis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira,
restat? quidve meis cernis abesse malis?
rbara me tellus, et inhospita littora Ponti,
cumque suo Borea Maenalis ursa videt.
illa mihi cum gente fera commercia linguae:
omnia solliciti sunt loca plena metus.
que fugax avidis cervus deprensus ab ursis,
cinctave montanis ut pavet agna lupis;
e ego belligeris a gentibus undique septus
terreor, hoste meum paene premente latus.
que sit exiguum poenae, quod coniuge cara,
quod patria careo, pignoribusque meis;
mala nulla feram, nisi nudam Caesaris iram;
nuda parum nobis Caesaris ira mali est?
tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet;
solvat et in mores ora diserta meos.
caussa facili quemvis licet esse disertum:
et minimae vires frangere quassa valent.
bruere est arces et stantia moenia virtus:
uamlibet ignavi praecipitata premunt.

Non sum, qui fueram. Quid inanem proteris umbram?
quid cinerem saxis bustaque nostra petis?
Hector erat, tunc quum bello certabat; et idem
tractus ab Haemonio non erat Hector equo.
Me quoque, quem noras olim, non esse memento,
ex illo superant haec simulacra viro.
Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?
Parce, precor, manes sollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis,
quod magis errorem, quam scelus, esse putes.
Pendimus en profugi (satia tua pectora) poenas,
exsilioque graves, exsiliique loco.
Carnifici mea flenda potest fortuna videri:
te tamen est uno iudice mersa parum.
Saevior es tristi Busiride: saevior illo,
qui falsum lento torruit igne bovem;
quique bovem Siculo fertur donasse tyranno,
et dictis artes conciliasse suas:
Munere in hoc, rex, est usus sed imagine maior:
nec sola est operis forma probanda mei.
Adspicis a dextra latus hoc adapertile tauri?
Hac tibi, quem perdes, coniiciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus ure:
mugiet, et veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penses,
da, precor, ingenio praemia digna meo.
Dixerat: at Phalaris, Poenae mirande repertor,
ipse tuum praesens imbue, dixit, opus.
Nec mora; monstratis crudeliter ignibus ustus
exhibuit querulos ore gemente sonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.

Utque sitim nostro possis explere cruore;
quantaque vis, avido gaudia corde feras;
tot mala sum fugiens tellure, tot aequore passus,
te quoque ut auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Ulixes,
Neptunique minor, quam Iovis ira, fuit.
Ergo quicunque es, rescindere crimina noli;
deque gravi duras vulnere tolle manus:
utque meae famam tenuent oblivia culpae,
facta cicatricem ducere nostra sine:
humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem,
et premit, incertas ipse verere vices.
Et quoniam, fieri quod nunquam posse putavi,
est tibi de rebus maxima cura meis;
non est quod timeas. Fortuna miserrima nostra est.
Omne trahit secum Caesaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere credar;
ipse velim poenas experiare meas.

ELEGIA XII.

Frigora iam Zephyri minuunt, annoque peracto
longior antiquis visa Maeotis hiems:
impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
tempora nocturnis aequa diurna facit.
Iam violas puerique legunt hilaresque puellae;
ruraque quae nullo nata serente ferunt:
prataque pubescunt variorum flore colorum,
indocilique loquax gutture vernat avis:
utque malae crimen matris deponat hirundo,
sub trabibus cunas tectaque parva facit:
herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
exserit e tepida molle cacumen humo:

quoque loco est vitis, de palmite gemma
nam procul a Getico litore vitis abest.
Quoque loco est arbor, turgescit in arbo
nam procul a Geticis finibus arbor ab
Otia nunc istic: iunctisque ex ordine lu
cedunt verbosi garrula bella fori.
Lusus equo nunc est, levibus nunc ludi
nunc pila, nunc celeri volvitur orbe t
Nunc, ubi perfusa est oleo labente iuve
defessos artus Virgine tingit aqua.
Scena viget, studiisque favor distantibu
cumque tribus resonant terna theatra
O quater et quoties non est numerare be
non interdicta cui licet Urbe frui!
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
quaeque lacu duro non fodiuntur aqu
Nec mare concrescit glacie: nec, ut ante,
stridula Sauromates plaustra bubulcu
Si tamen incipiunt aliquae huc adnare c
hospitaque in Ponti littore puppis ade
sedulus occurram nautae: dictaque salu
quid veniat, quaeram, quisve quibu
Ille quidem, mirum, nisi de regione pro
non nisi vicinas tutus araret aquas.
Rarus ab Italia tantum mare navita trans
littora rarus in haec portubus orba ve
Sive tamen Graeca scierit, sive ille Lati
voce loqui; (certe gratior huius erit:)
fas quoque ab ore freti longaeque Propon
huc aliquem certo vela dedisse Noto:
quisquis is est, memori rumorem voce
et fieri famae parsque gradusque pote
Is precor auditos possit narrare triump

Caesaris, et Latio reddita vota Iovi;
ne rebellatrix tandem, Germania, magni
triste caput pedibus supposuisse ducis.
ec mihi qui referet, quae non vidisse dolebo,
ille meae domui protinus hospes erit.
a mihi! iamne domus Scythico Nasonis in orbe est?
iamque suum mihi dat pro Lare poena locum?
facite, ut Caesar non hoc penetrale domumque,
hospitium poenae sed velit esse meae.

ELEGIA XIII.

ce supervacuus (quid enim fuit utile nasci?)
ad sua natalis tempora noster adest.
ire, quid ad miseros veniebas exsulis annos?
Debueras illis imposuisse modum.
tibi cura mei, vel si pudor ullus adesset,
non ultra patriam me sequerere meam;
oque loco primum tibi sum male cognitus infans,
illo tentasses ultimus esse mihi;
que relinquendo (quod idem fecere sodales,)
tu quoque dixisses tristis in Urbe, Vale!
uid tibi cum Ponto? Num te quoque Caesaris ira
extremam gelidi misit in orbis humum?
cilicet exspectas solitum tibi moris honorem?
pendeat ex humeris vestis ut alba meis?
umida cingatur florentibus ara coronis?
micaque sollenni turis in igne sonet?
baque dem pro te, genitale notantia tempus?
concipiamque bonas ore favente preces?
on ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis,
adventu possim *laetus ut* esse tuo.
uneris ara mihi, ferali cincta cupresso,

convenit, et structis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet nihil exorantia divos:
in tantis subeunt nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum
in loca ne redeas amplius ista, precor,
dum me, terrarum pars paene novissima, P(
Euxinus falso nomine dictus, habet.

ELEGIA XIV.

Cultor et antistes doctorum sancte virorum,
quid facis, ingenio semper amice meo?
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare so
nunc quoque, ne videar totus abesse, cav
suscipis, exceptis, ecquid mea carmina, so
Artibus, artifici quae nocuere suo?
Immo ita fac, quaeso, vatum studiose novorı
quaque potes, retine nomen in Urbe meum
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libelli
qui domini poenam non meruere sui.
Saepe per externas profugus pater exsulat ora
urbe tamen natis exsulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
carmina sunt, Stirps haec progeniesque m
Hanc tibi commendo: quae, quo magis orl rente est,
hoc tibi tutori sarcina maior erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
caetera fac curae sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina fo
carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem
certius a summa nomen habere manu.

Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
in populi quidquam si tamen ore meum est.
Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,
diverso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicunque leget, (si quis leget,) aestimet ante,
compositum quo sit tempore, quoque loco:
aequus erit scriptis; quorum cognoverit esse
exsilium tempus, barbariemque locum:
inque tot adversis carmen mirabitur ullum
ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregere meum mala; cuius et ante
fons infecundus parvaque vena fuit.
Sed quaecunque fuit, nullo exercente refugit,
et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum, per quos inviter alarque,
copia. Pro libris arcus et arma sonant.
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cuius
intellecturis auribus utar, adest.
Nec, quo secedam, locus est. Custodia muri
submovet infestos clausaque porta Getas.
Saepe aliquod quaero verbum nomenque locumque:
nec quisquam est, a quo certior esse queam.
Dicere saepe aliquid conanti (turpe fateri)
verba mihi desunt, dedidicique loqui.
Threïcio Scythicoque fere circumsonor ore,
et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi, timeo, ne sint immista Latinis
inque meis scriptis Pontica verba legas.
Qualemcunque igitur venia dignare libellum,
sortis et excusa conditione meae.

TRISTIUM

LIBER QUARTUS.

ELEGIA I.

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis,
excusata suo tempore, lector, habe.
Exsul eram; requiesque mihi, non fama, petita est,
mens intenta suis ne foret usque malis.
Hoc est, cur cantet vinctus quoque compede fossor,
indocili numero quum grave mollit opus.
Cantat et, innitens limosae pronus arenae,
adverso tardam qui trahit amne ratem:
quique refert pariter lentos ad pectora remos,
in numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus ut incubuit baculo, saxoque resedit
pastor; arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
fallitur ancillae decipiturque labor.
Fertur et abducta Briseide tristis Achilles
Haemonia curas attenuasse lyra.
Quum traheret silvas Orpheus et dura canendo
saxa; bis amissa coniuge moestus erat.
Me quoque Musa levat Ponti loca iussa petentem.
Sola comes nostrae perstitit illa fugae.
Sola nec insidias hominum, nec militis ensem,
nec mare, nec ventos, barbariamque timet.
Scit quoque, quum perii, quis me deceperit error:
et culpam in facto, non scelus, esse meo.

scilicet hoc ipso nunc aequa, quod obfuit ante,
quum mecum iuncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem (quoniam nocitura fuerunt,)
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? Vis me tenet ipsa Sororum:
et carmen demens, carmine laesus, amo.
Sic nova Dulichio lotos gustata palato,
illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna fere; tamen haeret in illis,
materiam culpae persequiturque suae.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium possit furor esse videri:
sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum;
praesentis casus immemoremque facit.
Utque suum Bacche non sentit saucia vulnus,
dum stupet Edonis exululata iugis;
sic, ubi mota calent sacro mea pectora thyrso,
altior humano spiritus ille malo.
Ille nec exsilium, Scythici nec litora ponti,
ille nec iratos sentit habere deos.
Utque soporiferae biberem si pocula Lethes,
temporis adversi sic mihi sensus abest.
Iure deas igitur veneror mala nostra levantes,
sollicitae comites ex Helicone fugae,
et partim pelago, partim vestigia terra,
vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
Sint precor hae saltem faciles mihi: namque deorum
caetera cum magno Caesare turba facit;
meque tot adversis cumulat, quot litus arenas,
quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.
Vere prius flores, aestu numerabis aristas,

poma per autumnum, frigoribusque nives;
quam mala, quae patior, toto iactatus in orbe,
dum miser Euxini litora saeva peto.
Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est:
huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
Hic quoque cognosco natalis stamina nostri,
stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque nec insidias capitisque pericula narrem:
(vera quidem vidi, sed graviora fide;)
vivere quam miserum est inter Bessosque Getasque
illum, qui populi semper in ore fuit!
Quam miserum est, porta vitam muroque tueri,
vixque sui tutum viribus esse loci!
Aspera militiae iuvenis certamina fugi,
nec nisi lusura movimus arma manu.
Nunc senior gladioque latus, scutoque sinistram,
canitiem galeae subiicioque meam.
Nam dedit e specula custos ubi signa tumultus;
induimus trepida protinus arma manu.
Hostis, habens arcus imbutaque tela veneno,
saevus anhelanti moenia lustrat equo:
utque rapax pecudem, quae se non texit ovili,
per sata, per silvas, fertque trahitque lupus;
sic, si quem nondum portarum sepe receptum
barbarus in campis reperit hostis, agit:
aut sequitur captus, coniectaque vincula collo
accipit: aut telo virus habente perit.
Hic ego sollicitae iaceo novus incola sedis.
Heu nimium fati tempora lenta mei!
Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neque, cui recitem, quisquam est, mea carmina: nec qui

auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi (quid enim faciam?) scriboque legoque:
tutaque iudicio litera nostra suo est.
Saepe tamen dixi, Cui nunc haec cura laborat?
An mea Sauromatae scripta Getaeque legent?
Saepe etiam lacrimae me sunt scribente profusae,
humidaque est fletu litera facta meo:
corque vetusta meum, tanquam nova, vulnera novit;
inque sinum moestae labitur imber aquae.
Dum vice mutata qui sim fuerimque recordor,
et tulerit quo me casus, et unde, subit;
saepe manus demens, studiis irata sibique,
misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ita de multis quoniam non multa supersunt,
cum venia facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoque non melius, quam sunt mea tempora, carmen,
interdicta mihi, consule, Roma, boni.

ELEGIA II.

Iam fera Caesaribus Germania, totus ut orbis,
victa potest flexo succubuisse genu:
altaque velantur fortasse Palatia sertis;
turaque in igne sonant, inficiuntque diem;
candidaque adducta collum percussa securi
victima purpureo sanguine tingit humum:
donaque amicorum templis promissa deorum
reddere victores Caesar uterque parant:
et qui Caesareo iuvenes sub nomine crescunt,
perpetuo terras ut regat ista domus:
cumque bonis nuribus pro sospite Livia nato

munera dat meritis, saepe datura, deis;
et pariter matres, et quae sine crimine castos
perpetua servant virginitate focos.
Plebs pia, cumque pia laetentur plebe Senatus;
parvaque cuius eram pars ego nuper, eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
famaque tam longe non nisi parva venit.
Ergo omnis populus poterit spectare triumphos;
cumque ducum titulis oppida capta leget:
vinclaque captiva reges cervice gerentes
ante coronatos ire videbit equos:
et cernet vultus aliis pro tempore versos,
terribiles aliis immemoresque sui:
quorum pars caussas, et res, et nomina quaeret.
pars referet, quamvis noverit illa parum:
Hic, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
dux fuerat belli: proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miserabile figit,
non isto vultu, quum tulit arma, fuit.
Ille ferox, et adhuc oculis hostilibus ardens,
hortator pugnae consiliumque fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
squalida prolixis qui tegit ora comis.
Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
saepe recusanti corpora capta deo.
Hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes,
plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Drusus in his meruit quondam cognomina terris,
quae bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulva,
decolor ipse suo sanguine Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,
et ducis invicti sub pede moesta sedet.

lomanae praebens animosa securi
ı fert illa, qua tulit arma, manu.
in curru, Caesar, victore veheris
eus populi rite per ora tui:
ıis, manibus circumplaudere tuorum:
e iactato flore tegente vias.
Phoebea lauro cingetur, Ioque,
Io, magna voce, Triumphe, canet.
plausuque simul fremituque calentes
ugos cernes saepe resistere equos.
ı arcem et delubra faventia votis:
ur merito laurea vota Iovi.
ıubmotus, qua possum, mente videbo.
nobis ius habet illa loci:
ımensas spatiatur libera terras:
ım celeri pervenit illa via.
oculos mediam deducit in Urbem;
es tanti nec sinit esse boni.
ue animus, qua currus spectet eburnos.
e in patria per breve tempus ero.
n capiet populus spectacula felix:
e erit praesens cum duce turba suo:
ingenti tantum longeque remoto,
ı hic fructus percipiendus erit;
ıul Latio diversum missus in orbem
ret cupido, vix erit, ista mihi.
ı iam serum referet veteremque triumphum.
nen audiero tempore, laetus ero.
eniet, mea qua lugubria ponam;
ne privata publica maior erit.

ELEGIA III.

Magna minorque ferae, quarum regis ı
Graias,
altera Sidonias, utraque sicca, rates:
omnia quum summo positae videatis in axe,
et maris occiduas non subeatis aquas;
aetheriamque suis cingens amplexibus arcem
vester ab intacta circulus exstet humo;
adspicite illa, precor, quae non bene m
quondam
dicitur Iliades transiliisse Remus;
inque meam nitidos dominam convertite vultu
sitque memor nostri necne, referte mihi.
Heu mihi! cur timidus, quae sunt manifesta
quiro?
cur labat ambiguo spes mea mista metu?
Crede quod est et vis, ac desine tuta vereri:
deque fide certa sit tibi certa fides:
quodque polo fixae nequeunt tibi dicere flam
non mentitura tu tibi voce refer:
esse tui memorem, de qua tibi maxima cu
quodque potest, secum nomen habere t
Vultibus illa tuis, tanquam praesentibus
teque remota procul, si modo vivit, a
Ecquid, ubi incubuit iusto mens aegra
lenis ab admonito pectore somnus abi
tunc subeunt curae, dum te lectusque l
tangit, et oblitam non sinit esse mei
et veniunt aestus, et nox immensa vid
fessaque iactati corporis ossa doler
Non equidem dubito, quin haec et

detque tuus moesti signa doloris amor:
nec cruciere minus, quam quum Thebana peremtum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer, dubito: nec dicere possum,
affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es? indignor, quod sum tibi caussa doloris:
non es? ut amisso coniuge digna fores.
Tu vero tua damna dole, mitissima coniux;
tempus et a nostris exige triste malis:
fleque meos casus. Est quaedam flere voluptas.
Expletur lacrimis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
mors mea; morte fores sola relicta mea!
Spiritus hic per te patrias exisset in auras:
sparsissent lacrimae pectora nostra piae;
supremoque die notum spectantia coelum
texissent digiti lumina nostra tui:
et cinis in tumulo positus iacuisset avito;
tactaque nascenti corpus haberet humus.
Denique, dum vixi sine crimine, mortuus essem.
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum, tu si, quum diceris exsulis uxor,
avertis vultus, et subit ora rubor.
Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri:
me miserum, si te iam pudet esse meam!
Tempus ubi est illud, quo te iactare solebas
coniuge, nec nomen dissimulare viri?
tempus ubi est, quo te (nisi non vis illa referri,)
et dici memini, iuvit et esse meam?
utque probae dignum est, omni tibi dote placebam.
Addebat veris multa faventis amor:
nec quem praeferres, (ita res tibi magna videbar,)
quemve tuum malles esse, vir alter erat.

Nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta tuusque
non debet dolor hinc, debet abesse pudor.
Quum cecidit Capaneus subito temerarius ictu;
non legis Evadnen erubuisse viro:
nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignes,
ipse suis Phaëthon inficiandus erat:
nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
quod precibus periit ambitiosa suis:
nec tibi, quod saevis ego sum Iovis ignibus ictus,
purpureus molli fiat in ore rubor:
sed magis in nostri curam consurge tuendi,
exemplumque mihi coniugis esto bonae:
materiamque tuis tristem virtutibus imple.
Ardua per praeceps gloria vadit iter.
Hectora quis nosset, felix si Troia fuisset?
Publica virtuti per mala facta via est.
Ars tua, Tiphy, iacet, si non sit in aequore fluctu
si valeant homines, ars tua, Phoebe, iacet.
Quae latet, inque bonis cessat non cognita rebus
apparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi nostra locum tituli fortuna; caputque
conspicuum pietas qua tua tollat habet.
Utere temporibus, quorum nunc munere freta es
et patet in laudes area lata tuas!

ELEGIA IV.

O qui, nominibus quum sis generosus avitis,
exsuperas morum nobilitate genus:
cuius inest animo patrii candoris imago,
non careat nervis candor ut iste suis:
cuius in ingenio est patriae facundia linguae,

qua prior in Latio non fuit ulla Foro:
quod minime volui, positis pro nomine signis
dictus es: ignoscas laudibus ipse tuis.
Nil ego peccavi: tua te bona cognita produnt,
si, quod es, appares; culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
principe tam iusto, posse nocere puto.
Ipse Pater Patriae (quid enim civilius illo?)
sustinet in nostro carmine saepe legi:
nec prohibere potest, quia res est publica Caesar;
et de communi pars quoque nostra bono est.
Iupiter ingeniis praebet sua numina vatum;
seque celebrari quolibet ore sinit.
Caussa tua exemplo Superorum tuta duorum est:
quorum hic adspicitur, creditur ille deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
non fuit arbitrii littera nostra tui.
Nec nova, quod tecum loquor, est iniuria nostra;
incolumis cum quo saepe locutus eram.
Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus.
Invidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(hoc certe noli dissimulare) pater:
ingeniumque meum (potes hoc meminisse) probabat,
plus etiam, quam me iudice dignus eram:
deque meis illo referebat versibus ore,
in quo pars altae nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
sed prius auctori sunt data verba tuo.
Nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus actis,
ultima si demas, vita tuenda mea est.

ıa perii, culpam scelus esse negabis,
sit tibi nota mali.
error nobis, prius obfuit error.
ıti non meminisse mei!
› nondum coëuntia rumpe
illis proderit ipsa quies.
ımus poenas, sic abfuit omne
us consiliumque meo.
it: pro quo nec lumen ademtum,
'actas possidet alter opes.
ɔsam, vivat modo, finiet olim,
m fuerit lenior ira, fugam.
ıc alio iubeat discedere, si non
ındo vota pudore carent.
paulloque quietius oro;
saevo longius hoste, locum.
ugusto clementia, si quis ab illo
ɔro me, forsitan ille daret.
ibent Euxini litora Ponti.
tiquis Axenus ille fuit.
antur moderatis aequora ventis:
portus hospita navis habet.
es, quae praedam sanguine quaerunt:
fida terra timetur aqua.
s hominum gaudere cruore,
ısdem sideris axe iacent.
ɔbis locus est, ubi Taurica dira
ratae pascitur ara deae.
memorant, non invidiosa nefandis,
ı bonis, regna Thoantis erant.
ita virgo Pelopeïa cerva
luit qualiacunque suae.
dubium pius an sceleratus, Orestes

exactus Furiis venerat ipse suis,
et comes exemplum veri Phoceus amoris;
qui duo corporibus, mentibus unus erant
protinus evincti tristem ducuntur ad aram,
quae stabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua illum:
alter ab alterius funere moestus erat.
Et iam constiterat stricto mucrone sacerdos;
cinxerat et Graias barbara vitta comas:
quum vice sermonis fratrem cognovit, et illi
pro nece complexus Iphigeneia dedit.
Laeta deae signum, crudelia sacra perosae,
transtulit ex illis in meliora locis.
Haec igitur regio, magni pars ultima mundi,
quam fugere homines dique, propinqua mihi est.
[Atque meam terram prope sunt funebria sacra,
si modo Nasoni barbara terra sua est.]
O utinam venti, quibus est ablatus Orestes,
placato referant et mea vela deo!

ELEGIA V.

O mihi dilectos inter sors prima sodales,
unica fortunis ara reperta meis;
cuius ab alloquiis anima haec moribunda revixit,
ut vigil infusa Pallade flamma solet.
qui veritus non es portus aperire fideles
fulmine percussae confugiumque rati:
cuius eram censu non me sensurus egentem,
si Caesar patrias eripuisset opes:
temporis oblitum dum me rapit impetus huius,
excidit heu nomen quam mihi paene tuum!

Tu tamen agnoscis: tactusque cupidine laudis,
Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.
Certe ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem,
et raram Famae conciliare fidem.
Ne noceam grato, vereor, tibi carmine, neve
intempestivus nominis obstet honor.
Quod licet et tutum est, intra tua pectora gaude,
meque tui memorem, teque fuisse mei:
utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
dum veniet placido mollior aura deo:
et tutare caput nulli servabile, si non,
qui mersit Stygia, sublevet illud, aqua:
teque (quod est rarum) praesta constanter ad omne
indeclinatae munus amicitiae.
Sic tua processus habeat fortuna perennes:
sic ope non egeas ipse, iuvesque tuos:
sic aequet tua nupta virum bonitate perenni:
incidat et vestro rara querela toro:
diligat et semper socius te sanguinis illo,
quo pius affectu Castora frater amat:
sic iuvenis similisque tibi sit natus, et illum
moribus agnoscat quilibet esse tuum:
sic faciat socerum taeda te nata iugali;
nec tardum iuveni det tibi nomen avi.

ELEGIA VI.

Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri,
praebet et incurvo colla premenda iugo:
tempore paret equus lentis animosus habenis,
et placido duros accipit ore lupos:
tempore Poenorum compescitur ira leonum;
nec feritas animo, quae fuit ante, manet:

quaeque sui monitis obtemperat Inda magistri
bellua, servitium tempore victa subit.
Tempus, ut extentis tumeat, facit, uva racemis,
vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus et in canas semen perducit aristas;
et, ne sint tristi poma sapore, facit.
Hoc tenuat dentem terram findentis aratri,
hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam saevas paulatim mitigat iras:
hoc minuit luctus, moestaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
praeterquam curas attenuare meas.
Ut patria careo, bis frugibus area trita est,
dissiluit nudo pressa bis uva pede:
nec quaesita tamen spatio patientia longo est,
mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet et veteres fugiunt iuga saepe iuvenci:
et domitus freno saepe repugnat equus.
Tristior est etiam praesens aerumna priore:
ut sit enim sibi par, crevit et aucta mora est.
Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt:
sed magis hoc, quo sunt cognitiora, gravant.
Est quoque non minimum, vires afferre recentes;
nec praeconsumtum temporis esse malis.
Fortior in fulva novus est luctator arena,
quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est melior nitidis gladiator in armis,
quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene praecipites navis modo facta procellas:
quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante;
et mala sunt longa multiplicata die.
Credite, deficio, nostroque a corpore quantum

augurор, accedent tempora parva malis.
Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat:
vixque habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
Corpore sed mens est aegro magis aegra, malique
in circumspectu stat sine fine sui.
Urbis abest facies; absunt, mea cura, sodales;
et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
Vulgus adest Scythicum, braccataque turba Getarum.
Sic mala, quae video, non videoque, nocent.
Una tamen spes est, quae me solatur in istis,
haec fore morte mea non diuturna mala.

ELEGIA VII.

Bis me sol adiit gelidam post frigore brumam,
bisque suum tacto Pisce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
quamlibet in paucos officiosa fuit?
Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis,
exiguus nobis cum quibus usus erat?
Cur, quoties alicui chartae sua vincula demsi,
illam speravi nomen habere tuum?
Di faciant, ut saepe tua sit epistola dextra
scripta, sed e multis reddita nulla mihi.
Quod precor, esse liquet. Credam prius ora Medusae
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
esse canes utero sub virginis: esse Chimaeram,
a truce quae flammis separet angue leam:
quadrupedesque hominum cum pectore pectora iunctos:
tergeminumque virum, tergeminumque canem:
Sphingaque, et Harpyias, serpentipedesque Gigantas.

centimanumque Gygen, semibovemque virum:
haec ego cuncta prius, quam te, carissime, credam
mutatum et curam deposuisse mei.
Innumeri montes inter me teque, viaeque,
fluminaque, et campi, nec freta pauca, iacent.
Mille potest caussis, a te quae litera saepe
missa sit, in nostras nulla venire manus.
Mille tamen caussas scribendo vince frequenter,
excusem ne te semper, amice, mihi.

ELEGIA VIII.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
inficit et nigras alba senecta comas:
iam subeunt anni fragiles et inertior aetas:
iamque parum firmo me mihi ferre grave est.
Nunc erat, ut posito deberem fine laborum
vivere, me nullo sollicitante metu:
quaeque meae semper placuerunt otia menti,
carpere; et in studiis molliter esse meis:
et parvam celebrare domum, veteresque Penates;
et quae nunc domino rura paterna carent:
inque sinu dominae, carisque nepotibus, inque
securus patria consenuisse mea.
Haec mea sic quondam peragi speraverat aetas:
hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita dis visum; qui me, terraque marique
actum, Sarmaticis exposuere locis.
In cava ducuntur quassae navalia puppes,
ne temere in mediis dissoluantur aquis.
Ne cadat, *et multas palmas* inhonestet adeptas,
languidus in pratis gramina carpit equus.
Miles, ubi emeritis non est satis utilis annis,

ponit ad antiquos, quae tulit, arma Lares.
Sic igitur, tarda vires minuente senecta,
me quoque donari iam rude, tempus erat,
tempus erat nec me peregrinum ducere coelur
nec siccam Getico fonte levare sitim:
sed modo, quos habui, vacuos secedere in h(
nunc hominum visu rursus et Urbe frui.
Sic animo quondam, non divinante futura,
optabam placide vivere posse senex.
Fata repugnarunt, quae, quum mihi tempora]
mollia praebuerint, posteriora gravant:
iamque, decem lustris omni sine labe peracti
parte premor vitae deteriore meae:
nec procul a metis, quas paene tenere videba
curriculo gravis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me saevire coëgi,
mitius immensus quo nihil orbis habet:
ipsaque delictis victa est clementia nostris:
nec tamen errori vita negata meo:
vita procul patria peragenda sub axe Boreo,
qua maris Euxini terra sinistra iacet.
Hoc mihi si Delphi Dodonaque diceret ipsa,
esse viderentur vanus uterque locus.
Nil adeo validum est, adamas licet alliget illu
ut maneat rapido firmius igne Iovis.
Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
non sit ut inferius suppositumque deo.
Nam quamquam vitio pars est contracta mal(
plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
aequantem Superos emeruisse virum.

ELEGIA IX.

Si licet, et pateris, nomen facinusque tacebo,
et tua Lethaeis acta dabuntur aquis:
nostraque vincetur lacrimis clementia seris:
fac modo te pateat poenituisse tui:
fac modo te damnes, cupiasque eradere vitae
tempora, si possis, Tisiphonaea tuae.
Sin minus, et flagrant odio tua pectora nostro;
induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem;
nostra suas istuc porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Caesar mihi iura reliquit:
et sola est patria poena carere mea.
Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo.
Saepe Iovis telo quercus adusta viret.
Denique vindictae si sit mihi nulla facultas;
Pierides vires et sua tela dabunt.
Ut Scythicis habitem longe submotus in oris,
siccaque sint oculis proxima signa meis:
nostra per immensas ibunt praeconia gentes;
quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
Ibit ad occasum, quidquid dicemus, ab ortu:
testis et Hesperiae vocis Eous erit.
Trans ego tellurem, trans altas audiar undas:
et gemitus vox est magna futura mei.
Nec tua te sontem tantummodo saecula norint:
perpetuae crimen posteritatis eris.
Iam feror in pugnas, et nondum cornua sumsi:
nec mihi sumendi caussa sit ulla velim.
Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
taurus, et infesto iam pede pulsat humum.

Hoc quoque, quam volui, plus est. Cane, Musa, receptus,
dum licet huic nomen dissimulare suum.

ELEGIA X.

Ille ego qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
quem legis, ut noris, accipe, Posteritas.
Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
millia qui novies distat ab Urbe decem.
Editus hinc ego sum: nec non ut tempora noris,
quum cecidit fato consul uterque pari:
si quid id est, usque a proavis vetus ordinis heres;
non modo Fortunae munere factus eques.
Nec stirps prima fui: genito sum fratre creatus;
qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
una celebrata est per duo liba dies.
Haec est armiferae festis de quinque Minervae,
quae fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri, curaque parentis
imus ad insignes Urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
fortia verbosi natus ad arma Fori.
At mihi iam puero coelestia sacra placebant;
inque suum furtim Musa trahebat opus.
Saepe pater dixit: Studium quid inutile tentas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos;
et, quod tentabam scribere, versus erat.
Interea, tacito passu labentibus annis,

liberior fratri sumta mihique toga est:
induiturque humeris cum lato purpura clavo:
et studium nobis, quod fuit ante, manet.
Iamque decem vitae frater geminaverat annos,
quum perit; et coepi parte carere mei.
Cepimus et tenerae primos aetatis honores;
deque viris quondam pars tribus una fui.
Curia restabat; clavi mensura coacta est:
maius erat nostris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
sollicitaeque fugax ambitionis eram;
et petere Aoniae suadebant tuta Sorores
otia, iudicio semper amata meo.
Temporis illius colui fovique poëtas;
quotque aderant vates, rebar adesse deos.
Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
quaeque necet serpens, quae iuvet herba, Macer.
Saepe suos solitus recitare Propertius ignes;
iure sodalitio qui mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambo,
dulcia convictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantum: nec avara Tibullo
tempus amicitiae fata dedere meae.
Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Utque ego maiores, sic me coluere minores:
notaque non tarde facta Thaleia mea est.
Carmina quum primum populo iuvenilia legi,
barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Moverat ingenium totam cantata per Urbem
nomine non vero dicta Corinna mihi.

Multa quidem scripsi: sed quae vitiosa putavi,
emendaturis ignibus ipse dedi.
Tum quoque, quum fugerem, quaedam placitura cremavi,
iratus studio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
cor mihi, quodque levis caussa moveret, erat.
Quum tamen hoc essem, minimoque accenderer igne,
nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Paene mihi puero nec digna nec utilis uxor
est data; quae tempus perbreve nupta fuit.
Illi successit, quamvis sine crimine, coniux,
non tamen in nostro firma futura toro.
Ultima, quae mecum seros permansit in annos,
sustinuit coniux exsulis esse viri.
Filia me mea bis prima fecunda iuventa,
sed non ex uno coniuge, fecit avum.
Et iam complerat genitor sua fata, novemque
addiderat lustris altera lustra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
ille fuit. Matri proxima iusta tuli.
Felices ambo, tempestiveque sepulti,
ante diem poenae quod periere meae.
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
sum miser, et de me quod doluere nihil.
Si tamen exstinctis aliquid, nisi nomina, restant,
et gracilis structos effugit umbra rogos;
fama, parentales, si vos mea contigit, umbrae,
et sunt in Stygio crimina nostra foro:
scite, precor, caussam (nec vos mihi fallere fas est,)
errorem iussae, non scelus, esse fugae.
Manibus hoc satis est: ad vos studiosa revertor
pectora, quae vitae quaeritis acta meae.

Iam mihi canities, pulsis melioribus annis,
venerat, antiquas miscueratque comas:
postque meos ortus Pisaea vinctus oliva
abstulerat decies praemia victor eques:
quum maris Euxini positos ad laeva Tomitas
quaerere me laesi principis ira iubet.
Caussa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumque nefas, famulosque nocentes?
Ipsa multa tuli non leviora fuga.
Indignata malis mens est succumbere, seque
praestitit invictam viribus usa suis:
oblitusque mei ductaeque per otia vitae,
insolita cepi temporis arma manu:
totque tuli terra casus pelagoque, quot inter
occultum stellae conspicuumque polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto
iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego, finitimis quamvis circumsonor armis,
tristia, quo possum, carmine fata levo.
Quod quamvis nemo est cuius referatur ad aures,
sic tamen absumo decipioque diem.
Ergo, quod vivo, durisque laboribus obsto,
nec me sollicitae taedia lucis habent;
gratia, Musa, tibi: nam tu solatia praebes;
tu curae requies, tu medicina venis.
Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Istro;
in medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi, quod rarum est, vivo sublime dedisti
nomen, ab exsequiis quod dare Fama solet:
nec, qui *detrectat praesentia*, livor iniquo
ullum de nostris dente momordit opus.

Nam tulerint magnos quum saecula nostra poëtas;
non fuit ingenio Fama maligna meo:
quumque ego praeponam multos mihi; non minor illis
dicor: et in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum praesagia veri;
protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,
iure tibi grates, candide lector, ago.

TRISTIUM

LIBER QUINTUS.

ELEGIA I.

Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
litore praemissis quatuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis fortuna poëtae.
Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen,
materiae scripto conveniente suae.
Integer et laetus laeta et iuvenilia lusi:
(illa tamen nunc me composuisse piget:)
ut cecidi, subiti perago praeconia casus;
sumque argumenti conditor ipse mei:
utque iacens ripa deflere Caystrius ales
dicitur ore suam deficiente necem:
sic ego, Sarmaticas longe proiectus in oras,
efficio, tacitum ne mihi funus eat.

[Delicias si quis lascivaque carmina quaerit;
praemoneo nunquam scripta quod ista legat.
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris;
aptior, ingenium come, Tibullus erit.
Atque utinam numero nos non essemus in isto!
Heu mihi! cur unquam Musa locuta mea est?
Sed dedimus poenas: Scythicique in finibus Istri
ille pharetrati lusor Amoris adest.
Quod superest, socios ad publica carmina flexi;
et memores iussi nominis esse sui.]
Si tamen e vobis aliquis tam multa requiret
unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non haec ingenio, non haec componimus arte.
Materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota fortunae pars est in carmine nostrae?
Felix, qui patitur, quae numerare valet!
Quot frutices silvae, quot flavas Tibris arenas,
mollia quot Martis gramina campus habet:
tot mala pertulimus: quorum medicina quiesque
nulla, nisi in studio est Pieridumque mora.
Quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis? inquis.
Idem, fortunae qui modus huius erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum coniuge reddas,
sint vultus hilares, simque quod ante fui.
Lenior invicti si sit mihi Caesaris ira,
carmina laetitiae iam tibi plena dabo.
Nec tamen ut lusit, rursus mea litera ludet:
sit semel illa malo luxuriata meo.
Quod probet ipse, canam: poenae modo parte levata
barbariam rigidos effugiamque Getas.
Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?

Tibia funeribus convenit ista meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre silendo;
et tacitus casus dissimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta sequantur;
acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipse Perilleo Phalaris permisit in aere
edere mugitus, et bovis ore queri.
Quum Priami lacrimis offensus non sit Achilles,
tu fletus inhibes, durior hoste, meos?
Quum faceret Nioben orbam Latoïa proles,
non tamen et siccas iussit habere genas.
Est aliquid, fatale malum per verba levare:
hoc querulam Procnen Halcyonenque facit.
Hoc erat, in gelido quare Poeantius antro
voce fatigaret Lemnia saxa sua.
Strangulat inclusus dolor, atque exaestuat intus:
cogitur et vires multiplicare suas.
[Da veniam potius: vel totos tolle libellos,
si, mihi quod prodest, hoc tibi, lector, obes
Sed neque obesse potest ulli, nec scripta fuerunt
nostra, nisi auctori perniciosa suo.
At mala sunt: fateor. Quis te mala sumere coq
aut quis deceptum ponere sumta vetat?
Ipse nec hoc mando: sed ut hic deducta legant
Non sunt illa suo barbariora loco.
Nec me Roma suis debet conferre poëtis.
Inter Sauromatas ingeniosus eram.]
Denique nulla mihi captatur gloria, quaequ
ingenio stimulos subdere fama solet.
Nolumus assiduis animum tabescere curis,
quae tamen irrumpunt, quoque vetantu
Cur scribam, docui: cur mittam, quaerit
Vobiscum cupio quolibet esse modo.

ELEGIA II.

quid, ut e Ponto nova venit epistola, palles;
it tibi sollicita solvitur illa manu?
ıe metum; valeo: corpusque, quod ante laborum
mpatiens nobis invalidumque fuit,
ficit, atque ipso vexatum induruit usu.
An magis infirmo non vacat esse mihi?
ns tamen aegra iacet, nec tempore robora sumsit:
ıffectusque animi, qui fuit ante, manet.
aeque mora spatioque suo coitura putavi,
vulnera non aliter, quam modo facta, dolent.
licet exiguis prodest annosa vetustas,
grandibus accedunt tempore damna malis.
ne decem totis aluit Poeantius annis
pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
ephus aeterna consumtus tabe perisset,
si non, quae nocuit, dextra tulisset opem.
mea, si facinus nullum commisimus, opto
vulnera qui fecit, facta levare velit;
ıtentusque mei iam tandem parte doloris,
exiguum pleno de mare demat aquae.
rahat ut multum, multum restabit acerbi:
parsque meae poenae totius instar erit.
tora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
quotve soporiferum grana papaver habet;
va feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
quot tenerum pennis aëra pulsat avis;
premor adversis: quae si comprendere coner,
Icariae numerum dicere coner aquae.
ue viae casus, ut amara pericula ponti,
ut taceam strictas in mea fata manus;

barbara me tellus orbisque novissima magni
sustinet, et saevo cinctus ab hoste locus.
Hinc ego traiicerer, (neque enim mea culpa cruenta est,)
esset, quae debet, si tibi cura mei.
Ille deus, bene quo Romana potentia nixa est,
saepe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? Accede rogaque.
Caesare nil ingens mitius orbis habet.
Me miserum! quid agam, si proxima quaeque relinquunt,
subtrahis et fracto tu quoque colla iugo?
Quo ferar? unde petam lapsis solatia rebus?
Anchora iam nostram non tenet ulla ratem.
Viderit: ipse sacram, quamvis invisus, ad aram
confugiam: nullas submovet ara manus.
Alloquar en absens absentia numina supplex;
si fas est homini cum Iove posse loqui.
Arbiter imperii, quo certum est sospite cunctos
Ausoniae curam gentis habere deos:
o decus, o patriae per te florentis imago;
o vir non ipso, quem regis, orbe minor;
sic habites terras et te desideret aether:
sic ad pacta tibi sidera tardus eas:
parce, precor; minimamque tuo de fulmine partem
deme: satis poenae, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est; vitamque dedisti:
nec mihi ius civis, nec mihi nomen abest:
nec mea concessa est aliis fortuna: nec exsul
edicti verbis nominor ipse tui.
Omniaque haec timui, quoniam meruisse videbar:
sed tua peccato lenior ira meo est.
Arva relegatum iussisti visere Ponti,

ythicum profuga scindere puppe fretum.
id Euxini deformia litora veni
oris: haec gelido terra sub axe iacet.
tam cruciat nunquam sine frigore coelum,
que canenti semper obusta gelu;
ue est vocis quod barbara lingua Latinae;
ique quod Getico victa loquela sono est;
uod finitimo cinctus premor undique Marte;
ie brevis tutos murus ab hoste facit.
ien interdum est, pacis fiducia nunquam.
ic nunc patitur, nunc timet arma, locus.
o dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
et aque suis ad Styga mittat aquis:
dae flammis urar patienter in Aetnae
eta Leucadii mittar in alta dei.
stimus, poena est. neque enim miser esse recuso;
recor, ut possim tutius esse miser.

E L E G I A III.

s haec est, qua te celebrare poëtae,
odo non fallunt tempora,) Bacche, solent:
s odoratis innectunt tempora sertis,
unt laudes ad tua vina tuas.
ios, memini, dum me mea fata sinebant,
nvisa tibi pars ego saepe fui;
unc suppositum stellis Erymanthidos Ursae
a tenet crudis Sarmatis ora Getis.
prius mollem vacuamque laboribus egi
idiis vitam Pieridumque choro,
ocul a patria Geticis circumsonor armis,
a *prius pelago*, multaque passus humo.

Sive mihi casus, sive hoc dedit ira deorum;
nubila nascenti seu mihi Parca fuit;
tu tamen e sacris hederae cultoribus unum
numine debueras sustinuisse tuo.
An, dominae fati quidquid cecinere Sorores,
omne sub arbitrio desinit esse dei?
Ipse quoque aetherias meritis invectus es arces,
qua non exiguo facta labore via est:
nec patria est habitata tibi: sed ad usque nivosum
Strymona venisti, Marticolamque Geten:
Persidaque, et lato spatiantem flumine Gangem,
et quascunque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
ferrea sors vitae difficilisque premit:
illo nec levius cecidi, quem magna locutum
repulit a Thebis Iupiter igne suo.
Ut tamen audisti percussum fulmine vatem,
admonitu matris condoluisse potes:
et potes, adspiciens circum tua sacra poëtas,
Nescio quis nostri, dicere, cultor abest.
Fer, bone Liber, opem: sic altam degravet ulmum
vitis, et incluso plena sit uva mero:
sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava iuventus
adsit, et attonito non taceare sono:
ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi;
impia nec poena Pentheos umbra vacet:
sic micet aeternum vicinaque sidera vincat
coniugis in coelo clara Corona tuae.
Huc ades, et casus releves, pulcherrime, nostros,
unum de numero me memor esse tuo.
Sunt dîs inter se commercia; flectere tenta

Caesareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, consortes studii, pia turba, poëtae
haec eadem sumto quisque rogate mero:
atque aliquis vestrûm, Nasonis nomine dicto,
deponat lacrimis pocula mista suis:
admonitusque mei, quum circumspexerit omnes,
dicat, Ubi est nostri pars modo Naso chori?
idque ita, si vestrum merui candore favorem,
nullaque iudicio litera laesa meo est;
si, veterum digne veneror quum scripta virorum.
proxima non illis esse minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
quod licet, inter vos nomen habete meum.

ELEGIA IV.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
lassaque facta mari, lassaque facta via:
qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, adspice Romam.
Heu quanto melior sors tua sorte mea est!
Flens quoque me scripsit, nec, qua signabar, ad os est
ante, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiae caussam si quis cognoscere quaerit,
ostendi solem postulat ille sibi,
nec frondem in silvis, nec aperto mollia prato
gramina, nec pleno flumine cernit aquas:
quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore rapto:
quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Di facerent utinam, talis status esset in illo,
ut non tristitiae caussa dolenda foret.
Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros:
more nec indomiti frena recusat equi:
nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,

conscius in culpa non scelus esse sua.
Saepe refert, sit quanta dei clementia; cuius
se quoque in exemplis annumerare solet.
Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis,
denique quod vivat, munus habere dei.
Te tamen, o si quid credis mihi, carior, ille,
omnibus, in toto pectore semper habet:
teque Menoetiaden, te qui comitatus Oresten,
te vocat Aegiden Euryalumque suum.
Nec patriam magis ille suam desiderat, et quae
plurima cum patria sentit abesse sibi;
quam vultus oculosque tuos, o dulcior illo
melle, quod in ceris Attica ponit apis!
Saepe etiam moerens tempus reminiscitur illud,
quod non praeventum morte fuisse dolet,
quumque alii fugerent subitae contagia cladis,
nec vellent ictae limen adire domus,
te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
si paucos aliquis tresve duosve vocat.
Quamvis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
se minus adversis indoluisse suis.
Verba solet, vultumque tuum, gemitusque referre,
et te flente suos demaduisse sinus:
quam sibi praestiteris, qua consolatus amicum
sis ope: solandus quum simul ipse fores.
Pro quibus affirmat fore se memoremque piumque;
sive diem videat, sive tegatur humo,
per caput ipse suum solitus iurare tuumque,
quod scio non illi vilius esse suo.
Plena tot ac tantis referetur gratia factis;
nec sinet ille tuos littus arare boves.
Fac modo constanter profugum tueare. quod ille,
qui bene te novit, non rogat, ipsa rogo.

ELEGIA V.

Annuus assuetum dominae natalis honorem
   exigit: ite manus ad pia sacra meae.
Sic quondam festum Laërtius egerit heros
   forsan in extremo coniugis orbe diem.
Lingua favens adsit, nostrorum oblita malorum:
   quae, puto, dedidicit iam bona verba loqui.
quaeque semel toto vestis mihi sumitur anno,
   sumatur fatis discolor alba meis:
araque gramineo viridis de cespite fiat;
   et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,
   quodque pio fusum stridat in igne merum.
Optime natalis, quamvis procul absumus, opto
   candidus huc venias, dissimilisque meo:
si quod et instabat dominae miserabile vulnus,
   sit perfuncta meis tempus in omne malis:
quaeque gravi nuper plus quam quassata procella est,
   quod superest, tutum per mare navis eat.
Illa domo nataque sua patriaque fruatur.
   Erepta haec uni sit satis esse mihi.
Quatenus et non est in caro coniuge felix,
   pars vitae tristi caetera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens:
   consumatque annos, sed diuturna, suos.
Adiicerem et nostros: sed ne contagia fati
   corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est: fieri quis posse putaret,
   ut facerem in mediis haec ego sacra Getis?
Adspice, ut aura tamen fumos e ture coortos
   in partes Italas et loca dextra ferat.

Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
consilium fugiunt caetera paene meum.
Consilio, commune sacrum quum fiat in ara
fratribus, alterna qui periere manu,
ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc, memini, quondam fieri non posse loquebar:
et me Battiades iudice falsus erat.
Omnia nunc credo: quum tu non stultus ab Arcto
terga vapor dederis, Ausoniamque petas.
Haec igitur lux est: quae si non orta fuisset,
nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit haec mores illis Heroisin aequos,
queis erat Eëtion Icariusque pater.
Nata pudicitia est, mores, probitasque, fidesque
at non sunt ista gaudia nata die;
sed labor, et curae, fortunaque moribus impar;
iustaque de viduo paene querela toro.
Scilicet adversis probitas exercita rebus
tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Ulixes;
Penelope felix, sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
forsitan Euadnen vix sua nosset humus.
Quum Pelia genitae tot sint: cur nobilis una est?
Nempe fuit misero nupta quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas:
Laodamia, nihil, cur referatur, erit.
Et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
implerent venti si mea vela sui.
Di tamen, et Caesar dîs accessure, sed olim,
aequarint Pylios quum tua fata dies;

non mihi, qui poenam fateor meruisse, sed illi
parcite, quae nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

Tu quoque, nostrarum quondam fiducia rerum,
qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
tu quoque suscepti curam dimittis amici,
officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina sum, fateor; quam si tu tempore nostro
depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
Ne fuge; neve tua sit minor arte fides.
Numquid Achilleos inter fera proelia fidi
deseruit levitas Automedontis equos?
Quem semel excepit, numquid Podalirius aegro
promissam medicae non tulit artis opem?
Turpius eiicitur, quam non admittitur hospes.
Quae patuit, dextrae firma sit ara meae.
Nil, nisi me solum, primo tutatus es; at nunc
me pariter serva, iudiciumque tuum,
si modo non aliqua est in me nova culpa, tuamque
mutarunt subito crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura,
quod cupio, membris exeat ante meis,
quam tua delicto stringantur pectora nostro
et videar merito vilior esse tibi.
Non adeo toti fatis urgemur iniquis,
ut mea sit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam; quoties Agamemnone natum
dixisse in Pyladen verba proterva putas?
Nec procul a vero est, quod vel pulsarit amicum:
mansit in officiis non minus ille suis.

Hoc est cum miseris solum commune beatis,
ambobus tribui quod solet obsequium.
Ceditur et caecis, et quos praetexta verendos
virgaque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunae parcere debes.
Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige nostrorum minimum de parte laborum:
isto, quo quereris, grandius illud erit.
Quam multa madidae celantur arundine fossae,
florida quam multas Hybla tuetur apes;
quam multae gracili terrena sub horrea ferre
limite formicae grana reperta solent;
tam me circumstat densorum turba malorum.
Crede mihi; vero est nostra querela minor.
His qui contentus non est: in litus arenas,
in segetem spicas, in mare fundat aquas.
Intempestivos igitur compesce tumores;
vela neque in medio desere nostra mari.

ELEGIA VII.

Quam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
latus ubi aequoreis iungitur Ister aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita salute,
candida Fortunae pars manet una meae.
Scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quaeris:
(quamvis hoc vel me scire tacente potes:)
sum miser. Haec brevis est nostrorum summa malorum:
quisquis et offenso Caesare vivet, erit.
Turba Tomitanae quae sit regionis, et inter
quos habitem mores, discere cura tibi est?
Mista sit haec quamvis inter Graecosque Getasque

le pacatis plus trahit ora Getis.
cae maior Geticaeque frequentia gentis
ıedias in equis itque reditque vias;
us est nemo, qui non coryton et arcum
ue vipereo lurida felle gerat.
ı, trux vultus, verissima Martis imago:
ɔma, non ulla barba resecta manu.
non segnis stricto dare vulnera cultro,
ı vinctum lateri barbarus omnis habet.
his, eheu! tenerorum oblitus amorum,
idet, hos vates audit, amice, tuus!
ıtinam vivat, non et moriatur in illis,
ab invisis et tamen umbra locis!
a quod pleno saltari nostra theatro,
bus et plaudi scribis, amice, meis,
dem feci (tu scis hoc ipse) theatris:
nec in plausus ambitiosa mea est.
ıen ingratum est, quodcunque oblivia nostri
dit, et profugi nomen in ora refert:
s interdum, quae me laesisse recordor,
ina devoveo, Pieridasque meas.
ɔene devovi, nequeo tamen esse sine illis:
ɔribusque meis tela cruenta sequor:
ɔ modo Euboicis lacerata est fluctibus, audet
ı Capharea currere puppis aqua.
ıen, ut lauder, vigilo, curamque futuri
nis, utilius quod latuisset, ago:
studiis animum, falloque labores:
ior curis et dare verba meis.
tius faciam desertis solus in oris,
ıve malis aliam quaerere coner opem?
ım specto; locus est inamabilis; et quo
hil toto tristius orbe potest:

sive homines, vix sunt homines hoc nomine digni:
quamque lupi, saevae plus feritatis habent.
Non metuunt leges, sed cedit viribus aequum;
victaque pugnaci iura sub ense iacent.
Pellibus et laxis arcent mala frigora braccis;
oraque sunt longis horrida tecta comis.
In paucis extant Graecae vestigia linguae:
haec quoque iam Getico barbara facta sono.
Unus in hoc non est populo, qui forte Latine
quaelibet e medio reddere verba queat.
Ille ego Romanus vates (ignoscite, Musae,)
Sarmatico cogor plurima more loqui.
Et pudet, et fateor; iam desuetudine longa
vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin sint et in hoc non pauca libello
barbara. Non hominis, culpa sed ista loci.
Ne tamen Ausoniae perdam commercia linguae,
et fiat patrio vox mea muta sono;
ipse loquor mecum, desuetaque verba retracto;
et studii repeto signa sinistra mei.
Sic animum tempusque traho: meque ipse reduco
a contemplatu semoveoque mali.
Carminibus quaero miserarum oblivia rerum.
Praemia si studio consequor ista, sat est.

ELEGIA VIII.

Non adeo cecidi, quamvis abiectus, ut infra
te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.
Quae tibi res animos in me facit, improbe? curve
casibus insultas, quos potes ipse pati?
nec mala te reddunt mitem placidumve iacenti
nostra, quibus possunt illacrimare ferae?

nec metuis dubio Fortunae stantis in orbe
numen, et exosae verba superba deae?
Exiget at dignas ultrix Rhamnusia poenas,
imposito calcas quod mea fata pede.
Vidi ego naufragiumque, viros et in aequore mergi:
et, Nunquam, dixi, iustior unda fuit.
Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,
nunc mendicato pascitur ille cibo.
Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
et manet in nullo certa tenaxque loco:
sed modo laeta manet, vultus modo sumit acerbos,
et tantum constans in levitate sua est.
Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus,
flammaque de stipula nostra, brevisque fuit.
Neve tamen tota capias fera gaudia mente;
non est placandi spes mihi nulla dei:
vel quia peccavi citra scelus; utque pudore
non caret, invidia sic mea culpa caret:
vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut per vim non est superabilis ulli,
molle cor ad timidas sic habet ille preces.
[Exemploque deûm, quibus accessurus et ipse est,
cum poenae venia plura roganda petam.
Si numeres anno Soles et nubila toto,
invenies nitidum saepius isse diem.]
Ergo, ne nimium nostra laetere ruina,
restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri, lenito principe, vultus
ut videas media tristis in Urbe meos:
utque ego te videam caussa graviore fugatum.
Haec sunt *a primis* proxima vota mihi.

ELEGIA IX.

O tua si sineres in nostris nomina poni
carminibus; positus quam mihi saepe fores!
Te canerem solum, meriti memor, inque libellis
crevisset sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem, tota sciretur in Urbe;
exsul in amissa si tamen Urbe legor.
Te praesens mitem nosset, te serior aetas,
(scripta vetustatem si modo nostra ferunt:)
nec tibi cessaret doctus bene dicere lector.
Hic te servato vate maneret honor.
Caesaris est primum munus, quod ducimus auras:
gratia post magnos est tibi habenda deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris;
et facis, accepto munere posse frui:
quumque perhorreret casus pars maxima nostros,
pars etiam credi pertimuisse velit,
naufragiumque meum tumulo spectaret ab alto,
nec dederit nanti per freta saeva manum;
seminecem Stygia revocasti solus ab unda.
Hoc quoque, quod memores possumus esse, tuum est.
Di tibi se tribuant cum Caesare semper amicos:
non potuit votum plenius esse meum.
Haec meus argutis, si tu paterere, libellis
poneret in multa luce videnda labor.
Nunc quoque se, quamvis est iussa quiescere, quin te
nominet invitum, vix mea Musa tenet:
utque canem, pavidae nactum vestigia cervae,
luctantem frustra copula dura tenet;
utque fores nondum reserati carceris acer

nunc pede, nunc ipsa fronte, lacessit equus;
sic mea, lege data vincta atque inclusa, Thalia
per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris laedaris amici,
parebo iussis (parce timere) tuis.
At non parerem, si non meminisse putares.
Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.
Dumque (quod o breve sit!) lumen vitale videbo;
serviet officio spiritus iste tuo.

ELEGIA X.

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister:
facta est Euxini dura ter unda maris.
At mihi iam videor patria procul esse tot annis,
Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.
Stare putes, adeo procedunt tempora tarde,
et peragit lentis passibus annus iter:
nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert:
efficit angustos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata est,
cumque meis curis omnia longa facit.
An peragunt solitos communia tempora motus,
suntque magis vitae tempora dura meae?
quem tenet Euxini mendax cognomine littus,
et Scythici vere terra sinistra freti.
Innumerae circa gentes fera bella minantur,
quae, nisi de rapto, vivere turpe putant.
Nil extra tutum est: tumulus defenditur aegre
moenibus exiguis ingenioque loci.
Quum minime credas, ut avis, densissimus hostis
advolat, et praedam vix bene visus agit.
Saepe intra muros clausis venientia portis

per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea pastor iunctis pice cantat avenis;
proque lupo pavidae bella verentur oves.
Vix ope castelli defendimur: et tamen intus
mista facit Graiis barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
barbarus; et tecti plus quoque parte tenet.
Quos, ut non timeas, possis odisse, videndo
pellibus et longa corpora tecta coma.
Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,
pro patrio cultu Persica bracca tegit.
Exercent illi sociae commercia linguae.
Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli:
et rident stolidi verba Latina Getae;
meque palam de me tuto mala saepe loquuntur,
forsitan obiiciunt exsiliumque mihi.
[Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
abnuerim quoties annuerimque, putant.]
Adde, quod iniustum rigido ius dicitur ense:
dantur et in medio vulnera saepe foro.
O duram Lachesin, quae tam grave sidus habenti
fila dedit vitae non breviora meae!
Quod patriae vultu, vestroque caremus amici;
quod sic in Scythicis gentibus esse queror;
(utraque poena gravis;) merui tamen Urbe carere;
non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor ah demens? Ipsam quoque perdere vitam
Caesaris offenso numine dignus eram.

ELEGIA XI.

Quod te nescio quis per iurgia dixerit esse
exsulis uxorem, litera questa tua est.
Indolui; non tam mea quod fortuna male audit,
qui iam consuevi fortiter esse miser;
quam quia, cui minime vellem, sum caussa pudoris:
teque reor nostris erubuisse malis.
Perfer, et obdura: multo graviora tulisti,
eripuit quum me Principis ira tibi.
Fallitur iste tamen, quo iudice nominor exsul.
Mollior est culpam poena secuta meam.
Maxima poena mihi est, ipsum offendisse; priusque
venisset mallem funeris hora mihi.
Quassa tamen nostra est, non mersa nec obruta puppis;
utque caret portu, sic tamen exstat aquis:
nec vitam, nec opes, nec ius mihi civis ademit;
(quae merui vitio perdere cuncta meo:)
sed, quia peccato facinus non adfuit ullum,
nil nisi me patriis iussit abesse focis:
utque aliis, quorum numerum comprendere non est,
Caesareum numen, sic mihi, mite fuit.
Ipse relegati, non exsulis, utitur in me
nomine: tuta suo iudice caussa mea est.
Iure igitur laudes, Caesar, pro parte virili
carmina nostra tuas qualiacunque canunt.
Iure deos, ut adhuc coeli tibi limina claudant,
teque velint sine se, comprecor, esse diu.
Optat idem populus. Sed ut in mare flumina vastum,
sic solet exiguae currere rivus aquae.
At tu fortunam, cuius vocor exsul ab ore,
nomine mendaci parce gravare meam.

ELEGIA XII.

Scribis, ut oblectem studio lacrimabile tempus,
   ne pereant turpi pectora nostra situ.
Difficile est, quod, amice, mones: quia carmina laetum
   sunt opus, et pacem mentis habere volunt.
Nostra per adversas agitur fortuna procellas:
   sorte nec ulla mea tristior esse potest.
Exigis, ut Priamus natorum funere ludat,
   et Niobe festos ducat ut orba choros.
Luctibus, an studio videor debere teneri
   solus in extremos iussus abire Getas?
Des licet invalido pectus mihi robore fultum,
   fama refert Anyti quale fuisse reo;
fracta cadet tantae sapientia mole ruinae.
   Plus valet humanis viribus ira dei.
Ille senex, dictus sapiens ab Apolline, nullum
   scribere in hoc casu sustinuisset opus.
Ut veniant patriae, veniant oblivia vestri.
   omnis et amissi sensus abesse queat;
at timor officio fungi vetat ipse quieto.
   Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde, quod ingenium longa rubigine laesum
   torpet, et est multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,
   nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo steterit, male curret, et inter
   carceribus missos ultimus ibit, equus.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,
   si qua diu solitis cymba vacabit aquis.
Me quoque despera, fuerim quum parvus et ante,

illi, qui fueram, posse redire parem.
Contudit ingenium patientia longa malorum:
et pars antiqui magna vigoris abest.
Saepe tamen nobis, ut nunc quoque, sumta tabella est;
inque suos volui cogere verba pedes:
carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cernis,
digna sui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires;
et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis et famae quondam fulgore trahebar,
dum tulit antennas aura secunda meas.
Non adeo est bene nunc, ut sit mihi gloria curae.
Si liceat, nulli cognitus esse velim.
An, quia cesserunt primo bene carmina, suades
scribere, successus ut sequar ipse meos?
Pace, novem, vestra liceat dixisse, Sorores;
vos estis nostrae maxima caussa fugae.
Utque dedit iustas tauri fabricator aëni,
sic ego do poenas artibus ipse meis.
Nil mihi debebat cum versibus amplius esse;
sed fugerem merito naufragus omne fretum.
At, puto, si demens studium fatale retentem,
hic mihi praebebit carminis arma locus.
Non liber hic ullus, non qui mihi commodet aurem,
verbaque significent quid mea norit, adest.
Omnia barbariae loca sunt, vocisque ferinae,
omnia sunt Getici plena timore soni.
Ipse mihi videor iam dedidicisse Latine:
iam didici Getice Sarmaticeque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
a componendo carmine Musa potest.
Scribimus, et scriptos absumimus igne libellos.

Exitus est studii parva favilla mei.
Nec possum, et cupio non ullos ducere versus.
Ponitur idcirco noster in igne labor:
nec nisi pars casu flammis erepta dolove
ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quae nil metuentem tale magistrum
perdidit, in cineres Ars mea versa foret.

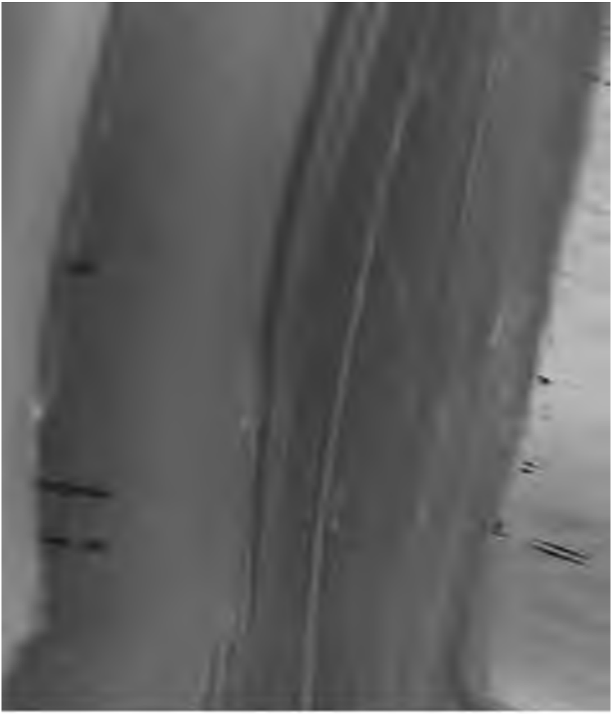
ELEGIA XIIII.

Hanc tuus e Getico mittit tibi Naso salutem:
mittere si quisquam, quo caret ipse, potest.
Aeger enim traxi contagia corpore mentis,
libera tormento pars mihi ne qua vacet;
perque dies multos lateris cruciatibus uror,
et quod non modico frigore laesit hiems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus:
quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi quum dederis ingentia pignora, quumque
per numeros omnes hoc tueare caput;
quod tua me raro solatur epistola, peccas:
remque piam praestas, et mihi verba negas
Hoc precor emenda; quod si correxeris unum,
nullus in egregio corpore naevus erit.
Pluribus accusem, fieri nisi posset, ut ad me
litera non veniat, missa sit illa tamen.
Dî faciant, ut sit temeraria nostra querela,
teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet· neque enim mutabile robur
credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absinthia Ponto,
et careat dulci Trinacris Hybla thymo;

immemorem quam te quisquam convincat amici.
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, ut possis falsae quoque pellere culpae
crimina, quod non es, ne videare, cave:
utque solebamus consumere longa loquendo
tempora, sermoni dificiente die;
sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces;
et peragant linguae charta manusque vices;
quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
versibus hoc paucis admonuisse satis;
accipe, quo semper finitur epistola verbo,
aque meis distent ut tua fata; Vale!

ELEGIA XIV.

Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis,
o mihi me coniux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit,
tu tamen ingenio clara ferere meo:
dumque legar, pariter mecum tua fama legetur:
nec potes in moestos omnis abire rogos:
quumque viri casu possis miseranda videri;
invenies aliquas, quae, quod es, esse velint:
quae te, nostrorum quum sis in parte malorum,
felicem dicant, invideantque tibi.
Non ego, divitias dando, tibi plura dedissem.
Nil feret ad manes divitis umbra suos.
Perpetui fructum donavi nominis: idque
quo dare nil potui munere maius, habes.
Adde, quod, ut rerum sola es tutela mearum,
ad te non parvi venit honoris onus,
quod nunquam vox est de te mea muta, tuique
iudiciis debes esse superba viri.

Quae ne quis possit temeraria dicere, persta:
et pariter serva meque piamque fidem.
Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
et iam tum probitas irreprehensa fuit.
Par eadem nostra nunc est sibi facta ruina.
Conspicuum virtus hic tua ponat opus.
Esse bonam facile est, ubi, quod vetat esse, remotum est;
et nihil, officio, nupta, quod obstet, habet.
Quum deus intonuit, non se subducere nimbo,
id demum est pietas, id socialis amor.
Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
quae maneat stabili, quum fugit illa, pede.
Si tamen est pretium cui virtus ipsa petitum,
inque parum laetis ardua rebus adest;
ut tempus numeres, per saecula nulla tacetur,
et loca mirantur, qua patet orbis iter.
Adspicis, ut longo teneat laudabilis aevo
nomen inexstinctum Penelopea fides?
Cernis, ut Admeti cantetur et Hectoris uxor,
ausaque in accensos Iphias ire rogos?
ut vivat fama coniux Phylaceïa, cuius
Iliacam celeri vir pede pressit humum?
At nece nil opus est pro me, sed amore fideque.
Non ex difficili fama petenda tibi est.
Nec te credideris, quia non facis, ista moneri.
Vela damus, quamvis remige navis eat.
Qui monet, ut facias, quod iam facis, ille monendo
laudat, et hortatu comprobat acta suo.

P. OVIDII NASONIS

EPISTOLARUM

EX PONTO

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.

AD BRUTUM.

Naso, Tomitanae iam non novus incola terrae,
  hoc tibi de Getico littore mittit opus.
Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
  excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monimenta venire,
  ne suus hoc illis clauserit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certe nil turpe docetis:
  ite: patet castis versibus ille locus.
Non tamen accedunt: sed, ut adspicis ipse, latere
  sub Lare privato tutius esse putant.
Quaeris, ubi hos possis nullo componere laeso?
  Qua steterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortasse sub ipsa.
  Accipe, quodcunque est, dummodo non sit amor.
Invenies, quamvis non sit miserabilis index,

non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt: et epistola cui sit
non occultato nomine missa docet.
Nec vos hoc vultis, sed nec prohibere potestis:
Musaque ad invitos officiosa venit.
Quidquid id est, adiunge meis. Nihil impedit, ortos
exsule, servatis legibus, Urbe frui.
Quod metuas non est. Antonî scripta leguntur:
doctus et in promtu scrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furiosus confero tantis.
Saeva deos contra non tamen arma tuli.
Denique Caesareo, quod non desiderat ipse,
non caret e nostris ullus honore liber.
Si dubitas de me, laudes admitte deorum,
et carmen demto nomine sume meum.
Adiuvat in bello pacatae ramus olivae:
proderit auctorem pacis habere nihil?
Quum foret Aeneae cervix subiecta parenti,
dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
Fert liber Aeneaden: et non iter omne patebit?
At patriae pater hic; ipsius ille fuit.
Ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
iactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante deûm Matrem cornu tibicen adunco
quum canit; exiguae quis stipis aera neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae:
unde tamen vivat, vaticinator habet.
Ipsa movent animos Superorum numina nostros;
turpe nec est tali credulitate capi.
En ego pro sistro Phrygiique foramine buxi
gentis Iuleae nomina sancta fero.
Vaticinor moneoque; locum date sacra ferenti:
non mihi, sed magno poscitur ille deo.

Nec, quia vel merui, vel sensi Principis iram,
a nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigerae numen violasse fatentem
Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter, ob huic similem privatus lumine culpam,
clamabat media se meruisse via.
Talia coelestes fieri praeconia gaudent;
ut, sua quid valeant numina, teste probent.
Saepe levant poenas, ereptaque lumina reddunt;
quum bene peccati poenituisse vident.
Poenitet o, si quid miserorum creditur ulli,
poenitet, et facto torqueor ipse meo:
quumque sit exilium, magis est mihi culpa, dolori:
estque pati poenas, quam meruisse, minus.
Ut mihi dî faveant, quibus est manifestior ipse;
poena potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe, ne sim, quum venerit, exsul:
ne non peccarim, mors quoque non faciet.
Non igitur mirum est, si mens mea tabida facta
de nive manantis more liquescit aquae.
Estur ut occulta vitiata teredine navis:
aequorei scopulos ut cavat unda salis:
roditur ut scabra positum rubigine ferrum:
conditus ut tineae carpitur ore liber:
sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem stimuli, quam vita, relinquent:
quique dolet, citius, quam dolor, ipse cadet.
Hoc mihi si Superi, quorum sumus omnia, credent,
forsitan exigua dignus habebor ope,
inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus isto, duri, si precer, oris ero.

EPISTOLA II.

AD MAXIMUM.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples,
et geminas animi nobilitate genus;
qui nasci ut posses, quamvis cecidere trecenti,
non omnes Fabios abstulit una dies;
forsitan, haec a quo mittatur epistola, quaeras,
quisque loquar tecum, certior esse velis.
Heu mihi, quid faciam? Vereor, ne, nomine lecto,
durus et aversa caetera mente legas.
Viderit haec aliquis; tibi me scripsisse fateri
audebo, et propriis ingemuisse malis.
Viderit; audebo tibi me scripsisse fateri,
atque modum poenae notificare meae.
Qui, quum me poena dignum graviore fuisse
confitear, possum vix graviora pati.
Hostibus in mediis interque pericula versor,
tanquam cum patria pax sit ademta mihi:
qui, mortis saevo geminent ut vulnere caussas,
omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita moenia lustrat,
more lupi clausas circumeuntis oves.
At semel intentus nervo levis arcus equino
vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
portaque vix firma submovet arma sera.
Adde loci faciem, nec fronde nec arbore tecti;
et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me, pugnantem cum frigore cumque sagittis
cumque meo fato, quarta fatigat hiems.

Fine carent lacrimae, nisi quum stupor obstitit illis:
  et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
  quae posuit sensum, saxea facta, mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
  cortice velavit populus ora novo.
Ille ego sum, lignum qui non admittor in ullum:
  ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,
  amittet vires ipsa Medusa suas.
Vivimus, ut nunquam sensu careamus amaro,
  et gravior longa sit mea poena mora.
Sic inconsumtum Tityi semperque renascens
  non perit, ut possit saepe perire, iecur.
At puto, quum requies medicinaque publica curae
  somnus adest, solitis nox venit orba malis?
Somnia me terrent, veros imitantia casus,
  et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas,
  aut dare captivas ad fera vincla manus:
aut ubi decipior melioris imagine somni,
  adspicio patriae tecta relicta meae:
et modo vobiscum, quos sum veneratus, amici,
  et modo cum cara coniuge multa loquor.
Sic, ubi percepta est brevis et non vera voluptas,
  peior ab admonitu fit status iste boni.
Sive dies igitur caput hoc miserabile cernit,
  sive pruinosae Noctis aguntur equi;
sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
  ignibus admotis ut nova cera solet.
Saepe precor mortem; mortem quoque deprecor idem,
  ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Quum subit, *Augusti* quae sit clementia, credo

mollia naufragiis littora posse dari.
Quum video, quam sint mea fata tenacia, frangor,
spesque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam sperove precorve,
quam male mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modeste
gratia quod salvo vestra pudore queat.

EPISTOLA III. (II.)

AD EUMDEM.

Suscipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
difficilis caussae mite patrocinium.
Est mala; confiteor: sed te bona fiet agente.
Lenia pro misera fac modo verba fuga.
Nescit enim Caesar, quamvis deus omnia norit,
ultimus hic qua sit conditione locus.
Magna tenent illud numen molimina rerum:
haec est coelesti pectore cura minor.
Nec vacat, in qua sint positi regione Tomitae,
quaerere, finitimo vix loca nota Getae;
aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres,
cultaque Oresteae Taurica terra deae:
quaeque aliae gentes, ubi frigore constitit Ister,
dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curat,
Roma, nec Ausonii militis arma timet.
Dant illis animos arcus plenaeque pharetrae;
quamque libet longis cursibus aptus equus;
quodque sitim didicere diu tolerare famemque;
quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira viri mitis non me misisset in istam,

si satis haec illi nota fuisset humus:
nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoste,
meque minus, vitam cui dedit ipse, capi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.
Nil opus est ullis in mea fata Getis.
Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit actum:
nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
Tunc quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coëgi,
paene etiam merito parcior ira meo.
Di faciant igitur, quorum iustissimus ipse est,
alma nihil maius Caesare terra ferat:
utque diu sub eo sit publica sarcina rerum,
perque manus huius tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
iudice pro lacrimis ora resolve meis.
Non petito ut bene sit, sed uti male tutius; utque
exsilium saevo distet ab hoste meum:
quamque dedere mihi praesentia numina vitam,
non adimat stricto squalidus ense Getes:
denique, si moriar, subeam pacatius arvum,
ossa nec a Scythica nostra premantur humo:
nec male compositos, ut scilicet exsule dignum est,
Bistonii cineres ungula pulset equi:
et ne, si superest aliquis post funera sensus,
terreat ut manes Sarmatis umbra meos.
Caesaris haec animum poterant audita movere,
Maxime, movissent si tamen ante tuum.
Vox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
auxilio trepidis quae solet esse reis:
assuetaque tibi doctae dulcedine linguae
aequandi Superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon crudusve rogabitur Atreus,

quique suis homines pabula fecit equis.
sed piger ad poenas princeps, ad praemia velox:
quique dolet, quoties cogitur esse ferox:
qui vincit semper, victis ut parcere possit;
clausit et aeterna civica bella sera:
multa metu poenae, poena qui pauca, coërcet;
et iacit invita fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
ut propior patriae sit fuga nostra, roga.
Ille ego sum, qui te colui; quem festa solebat
inter convivas mensa videre tuos:
ille ego, qui duxi vestros Hymenaeon ad ignes;
et cecini fausto carmina digna toro:
cuius te solitum memini laudare libellos,
exceptis, domino qui nocuere suo:
cui tua nonnunquam miranti scripta legebas.
Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, et primo dilectam semper ab aevo
est inter comites Marcia censa suas;
inque suis habuit matertera Caesaris ante:
quarum iudicio si qua probata, proba est.
Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
Claudia divina non eguisset ope.
Nos quoque praeteritos sine labe peregimus annos.
Proxima pars vitae transilienda meae.
Sed de me ut sileam, coniux mea sarcina vestra est.
Non potes hanc salva dissimulare fide.
Confugit haec ad vos, vestrasque amplectitur aras;
(iure venit cultos ad sibi quisque deos:)
flensque rogat, precibus lenito Caesare vestris.
busta sui fiant ut propiora viri.

EPISTOLA IV. (III.)

AD RUFINUM.

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem;
qui miser est, ulli si suus esse potest.
Reddita confusae nuper solatia menti
auxilium nostris spemque dedere malis:
utque Machaoniis Poeantius artibus heros
lenito medicam vulnere sensit opem:
sic ego mente iacens, et acerbo saucius ictu,
admonitu coepi fortior esse tuo:
et iam deficiens sic ad tua verba revixi,
ut solet infuso vena redire mero.
Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
ut mea sint dictis pectora sana tuis.
Ut multum demas nostro de pectore curae;
non minus exhausto, quod superabit, erit.
Tempore ducetur longo fortasse cicatrix.
Horrent admotas vulnera cruda manus.
Non est in medico semper, relevetur ut aeger:
interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus
ad Stygias certo limite ducat aquas.
Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas;
sanabit nulla vulnera cordis ope.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nulla est medicabilis arte,
aut, ut *sit, longa* est extenuanda mora.
Quum bene firmarunt animum praecepta iacentem,
sumtaque sunt nobis pectoris arma tui;

rursus amor patriae, ratione valentior omni,
quod tua texuerunt scripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, sive hoc muliebre vocari;
confiteor misero molle cor esse mihi.
Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat
fumum de patriis posse videre focis.
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
ducit, et immemores non sinit esse sui.
Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
Quum bene sit clausae cavea Pandione natae;
nititur in silvas illa redire suas.
Assuetos tauri saltus, assueta leones
(nec feritas illos impedit) antra petunt.
Tu tamen exsilii morsus e pectore nostro
fomentis speras cedere posse tuis.
Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
talibus ut levius sit caruisse malum.
At, puto, qua fueram genitus, tellure carenti,
in tamen humano contigit esse loco?
Orbis in extremi iaceo desertus arenis,
fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
non salices ripa, robora monte virent.
Neve fretum laudes terra magis, aequora semper
ventorum rabie, solibus orba, tument.
Quocunque adspicias, campi cultore carentes,
vastaque, quae nemo vindicet, arva iacent.
Hostis adest dextra laevaque a parte timendus,
vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sagittas,
altera Sarmatica spicula missa manu.
I nunc, et veterum nobis exempla virorum,

qui forti casum mente tulere, refer:
et grave magnanimi robur mirare Rutilî,
non usi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus et hostica tellus;
paene minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus:
legit enim sedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolica primam sensit in urbe fugam.
Pulsus Aristides patria Lacedaemona fugit:
inter quas dubium, quae prior esset, erat.
Caede puer facta Patroclus Opunta relinquit,
Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
Exul ab Haemonia Pirenida cessit ad undam,
quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.
Liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus;
et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
exsulibus tellus ultima Tibur erat?
Persequar ut cunctos, nulli datus omnibus aevis
tam procul a patria est, horridiorve locus.
[Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
qui facit ex dictis non ita multa tuis.]
Nec tamen inficior, si possent nostra coire
vulnera, praeceptis posse coire tuis.
Sed vereor, ne me frustra servare labores,
neu iuver admota perditus aeger ope.
Nec loquor haec, quia sit maior prudentia nobis;
sed sim, quam medico, notior ipse mihi.
Ut tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
ad me pervenit; consuluique boni.

EPISTOLA V. (IV.)

AD UXOREM.

Iam mihi deterior canis adspergitur aetas,
iamque meos vultus ruga senilis arat:
iam vigor et quasso languent in corpore vires,
nec, iuveni lusus qui placuere, iuvant.
Nec, si me subito videas, agnoscere possis:
aetatis facta est tanta ruina meae.
Confiteor facere hoc annos; sed et altera caussa e
anxietas animi continuusque labor.
Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
crede mihi, Pylio Nestore maior ero.
Cernis ut in duris (et quid bove firmius?) arvis
fortia taurorum corpora frangat opus.
Quae nunquam vacuo solita est cessare novali,
fructibus assiduis lassa senescit humus.
Occidet, ad Circi si quis certamina semper,
non intermissis cursibus, ibit equus.
Firma sit illa licet, solvetur in aequore navis,
quae nunquam liquidis sicca carebit aquis.
Me quoque debilitat series immensa malorum,
ante meum tempus cogit et esse senem.
Otia corpus alunt; animus quoque pascitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Adspice, in has partes quia venerit Aesone natus
quam laudem a sera posteritate ferat.
At labor illius nostro leviorque minorque:
si modo non verum nomina magna premunt.
Ille est in Pontum, Pelia mittente, profectus,
qui vix Thessaliae fine timendus erat.

Caesaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
   Solis ad occasus utraque terra timet.
Iunctior Haemonia est Ponto, quam Roma, sinistro;
   et brevius, quam nos, ille peregit iter.
Ille habuit comites primos telluris Achivae:
   at nostram cuncti destituere fugam.
Nos fragili ligno vastum sulcavimus aequor:
   quae tulit Aesoniden, firma carina fuit.
Non mihi Tiphys erat rector; nec Agenore natus
   quas fugerem, docuit, quas sequererque vias.
Illum tutata est cum Pallade regia Iuno:
   defendere meum numina nulla caput.
Illum furtivae iuvere Cupidinis artes;
   quas a me vellem non didicisset amans.
Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
   perstiterit laesi si gravis ira dei.
Durius est igitur nostrum, fidissima coniux,
   illo, quod subiit Aesone natus, onus.
Te quoque, quam iuvenem discedens Urbe reliqui,
   credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, di faciant, talem te cernere possim,
   caraque mutatis oscula ferre genis:
amplectique meis corpus non pingue lacertis,
   et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei;
et narrare meos flenti flens ipse labores;
   sperato nunquam colloquioque frui:
turaque Caesaribus cum coniuge Caesare digna,
   dis veris, memori debita ferre manu!
Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
   quam primum roseo provocet ore diem!

EPISTOLA VI. (V.)

AD MAXIMUM.

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
ut sua verba legas, Maxime, Naso rogat.
In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
nescius exsilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus?
ut capiant vitium, ni moveantur, aquae?
Sic mihi, si quis erat, ducendi carminis usus
deficit; estque minor factus inerte situ.
Haec quoque, quae legitis, (si quid mihi, Maxime, credis,)
scribimus invita vixque movente manu.
Non libet in tales animum contendere curas,
nec venit in duros Musa vocata Getas.
Ut tamen ipse vides, luctor deducere versum.
Sed non fit fato mollior ille meo.
Quum relego, scripsisse pudet: quia plurima cerno,
me quoque, qui feci, iudice digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic, quam scribere, maior:
mensque pati durum sustinet aegra nihil.
Scilicet incipiam lima mordacius uti,
et sub iudicium singula verba vocem?
Torquet enim Fortuna parum, nisi Nilus in Hebrum
confluat? et frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti.
Subducunt oneri colla perusta boves.
At, puto, fructus adest, iustissima caussa laborum:
et sata cum multo foenore reddit ager?
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum

profuit, atque utinam non nocuisset opus.
Cur igitur scribam, miraris? Miror et ipse;
et mecum quaero saepe, quid inde petam.
An populus vere sanos negat esse poëtas,
sumque fides huius maxima vocis ego?
qui, sterili toties quum sim deceptus ab arvo,
damnosa persto condere semen humo.
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum;
tempus et assueta ponere in arte iuvat.
Saucius evitat pugnas gladiator, et idem
immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis;
et ducit remos, qua modo navit aqua.
Sic ego constanter studium non utile servo;
et repeto, nollem quas coluisse, deas.
Quid potius faciam? Non sum, qui segnia ducam
otia. Mors nobis tempus habetur iners.
Nec iuvat in lucem nimio marcescere vino.
nec tenet incertas alea blanda manus.
Quum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere discam
Sarmaticos arcus, et trahar arte loci?
Hoc quoque me studium prohibent assumere vires:
mensque magis gracili corpore nostra valet.
Quum bene quaesieris, quid agam; magis utile nil est
artibus his, quae nil utilitatis habent.
Consequor ex istis casus oblivia nostri.
Hanc messem satis est si mea reddit humus.
Gloria vos acuat, vos, ut recitata probentur
carmina, Pieriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis:
et nimis intenti caussa laboris abest.

Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
An verear, ne non approbet illa Getes?
Forsitan audacter faciam; sed glorior, Istrum
ingenio nullum maius habere meo.
Hoc, ubi vivendum est, satis est si consequor arvo,
inter inhumanos esse poëta Getas.
Quid mihi diversum fama contendere in orbem?
Quem Fortuna dedit, Roma sit ille locus.
Hoc mea contenta est infelix Musa theatro.
Sic merui; magni sic voluere dei.
Nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
quo Boreas penna deficiente venit.
Dividimur coelo; quaeque est procul urbe Quirini,
adspicit hirsutos cominus Ursa Getas.
Per tantum terrae, tot aquas vix credere possum
indicium studii transiliisse mei.
Finge legi, quodque est mirabile, finge placere:
auctorem certe res iuvet ista nihil.
Quid tibi si calida prosit laudere Syene,
aut ubi Taprobanen Indica tingit aqua?
Altius ire libet? si te distantia longe
Pleïadum laudent signa, quid inde feres?
Sed neque pervenio scriptis mediocribus istuc:
famaque cum domino fugit ab Urbe suo.
Vosque, quibus perii, tunc quum mea fama sepulta est,
nunc quoque de nostra morte tacere reor.

EPISTOLA VII. (VI.)

AD GRAECINUM.

Ecquid, ut audisti (nam te diversa tenebat
terra) meos casus, cor tibi triste fuit?

Dissimules metuasque licet, Graecine, fateri;
si bene te novi, triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos;
nec minus a studiis dissidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
pectora mollescunt, asperitasque fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
quum sinit officium militiaeque labor.
Certe ego, quum primum potui sentire, quid essem;
(nam fuit attonito mens mihi nulla diu,)
hac quoque fortunam sensi, quod amicus abesses,
qui mihi praesidium grande futurus eras.
Tecum tunc aberant aegrae solatia mentis:
magnaque pars animi consiliique mei.
At nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus unam:
alloquioque iuva pectora nostra tuo:
quae, non mendaci si quidquam credis amico,
stulta magis dici, quam scelerata, decet.
Nec breve, nec tutum est, peccati quae sit origo,
scribere: tractari vulnera nostra timent.
Qualicunque modo mihi sint ea facta, rogare
desine. Non agites, si qua coire velis.
Quidquid id est: ut non facinus, sic culpa vocanda est.
Omnis an in magnos culpa deos scelus est?
Spes igitur menti poenae, Graecine, levandae
non est ex toto nulla relicta meae.
Haec dea, quum fugerent sceleratas numina terras,
in dis invisa sola remansit humo.
Haec facit, ut vivat fossor quoque compede vinctus,
liberaque a ferro crura futura putet.
Haec facit, ut, videat quum terras undique nullas,

naufragus in mediis brachia iactet aquis.
Saepe aliquem sollers medicorum cura reliquit;
nec spes huic vena deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem:
atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Haec dea quam multos, laqueo sua colla ligantes,
non est proposita passa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
arcuit, iniecta continuitque manu:
Quidque facis? lacrimis opus est, non sanguine, dixit:
saepe per has flecti principis ira solet.
Quamvis est igitur meritis indebita nostris,
magna tamen spes est in bonitate dei:
qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare:
confer et in votum tu quoque verba meum;
inque Tomitana iaceam tumulatus arena,
si te non nobis ista vovere liquet.
Nam prius incipient turres vitare columbae,
antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas,
quam male se praestet veteri Graecinus amico.
Non ita sunt fatis omnia versa meis.

EPISTOLA VIII. (VII.)

AD MESSALLINUM.

Litera pro verbis tibi, Messalline, salutem,
quam legis, a saevis attulit usque Getis.
Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
haec me Nasonem scribere verba latet?
Ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum,
me tamen excepto, qui precor esse tuus?
Di, precor, a cunctis, qui te venerantur amantque,

huius notitiam gentis abesse velint.
Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
vivere: si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore coelum;
truxque Getes armis, grandine pulset hiems:
nos habeat regio nec pomis feta nec uvis;
et cuius nullum cesset ab hoste latus.
Caetera sit sospes cultorum turba tuorum;
in quibus, ut populo, pars ego parva fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis:
nosque negas ulla parte fuisse tuos!
Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
Nil demit laudi gloria nostra tuae.
Quis se Caesaribus notum non fingit amicum?
Da veniam fasso; tu mihi Caesar eris.
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satisque est,
atria si nobis non patuisse negas.
Utque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno
nempe salutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
hortator studii caussaque faxque mei:
cui nos et lacrimas, supremum in funere munus,
et dedimus medio scripta canenda foro.
Adde quod est frater tanto mihi iunctus amore,
quantus in Atridis Tyndaridisque fuit.
Is me nec comitem nec dedignatus amicum est:
si tamen haec illi non nocitura putas.
Sin minus, hac quoque me mendacem parte fatebor.
Clausa mihi potius tota sit ista domus.
Sed neque claudenda est, et nulla potentia vires
praestandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen, ut cuperem culpam quoque posse negari,
sic facinus nemo nescit abesse mihi.

Quodnisi delicti pars excusabilis esset,
parva relegari poena futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caesar;
stultitiam dici crimina posse mea:
quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit
usus et est modice fulminis igne sui;
nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti:
si sua per vestras victa sit ira preces.
At graviter cecidi. Quid enim mirabile, si quis
a Iove percussus non leve vulnus habet?
Ipse suas quamvis vires inhiberet Achilles,
missa graves ictus Pelias hasta dabat.
Iudicium nobis igitur quum vindicis adsit,
non est, cur tua me ianua nosse neget.
Culta quidem, fateor, citra, quam debuit, illa est:
sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium sensit magis altera nostrum.
Hic, illic, vestro sub Lare semper eram.
Quaeque tua est pietas: ut te non excolat ipsum,
ius aliquod tecum fratris amicus habet.
[Quid, quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
sic est fortunae promeruisse tuae?
Quodsi permittis nobis suadere, quid optes:
ut des, quam reddas, plura, precare deos.
Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
officii caussam pluribus esse dati.]
Quo libet in numero me, Messalline, repone:
sim modo pars vestrae non aliena domus:
et mala Nasonem, quoniam meruisse videtur,
si non ferre doles, at meruisse dole.

EPISTOLA IX. (VIII.)

AD SEVERUM.

(Quae spuria videtur.)

A tibi dilecto missam Nasone salutem
accipe, pars animae magna, Severe, meae.
Neve roga, quid agam. Si persequar omnia, flebis.
Summa satis nostri sit tibi nota mali.
Vivimus assiduis expertes pacis in armis,
dura pharetrato bella movente Geta:
deque tot expulsis sum miles in exsule solus.
Tuta (nec invideo) caetera turba iacet.
Quoque magis nostros venia dignere libellos,
haec in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripae vicina binominis Istri,
moenibus et positu vix adeunda loci.
Caspius Aegypsos, de se si credimus ipsis,
condidit, et proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus, Odrysiis inopino Marte peremtis,
cepit, et in regem sustulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
protinus innumero milite cinctus adest:
nec prius abscessit, merita quam caede nocentum
se nimis ulciscens exstitit ipse nocens.
At tibi, rex aevo, detur, fortissime nostro,
semper honorata sceptra tenere manu:
Teque, quod et praestat, (quid enim tibi plenius optem?)
Martia cum magno Caesare Roma probet.
Sed memor, *unde abii*, queror, o iucunde sodalis,
accedant nostris saeva quod arma malis.

Ut careo vobis, Scythicas detrusus in oras,
quatuor autumnos Pleïas orta facit.
Nec tu credideris urbanae commoda vitae
quaerere Nasonem: quaerit et illa tamen.
Nam modo vos animo, dulces, reminiscor, amici;
nunc mihi cum cara coniuge nata subit:
aque domo rursus pulchrae loca vertor ad Urbis,
cunctaque mens oculis pervidet illa suis.
Nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
nunc subit aequata porticus omnis humo.
Gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos,
stagnaque et Euripi, Virgineusque liquor.
At, puto, sic Urbis misero est erepta voluptas,
quolibet ut saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
ruraque Peligno conspicienda solo:
nec quos pomiferis positos in collibus hortos
spectat Flaminiae Claudia iuncta viae;
quos ego nescio cui colui; quibus ipse solebam
ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt ibi, si vivunt, nostra quoque consita quondam,
sed non et nostra poma legenda manu.
Pro quibus amissis utinam contingere posset
hic saltem profugo gleba colenda mihi!
Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
ipse velim baculo pascere nixus oves;
ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
ducam ruricolas sub iuga panda boves;
et discam Getici quae norunt verba iuvenci,
assuetas illis adiiciamque minas:
ipse manu capulum pressi moderatus aratri
experiar mota spargere semen humo;
nec dubitem longis purgare ligonibus arva:

et dare iam, sitiens quas bibat hortus, aquas.
Unde sed hoc nobis, minimum quos inter et hostem
discrimen murus clausaque porta facit?
At tibi nascenti, quod toto pectore laetor,
nerunt fatales fortia fila deae.
Te modo Campus habet, densa modo porticus umbra,
nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
Umbria nunc revocat: nec non Albana petentem
Appia ferventi ducit in arva rota.
Forsitan hic optes, ut iustam supprimat iram
Caesar, et hospitium sit tua villa meum.
Ah nimium est, quod, amice, petis! Moderantius opta
et voti, quaeso, contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
detur: erit nostris pars bona demta malis.

EPISTOLA X. (IX.)

AD MAXIMUM

Quae mihi de rapto tua venit epistola Celso,
protinus est lacrimis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
invitis oculis litera lecta tua est.
nec quidquam ad nostras pervenit acerbius aures,
ut sumus in Ponto; perveniatque precor.
Ante meos oculos tanquam praesentis imago
haeret: et exstinctum vivere fingit amor.
Saepe refert animus lusus gravitate carentes:
seria cum liquida saepe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
quae vellem vitae summa fuisse meae:
quum domus ingenti subito mea lapsa ruina

concidit, in domini procubuitque caput.
Adfuit ille mihi, quum me pars magna reliquit,
Maxime; Fortunae nec fuit ipse comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
ponendus quam si frater in igne foret.
Haesit in amplexu, consolatusque iacentem est,
cumque meis lacrimas miscuit usque suas.
O quoties vitae custos invisus amarae
continuit promtas in mea fata manus!
O quoties dixit, Placabilis ira deorum est.
Vive, nec ignosci tu tibi posse nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, Respice quantum
debeat auxilium Maximus esse tibi.
Maximus incumbet; quaque est pietate, rogabit,
ne sit ad extremum Caesaris ira tenax:
cumque suis fratris vires adhibebit, et omnem,
quo levius doleas, experietur opem.
Haec mihi verba malae minuerunt taedia vitae.
Quae tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque venturum mihi se iurare solebat;
non nisi te longae ius sibi dante viae.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
terrarum dominos quam colis ipse deos.
Crede mihi: multos habeas quum dignus amicos,
non fuit e multis quolibet ille minor:
si modo non census nec clarum nomen avorum,
sed probitas magnos ingeniumque facit.
Iure igitur lacrimas Celso libamus ademto,
quum fugerem, vivus quas dedit ille mihi:
carmina iure damus, raros testantia mores;
ut tua venturi nomina, Celse, legant.
Hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab arvis:
hoc solum est istic quod licet esse meum.

ı non potui comitare, nec ungere corpus:
e tuis toto dividor orbe rogis.
tuit, quem tu pro numine vivus habebas,
stitit officium Maximus omne tibi.
i exsequias, et magni funus honoris
; et in gelidos fudit amoma sinus:
t lacrimis moerens unguenta profusis;
que vicina condita texit humo.
oniam exstinctis, quae debet, praestat amicis,
s exstinctis annumerare potest.

EPISTOLA XI. (X.)

AD FLACCUM.

uo profugus mittit tibi, Flacce, salutem:
ere rem si quis, qua caret ipse, potest.
s enim curis vitiatum corpus amaris
patitur vires languor habere suas.
lor ullus adest, nec febribus uror anhelis,
ragit soliti vena tenoris iter.
es est, positaeque movent fastidia mensae;
ueror, invisi quum venit hora cibi.
nare, quod tellus, appone, quod educat aër;
bi, quod nobis esuriatur, erit.
et ambrosiam, latices epulasque deorum,
mihi formosa grata Iuventa manu;
men exacuet torpens sapor ille palatum:
it et in stomacho pondus inerte diu.
go non ausim, quum sint verissima, cuivis
bere; delicias ne mala nostra vocet.
t is status est, ea rerum forma mearum,
ciis etiam possit ut esse locus.

Delicias illi precor has contingere, si
ne mihi sit levior Caesaris ira, tim
Is quoque, qui gracili cibus est in coı
non alit officio corpus inane suo;
sed vigilo, vigilantque mei sine fine
quorum materiam dat locus ipse m
Vix igitur possis visos agnoscere vult
quoque ierit, quaeras, qui fuit aı
Parvus in exiles succus mihi perveni
membraque sunt cera pallidiora nc
Non haec immodico contraxi damna
scis, mihi quam solae paene bibar
Non epulis oneror: quarum si tangaı
est tamen in Geticis copia nulla loc
Nec vires adimit Veneris damnosa vo
Non solet in moestos illa venire tor
Unda locusque nocent et, caussa val
anxietas animi, quae mihi sempeı
Hanc nisi tu pariter simili cum fratre
vix mens tristitiae nostra tulisset o
Vos estis fractae tellus non dura phas
quamque negant multi, vos mihi
Ferte, precor, semper, quia semper
Caesaris offensum dum mihi num
qui meritam nobis minuat, non finia
suppliciter vestros quisque rogate

EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.
AD GERMANICUM.

Iuc quoque Caesarei pervenit fama triumphi,
languida quo fessi vix venit aura Noti.
Iil fore dulce mihi Scythica regione putavi:
iam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.
'andem aliquod pulsa curarum nube serenum
vidi, fortunae verba dedique meae.
Iolit ut ulla mihi contingere gaudia Caesar,
velle potest cuivis haec tamen una dari.
It quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
tristitiam poni per sua festa iubent.
enique, quod certus furor est audere fateri,
hac ego laetitia, si vetet ipse, fruar.
ıpiter utilibus quoties rigat imbribus agros,
mista tenax segeti crescere lappa solet.
Ios quoque frugiferum sentimus inutilis herba
numen, et invita saepe iuvamur ope.
audia Caesareae mentis pro parte virili
sunt mea: privati nil habet illa domus.
ratia, Fama, tibi, per quam spectata triumphi
incluso mediis est mihi pompa Getis.

Indice te didici, nuper visenda coisse
innumeras gentes ad ducis ora sui.
Quaeque capit vastis immensum moenibus orbem,
hospitiis Romam vix habuisse locum.
Tu mihi narrasti, quum multis lucibus ante
fuderit assiduas nubilus Auster aquas,
numine coelesti Solem fulsisse serenum,
cum populi vultu conveniente die;
atque ita victorem, cum magno vocis honore,
bellica laudatis dona dedisse viris:
claraque sumturum pictas insignia vestes,
tura prius sanctis imposuisse focis:
Iustitiamque sui caste placasse parentis,
illo quae templum pectore semper habet.
quaque ierit, felix adiectum plausibus omen;
saxaque iactatis erubuisse rosis.
Protinus argento veros imitantia muros
barbara cum victis oppida lata viris:
fluminaque, et montes, et in altis proflua silvis;
armaque cum telis in strue vincta suis:
deque trophaeorum, quod Sol incenderat, auro
aurea Romani tecta fuisse fori:
totque tulisse duces captivis addita collis
vincula, paene hostes quot satis esse fuit.
Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt:
in quibus et belli summa caputque Bato.
Cur ego posse negem minui mihi Numinis iram,
quum videam mites hostibus esse deos?
Pertulit hic idem nobis, Germanice, rumor,
oppida sub titulo nominis isse tui:
atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
nec satis ingenio tuta fuisse loci.
Dî tibi dent annos! a te nam caetera sumes,

ɔdo virtuti tempora longa tuae.
cor, eveniet. Sunt quiddam oracula vatum.
eus optanti prospera signa dedit.
ıe victorem Tarpeias scandere in arces
ɔronatis Roma videbit equis;
ue pater nati spectabit honores,
percipiens, quae dedit ipse suis.
haec a me, iuvenum belloque togaque
ıe, dicta tibi vaticinante nota.
ɔque carminibus referam fortasse triumphum:
ɜt nostris si modo vita malis:
Scythicas si non prius ipse sagittas:
ɜritque ferox hoc caput ense Getes.
me salvo, dabitur tua laurea templis,
bis dices vera fuisse mea.

EPISTOLA II.

AD MESSALINUM.

ıs vestrae primis venerator ab annis
ad Euxini Naso sinistra freti,
indomitis hanc, Messaline, salutem,
solitus praesens est tibi ferre, Getis.
i, si lecto vultus tibi nomine non est,
t, et dubitas caetera perlegere!
nec mecum pariter mea verba relega.
icet vestra versibus esse meis.
concepi, si Pelion Ossa tulisset,
nea tangi sidera posse manu;
Enceladi dementia castra secuti,
ım dominos movimus arma deos;

nec, quod Tydidae temeraria dextera fecit,
numina sunt telis ulla petita meis.
Est mea culpa gravis; sed quae me perdere solum
ausa sit, et nullum maius adorta nefas.
Nil nisi non sapiens possum timidusque vocari:
haec duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor, meritam post Caesaris iram,
difficilem precibus te quoque iure meis;
quaeque tua est pietas in totum nomen Iuli,
te laedi, quum quis laeditur inde, putas.
Sed licet arma feras et vulnera saeva mineris,
non tamen efficies, ut timeare mihi.
Puppis Achaemeniden Graium Troiana recepit:
profuit et Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse; fatemur.
Sed non per placidas it mea navis aquas.
Tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est;
nam timor eventus deterioris abest.
[Qui rapitur fatis, quid praeter fata requirat?
Saepe creat molles aspera spina rosas.]
Qui rapitur spumante salo, sua brachia cauti
porrigit, et spinas duraque saxa capit:
accipitremque timens pennis trepidantibus ales
audet ad humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
quae fugit infestos territa cerva canes.
Da, precor, accessum lacrimis, mitissime, nostris:
nec rigidam timidis vocibus obde forem;
verbaque nostra favens Romana ad numina perfer,
non tibi Tarpeio culta Tonante minus;
mandatique mei legatus suscipe caussam:

nulla meo quamvis nomine caussa bona est.
Iam prope depositus, certe iam frigidus aeger,
servatus per te, si modo servor, ero.
Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus;
principis aeterni quam tibi praestat amor.
Nunc tibi et eloquii nitor ille domesticus adsit,
quo poteras trepidis utilis esse reis.
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
et res heredem reperit illa suum.
Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro.
Non est confessi caussa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris origine factum,
an nihil expediat tale movere, vide.
Vulneris id genus est, quod quum sanabile non sit,
non contrectari tutius esse puto.
Lingua, sile: non est ultra narrabile quidquam.
Posse velim cineres obruere ipse meos.
Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
verba face, ut vita, quam dedit ipse, fruar:
quumque serenus erit, vultusque remiserit illos,
qui secum terras imperiumque movent;
exiguam ne me praedam sinat esse Getarum,
detque solum miserae mite, precare, fugae.
Tempus adest aptum precibus: valet ipse, videtque
quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis coniux sua pulvinaria servat:
promovet Ausonium filius imperium.
Praeterit ipse suos animo Germanicus annos,
nec vigor est Drusi nobilitate minor.
Adde nurus neptesque pias, carosque nepotes,
caeteraque Augustae membra valere domus.
Adde triumphatos modo Paeonas; adde quieti
*subdita montanae bra*chia Dalmatiae.

Nec dedignata est abiectis Illyris armis
Caesareum famulo vertice ferre pedem.
Ipse super currum placido spectabilis ore
tempora Phoebea virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitavit euntem,
digna parente suo, nominibusque datis;
fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes
divus ab excelsa Iulius aede videt.
His Messalinus, quibus omnia cedere debent,
primum laetitiae non negat esse locum.
Quidquid ab his superest, venit in certamen amoris:
hac hominum nulli parte secundus erit.
Hunc colit, ante diem per quem decreta merenti
venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
et ducis ore deos aequiperante frui.
At mihi Sauromatae pro Caesaris ore videndi,
terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen hoc audis, et vox mea pervenit istuc:
sit tua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
si quid habet sensus umbra diserta, petit.
Hoc petit et frater: quamvis fortasse veretur,
servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus rogat hoc: nec tu potes ipse negare,
et nos in turbae parte fuisse tuae.
Ingenii certe, quo nos male sensimus usos,
artibus exceptis, saepe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata novissima demas,
esse potest domui vita pudenda tuae.
Sic igitur vestrae vigeant penetralia gentis:
curaque sit Superis Caesaribusque tui:
mite, sed iratum merito mihi, numen adora;

eximar ut Scythici de feritate loci.
Difficile est, fateor; sed tendit in ardua virtus:
et talis meriti gratia maior erit.
Nec tamen Aetnaeus vasto Polyphemus in antro
accipiet voces Antiphatesve tuas:
sed placidus facilisque parens, veniaeque paratus;
et qui fulmineo saepe sine igne tonat;
qui quum triste aliquid statuit, fit tristis et ipse:
cuique fere poenam sumere poena sua est.
Victa tamen vitio est huius clementia nostro:
venit et ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti;
nec licet ante ipsos procubuisse deos;
quos colis, ad Superos haec fer mandata sacerdos;
adde sed et proprias ad mea verba preces.
Sic tamen haec tenta, si non nocitura putabis.
Ignoscas: timeo naufragus omne fretum.

EPISTOLA III.

AD MAXIMUM.

(Vix videtur Ovidii.)

Maxime, qui claris nomen virtutibus aequas,
nec sinis ingenium nobilitate premi;
culte mihi (quid enim status hic a funere differt?)
supremum vitae tempus ad usque meae:
rem facis, afflictum non aversatus amicum,
qua non est aevo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, sed, si modo vera fatemur,
vulgus amicitias utilitate probat.
Cura, *quid expediat*, prior est, quam quid sit honestum:

et cum fortuna statque caditque fides:
nec facile invenies multis in millibus unum,
virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor recti, facti si praemia desint,
non movet, et gratis poenitet esse probum.
Nil, nisi quod prodest, carum est. En detrahe menti
spem fructus avidae, nemo petendus erit.
At reditus iam quisque suos amat, et sibi quid sit
utile, sollicitis computat articulis.
Illud amicitiae quondam venerabile nomen
prostat, et in quaestu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est.
Quae, simul intonuit, proxima quaeque fugat.
En ego, non paucis quondam munitus amicis,
dum flavit velis aura secunda meis;
ut fera nimboso tumuerunt aequora vento,
in mediis lacera nave relinquor aquis;
quumque alii nolint etiam me nosse videri,
vix duo proiecto tresve tulistis opem.
Quorum tu princeps: neque enim comes esse, sed auctor,
nec petere exemplum, sed dare, dignus eras.
Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem
sponte sua probitas officiumque iuvat.
Iudice te mercede caret, per seque petenda est
externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abici, quia sit miserandus, amicum;
quodque sit infelix, desinere esse tuum.
Mitius est, lasso digitum supponere mento,
mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne, quid Aeacides post mortem praestet amico:

instar et hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas:
a Stygiis quantum sors mea distat aquis!
Adfuit insano iuvenis Phoceus Orestae.
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
utque facis, lapso, quam potes, affer opem.
Si bene te novi; si, qui prius esse solebas,
nunc quoque es, atque animi non cecidere tui;
quo fortuna magis saevit, magis ipse resistis,
utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis.
Sic eadem prodest caussa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, iuvenis rarissime, ducis,
te fieri comitem stantis in orbe deae.
Firmus es; et quoniam non sunt ea, qualia velles,
vela regis quassae qualiacunque ratis:
quaeque ita concussa est, ut iam casura putetur,
restat adhuc humeris fulta ruina tuis.
Ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
lenior, offensus qui mihi iure fuit:
quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti,
illum iurabas protinus esse tuum.
Ut tamen audita est nostrae tibi cladis origo:
diceris erratis ingemuisse meis.
Tunc tua me primum solari litera coepit,
et laesum flecti spem dare posse deum.
Movit amicitiae tum te constantia longae,
ante tuos ortus quae mihi coepta fuit;
et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
quodque tibi in cunis oscula prima dedi;
quod, quum vestra domus teneris mihi semper ab annis

U 2

culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater, Latiae facundia linguae,
quae non inferior nobilitate fuit,
primus ut auderem committere carmina famae
impulit: ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo sit primum nobis a tempore cultus,
contendo fratrem posse referre tuum.
Te tamen ante omnes ita sum complexus, ut unus
quolibet in casu gratia nostra fores.
Ultima me tecum vidit, moestisque cadentes
excepit lacrimas Italis ora genis:
quum tibi quaerenti, num verus nuntius esset,
attulerat culpae quem mala fama meae;
inter confessum medius dubieque negantem
haerebam, pavidas dante timore notas:
exemploque nivis, quam mollit aquaticus Auster,
gutta per attonitas ibat oborta genas.
Haec igitur referens, et quod mea crimina primi
erroris venia posse latere vides,
respicis antiquum lapsis in rebus amicum,
fomentisque iuvas vulnera nostra tuis.
Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
tam bene promerito commoda mille precor.
Sed si sola mihi dentur tua vota; precabor,
ut tibi sit salvo Caesare salva parens.
Haec ego, quum faceres altaria pinguia ture,
te solitum memini prima rogare deos.

EPISTOLA IV.
AD ATTICUM.
(Nec haec Nasonis videtur.)

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
Attice, iudicio non dubitate meo.

Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
deserit an partes languida cura suas?
Non ita dî mihi sunt tristes, ut credere possim
fasque putem, iam te non meminisse mei.
Ante meos oculos praesto est tua semper imago:
et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor:
nec data iucundis tempora pauca iocis.
Saepe citae longis visae sermonibus horae:
saepe fuit brevior, quam mea verba, dies.
Saepe tuas venit factum modo carmen ad aures;
et nova iudicio subdita Musa tuo est.
Quod tu laudabas, populo placuisse putabam:
hoc pretium curae dulce recentis erat:
utque meus lima rasus liber esset amici,
non semel admonitu facta litura tuo est.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
nos via, nos iunctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, carissime, semper,
quantus in Aeacide Actorideque fuit.
Non ego, si biberes securae pocula Lethes,
excidere haec credam pectore posse tuo.
Longa dies citior brumali sidere, noxque
tardior hiberna solstitialis erit:
nec Babylon aestum, nec frigora Pontus habebit,
calthaque Paestanas vincet odore rosas:
quam tibi nostrarum veniant oblivia rerum.
Non ita pars fati candida nulla mei est.
Ne tamen haec dici possit fiducia mendax,
stultaque credulitas nostra fuisse, cave:
constantique fide veterem tutare sodalem,
qua licet et quantum non onerosus ero.

EPISTOLA V.

AD SOLANUM.

(Non videtur Ovidii.)

Condita disparibus numeris ego Naso Solano
praeposita misi verba salute meo:
quae rata sit cupio, rebusque ut comprobet omen,
te precor a salvo possit, amice, legi.
Candor, in hoc aevo res intermortua paene,
exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi iunctus ab usu,
diceris exsiliis indoluisse meis:
missaque ab Euxino legeres quum carmina Ponto:
illa tuus iuvit qualiacunque favor:
optastique brevem salvi mihi Caesaris iram;
quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti:
nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
Quoque magis moveare malis, doctissime, nostris,
credibile est fieri conditione loci.
Vix hac invenies totum, mihi crede, per orbem,
quae minus Augusta pace fruatur, humum.
Tu tamen hic structos inter fera proelia versus
et legis, et lectos ore favente probas:
ingenioque meo, vena quod paupere manat,
plaudis; et e rivo flumina magna facis.
Grata quidem sunt haec animo suffragia nostro;
vix sibi quum miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
materiae gracili sufficit ingenium.
Nuper ut huc magni pervenit fama triumphi,

ausus sum tantae sumere molis opus.
Obruit audentem rerum gravitasque nitorque:
nec potui coepti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas:
caetera materia debilitata iacent.
Quod si forte liber vestras pervenit ad aures;
tutelam, mando, sentiat ille tuam.
Hoc tibi facturo, vel si non ipse rogarem,
accedat cumulus gratia nostra levis.
Non ego laudandus; sed sunt tua pectora lacte
et non calcata candidiora nive:
mirarisque alios, quum sis mirabilis ipse;
nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te iuvenum princeps, cui dat Germania nomen,
participem studii Caesar habere solet.
Tu comes antiquus, tu primis iunctus ab annis,
ingenio mores aequiperante, places.
Te dicente prius fit protinus impetus illi:
teque habet, elicias qui sua verba tuis
Quum tu desistis, mortaliaque ora quierunt,
clausaque non longa conticuere mora;
surgit Iuleo iuvenis cognomine dignus,
qualis ab Eois Lucifer ortus aquis:
dumque silens adstat, status est vultusque diserti,
spemque decens doctae vocis amictus habet.
Mox, ubi pulsa mora est, atque os coeleste solutum,
hoc Superos iures more solere loqui:
atque, Haec est, dicas, facundia principe digna:
eloquio tantum nobilitatis inest.
Huic tu quum placeas, et vertice sidera tangas,
scripta tamen profugi vatis habenda putas.
Scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
et servat studii foedera quisque sui.

Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
rectorem dubiae navita puppis amat.
Tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris:
ingenioque faves, ingeniose, meo.
Distat opus nostrum; sed fontibus exit ab Isdem:
artis et ingenuae cultor uterque sumus.
Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis;
sed tamen ambobus debet inesse calor.
utque meis numeris tua dat facundia nervos;
sic venit a nobis in tua verba nitor.
Iure igitur studio confinia carmina vestro,
et commilitii sacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat, de quo censeris, amicus,
comprecor ad vitae tempora summa tuae:
succedatque tuis orbis moderator habenis.
Quod mecum populi vota precantur idem.

EPISTOLA VI.

AD GRAECINUM.

(Nec haec genuina.)

Carmine Graecinum, quem praesens voce solebat,
tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.
Exsulis haec vox est; praebet mihi litera linguam:
et, si non liceat scribere, mutus ero.
Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis:
et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis, sed sera, meae convicia culpae.
Aspera confesso verba remitte reo.
Quum poteram recto transire Ceraunia velo,
ut fera vitarem saxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
qua mea debuerit currere cymba via?

Brachia da lasso potius prendenda natanti;
nec pigeat mento supposuisse manum.
Idque facis, faciasque precor. Sic mater et uxor,
sic tibi sint fratres, totaque salva domus:
quodque soles animo semper, quod voce precari,
omnia Caesaribus sic tua facta probes.
Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico
auxilium nulla parte tulisse tuum:
turpe, referre pedem, nec passu stare tenaci:
turpe, laborantem deseruisse ratem:
turpe, sequi casum, et fortunae cedere, amicum
et, nisi sit felix, esse negare suum.
Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati:
non haec Aegidae Pirithoique fides;
quos prior est mirata, sequens mirabitur aetas:
in quorum plausus tota theatra sonant.
Tu quoque, per durum servato tempus amico,
dignus es in tantis nomen habere viris:
dignus es: et, quoniam laudem pietate mereris,
non erit officii gratia surda tui.
Crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
carmen, in ore frequens posteritatis eris.
Fac modo permaneas lapso, Graecine, fidelis;
duret et in longas impetus iste moras.
Quae tu quum praestes, remo tamen utor et aura.
Nil nocet admisso subdere calcar equo.

EPISTOLA VII.

AD ATTICUM.

(Neque haec Nasonis.)

Esse salutatum vult te mea litera primum
a male pacatis, Attice, missa Getis.

Proxima subsequitur, quid agas, audire voluntas,
et, bene siquid agas, sit tibi cura mei.
Nec dubito quin sit: sed me timor ipse malorum
saepe supervacuos cogit habere metus.
Da veniam, quaeso, nimioque ignosce timori
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
omnibus unca cibis aera subesse putat.
Saepe canem longe visum fugit agna, lupumque
credit; et ipsa suam nescia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque saucia tactum:
vanaque sollicitis incutit umbra metum.
Sic ego, Fortunae telis confixus iniquis,
pectore concipio nil nisi triste meo.
Iam mihi fata liquet, coeptos servantia cursus,
per sibi consuetas semper itura vias.
Observare deos, ne quid mihi cedat amice,
verbaque Fortunae vix puto posse dari.
Est illi curae me perdere; quaeque solebat
esse levis, constans et bene certa nocet.
Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
nec numerus nostris casibus esse potest;
Cinyphiae segetis citius numerabis aristas,
altaque quam multis floreat Hybla thymis:
et quot aves motis nitantur in aëra pennis:
quotque natent pisces aequore, certus eris:
quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe:
sed tamen hi nostris ingemuere malis.
Quae tibi si memori coner perscribere versu,
Ilias est fati longa futura mei.
Non igitur vereor, quod te rear esse verendum,

nor nobis pignora mille dedit:
s timida est omnis miser; et quia longo
laetitiae ianua clausa meae est.
in morem venit meus; utque caducis
u crebro saxa cavantur aquis;
tinuo Fortunae vulneror ictu:
habet in nobis iam nova plaga locum.
assiduo vomer tenuatur ab usu,
gis est curvis Appia trita rotis;
am mea sunt serie caecata laborum;
inveni, quod mihi ferret opem.
genuis quaesita est gloria multis:
erii dotibus ipse meis.
vitio caret, et sine labe peracta est:
nisero nil tulit illa mihi.
ris precibus donatur saepe suorum:
ro nobis gratia muta fuit.
. duris aliquos praesentia rebus:
oc absens vasta procella caput.
obruerit taciti quoque Caesaris ira?
unt poenis aspera verba meis.
mporibus levior: proiectus in aequor
m subii Pleïadumque minas.
nt hiemem placidam sentire carinae:
icae puppi saevior unda fuit.
comitum poterat mala nostra levare:
t spoliis perfida turba meis.
ilium faciunt loca: tristior ista
b ambobus non iacet ulla polis.
l, patriis vicinum finibus esse:
ne tellus, ultimus orbis habet.
exsulibus pacem tua laurea, Caesar:
finitimo terra sub hoste iacet.

Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie coeli corpusque animusque iuvatur.
frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aqua dulci non invidiosa voluptas:
aequoreo bibitur cum sale mista palus.
Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit.
Ille etiam vires corpus habere facit.
Sustineas ut onus, nitendum vertice recto est;
aut flecti nervos si patiare, cades.
Spes quoque, posse mora mitescere principis iram,
vivere ne nolim deficiamque, cavet.
Nec vos parva datis pauci solatia nobis,
quorum spectata est per mala nostra fides.
Coepta tene, quaeso; nec in aequore desere navem:
meque simul serva, iudiciumque tuum.

EPISTOLA VIII.

AD COTTAM.

(Et haec imitatoria.)

Redditus est nobis Caesar cum Caesare nuper,
quos mihi misisti, Maxime Cotta, deos:
utque tuum munus numerum, quem debet, haberet,
est ibi Caesaribus Livia iuncta suis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
quod, fuerat pretium quum rude, numen habet.
Non mihi divitias dando maiora dedisses,
coelitibus missis nostra sub ora tribus.
Est aliquid, spectare deos, et adesse putare:
et quasi cum vero numine posse loqui.
Quantum ad me, redii, nec me tenet ultima tellus:

utque prius, media sospes in Urbe moror.
Caesareos video vultus, velut ante videbam.
Vix huius voti spes fuit ulla mihi.
Utque salutabam, numen coeleste saluto.
Quod reduci tribuas, nil, puto, maius habes.
Quid nostris oculis nisi sola Palatia desunt?
qui locus, ablato Caesare, vilis erit.
Hunc ego quum spectem, videor mihi cernere Romam.
Nam patriae faciem sustinet ille suae.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus;
torvaque nescio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenso maior virtutibus orbe,
iustaque vindictae supprime frena tuae.
Parce, puer, saecli decus admirabile nostri;
terrarum dominum quem sua cura facit.
Per patriae numen, quae te tibi carior ipso est;
per nunquam surdos in tua vota deos;
perque tori sociam, quae par tibi sola reperta est,
et cui maiestas non onerosa tua est;
perque tibi similem virtutis imagine natum,
moribus agnosci qui tuus esse potest;
perque tuos vel avo dignos vel patre nepotes,
qui veniunt magno per tua vota gradu;
parte leva minima, nostras et contrahe poenas;
daque, procul Scythico qui sit ab hoste, locum.
Et tua, si fas est, a Caesare proxima Caesar
numina sint precibus non inimica meis:
sic fera quamprimum pavido Germania vultu
ante triumphantes serva feratur equos:
sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
vivant; et possis filius esse diu.
Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
accipe non dura supplicis aure preces:

sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes,
cumque bonis nuribus quas peperere nurus:
sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
pars fuerit partus sola caduca tui:
sic tibi mature fraterni funeris ultor
purpureus niveis filius instet equis.
Annuite o timidis, mitissima numina, votis.
Praesentes aliquid prosit habere deos.
Caesaris adventu tuta gladiator arena
exit; et auxilium non leve vultus habet.
Nos quoque vestra iuvet quod qua licet ora videmus.
intrata est Superis quod domus una tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
quique deûm coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum;
quos dedit ars, vultus effigiemque colo.
Sic homines novere deos, quos arduus aether
occulit: et colitur pro Iove forma Iovis.
Denique, quae mecum est et erit sine fine, cavete,
ne sit in inviso vestra figura loco.
Nam caput e nostra citius cervice recedet,
et patiar fossis lumen abire genis:
quam caream vobis, o publica numina, raptis.
Vos eritis nostrae portus et aura fugae.
Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis:
vosque meas aquilas, vos mea signa sequar.
Aut ego me fallo, nimiaque cupidine ludor:
aut spes exsilii commodioris adest.
Nam minus et minus est facies in imagine tristis;
visaque sunt dictis annuere ora meis.
Vera precor fiant timidae praesagia mentis:
iustaque quamvis est, sit minor ira dei.

EPISTOLA IX.

AD COTYM.

(Nec haec genuina.)

Regia progenies, cui nobilitatis origo
   nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty:
fama loquax vestras si iam pervenit ad aures,
   me tibi finitimi parte iacere soli;
supplicis exaudi, iuvenum mitissime, vocem:
   quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
Me Fortuna tibi (de qua quod non queror, hoc est,)
   tradidit, hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro littore nostrum,
   ne fuerit terra tutior unda tua.
Regia, crede mihi, res est, succurrere lapsis:
   convenit et tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam: quae maxima quum sit,
   esse potest animo vix tamen aequa tuo.
Conspicitur nunquam meliore potentia caussa,
   quam quoties vanas non sinit esse preces.
Hoc nitor iste tui generis desiderat; hoc est
   a Superis ortae nobilitatis opus.
Hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor,
   et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune deis: quod utrique rogati
   supplicibus vestris ferre soletis opem.
Nam quid erit, quare solito dignemur honore
   numina, si demas velle iuvare deos?
Iupiter oranti surdas si praebeat aures,
   victima pro templo cur cadat icta Iovis?
Si pacem nullam pontus mihi praestet eunti,
   irrita Neptuno cur ego tura feram?

Vana laborantis si fallat vota coloni,
accipiat gravidae cur suis exta Ceres?
Nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
musta sub adducto si pede nulla fluant.
Caesar ut imperii moderetur frena, precamur,
tam bene quod patriae consulit ille suae.
Utilitas igitur magnos hominesque deosque
efficit, auxiliis quoque favente suis.
Tu quoque fac prosis intra tua castra iacenti,
o Coty, progenies digna parente tuo.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas,
et melius nulla quaeritur arte favor.
Quis non Antiphatem Laestrygona devovet? aut quis
munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Cassandreus pater est, genitorve Caphareus;
quive repertorem torruit arte sua:
sed quam Marte ferox, et vinci nescius armis,
tam nunquam, facta pace, cruoris amans.
Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
emollit mores, nec sinit esse feros.
Nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
mitibus aut studiis tempora plura dedit.
Carmina testantur; quae, si tua nomina demas,
Threïcium iuvenem composuisse negem.
Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
Utque tibi est animus, quum res ita postulat, arma
sumere, et hostili tingere caede manum;
atque, ut es, excusso iaculum torquere lacerto,
collaque velocis flectere doctus equi;
tempora sic data sunt studiis ubi iusta paternis,
utque suis humeris forte quievit opus;
ne tua marcescant per inertes otia somnos,

lucida Pieria tendis in astra via.
Haec quoque res aliquid tecum mihi foederis affert:
eiusdem sacri cultor uterque sumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
terra sit exsiliis ut tua fida meis.
Non ego caede nocens in Ponti littora veni;
mistave sunt nostra dira venena manu:
nec mea subiecta convicta est gemma tabella
mendacem ceris imposuisse notam.
Nec quidquam, quod lege veter committere, feci:
et tamen his gravior noxa fatenda mihi.
Neve roges, quae sit; stultam quam scripsimus Artem,
innocuas nobis haec vetat esse manus.
Ecquid praeterea peccarim, quaerere noli,
ut pateat sola culpa sub Arte mea.
Quidquid id est, habui moderatam vindicis iram:
qui nisi natalem nil mihi demsit humum.
Hac quoniam careo; tua nunc vicinia praestet,
inviso possim tutus ut esse loco.

EPISTOLA X.

AD MACRUM.

Ecquid ab impressae cognoscis imagine cerae,
haec tibi Nasonem scribere verba, Macer?
auctorisque sui si non est annulus index,
cognitane est nostra littera facta manu?
an tibi notitiam mora temporis eripit horum?
nec repetunt oculi signa vetusta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmaeque manusque,
exciderit tantum ne tibi cura mei;
quam tu vel longi debes convictibus aevi,

vel mea quod coniux non aliena tibi est,
vel studiis, quibus es, quam nos, sapientius usus;
utque decet, nulla factus es Arte nocens.
Tu canis, aeterno quidquid restabat Homero,
ne careant summa Troica bella manu.
Naso parum prudens, Artem tum tradit amandi,
doctrinae pretium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra poëtis;
diversum quamvis quisque sequamur iter:
quorum te memorem, quamquam procul absumus, esse
suspicor; et casus velle levare meos.
Te duce magnificas Asiae perspeximus urbes:
Trinacris est oculis te duce visa meis.
Vidimus Aetnaea coelum splendescere flamma;
suppositus monti quam vomit ore gigas;
Hennaeosque lacus, et olentia stagna Palici,
quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.
Nec procul hinc Nymphen, quae, dum fugit Elidis amnem,
tecta sub aequorea nunc quoque currit aqua.
Hic mihi labentis pars anni magna peracta est.
Heu, heu, quam dispar est locus ille Getis!
Et quota pars haec est rerum, quas vidimus ambo,
te mihi iucundas efficiente vias;
seu rate caeruleas picta sulcavimus undas:
esseda nos agili sive tulere rota.
Saepe brevis nobis vicibus via visa loquendi est,
pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
Saepe dies sermone minor fuit; inque loquendo
tarda per aestivos defuit hora dies.
Est aliquid, casus pariter timuisse marinos;
iunctaque ad aequoreos vota tulisse deos:

et modo res egisse simul; modo rursus ab illis,
quorum non pudeat, posse referre iocos.
Haec tibi si subeant, hic sim licet, omnibus annis
ante tuos oculos, ut modo visus, ero.
Ipse quidem extremi quum sim sub cardine mundi,
qui semper liquidis altior exstat aquis;
te tamen intueor, quo solo pectore possum:
et tecum gelido saepe sub axe loquor.
Hic es, et ignoras: et ades celeberrimus absens:
inque Getas media missus ab Urbe venis.
Redde vicem: et, quoniam regio felicior ista est,
Istic me memori pectore semper habe.

EPISTOLA XI.

AD RUFUM.

Hoc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
Naso, parum faustae conditor Artis, opus:
ut, quamquam longe toto sumus orbe remoti,
scire tamen possis nos meminisse tui.
Nominis ante mei venient oblivia nobis,
pectore quam pietas sit tua pulsa meo:
et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
quam fiat meriti gratia vana tui.
Grande voco meritum lacrimas, quibus ora rigabas,
quum mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum, moestae solatia mentis;
quum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem per seque mea est laudabilis uxor;
admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Castor fuit, Hector Iuli,
hoc ego te laetor coniugis esse meae.

Quae, ne dissimilis tibi sit probitate, laborat;
seque tui vita sanguinis esse probat.
Ergo, quod fuerat stimulis factura sine ullis,
plenius auctorem te quoque nacta, facit.
Acer, et ad palmae per se cursurus honores,
si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde, quod absentis cura mandata fideli
perficis, et nullum ferre gravaris onus.
O referant grates, quoniam non possumus ipsi,
dî tibi: qui referent, si pia facta vident:
sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
maxima Fundani gloria, Rufe, soli!

EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBER TERTIUS.

EPISTOLA I.
AD UXOREM.

Aequor, Iasonio pulsatum remige primum,
quaeque nec hoste fero nec nive, terra, cares,
ecquod erit tempus, quo vos ego Naso relinquam,
in minus hostilem iussus abire locum?
an mihi Barbaria vivendum semper in ista est,

inque Tomitana condar oportet humo?
Pace tua, (si pax ulla est tua, Pontica tellus,
finitimus rapido quam terit hostis equo;)
pace tua dixisse velim; tu pessima duro
pars es in exilio; tu mala nostra gravas.
Tu neque ver sentis cinctum florente corona:
tu neque messorum corpora nuda vides:
nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas:
cuncta sed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes: et in aequore piscis
inclusus tecta saepe natavit aqua.
Nec tibi sunt fontes, laticis nisi paene marini:
qui potus dubium sistat alatne sitim.
Rara, neque haec felix, in apertis eminet arvis
arbor; et in terra est altera forma maris.
Non avis obloquitur; silvis nisi si qua remotis
aequoreas rauco gutture potat aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
conveniensque suo messis amara loco.
Adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste:
tinctaque mortifera tabe sagitta madet:
quod procul haec regio est, et ab omni devia cursu:
nec pede quo quisquam, nec rate, tutus eat.
Non igitur mirum, finem quaerentibus horum
altera si nobis usque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc evincere, coniux;
inque meis lacrimas posse tenere malis.
Quid facias, quaeris? Quaeras hoc scilicet ipsum;
invenies, vere si reperire voles.
Velle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet;
et faciat somnos haec tibi cura breves.
Velle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
optet ut exsilium pace carere meum?

Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis,
et niti pro me nocte dieque decet:
utque iuvent alii, tu debes vincere amicos,
uxor, et ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita est nostris persona libellis
Coniugis exemplum diceris esse bonae.
Hanc cave degeneres: ut sint praeconia nostra
vera, vide, famae quo tuearis opus.
Ut nihil ipse querar, tacito me fama queretur;
quae debet, fuerit ni tibi cura mei.
Exposuit memet populo Fortuna videndum,
et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
Notior est factus Capaneus a fulminis ictu:
notus humo mersis Amphiaraus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Ulixes,
magna Philoctetae vulnere fama suo est.
Si locus est aliquis tanta inter nomina parvis;
nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
Nec te nesciri patitur mea pagina; qua non
inferius Coa Battide nomen habes.
Quidquid ages igitur, scena spectabere magna:
et pia non paucis testibus uxor eris.
Crede mihi; quoties laudaris carmine nostro,
qui legit has laudes, an mereare, rogat:
utque favere reor plures virtutibus istis,
sic tua non paucae carpere facta volent.
Quare, tu praesta, ne livor dicere possit:
haec est pro miseri lenta salute viri:
quumque ego deficiam, nec possim ducere currum,
fac tu sustineas debile sola iugum.
Ad medicum specto, venis fugientibus, aeger:
ultima pars animae dum mihi restat, ades.
Quodque ego praestarem, si te magis ipse valerem,

id mihi, quum valeas fortius, ipsa refer.
Exigit hoc socialis amor foedusque maritum:
moribus hoc, coniux, exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, ut illam
non minus officiis, quam probitate, colas.
Cuncta licet facias; nisi eris laudabilis, uxor,
non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec sumus indigni; nec, si vis vera fateri,
debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum foenore nobis,
nec te si cupiat laedere, rumor habet.
Sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum;
pro nostris ut sis ambitiosa malis.
Ut minus infesta iaceam regione, labora;
clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, sed non tamen invidiosa roganti.
Utque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus assuevit tubicen prodesse; suoque
dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testataque tempus in omne:
sit virtus etiam non probitate minor.
Non tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
aut excisa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum est; non ut mihi fiat amicum,
sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus.
Gratia si nulla est, lacrimae tibi gratia fient.
Hac potes, aut nulla, parte movere deos.
Quae tibi ne desint, bene per mala nostra cavetur:
meque viro flendi copia dives adest.
Utque meae res sunt; omni, puto, tempore flebis.
Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.

Si mea mors redimenda tua (quod abominor) esset:
Admeti coniux, quam sequereris, erat.
Aemula Penelopes fieres, si fraude pudica
instantes velles fallere nupta procos.
Si comes exstincti manes sequerere mariti,
esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
corpus in accensos mittere forte rogos.
Morte nihil opus est, nil Icariotide tela:
Caesaris est coniux ore precanda tuo:
quae praestat virtute sua, ne prisca vetustas
laude pudicitiae saecula nostra premat:
quae Veneris formam, mores Iunonis habendo,
sola est coelesti digna reperta toro.
Quid trepidas, et adire times? Non impia Procne
filiave Aeëtae voce movenda tua est:
nec nurus Aegypti, nec saeva Agamemnonis uxor,
Scyllave, quae Siculas inguine terret aquas:
Telegonive parens vertendis nata figuris;
nexave nodosas angue Medusa comas:
femina sed princeps, in qua Fortuna videre
se probat, et caecae crimina falsa tulit;
qua nihil in terris, ad finem Solis ab ortu,
clarius, excepto Caesare, mundus habet.
Eligito tempus, captatum saepe, rogandi,
exeat adversa ne tua navis aqua.
Non semper sacras reddunt oracula sortes;
ipsaque non omni tempore fana patent.
Quum status Urbis erit, qualem nunc auguror esse,
et nullus populi contrahet ora dolor:
quum domus Augusti, Capitoli more colenda,
laeta, quod est et sit, plenaque pacis erit;
tunc tibi, dî faciant, adeundi copia fiat,

profectura aliquid tunc tua verba putes.
Si quid aget maius, differ tua coepta; caveque
spem festinando praecipitare meam.
Nec rursus iubeo, dum sit vacuissima, quaeras.
Corporis ad cultum vix vacat ille sui.
Curia quum patribus fuerit stipata verendis;
per rerum turbam tu quoque oportet eas.
Quum tibi contigerit vultum Iunonis adire,
fac sis personae, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum: mala caussa silenda est.
Nil nisi sollicitae sint tua verba preces.
Tunc lacrimis demenda mora est: submissaque terrae
ad non mortales brachia tende pedes.
Tunc pete nil aliud, saevo nisi ab hoste recedam:
hostem Fortunam sit satis esse mihi.
Plura quidem subeunt: sed tu, turbata timore,
haec quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suspicor hoc damno fore non tibi; sentiet illa
te maiestatem pertimuisse suam.
Nec, tua si fletu scindentur verba, nocebit.
Interdum lacrimae pondera vocis habent.
Lux etiam coeptis facito bona talibus adsit,
horaque conveniens auspiciumque favens.
Sed prius, imposito sanctis altaribus igne,
tura fer ad magnos vinaque pura deos.
E quibus ante omnes Augustum numen adora;
progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites solito sibi more; tuasque
non duris lacrimas vultibus adspiciant.

EPISTOLA II.

AD COTTAM.

Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem,
missa sit ut vere perveniatque precor.
Namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
utque sit in nobis pars bona salva, facis.
Quumque labent alii, iactataque vela relinquant;
tu lacerae remanes ancora sola rati.
Grata tua est igitur pietas: ignoscimus illis,
qui cum Fortuna terga dedere fugae.
Quum feriant unum, non unum fulmina terrent;
iunctaque percusso turba pavere solet:
quumque dedit paries venturae signa ruinae,
sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non e timidis aegri contagia vitat,
vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
non odio, quidam destituere, mei.
Non illis pietas, non officiosa voluntas
defuit: adversos extimuere deos.
Utque magis cauti possunt timidique videri,
sic appellari non meruere mali.
At meus excusat caros ita candor amicos;
utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hi contenti venia, signentque licebit,
purgari factum me quoque teste suum:
pars estis pauci melior, qui rebus in arctis
ferre mihi nullam turpe putatis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,
quum cinis absumto corpore factus ero.

Fallor, et illa meae superabit tempora vitae;
si tamen a memori posteritate legar.
Corpora debentur moestis exsanguia bustis:
effugiunt structos nomen honorque rogos.
Occidit et Theseus, et qui comitavit Oresten:
sed tamen in laudes vivit uterque suas.
Vos etiam seri laudabunt saepe nepotes;
claraque erit scriptis gloria vestra meis.
Hic quoque Sauromatae iam vos novere Getaeque:
et tales animos barbara turba probat.
Quumque ego de vestra nuper probitate referrem;
(nam didici Getice Sarmaticeque loqui;)
forte senex quidam, coetu quum staret in illo,
reddidit ad nostros talia verba sonos:
Nos quoque amicitiae nomen bene novimus, hospes,
quos procul a vobis frigidus Ister habet.
Est locus in Scythia, Tauros dixere priores,
qui Getica longe non ita distat humo.
Hac ego sum terra (patriae nec poenitet) ortus.
Consortem Phoebi gens colit illa deam.
Templa manent hodie vastis innixa columnis;
perque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert, illic signum coeleste fuisse.
Quoque minus dubites, stat basis orba dea:
araque, quae fuerat natura candida saxi,
decolor affuso tincta cruore rubet.
Femina sacra facit, taedae non nota iugali;
quae superat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrifici genus est, (sic instituere priores,)
advena virgineo caesus ut ense cadat.
Regna Thoas habuit, Maeotide clarus in ora:
nec fuit Euxinis notior alter aquis.
Sceptra tenente illo, liquidas fecisse per auras

nescio quam dicunt Iphigeneian iter:
quam levibus ventis sub nube per aëra vectam
crediter his Phoebe deposuisse locis.
Praefuerat templo multos ea rite per annos,
invita peragens tristia sacra manu:
quum duo velifera iuvenes venere carina,
presseruntque suo littora nostra pede.
Par fuit his aetas, et amor: quorum alter Orestes,
alter erat Pylades. Nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
evincti geminas ad sua terga manus.
Spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
ambiat ut fulvas infula longa comas.
Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis;
dum tardae caussas invenit ipsa morae:
Non ego crudelis, iuvenes ignoscite, dixit;
sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis. Qua vos tamen urbe venitis?
quove parum fausta puppe petistis iter?
Dixit: et, audito patriae pia nomine virgo,
consortes urbis comperit esse suae:
alter et e vobis inquit, cadat hostia sacris,
ad patrias sedes nuntius alter eat.
Ire iubet Pylades carum periturus Oresten.
Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Exstitit hoc unum, quo non convenerit illis.
Caetera par concors et sine lite fuit.
Dum peragunt iuvenes pulchri certamen amoris,
ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
(humanos casus adspice,) frater erat.
Nec mora; de templo rapiunt simulacra Dianae:
clamque per immensas puppe feruntur aquas.

Mirus amor iuvenum, quamvis abiere tot anni,
in Scythia magnum nunc quoque nomen habet.
Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo;
laudarunt omnes facta piamque fidem.
Scilicet hac etiam qua nulla ferocior ora est,
nomen amicitiae barbara corda movet.
Quid facere Ausonia geniti debetis in Urbe,
quum tangant diros talia facta Getas?
Adde, quod est animus semper tibi mitis, et altae
indicium mores nobilitatis habent;
quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor;
quos Numa maternus non neget esse suos:
adiectique probent genitiva ad nomina Cottae,
si tu non esses, interitura domus.
Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
conveniens istis moribus esse puta.

EPISTOLA III.

AD MAXIMUM.

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico,
o sidus Fabiae, Maxime, gentis, ades,
dum tibi, quae vidi, refero; seu corporis umbra,
seu veri species, seu fuit ille sopor.
Nox erat: et bifores intrabat Luna fenestras,
mense fere medio quanta nitere solet.
Publica me requies curarum somnus habebat,
fusaque erant toto languida membra toro;
quum subito pennis agitatus inhorruit aër;
et gemuit *parvo mota* fenestra sono.
Territus in cubitum relevo mea membra sinistrum,
pulsus et e trepido pectore somnus abit.

Stabat Amor vultu, non quo prius esse solebat,
fulcra tenens laeva tristis acerna manu;
nec torquem collo, nec habens crinale capillis;
nec bene compositas cultus, ut ante, comas.
Horrida pendebant molles super ora capilli;
et visa est oculis horrida penna meis,
qualis in aëriae tergo solet esse columbae,
tractatam multae quam tetigere manus.
Hunc simul agnovi, (neque enim mihi notior alter,)
talibus affata est libera lingua sonis:
O puer, exsilii decepto caussa magistro,
quem fuit utilius non docuisse mihi;
huc quoque venisti, pax est ubi tempore nullo,
et coit adstrictis barbarus Ister aquis?
Quae tibi caussa viae? nisi uti mala nostra videres?
quae sunt, si nescis, invidiosa tibi.
Tu mihi dictasti iuvenilia carmina primus:
apposui senis, te duce, quinque pedes:
nec me Maeonio consurgere carmine, nec me
dicere magnorum passus es acta ducum.
Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus et ignis
ingenii vires comminuere mei.
Namque ego dum canto tua regna, tuaeque parentis,
in nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec satis hoc fuerat; stultus quoque carmina feci,
artibus ut posses non rudis esse meis.
Pro quibus exsilium misero mihi reddita merces:
id quoque in extremis, et sine pace, locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;
in Phryga nec Satyrum talis Olympus erat:
praemia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
Pythagoraeque ferunt non nocuisse Numam.
Nomina neu referam longum collecta per aevum,

discipulo perii solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te, lascive, docemus,
haec te discipulo dona magister habet.
Scis tamen, ut liquido iuratus dicere posses,
non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus haec illis, quarum nec vitta pudicos
contingit crines, nec stola longa pedes.
Dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas;
et facere incertum per mea iussa genus?
an sit ab his omnis rigide submota libellis,
quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege severa
credor adulterii composuisse notas?
At tu, sic habeas ferientes cuncta sagittas;
sic nunquam rapido lampades igne vacent;
sic regat imperium, terrasque coërceat omnes
Caesar, ab Aenea qui tibi fratre nepos;
effice, sit nobis non implacabilis ira;
meque loco plecti commodiore velit.
Haec ego visus eram puero dixisse volucri:
hos visus nobis ille dedisse sonos:
Per, mea tela, faces, et per, mea tela, sagittas,
per matrem iuro, Caesareumque caput:
nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro;
artibus et nullum crimen inesse tuis.
Utque hoc, sic utinam defendere caetera posses!
Scis aliud, quod te laeserit, esse, magis.
Quidquid id est, (neque enim debet dolor ille referri,)
non potes, a culpa, dicere, abesse tua.
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres:
non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen adspicerem consolarerque iacentem,
lapsa per immensas est mea penna vias.

Haec loca tum primum vidi, quum matre rogante
Phasias est telis fixa puella meis.
Quae nunc cur iterum post saecula longa revisam,
tu facis, o castris miles amice meis.
Pone metus igitur; mitescet Caesaris ira:
et veniet votis mollior aura tuis.
Neve moram timeas: tempus, quod quaerimus, instat:
cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
Dum domus, et nati, dum mater Livia gaudet;
dum gaudes, patriae magne ducisque pater:
dum tibi gratatur populus, totamque per Urbem
omnis odoratis ignibus ara calet:
dum praebet faciles aditus venerabile templum:
sperandum est nostras posse valere preces.
Dixit; et aut ille est tenues dilapsus in auras,
coeperunt sensus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, o Maxime, dictis,
Memnonio cygnos esse colore putem.
Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor:
nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus est tibi: nobile namque
pectus, et Herculeae simplicitatis habes.
Livor, iners vitium, mores non exit in altos;
utque latens ima vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alii noceant miseris, optentque timeri;
tinctaque mordaci spicula felle gerant:
at tua supplicibus domus est assueta iuvandis:
in quorum numero me precor esse velis.

EPISTOLA IV.

AD RUFINUM.

Haec tibi non vanam portantia verba salutem
  Naso Tomitana mittit ab urbe tuus;
utque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho:
  in vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vestrisque paratibus impar.
  Quale tamen cunque est, ut tueare, rogo.
Firma valent per se, nullumque Machaona quaerunt:
  ad medicam dubius confugit aeger opem.
Non opus est magnis placido lectore poëtis:
  quamlibet invitum difficilemque tenent.
Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
  aut etiam nullum forsitan ante fuit,
viribus infirmi, vestro candore valemus.
  Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctaque quum mea sint propenso nixa favore,
  praecipuum veniae ius habet ille liber.
Spectatum vates alii scripsere triumphum.
  Est aliquid, memori visa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
  scripsimus: atque oculi fama fuere mei.
Scilicet affectus similes aut impetus idem
  rebus ab auditis conspicuisque venit?
Nec, nitor argenti, quem vos vidistis, et auri,
  quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror:
sed loca, sed gentes formatae mille figuris
  nutrissent *carmen*, *proeliaque* ipsa, meum;
et regum vultus, *certissima* pignora mentis,

iuvissent aliqua forsitan illud opus.
Plausibus ex ipsis populi, laetoque favore,
ingenium quodvis incaluisse potest:
tamque ego sumsissem tali clamore vigorem,
quam rudis audita miles ad arma tuba.
Pectora sint nobis nivibus glacieque licebit,
atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
illa ducis facies, in curru stantis eburno,
excuteret frigus sensibus omne meis.
His ego defectus, dubiisque auctoribus usus,
ad vestri venio iure favoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
nomina: materiam non habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
aut aliquis nobis scribere posset, erat?
Quo magis, o lector, debes ignoscere, si quid
erratum est illic, praeteritumve mihi.
Adde, quod, assidue domini meditata querelas,
ad laetum carmen vix mea versa lyra est.
Vix bona post tanto quaerenti verba subibant:
et gaudere aliquid, res mihi visa nova est.
Utque reformidant insuetum lumina Solem,
sic ad laetitiam mens mea segnis erat.
Est quoque cunctarum novitas calidissima rerum:
gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
Caetera certatim de magno scripta triumpho
iam pridem populi suspicor ore legi.
Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus:
illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
Non ego cessavi, nec fecit inertia serum:
ultima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
factaque eunt ad vos, annus abisse potest.

Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
an sera carpas paene relicta manu.
Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
si duce non facta est digna corona suo?
Deprecor, haec vatum contra sua carmina ne quis
dicta putet. Pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra, poëtae;
in vestro miseris si licet esse choro;
magnaque pars animi mecum vixistis, amici.
Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendata favore
carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
Scripta placent a morte fere: quia laedere vivos
livor et iniusto carpere dente solet.
Si genus est mortis, male vivere, terra moratur;
et desunt fatis sola sepulcra meis.
Denique, opus nostrae culpetur ut undique curae,
officium nemo qui reprehendat erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.
Hac ego contentos auguror esse deos.
Haec facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras,
et placeat caeso non minus agna bove.
Res quoque tanta fuit, quantae subsistere, summo
Aeneïdos vati grande fuisset onus.
Ferre etiam molles elegi tam vasta triumphi
pondera disparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis;
alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
Irrita verorum non sunt praesagia vatum.
Danda Iovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum,
non bene pacatis flumina pota Getis:
ista dei vox est: deus est in pectore nostro.

Haec duce praedico vaticinorque deo.
Quid cessas currum pompamque parare triumphi
Livia? Dant nullas iam tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania proiicit hastas.
Iam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit; geminabit honore
filius, et iunctis, ut prius, ibit equis.
Prome, quod iniicias humeris victoribus, ostru
Ipsa potest solitum nosse corona caput.
Scuta sed et galeae gemmis radientur et auro,
stentque super victos iuncta trophaea viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris;
fictaque res vero more putetur agi.
Squalidus immittat fracta sub arundine crines
Rhenus, et infectas sanguine potet aquas.
Barbara iam capti poscunt insignia reges,
textaque fortuna divitiora sua;
et quae praeterea virtus invicta tuorum
saepe parata tibi, saepe paranda facit.
Dî, quorum monitu sumus eventura locuti,
verba, precor, celeri nostra probate fide.

EPISTOLA V.

AD MAXIMUM COTTAM.

Quam legis, unde tibi mittatur epistola, quaer
Hinc, ubi caeruleis iungitur Ister aquis.
Ut regio dicta est, succurrere debet et auctor,
laesus ab ingenio Naso poëta suo.
Qui tibi, quam mallet praesens afferre salutem,
mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, o iuvenis, patrii non degener oris,

dicta tibi pleno verba diserta foro;
quae, quamquam lingua mihi sunt properante per horas
lecta satis multas, pauca fuisse queror.
Plura sed haec feci relegendo saepe; nec unquam
haec mihi, quam primo, grata fuere minus:
quumque sua toties nihil e dulcedine perdant,
viribus illa suis, non novitate, placent.
Felices, quibus haec ipso cognoscere in actu,
et tam facundo contigit ore frui!
Nam quamquam sapor est allata dulcis in unda,
gratius ex ipso fonte bibuntur aquae:
et magis adducto pomum decerpere ramo,
quam de caelata sumere lance iuvat.
At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
quod legi, tua vox exhibuisset opus:
utque fui solitus, sedissem forsitan unus
de centum iudex in tua verba viris:
maior et implesset praecordia nostra voluptas,
dum traherer dictis annueremque tuis.
Quem quoniam fatum, patria vobisque relictis,
inter inhumanos maluit esse Getas:
quod licet, ut videar tecum magis esse legendo,
saepe, precor, studii pignora mitte tui:
exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
utere: quod nobis rectius ipse dares.
Namque ego, qui perii iam pridem, Maxime, vobis,
ingenio nitor non periisse meo.
Redde vicem: nec rara tui monimenta laboris
accipiant nostrae, grata futura, manus.
Dic tamen, *o iuvenis* studiorum plene meorum,
ecquid ab his ipsis admoneare mei?
[*Ecquibus aut* recitas factum modo carmen amicis,

aut, quod saepe soles, exigis ut recitent?
Interdum queritur tua mens, oblita quid absit?
Nescio quid certe sentit abesse sui.]
utque loqui multum de me praesente solebas,
nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est?
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
(et sit periuri quam prope poena, vides;)
te nisi momentis video paene omnibus absens.
Gratia dis, menti quolibet ire licet.
Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
saepe loquor tecum; saepe loquente fruor.
Tum, mihi difficile est, quam sit bene, dicere, quamque
candida iudiciis hora sit illa meis.
Tum me, si qua fides, coelesti sede receptum
cum fortunatis suspicor esse deis.
Rursus, ubi huc redii, coelum Superosque relinquo.
a Styge nec longe Pontica distat humus.
Unde ego si fato nitor prohibente reverti:
spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

EPISTOLA VI.

AMICORUM CUIDAM.

Naso suo, posuit nomen cui paene, sodali
mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
At si cauta parum scripsisset dextra, quis esses,
forsitan officio parta querela foret.
Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
appellent ne te carmina nostra, rogas?
Quanta sit in media clementia Caesaris ira,
si nescis, ex me certior esse potes.

Huic ego, quam patior, nil possem demere poenae,
si iudex meriti cogerer esse mei.
Non vetat ille sui quemquam meminisse sodalis:
nec prohibet tibi me scribere, teque mihi.
Nec scelus admittas, si consoleris amicum:
mollibus et verbis aspera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis
fiat in Augustos invidiosa deos?
Fulminis afflatos interdum vivere telis
vidimus, et refici, non prohibente Iove.
Nec, quia Neptunus navem lacerarat Ulixis,
Leucothëe nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miseris coelestia numina parcunt:
nec semper laesos, et sine fine, premunt.
Principe nec nostro deus est moderatior ullus.
Iustitia vires temperat ille suas.
Nuper eam Caesar facto de marmore templo,
iampridem posuit mentis in aede suae.
Iupiter in multos temeraria fulmina torquet,
qui poenam culpa non meruere pari.
Obruerit quum tot saevis deus aequoris undis,
ex illis mergi pars quota digna fuit?
Quum pereant acie fortissima quaeque, vel ipso
iudice, delectus Martis iniquus erit.
At, si forte velis in nos inquirere, nemo est,
qui se, quod patitur, commeruisse neget.
Adde, quod exstinctos vel aqua, vel Marte, vel igni,
nulla potest iterum restituisse dies.
Restituit multos aut poenae parte levavit
Caesar; et in multis me velit esse precor.
An tu, quum tali populus sub principe simus,
alloquio profugi credis inesse metum?
Forsitan haec domino Busiride iure timeres,

aut solito clausos urere in aere viros.
Desine mitem animum vano infamare timore.
Saeva quid in placidis saxa vereris aquis?
Ipse ego, quod primo scripsi sine nomine vobis,
vix excusari posse mihi videor.
Sed pavor attonito rationis ademerat usum:
cesserat omne novis consiliumque malis;
fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
terrebar tituli nominis ipse mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtae,
ponat ut in chartis nomina cara suis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
si nulla libri parte legere mei.
Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit,
non ultra, quam vis, officiosus ero;
teque tegam, qui sis, nisi quum permiseris ipse.
Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modo, quem poteras vel aperte tutus amare,
si res est anceps ista, latenter ama.

EPISTOLA VII.

AD AMICOS.

Verba mihi desunt eadem tam saepe roganti,
iamque pudet vanas fine carere preces.
Taedia consimili fieri de carmine vobis,
quidque petam, cunctos edidicisse reor:
nostraque quid portet iam nostis epistola, quamvis
charta sit a vinclis non labefacta suis.
Ergo mutetur scripti sententia nostri,
ne toties contra, quam rapit amnis, eam.
Quod bene de vobis speravi, ignoscite, amici:

talia peccandi iam mihi finis erit.
Nec gravis uxori dicar: quae scilicet in me,
quam proba, tam timida est experiensque parum.
Haec quoque, Naso, feres: etenim peiora tulisti.
Iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
Ductus ab armento taurus detrectat aratrum,
subtrahit et duro colla novella iugo.
Nos, quibus assuevit fatum crudeliter uti,
ad mala iam pridem non sumus ulla rudes.
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis:
Parcaque ad extremum, qua mea coepit, eat.
Spem iuvat amplecti; quae non iuvat irrita semper;
et fieri cupias si qua, futura putes.
Proximus huic gradus est, bene desperare salutem,
seque semel vera scire perisse fide.
Curando fieri quaedam maiora videmus
vulnera, quae melius non tetigisse fuit.
Mitius ille perit, subita qui mergitur unda,
quam sua qui tumidis brachia lassat aquis.
Cur ego concepi, Scythicis me posse carere
finibus, et terra prosperiore frui?
Cur aliquid de me speravi lenius unquam?
An Fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en gravius: repetitaque forma locorum
exsilium renovat triste, recensque facit.
Est tamen utilius, studium cessasse meorum,
quam, quas admorint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quam non audetis, amici:
sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodo non nobis hoc Caesaris ira negarit,
fortiter Euxinis immoriemur aquis.

EPISTOLA VIII.

AD MAXIMUM.

Quae tibi, quaerebam, memorem testantia curam
dona Tomitanus mittere posset ager.
Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro;
sed te, quum donas, ista iuvare solent.
Nec tamen haec loca sunt ullo pretiosa metallo.
Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.
Purpura saepe tuos fulgens praetexit amictus:
sed non Sarmatica tingitur illa manu.
Vellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti
arte Tomitanae non didicere nurus.
Femina pro lana Cerealia munera frangit:
suppositoque gravem vertice portat aquam.
Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus:
nulla premunt ramos pondere poma suo.
Tristia deformes pariunt absinthia campi,
terraque de fructu, quam sit amara, docet.
Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
quod mea sedulitas mittere posset, erat.
Clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
hoste precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos.
Haec viget in nostris, Maxime, Musa locis.
Quae quamquam misisse pudet, quia parva videntur,
tu tamen haec, quaeso, consule missa boni.

EPISTOLA IX.

AD BRUTUM.

Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,
carmina nescio quem carpere nostra refers:
nil nisi me terra fruar ut propiore rogare;
et, quam sim denso cinctus ab hoste, loqui.
O quam de multis vitium reprehenditur unum!
Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
Ipse ego librorum video delicta meorum,
quum sua plus iusto carmina quisque probet.
Auctor opus laudat. Sic forsitan Agrius olim
Thersiten facie dixerit esse bona.
Iudicium tamen hoc nostrum non decipit error;
nec, quidquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, si me videam delinquere, peccem,
et patiar scripto crimen inesse, rogas?
Non eadem ratio est, sentire et demere morbos.
Sensus inest cunctis; tollitur arte malum.
Saepe aliquod verbum cupiens mutare, reliqui:
iudicium vires destituuntque meum.
Saepe piget, (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
corrigere, et longi ferre laboris onus.
Scribentem iuvat ipse furor, minuitque laborem:
cumque suo crescens pectore fervet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
magnus Aristarcho maior Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore laedit,
ut cupidi *cursor frena retentat* equi.
Atque ita di mites minuant mihi Caesaris iram,
ossaque pacata nostra tegantur humo:

ut mihi conanti nonnunquam intendere curas,
fortunae species obstat acerba meae.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, sanus,
inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen est scriptis magis excusabile nostris,
quam sensus cunctis paene quod unus inest.
Laeta fere laetus cecini, cano tristia tristis.
Conveniens operi tempus utrumque suo est.
Quid, nisi de vitio scribam regionis amarae?
utque loco moriar commodiore, precer?
Quum toties eadem dicam, vix audior ulli:
verbaque profectu dissimulata carent.
Et tamen haec eadem quum sint, non scribimus isdem:
unaque per plures vox mea tentat opem.
An, ne bis sensum lector reperiret eundem,
unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti; confesso ignoscite, docti.
Vilior est operis fama salute mea.
Denique materia, quam quis sibi finxerit ipse,
arbitrio variat multa poëta suo.
Musa mea est index nimium quoque vera malorum:
atque incorrupti pondera testis habet.
Nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
litera, propositum curaque nostra fuit.
Postmodo collectas, utcunque sine ordine, iunxi:
hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
caussa, sed utilitas officiumque, fuit.

EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBER QUARTUS.

EPISTOLA I.
AD SEXTUM POMPEIUM.

Accipe, Pompeï, deductum carmen ab illo,
debitor est vitae qui tibi, Sexte, suae.
Qui si non prohibes a me tua nomina poni,
accedet meritis haec quoque summa tuis.
Sive trahis vultus; equidem peccasse fatebor.
Delicti tamen est caussa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin esset grata, teneri.
Sit precor officio non gravis ira pio.
O quoties ego sum libris mihi visus in istis
impius, in nullo quod legerere loco!
quoties, alii vellem quum scribere, nomen
retulit in ceras inscia dextra tuum!
Ipse mihi placuit mendis in talibus error;
et vix invita facta litura manu est.
Viderit, ad summum dixi. Licet ipse queratur;
hanc pudet offensam non meruisse prius!
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen,
oblitus potero non tamen esse tui.
Idque sinas oro; nec fastidita repellas
verba: nec officio crimen inesse putes.

Et levis haec meritis referatur gratia tantis.
 Si minus; invito te quoque gratus ero.
Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
 nec mihi munificas arca negavit opes.
Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
 auxilium vitae fertque feretque meae.
Unde, rogas forsan, fiducia tanta futuri
 sit mihi? Quod fecit, quisque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor est et gloria Coi,
 aequoreo madidas quae premit imbre comas:
arcis ut Actaeae vel eburna vel aenea custos
 bellica Phidiaca stat dea facta manu:
vindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
 ut similis verae vacca Myronis opus;
sic ego sum rerum non ultima, Sexte, tuarum:
 tutelaeque feror munus opusque tuae.

EPISTOLA II.

AD SEVERUM.

Quod legis, o vates magnorum maxime regum,
 venit ab intonsis usque, Severe, Getis;
cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
 si modo permittis dicere vera, pudet.
Orba tamen numeris cessavit epistola nunquam
 ire per alternas officiosa vices:
carmina sola tibi memorem testantia curam
 non data sunt. Quid enim, quae facis ipse, darem?
Quis mel Aristaeo, quis Baccho vina Falerno,
 Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
 uberius nulli provenit ista seges.

Mittere ad hunc carmen, frondes erat addere silvis.
Haec mihi cunctandi caussa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante:
sed siccum sterili vomere littus aro.
Scilicet ut limus venas excaecat in undis,
laesaque suppresso fonte resistit aqua;
pectora sic mea sunt limo vitiata malorum:
et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum;
esset, crede mihi, factus et ille Getes.
Da veniam fasso; studiis quoque frena remisi:
ducitur et digitis litera rara meis.
Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit ad partes, vix sumtae Musa tabellae
imponit pigras paene coacta manus:
parvaque, ne dicam scribendi nulla voluptas
est mihi: nec numeris nectere verba iuvat;
sive quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
principium nostri res sit ut ista mali:
sive quod in tenebris numerosos ponere gestus,
quodque legas nulli, scribere carmen, idem est.
Excitat auditor studium: laudataque virtus
crescit; et immensum gloria calcar habet.
Hic mea cui recitem nisi flavis scripta Corallis,
quasque alias gentes barbarus Ister habet?
Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam
otia materia, surripiamque diem?
Nam quia nec vinum nec me tenet alea fallax,
per quae clam tacitum tempus abire solet;
nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
oblectat cultu terra novata suo:
quid, nisi Pierides, solatia frigida, restant,

non bene de nobis quae meruere deae?
At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
utiliter studium quod tibi cedit, ama,
sacraque Musarum merito cole: quodque legamus,
huc aliquod curae mitte recentis opus.

EPISTOLA III.

AD AMICUM INSTABILEM.

Conquerar? an taceam? Ponam sine nomine crimen?
an notum, quis sis, omnibus esse velim?
Nomine non utar, ne commendere querela
quaeraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina,
qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis,
auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri;
quisque sit, audito nomine, Naso, rogas.
Ille ego sum, (quamquam non vis audire,) vetusta
paene puer puero iunctus amicitia:
ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
qui tibi iucundis primus adesse iocis:
ille ego convictor, densoque domesticus usu:
ille ego iudiciis unica Musa tuis:
idem ego sum; qui nunc an vivam, perfide, nescis:
cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
Sive fui nunquam carus, simulasse fateris:
seu non fingebas, inveniere levis.
Aut age dic aliquam, quae te mutaverit, iram:
nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
Quae te consimilem res nunc vetat esse priori?

an crimen, coepi quod miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
venisset verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo; sed et insultare iacenti
te mihi, nec verbis parcere, fama refert.
Quid facis ah demens? cur, si fortuna recedat,
naufragio lacrimas eripis ipse tuo?
Haec dea non stabili, quam sit levis, orbe fatetur,
quem summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, quavis incertior aura.
Par illi levitas, improbe, sola tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
et subito casu, quae valuere, ruunt.
Divitis audita est cui non opulentia Croesi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracosia modo formidatus in urbe,
vix humili duram repulit arte famem.
Quid fuerat Magno maius? tamen ille rogavit
submissa fugiens voce clientis opem:
cuique viro totus terrarum paruit orbis,
indigus effectus omnibus ipse magis.
Ille Iugurthino clarus Cimbroque triumpho,
quo victrix toties consule Roma fuit,
in coeno Marius latuit, cannaque palustri:
pertulit et tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus:
et certam praesens vix habet hora fidem.
Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
et metues, arcu ne feriare Getae;
i, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
quidquid et in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen haec passus: nec si mortalia possem,
et summi poteram tela cavere dei.

Tu quoque fac timeas; et, quae tibi laeta videntur,
dum loqueris, fieri tristia posse puta.

EPISTOLA IV.

AD SEXTUM POMPEIUM.

Nulla dies adeo est australibus humida nimbis,
non intermissis ut fluat imber aquis:
nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
mista fere duris utilis herba rubis:
nil adeo Fortuna gravis miserabile fecit,
ut minuant nulla gaudia parte malum.
Ecce, domo patriaque carens oculisque meorum,
naufragus in Getici littoris actus aquas,
qua tamen inveni vultum diffundere caussa
possem, Fortunae nec meminisse meae.
Nam mihi, quum fulva tristis spatiarer arena,
visa est a tergo penna dedisse sonum.
Respicio: neque erat corpus, quod cernere possem:
verba tamen sunt haec aure recepta mea:
En ego laetarum venio tibi nuntia rerum,
Fama per immensas aëre lapsa vias.
Consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
candidus et felix proximus annus erit.
Dixit: et, ut laeto Pontum rumore replevit,
ad gentes alias hinc dea vertit iter.
At mihi, dilapsis inter nova gaudia curis,
excidit asperitas huius iniqua loci.
Ergo ubi, Iane biceps, longum reseraveris annum,
pulsus et a sacro mense December erit;
purpura Pompeium summi velabit honoris,
ne titulis quidquam debeat ille suis.

Cernere iam videor, rumpi paene atria turba:
et populum laedi deficiente loco;
templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri,
et fieri faciles in tua vota deos;
colla boves niveos certae praebere securi,
quos aluit campis herba Falisca suis.
Quumque deos omnes, tum quos impensius aequos
esse tibi cupias, cum Iove Caesar erit.
Curia te excipiet, Patresque ex more vocati
intendent aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore:
utque solet, tulerit prospera verba dies;
egeris et meritas Superis cum Caesare grates:
qui caussam, facias cur ita saepe, dabit:
inde domum repetes toto comitante Senatu,
officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernar in illa:
nec poterunt istis lumina nostra frui!
Quod licet, absentem, qua possum, mente videbo:
adspiciet vultus Consulis illa sui.
Dî faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
nomen; et, Heu, dicas, quid miser ille facit?
Haec tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
protinus exsilium mollius esse meum.

EPISTOLA V.

AD EUNDEM IAM CONSULEM.

Ite, leves elegi, doctas ad Consulis aures;
verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via est; nec vos pedibus proceditis aequis:
tectaque brumali sub nive terra latet.

Quum gelidam Thracen, et opertum nubibus Haemum,
et maris Ionii transieritis aquas;
luce minus decima dominam venietis in Urbem,
ut festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeia petatur.
Non est Augusto iunctior ulla Foro.
Si quis, ut in populo, qui sitis, et unde, requirat:
nomina decepta quaelibet aure ferat.
Ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri;
verba minus certe ficta timoris habent.
Copia nec vobis ullo prohibente videndi
consulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
conspicuum signis quum premet altus ebur
aut, populi reditus positam componet ad hastam,
et minui magnae non sinet urbis opes;
aut, ubi erunt Patres in Iulia templa vocati,
de tanto dignis Consule rebus aget;
aut feret Augusto solitam natoque salutem;
deque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Caesar Germanicus omne
auferet. A magnis hunc colit ille deis.
Quum tamen a turba rerum requieverit harum,
ad vos mansuetas porriget ille manus:
quidque parens ego vester agam, fortasse requiret.
Talia vos illi reddere verba volo:
Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
quam prius a miti Caesare munus habet.
Te sibi, quum fugeret, memori solet ore referre,
Barbariae tutas exhibuisse vias;
sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
effectum cura pectoris esse tui;

addita praeterea vitae quoque multa tuendae
munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, iurat,
se fore mancipium tempus in omne tuum.
Nam prius umbrosa carituros arbore montes,
et freta velivolas non habitura rates,
fluminaque in fontes cursu reditura supino;
gratia quam meriti possit abire tui.
Haec ubi dixeritis, servet sua dona, rogate.
Sic fuerit vestrae caussa peracta viae.

EPISTOLA VI.

AD BRUTUM.

Quam legis, ex illis tibi venit epistola, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse, locis.
Sed, quod tu nolles, voluit miserabile fatum.
Heu mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythia nobis quinquennis Olympias acta
iam tempus lustri transit in alterius.
Perstat enim fortuna tenax, votisque malignum
opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiae lux, Maxime, gentis,
numen ad Augustum supplice voce loqui.
Occidis ante preces; caussamque ego, Maxime, mortis
(nec fueram tanti) me reor esse tuae.
Iam timeo nostram cuiquam mandare salutem·
ipsum morte tua concidit auxilium.
Coeperat Augustus deceptae ignoscere culpae;
spem nostram terras deseruitque simul.
Quale tamen potui, de coelite, Brute, recenti
vestra procul positus carmen in ora dedi.

Quae prosit pietas utinam mihi; sitque malorum
iam modus, et sacrae mitior ira domus!
Te quoque idem liquido possum iurare precari,
o mihi non dubia cognite Brute nota.
Nam quum praestiteris verum mihi semper amorem,
hic tamen adverso tempore crevit amor:
quique tuas pariter lacrimas nostrasque videret,
passuros poenam crederet esse duos.
Lenem te miseris genuit Natura, nec ulli
mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit:
ut, qui, quid valeas, ignoret, Marte forensi,
posse tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet eiusdem est, quamvis pugnare videtur,
supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
Quum tibi suscepta est legis vindicta severae,
verba velut tinctum singula virus habent.
Hostibus eveniat, quam sis violentus in armis,
sentire, et linguae tela subire tuae:
quae tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
istius ingenium corporis esse negent.
At si quem laedi Fortuna cernis iniqua,
mollior est animo femina nulla tuo.
Hoc ego praecipue sensi, quum magna meorum
notitiam pars est inficiata mei.
Immemor illorum, vestri non immemor unquam
qui mala sollicite nostra levatis, ero:
et prius, heu nobis nimium conterminus, Ister
in caput Euxino de mare vertet iter:
utque Thyesteae redeant si tempora mensae,
Solis ad Eoas currus agetur aquas:
quam quisquam vestrûm, qui me doluistis ademtum,
arguat ingratum non meminisse sui.

EPISTOLA VII.

AD VESTALEM.

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
ut positis reddas iura sub axe locis:
adspicis en, praesens, quali iaceamus in arvo;
nec me testis eris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostrae,
Alpinis iuvenis regibus orte, fides.
Ipse vides certe glacie concrescere Pontum:
ipse vides rigido stantia vina gelu:
ipse vides, onerata ferox ut ducat Iazyx
per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Adspicis et mitti sub adunco toxica ferro,
et telum caussas mortis habere duas.
Atque utinam pars haec tantum spectata fuisset,
non etiam proprio cognita Marte tibi!
Tenditis ad primum per densa pericula pilum:
contigit ex merito qui tibi nuper honor.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
ipsa tamen virtus ordine maior erit.
Non negat hoc Ister, cuius tua dextera quondam
puniceam Getico sanguine fecit aquam:
non negat Aegypsos, quae, te subeunte, recepta
sensit in ingenio nil opis esse loci.
Nam dubium, positu melius defensa manuve,
urbs erat in summo nubibus aequa iugo.
Sithonio regi ferus interceperat illam
hostis, et ereptas victor habebat opes,
donec fluminea devecta Vitellius *unda*
intulit, exposito milite, signa Getis.

At tibi, progenies alti fortissima Dauni,
venit in adversos impetus ire viros.
Nec mora; conspicuus longe fulgentibus armis,
fortia ne possint facta latere, caves:
ingentique gradu contra ferrumque locumque,
saxaque brumali grandine plura, subis:
nec te missa super iaculorum turba moratur,
nec quae vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis haerent in casside pennis:
parsque fere scuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
sed minor est acri laudis amore dolor.
Talis apud Troiam Danais pro navibus Aiax
dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
Ut propius ventum est, admotaque dextera dextrae,
resque fero potuit cominus ense geri;
dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
quotque neci dederis, quosque, quibusque modis.
Ense tuo factos calcabas victor acervos;
impositoque Getes sub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:
multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantum virtus alios tua praeterit omnes,
ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur Aegypsos: testataque tempus in omne
sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

EPISTOLA VIII.

AD SUILLIUM.

Litera sera quidem, studiis exculte Suilli,
huc tua pervenit, sed mihi grata tamen

qua, pia si posset Superos lenire rogando
  gratia, laturum te mihi dicis opem.
Ut iam nil praestes, animi sum factus amici
  debitor; et meritum, velle iuvare, voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in aevum;
  neve malis pietas sit tua lassa meis.
Ius aliquod faciunt affinia vincula nobis,
  quae semper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quae coniux, eadem mihi filia paene est:
  et quae te generum, me vocat illa virum.
Heu mihi, si lectis vultum tu versibus istis
  ducis, et affinem te pudet esse meum!
At nihil hic dignum poteris reperire pudore,
  praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
Seu genus excutias; Equites, ab origine prima,
  usque per innumeros inveniemur avos:
sive velis qui sint mores inquirere nostri;
  errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modo si quid agi sperabis posse precando,
  quos colis, exora supplice voce deos.
Dî tibi sunt Caesar iuvenis; tua numina placa.
  Hac certe nulla est notior ara tibi.
Non sinit illa sui vanas antistitis unquam
  esse preces. Nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exigua si nos ea iuverit aura,
  obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego tura feram rapidis sollennia flammis;
  et, valeant quantum numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
  marmore. Carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus facient vobis urbesque beatae.
  Naso, suis opibus, carmine gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,

quum pro concessa verba salute damus.
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde est;
et finem pietas contigit illa suum.
Nec, quae de parva dîs pauper libat acerra,
tura minus, grandi quam data lance, valent:
agnaque tam lactens, quam gramine pasta Falisco,
victima Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen officio vatum per carmina facto
principibus res est aptior ulla viris.
Carmina vestrarum peragunt praeconia laudum:
neve sit actorum fama caduca, cavent.
Carmine fit vivax virtus; expersque sepulchri,
notitiam serae posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas;
nullaque res maius tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti;
et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
et quidquid post haec, quidquid et ante fuit?
Dî quoque carminibus, si fas est dicere, fiunt:
tantaque maiestas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illa naturae mole prioris,
digestum partes scimus habere suas:
sic affectantes coelestia regna Gigantas
ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia.
Et modo, Caesar, avum, quem virtus addidit astris,
sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, nostro
restat in ingenio, serviet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates.

Iudicio pretium res habet ista tuo.
Quod nisi te nomen tantum ad maiora vocasset,
gloria Pieridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis:
nec tamen ex toto deserere illa potes.
Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces,
quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo
est;
sed venit ad sacras nervus uterque manus;
sic tibi nec doctae desunt nec principis artes:
mista sed est animo cum Iove Musa tuo.
Quae quoniam nec nos unda submovit ab illa,
ungula Gorgonei quam cava fecit equi;
prosit opemque ferat, communia sacra tueri,
atque isdem studiis imposuisse manum:
littora pellitis nimium subiecta Corallis
ut tandem saevos effugiamque Getas,
clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
qui minus Ausonia distet ab Urbe, loco;
unde tuas possim laudes celebrare recentes,
magnaque quam minima facta referre mora. —
Tangat ut hoc votum coelestia, care Suilli,
numina, pro socero paene precare tuo.

EPISTOLA IX.

AD GRAECINUM.

Unde licet, non unde iuvat, Graecine, salutem
mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
missaque di faciant auroram occurrat ad illam,
bis senos fasces quae tibi prima dabit;

ut, quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
et fiam turbae pars ego nulla tuae,
in domini subeat partes, et praestet amici
officium iusso litera nostra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
et mea sincero curreret axe rota;
quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
lingua salutandi munere functa tui;
gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis.
nec minus ille meus, quam tuus, esset honor
Illa (confiteor) sic essem luce superbus,
ut caperet fastus vix domus ulla meos:
dumque latus sancti cingit tibi turba Senatus,
consulis ante pedes ire iuberer Eques:
et quamquam cuperem semper tibi proximus esse,
gauderem lateri non habuisse locum.
Nec querulus, turba quamvis eliderer, essem:
sed foret a populo tunc mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
densaque quam longum turba teneret iter.
Quoque magis noris, quam me vulgaria tangant,
spectarem, qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sella nossem formata curuli.
et totum Numidae sculptile dentis opus.
At quum Tarpeias esses deductus in arces,
dum caderet iussu victima sacra tuo;
me quoque secreto grates sibi magnus agentem
audisset, media qui sedet aede, deus:
turaque mente magis plena, quam lance, dedissem
ter quater, imperii laetus honore tui.
Hic ego praesentes inter numerarer amicos;
mitia ius Urbis si modo fata darent:
quaeque mihi sola capitur nunc mente voluptas,

tunc oculis etiam percipienda foret. —
Non ita Coelitibus visum est, et forsitan aequis:
nam quid me poenae caussa negata iuvet?
Mente tamen, quae sola loco non exsulat, utar:
praetextam fasces adspiciamque tuos.
Haec modo te populo reddentem iura videbit,
et se secretis finget adesse tuis:
nunc longi reditus hastae supponere lustri
cernet, et exacta cuncta locare fide:
nunc facere in medio facundum verba Senatu,
publica quaerentem quid petat utilitas:
nunc, pro Caesaribus, Superis decernere grates;
albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, quum iam fueris potiora precatus,
ut mihi placetur principis ira, roges!
Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara;
detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, qua parte licet, (ne cuncta queramur;)
hic quoque te festum Consule tempus agam.
Altera laetitiae, nec cedens caussa priori,
successor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri
imperium, Iani suscipit ille die:
quaeque est in vobis pietas, alterna feretis
gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, bis Consul et ille;
inque domo bimus conspicietur honor.
Qui quamquam est ingens, et nullum Martia summo
altius imperium Consule Roma videt;
multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem:
et maiestatem res data dantis habet.
Iudiciis igitur liceat Flaccoque tibique
talibus Augusti tempus in omne frui.

Quum tamen a rerum cura propiore vacabit,
vota precor votis addite vestra meis;
et, si quae dabit aura sinum, iactate rudentes;
exeat e Stygiis ut mea navis aquis.
Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; et illo
ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic captam Trosmin celeri virtute recepit,
infecitque fero sanguine Danubium.
Quaere loci faciem, Scythicique incommoda coeli:
et quam vicino terrear hoste, roga;
sintne litae tenues serpentis felle sagittae:
fiat an humanum victima dira caput;
mentiar, an coëat duratus frigore pontus;
et teneat glacies iugera multa freti.
Haec ubi narrarit, quae sit mea fama, require:
quoque modo peragam tempora dura, roga.
Non sumus hic odio, nec scilicet esse meremur:
nec cum Fortuna mens quoque versa mea est.
Illa quies animi, quam tu laudare solebas,
ille vetus solito perstat in ore pudor.
Sic ego sum longe, sic hic, ubi barbarus hostis,
ut fera plus valeant legibus arma, facit;
rem queat ut nullam tot iam, Graecine, per annos
femina de nobis virve puerve queri.
Hoc facit, ut misero faveant adsintque Tomitae,
haec quoniam tellus testificanda mihi est.
Illi me, quia velle vident, discedere malunt:
respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris: extant decreta, quibus nos
laudat et immunes publica cera facit:
conveniens miseris et quamquam gloria non est,

proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea est: videt hospita terra,
in nostra sacrum Caesaris esse domo.
Stant pariter natusque pius, coniuxque sacerdos,
numina iam facto non leviora deo.
Neu desit pars ulla domus; stat uterque nepotum:
hic aviae lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum ture precantia verba,
eoo quoties surgit ab orbe dies.
Tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet,
officii testis, Pontica terra, mei.
Pontica me tellus, quantis hac possumus ora,
natalem ludis scit celebrare dei.
Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
misit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo laevus fuerat sub praeside Pontus,
audierit frater forsitan ista tuus.
Fortuna est impar animo, talique libenter
exiguas carpo munere pauper opes:
nec vestris damus haec oculis, procul Urbe remoti:
contenti tacita sed pietate sumus.
Et tamen haec tangent aliquando Caesaris aures.
Nil illum, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certe scis haec, Superis adscite, videsque,
Caesar; ut est oculis subdita terra tuis.
Tu nostras audis inter convexa locatus
sidera, sollicito quas damus ore, preces.
Perveniant istuc et carmina forsitan illa,
quae de te misi coelite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
immerito nomen mite Parentis habes.

EPISTOLA X.

AD ALBINOVANUM.

Haec mihi Bistonio bis tertia ducitur aestas
 littore, pellitos inter agenda Getas.
Ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
 duritiae confers, Albinovane, meae?
Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu,
 et teritur pressa vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, praeter nos, omnia perdet:
 cessat duritia mors quoque victa mea.
Exemplum est animi nimium patientis Ulixes,
 iactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora solliciti sed non tamen omnia fati
 pertulit; et placidae saepe fuere morae.
An grave, sex annis pulchram fovisse Calypso,
 aequoreaeque fuit concubuisse deae?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
 curvet ut impulsos utilis aura sinus.
Nec bene cantantes labor est audisse puellas;
 nec degustanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriae faciant oblivia, succos
 parte meae vitae, si modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Laestrygonis unquam
 gentibus, obliqua quas obit Ister aqua:
nec vincet Cyclops saevum feritate Phyacen:
 qui quota terroris pars solet esse mei?
Scylla feris trunco quot latrat ab inguine monstris,
 Heniochae nautis plus nocuere rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achaeis,
 ter licet epotet, ter vomat illa fretum.

Qui quamquam dextra regione licentius errant;
securum latus hoc non tamen esse sinunt.
Hic agri infrondes, hic spicula tincta venenis:
hic freta vel pediti pervia reddit hiems:
ut, qua remus iter pulsis modo fecerat undis,
siccus contemta nave viator eat.
Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt.
Quam miser est, qui fert asperiora fide!
Crede tamen: nec te caussas nescire sinemus,
horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
Proxima sunt nobis plaustri praebentia formam,
et quae praecipuum sidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oraeque domesticus huic est,
et sumit vires a propiore loco.
At Notus, adverso tepidum qui spirat ab axe,
est procul, et rarus languidiorque venit.
Adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
vimque fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris Peniusque Hypanisque Cratesque
influit, et crebro vortice tortus Halys:
Partheniusque rapax, et volvens saxa Cynapes
labitur; et nullo tardior amne Tyras:
et tu, femineae Thermodon cognite turmae;
et quondam Graiis Phasi petite viris:
cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyraspes,
et tacite peragens lene Melanthus iter:
quique duas terras, Asiam Cadmique sororem
separat, et cursus inter utramque facit:
innumerique alii: quos inter maximus omnes
cedere Danubius se tibi, Nile, negat.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas:
nec patitur vires aequor habere suas.

Quin etiam stagno similis, pigraeque paludi,
caeruleus vix est, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marina est,
quae proprium misto de sale pondus habet.
Si roget haec aliquis cur sint narrata Pedoni,
quidve loqui certis iuverit ista modis;
detinui, dicam, tempus, curasque fefelli.
Hunc fructum praesens attulit hora mihi.
Abfuimus solito, dum scribimus ista, dolori:
in mediis nec nos sensimus esse Getis.
At tu, non dubito, quum Thesea carmine laudes,
materiae titulos quin tueare tuae;
quemque refers, imitere virum. Vetat ille profecto
tranquilli comitem temporis esse fidem.
Qui quamquam est factis ingens, et conditur a te
vir tanto, quanto debuit ore cani;
est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
inque fide Theseus quilibet esse potest.
Non tibi sunt hostes ferro clavaque domandi,
per quos vix ulli pervius Isthmos erat:
sed praestandus amor, res non operosa volenti.
Quis labor est puram non temerasse fidem?
Haec tibi, qui perstas indeclinatus amico,
non est quod lingua dicta querente putes.

EPISTOLA XI.

AD GALLIONEM.

Gallio, crimen erit vix excusabile nobis,
carmine te nomen non habuisse meo.
Tu quoque enim, memini, coelesti cuspide facta
fovisti lacrimis vulnera nostra tuis.

.tque utinam, rapti iactura laesus amici,
sensisses ultra, quod quererere, nihil!
[on ita dis placuit, qui te spoliare pudica
coniuge, crudeles non habuere nefas.
[untia nam luctus mihi nuper epistola venit:
lectaque cum lacrimis sunt tua damna meis.
ed neque solari prudentem stultior ausim,
verbaque doctorum nota referre tibi:
nitumque tuum, si non ratione, dolorem
ipsa iampridem suspicor esse mora.
um tua pervenit, dum litera nostra recurrens
tot maria ac terras permeat, annus abit.
emporis officium solatia dicere certi est,
dum dolor in cursu est, dum petit aeger opem.
t quum longa dies sedavit vulnera mentis,
intempestive qui movet, illa novat.
dde quod (atque utinam verum tibi venerit omen!)
coniugio felix iam potes esse novo.

EPISTOLA XII.

AD TUTICANUM.

luo minus in nostris ponaris, amice, libellis,
nominis efficitur conditione tui.
st ego non alium prius hoc dignarer honore;
est aliquis nostrum si modo carmen honor.
ex pedis officio fortunaque nominis obstat;
quaque meos adeas, est via nulla, modos.
am pudet in geminos ita nomen scindere versus,
desinat ut prior hoc, incipiatque minor:
pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
ırctius appellem, Tuticanumque vocem.

Et potes in versum Tuticani more venire;
fiat ut e longa syllaba prima brevis.
Aut producatur, quae nunc correptius exit;
et sit porrecta longa secunda mora.
His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
ridear, et merito pectus habere neger.
Haec mihi caussa fuit dilati muneris huius,
quod meus adiecto foenore reddet ager:
teque canam quacunque nota: tibi carmina mittam,
paene mihi puero cognite paene puer,
perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
non mihi, quam fratri frater, amate minus.
Tu bonus hortator; tu duxque comesque fuisti,
quum regerem tenera frena novella manu.
Saepe ego correxi sub te censore libellos;
saepe tibi admonitu facta litura meo est,
dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
quum te Pierides perdocuere tuae.
Hic tenor, haec viridi concordia coepta iuventa
venit ad albentes illabefacta comas.
Quae nisi te moveant, duro tibi pectora ferro
esse, vel invicto clausa adamante putem.
Sed prius huic desint et bellum et frigora terrae.
invisus nobis quae duo Pontus habet;
et tepidus Boreas, et sit praefrigidus Auster,
et possit fatum mollius esse meum;
quam tua sint lapso praecordia dura sodali.
Hic cumulus nostris absit abestque malis.
Tu modo per Superos (quorum certissimus ille est,
quo tuus assidue Principe crevit honor;)
effice, constanti profugum pietate tuendo,
ne sperata meam deserat aura ratem.
Quid mandem, quaeris? Peream, nisi dicere vix est,

si modo, qui periit, ille perire potest.
Nec, quid agam, invenio, nec quid nolimve velimve:
nec satis utilitas est mea nota mihi.
Crede mihi; miseros prudentia prima relinquit:
et sensus cum re consiliumque fugit.
Ipse, precor, quaeras, qua sim tibi parte iuvandus:
quoque viam facias ad mea vota vado.

EPISTOLA XIII.

AD CARUM.

O mihi non dubios inter memorande sodales,
quique, quod es, vere, Care, vocaris; ave.
Unde saluteris, color hic tibi protinus index
et structura mei carminis esse potest;
non quia mirifica est, sed quod non publica certe:
qualis enim cunque est, non latet esse meam.
Ipse quoque, ut titulum chartae de fronte revellas,
quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
Quamlibet in multis positus noscere libellis;
perque observatas inveniere notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
novimus, atque illi, quem canis, esse pares.
Et mea Musa potest, proprio deprensa colore,
insignis vitiis forsitan esse suis.
'am mala Thersiten prohibebat forma latere,
quam pulcra Nireus conspiciendus erat.
ec te mirari, si sunt vitiosa, decebit.
carmina, quae faciam paene poëta Getes.
pudet! et scripsi Getico sermone libellum:
structaque sunt nostris barbara verba modis.
placui, (gratare mihi) coepique poëtae

inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quaeris? Laudes de Caesare dixi.
Adiuta est novitas numine nostra dei.
Nam patris Augusti docui mortale fuisse
corpus; in aetherias numen abisse domos:
esse parem virtute patri, qui frena rogatus
saepe recusati ceperit imperii:
esse pudicarum te Vestam, Livia, matrum,
ambiguum, nato dignior anne viro:
esse duos iuvenes, firma adiumenta Parentis,
qui dederint animi pignora certa sui.
Haec ubi non patria perlegi scripta Camena,
venit et ad digitos ultima charta meos;
et caput et plenas omnes movere pharetras,
et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas haec quum de Caesare, dixit,
Caesaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit, sed me iam, Care, nivali
sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil prosunt; nocuerunt carmina quondam:
primaque tam miserae caussa fuere fugae.
At tu per studii communia foedera sacri,
per non vile tibi nomen amicitiae;
sic capto Latiis Germanicus hoste catenis
materiam vestris afferat ingeniis;
sic valeant pueri, votum commune deorum:
quos laus formandos est tibi magna datos;
quanta potes praebe nostrae momenta saluti:
quae nisi mutato nulla futura loco est.

EPISTOLA XIV.

AD TUTICANUM.

Haec tibi mittuntur, quem sum modo carmine questus,
non aptum numeris nomen habere meis:
in quibus, excepto quod adhuc utcunque valemus,
nil me praeterea quod iuvet invenies.
Ipsa quoque est invisa salus: suntque ultima vota,
quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista:
hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
mittite, praesenti dum careamus humo.
Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Istro:
si quid et inferius, quam Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
Talia succensent propter mihi verba Tomitae,
iraque carminibus publica mota meis.
Ergo ego cessabo nunquam per carmina laedi,
plectar et incauto semper ab ingenio?
ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor;
telaque adhuc demens, quae nocuere, sequor?
ad veteres scopulos iterum devertor et illas,
in quibus offendit naufraga puppis, aquas?
Sed nihil admisi: nulla est mea culpa, Tomitae,
quos ego, quum loca sim vestra perosus, amo.
Quilibet excutiat nostri monimenta laboris;
litera de vobis est mea questa nihil.
Frigus, et incursus omni de parte timendos,

et quod pulsetur murus ab hoste, queror.
In loca, non homines, verissima crimina dixi.
Culpatis vestrum vos quoque saepe solum.
Esset perpetuo sua quam vitabilis Ascra,
ausa est agricolae Musa docere senis;
et fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa.
Intumuit vati nec tamen Ascra suo.
Quis patriam sollerte magis dilexit Ulixe?
Hoc tamen asperitas indice nota loci est.
Non loca, sed mores scriptis vexavit amaris
Scepsius Ausonios, actaque Roma rea est.
Falsa tamen passa est aequa convicia mente,
obfuit auctori nec fera lingua suo.
At malus interpres populi mihi concitat iram,
inque novum crimen carmina nostra vocat.
Tam felix utinam, quam pectore candidus, essem:
Exstat adhuc nemo saucius ore meo.
Adde, quod, Illyrica si iam pice nigrior essem,
non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter a vobis mea sors excepta, Tomitae,
tam mites Graios indicat esse viros.
Gens mea Peligni regioque domestica Sulmo
non potuit nostris lenior esse malis.
Quem vix incolumi cuiquam salvoque daretis,
is datus a vobis est mihi nuper honor.
Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris;
exceptis, si qui munera legis habent.
Tempora sacrata mea sunt velata corona,
publicus invito quam favor imposuit.
Quam grata est igitur Latonae Delia tellus;
erranti tutum quae dedit una locum;
tam mihi cara Tomis, patria quae sede fugatis
tempus ad hoc nobis hospita fida manet.

Di modo fecissent, placidae spem posset habere
pacis, et a gelido longius axe foret.

EPISTOLA XV.

AD SEXTUM POMPEIUM.

Si quis adhuc usquam nostri non immemor exstat,
quidve relegatus Naso, requirit, agam;
Caesaribus vitam, Sexto debere salutem
me sciat. A superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miserae complectar ut omnia vitae;
a meritis eius pars mihi nulla vacat;
quae numero tot sunt, quot in horto fertilis arvi
Punica sub lento cortice grana rubent:
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor: testere licet: signate Quirites.
Nil opus est legum viribus. ipse loquor.
Inter opes et me, rem parvam, pone paternas.
Pars ego sum census quantulacunque tui.
Quam tua Trinacria est, regnataque terra Philippo,
quam domus Augusto continuata Foro;
quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
quaeque relicta tibi, Sexte, vel emta tenes:
tam tuus en ego sum; cuius te munere tristi
non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam possis, et detur amicius arvum;
remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in dis est, tenta lenire precando
numina, perpetua quae pietate colis.
*Erroris nam tu, vix est discernere, nostri
sis argumentum* maius, an auxilium.

Nec dubitans oro: sed flumine saepe secundo
augetur remis cursus euntis aquae.
Et pudet et metuo, semperque eademque precari;
ne subeant animo taedia iusta tuo.
Verum quid faciam? Res immoderata cupido est.
Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere saepe aliud cupiens, delabor eodem:
ipsa locum per se litera nostra rogat.
Seu tamen effectus habitura est gratia; seu me
dura iubet gelido Parca sub axe mori;
semper inoblita repetam tua munera mente:
et mea me tellus audiet esse tuum:
audiet et coelo posita est quaecunque sub ullo:
transit nostra feros si modo Musa Getas;
teque meae caussam servatoremque salutis,
meque tuum libra norit et aere magis.

EPISTOLA XVI.

AD INVIDUM.

Invide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingeniis summa nocere dies:
famaque post cineres maior venit: et mihi nomen
tunc quoque, quum vivis annumerarer, erat.
Quum foret et Marsus, magnique Rabirius oris,
Iliacusque Macer, sidereusque Pedo:
et, qui Iunonem laesisset in Hercule, Carus;
Iunonis si iam non gener ille foret:
quique dedit Latio carmen regale Severus;
et cum subtili Priscus uterque Numa:
quique vel imparibus numeris, Montane, vel aequis
sufficis; et gemino carmine nomen habes:

qui Penelopae rescribere iussit Ulixen,
errantem saevo per duo lustra mari:
ique suam Troezena, imperfectumque dierum
deseruit celeri morte Sabinus opus:
geniique sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arva senem:
ique canit domitam Camerinus ab Hercule Troiam;
quique sua nomen Phyllide Tuscus habet:
ivolique maris vates, cui credere posses
carmina caeruleos composuisse deos:
ique acies Libycas Romanaque proelia dixit;
et Marius, scripti dexter in omne genus,
inacriusque suae Perseidos auctor, et auctor
Tantalidae reducis Tyndaridosque Lupus:
qui Maeoniam Phaeacida vertit, et una
Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae:
ısaque Turrani tragicis innixa cothurnis:
et tua cum socco Musa, Melisse, levis:
um Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis;
Callimachi Proculus molle teneret iter:
yrus antiquas et erat qui pasceret herbas,
aptaque venanti Gratius arma daret;
idas a Satyris caneret Fontanus amatas,
clauderet imparibus verba Capella modis;
umque forent alii, quorum mihi cuncta referre
nomina longa mora est, carmina vulgus habet:
ient et iuvenes, quorum quod inedita cura est,
appellandorum nil mihi iuris adest;
tamen in turba non ausim, Cotta, silere;
Pieridum lumen, praesidiumque fori;
ternos Cottas cui Messalasque paternos
ıaxima nobilitas ingeminata dedit:)

dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
atque inter tantos, quae legeretur, erat.
Ergo submotum patria proscindere, livor,
desine, neu cineres sparge, cruente, meos.
Omnia perdidimus; tantummodo vita relicta est
praebeat ut sensum materiamque malis.
Quid iuvat exstinctos ferrum dimittere in artus?
Non habet in nobis iam nova plaga locum.

P. OVIDII NASONIS
I B I S.

Tempus ad hoc, lustris iam bis mihi quinque peractis,
omne fuit Musae carmen inerme meae.
nullaque, quae possit, scriptis tot millibus, exstat
litera Nasonis, sanguinolenta legi:
nec quemquam nostri, nisi me, laesere libelli;
artificis periit quum caput Arte sua.
Unus (et hoc ipsum est iniuria magna) perennem
candoris titulum non sinit esse mei.
Quisquis is est, (nam nomen adhuc utcunque tacebo,)
cogit inassuetas sumere tela manus.
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
non sinit exsilio delituisse meo;
vulneraque immitis requiem quaerentia vexat:
iactat et in toto nomina nostra foro:
perpetuoque mihi sociatam foedere lecti
non patitur miseri funera flere viri:
quumque ego quassa meae complectar membra carinae,
naufragii tabulas pugnat habere mei:
et qui debuerat subitas extinguere flammas,
hic praedam medio raptor ab igne petit:
nititur, *ut profugae* desint alimenta senectae.
Heu quanto est nostris dignior ille malis!
t melius! quorum longe mihi maximus ille est,

qui nostras inopes noluit esse vias.
Huic igitur meritas grates, ubicunque licebit,
pro tam mansueto pectore semper agam.
Audiet hoc Pontus; faciet quoque forsitan idem,
terra sit ut propior testificanda mihi.
At tibi, calcasti qui me, violente, iacentem,
quam licet et misero debitus hostis ero.
Desinet esse prius contrarius ignibus humor;
iunctaque cum Luna lumina Solis erunt;
parsque eadem coeli Zephyros emittet et Euros;
et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
et nova fraterno veniet concordia fumo;
quem vetus accensa separat ira pyra;
et ver autumno, brumae miscebitur aestas;
atque eadem regio vesper et ortus erunt:
quam mihi sit tecum, positis, quae sumsimus, armis,
gratia, commissis, improbe, rupta tuis.
[Quam dolor hic unquam spatio evanescere possit,
leniat aut odium tempus et hora meum.]
Pax erit haec nobis, donec mihi vita manebit,
cum pecore infirmo quae solet esse lupis.
Prima quidem coepto committam proelia versu:
non soleant quamvis hoc pede bella geri:
utque petit primo plenum flaventis arenae
nondum calfacti velitis hasta solum,
sic ego te nondum ferro iaculabor acuto:
protinus invisum nec petet hasta caput:
et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
teque brevi, qui sis, dissimulare sinam.
Postmodo, si perges, in te mihi liber iambus
tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
hoc ego devoveo teque tuosque modo:

utque ille, historiis involvam carmina caecis:
non soleam quamvis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide, dicar
oblitus moris iudiciique mei:
et quoniam, qui sis, nondum quaerentibus edo;
Ibidis interea tu quoque nomen habe:
utque mei versus aliquantum noctis habebunt,
sic vitae series tota sit atra tuae.
Haec tibi natali faxo Ianique Kalendis
non mentituro quilibet ore legat.
Dî maris et terrae, quique his meliora tenetis
inter diversos cum Iove regna polos;
huc precor, huc vestras omnes advertite mentes,
et sinite optatis pondus inesse meis:
ipsaque tu, tellus, ipsum cum fluctibus aequor,
ipse meas, aether, accipe, summe, preces:
sideraque, et radiis circumdata Solis imago;
Lunaque, quae nunquam, quo prius, orbe micas;
Noxque, tenebrarum specie reverenda tuarum;
quaeque ratum triplici pollice netis opus;
quique per infernas horrendo murmure valles
imperiuratae laberis, amnis, aquae;
quasque ferunt torto vittatis angue capillis
carceris obscuras ante sedere fores;
vos quoque, plebs Superum, Fauni Satyrique Laresque,
Fluminaque et Nymphae, Semideûmque genus;
denique ab antiquo divi veteresque novique,
in nostrum cuncti tempus adeste, Chao.
Carmina dum capiti malefido dira canuntur,
et peragunt partes ira dolorque suas.
annuite optatis omnes ex ordine nostris,
et sit pars voti nulla caduca mei:

quaeque precor, fiant: ut non mea dicta, sed illa
Pasiphaës generi verba fuisse putet.
Quasque ego transiero poenas, patiatur et illas.
Plenius ingenio sit miser ille meo.
Neve minus noceant fictum execrantia nomen
vota, minus magnos commoveantve deos:
illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin:
qui se scit factis has meruisse preces.
Nulla mora est in me: peragam rata vota sacerdos.
Quisquis ades sacris, ore favete, meis.
Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba:
et fletu madidis Ibin adite genis:
ominibusque malis, pedibusque occurrite laevis:
et nigrae vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales sumere vittas?
Iam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi est: votis mora tristibus absit.
Da iugulum cultris, hostia dira, meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas·
deneget afflatus ventus et aura suos.
Nec tibi Sol clarus, nec sit tibi lucida Phoebe:
destituant oculos sidera clara tuos.
Nec se Vulcanus, nec se tibi praebeat aër:
nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exsul, inops erres, alienaque limina lustres:
exiguumque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet aegra dolore·
noxque die gravior sit tibi, nocte dies.
Sisque miser semper: nec sis miserabilis ulli.
Gaudeat adversis femina virque tuis.
Accedat lacrimis odium, dignusque puteris,
qui, mala quum tuleris plurima, plura feras.
Sitque (quod est rarum) solito defecta favore

nae facies invidiosa tuae.
ıe non desit, desit tibi copia mortis.
m fugiat vita coacta necem.
que diu cruciatos spiritus artus
t, et longa torqueat ante mora.
. Dedit ipse mihi modo signa futuri
us: et a laeva moesta volavit avis.
), quae voveo, Superos motura putabo:
: tuae mortis, perfide, semper alar.
a dies, quae te mihi subtrahet olim:
lla dies, quae mihi tarda venit:
ıanc animam, nimium tibi saepe petitam,
t illa dies, quae mihi sera venit;
lor hic unquam spatio evanescere possit:
aut odium tempus et hora meum.
.nt iaculis dum Thraces, Iazyges arcu,
:pidus Ganges, frigidus Ister erit:
ım montes, dum pabula mollia campi,
'iberis flavas Tuscus habebit aquas;
am tecum: nec mors mihi finiet iras;
sed in manes manibus arma dabit.
›que, quum fuero vacuas dilapsus in auras,
nis manes oderit umbra tuos.
oque factorum veniam memor umbra tuorum:
ıar et vultus ossea larva tuos.
, quod nolim, longis consumtus ab annis:
anu facta morte solutus ero:
immensas iactabor naufragus undas;
que longinquus viscera piscis edet:
:grinae carpent mea membra volucres;
'*eo tingent* sanguine rostra lupi:
ıis dignatus erit supponere terrae,

aut dare plebeio corpus inane rogo:
quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,
et tendam gelidas ultor in ora manus.
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris
excutiam somnos, visus adesse, tuos.
Denique quidquid ages, ante os oculosque volabo,
et querar, et nulla sede quietus eris.
Verbera torta dabunt sonitum; nexaeque colubris
conscia fumabunt semper ad ora faces.
His vivus furiis agitabere; mortuus isdem;
et brevior poena vita futura tua est.
Nec tibi continget funus lacrimaeque tuorum.
Indeploratum proiiciere caput:
carnificisque manu, populo plaudente, traheris,
infixusque tuis ossibus uncus erit.
Ipsae te fugient, quae carpunt omnia, flammae:
respuet invisum iusta cadaver humus.
Unguibus et rostro tardus trahet ilia vultur;
et scindent avidae perfida corda canes:
deque tuo fiet (licet hac sis laude superbus,)
insatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elysiis diversa fugabere campis;
quasque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum volvensque petensque;
quique agitur rapidae vinctus ab orbe rotae;
quaeque gerunt humeris perituras Belides undas,
exsulis Aegypti, turba cruenta, nurus.
Poma pater Pelopis praesentia quaerit, et idem
semper eget liquidis, semper abundat aquis;
iugeribusque novem qui summus distat ab imo,
visceraque assiduae debita praebet avi.
Hic tibi de Furiis scindet latus una flagello,
ut sceleris numeros confiteare tui:

altera Tartareis sectos dabit unguibus artus:
tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur umbra; tuasque
Aeacus in poenas ingeniosus erit.
In te transcribet veterum tormenta virorum;
manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphe, cui tradas revolubile pondus, habebis:
versabunt celeres nunc nova membra rotae.
Hic erit, et ramos frustra qui captet et undas:
hic inconsumto viscere pascet aves.
Nec mortis poenas mors altera finiet huius:
horaque erit tantis ultima nulla malis.
Inde ego pauca canam; frondes ut si quis in Ida,
aut summam Libyco de mare carpat aquam.
Nam neque, quot flores Sicula nascantur in Hybla,
quotve ferat, dicam, terra Cilissa crocos:
nec quum tristis hiems Aquilonis inhorruit alis,
quam multa fiat grandine canus Athos:
nec mala voce mea poterunt tua cuncta referri,
ora licet tribuas multiplicata mihi.
Tot tibi vae misero venient talesque ruinae,
ut cogi in lacrimas me quoque posse putem.
Illae me lacrimae facient sine fine beatum:
dulcior hic risu tunc mihi fletus erit.
Natus es infelix; ita dî voluere; nec ulla
commoda nascenti stella levisve fuit.
Non Venus affulsit, non illa Iupiter hora:
Lunaque non apto Solve fuere loco.
Nec satis utiliter positos tibi praebuit ignes,
quem peperit magno lucida Maia Iovi.
Te fera, nec quidquam placidum spondentia, Martis
sidera presserunt, falciferique senis.
Lux quoque natalis, ne quid, nisi triste, videres,

turpis et inductis nubibus atra fuit.
Haec est, in Fastis cui dat gravia Allia nomen;
quaeque dies Ibin, publica damna, tulit:
qui simul impurae matris prolapsus ab alvo
Cinyphiam foedo corpore pressit humum,
sedit in adverso nocturnus culmine bubo,
funereoque graves edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lavere palustribus ulvis,
qua cava de Stygiis fluxerat unda vadis;
pectoraque unxerunt Erebeae felle colubrae:
terque cruentatas increpuere manus:
gutturáque imbuerunt infantia lacte canino.
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde suae rabiem nutricis alumnus;
latrat et in toto verba canina foro.
Membraque vinxerunt tinctis ferrugine pannis.
a male deserto quos rapuere rogo.
Et, ne non fultum nuda tellure iaceret,
molle super silices imposuere caput.
Iamque recessurae viridi de stipite factas
admorunt oculis usque sub ora faces.
Flebat, ut est infans fumis contactus amaris;
de tribus est quum sic una locuta soror:
Tempus in immensum lacrimas tibi vovimus istas,
quae semper caussa sufficiente cadent.
Dixerat: et Clotho iussit promissa valere:
nevit et infesta stamina pulla manu.
Et ne longa suo praesagia diceret ore:
fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego sum vates: ex me tua vulnera disces;
dent modo di vires in mea verba suas:
carminibusque meis accedant pondera rerum,
quae rata per luctus experiere tuos.

Neve sine exemplis aevi cruciere prioris;
sint tua Troianis non leviora malis:
quantaque clavigeri Poeantius Herculis heres,
tanta venenato vulnera crure geras:
nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervae,
armatusque tulit vulnus, inermis opem:
quique ab equo praeceps in Aleïa decidit arva;
exitio facies cui sua paene fuit.
Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque ministro
praetentes baculo, luminis orbus, iter:
nec plus adspicias, quam quem sua filia rexit,
expertus scelus est cuius uterque parens:
qualis erat, postquam est iudex de lite iocosa
sumtus, Apollinea clarus in arte senex:
qualis et ille fuit, quo praecipiente columba
est data Palladiae praevia duxque rati:
quique oculis caruit, per quos male viderat aurum:
inferias nato quos dedit orba parens;
pastor ut Aetnaeus, cui casus ante futuros
Telemus Eurymides vaticinatus erat;
ut duo Phinidae, quibus idem lumen ademit,
qui dedit: ut Thamyrae Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra secet, Saturnus ut illas
subsecuit partes, unde creatus erat.
Nec tibi sit tumidis melior Neptunus in undis,
quam cui sunt subitae frater et uxor aves:
sollertique viro, lacerae quem fracta tenentem
membra ratis Semeles est miserata soror.
Vel tua, ne poenae genus hoc cognoverit unus,
viscera diversis scissa ferantur equis:
vel quae, qui redimi Romano turpe putavit,
a duce Puniceo pertulit, ipse feras.
Nec tibi subsidio praesens sit numen; ut illi,

cui nihil Hercei profuit ara Iovis.
Utque dedit saltus de summo Thessalus Ossa;
tu quoque saxoso praecipitere iugo.
Aut velut Euryali, qui sceptrum cepit ab illo,
sint artus avidis anguibus esca tui.
Vel tua maturet, sicut Minoïa fata,
per caput infusae fervidus humor aquae,
utque parum mitis, sed non impune, Prometheus,
aërias volucres sanguine fixus alas.
Ac, velut Etracides, magno ter ab Hercule quintus,
caesus in immensum proiiciare fretum.
Aut, ut Amyntiadem, turpi dilectus amore
oderit, et saevo vulneret ense puer.
Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
quam qui cornigero de Iove natus erat.
More vel intereas capti suspensus Achaei,
qui miser aurifera teste pependit aqua.
Aut ut Achillidae cognato nomine clarum
opprimat hostili tegula iacta manu.
Nec tua, quam Pyrrhi, felicius ossa quiescant;
sparsa per Ambracias quae iacuere vias.
Nataque ut Aeacidae, iaculis moriaris adactis.
Non licet hoc Cereri dissimulare nefas:
utque nepos dicti nostro modo carmine regis,
cantharidum succos dante parente bibas:
aut pia te caeso dicatur adultera: sicut,
qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est:
inque pyram tecum carissima corpora mittas;
quem finem vitae Sardanapalus habet·
utque Iovis Libyci templum violare parantis,
acta Noto vultus condat arena tuos:
utque necatorum Darei fraude secundi,
sic tua subsidens devoret ora cinis:

Aut, ut olivifera quondam Sicyone profecto,
sit frigus mortis caussa famesque tuae:
aut, ut Atarnites, insutus pelle iuvenci
turpiter ad dominum praeda ferare tuum:
inque tuo thalamo ritu iugulere Pheraei;
qui datus est leto coniugis ense suae.
Quosque putas fidos, ut Larissaeus Alevas,
vulnere non fidos experiare tuo:
utque Milon, sub quo cruciata est Pisa tyranno,
vivus in occultas praecipiteris aquas:
quaeque in Adimantum, Phliasia regna tenentem,
ab Iove venerunt, te quoque tela petant:
aut ut Amastriacis quondam Lenaeus ab oris
nudus Achillea destituaris humo:
utque vel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
est Larissaeis raptus ab hoste rotis:
vel qui, quae fuerat tutatus moenia saepe,
corpore lustravit non diuturna suo:
utque novum passa genus Hippomeneïde poenae,
tractus in Actaea fertur adulter humo:
sic, ubi vita tuos invisa reliquerit artus,
ultores rapiant turpe cadaver equi.
Viscera sic aliquis scopulus tua figat; ut olim
fixa sub Euboico Graia fuere sinu.
Utque ferox periit et fulmine et aequore raptor;
sic te mersuras adiuvet ignis aquas.
Mens quoque sic Furiis vecors agitetur, ut illi,
unum cui toto corpore vulnus erat;
utque Dryantidae Rhodopeïa regna tenenti,
in gemino dispar cui pede cultus erat;
ut fuit Oetaeo quondam, generoque draconum,
Tisamenique patri, Callirhoësque viro.
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,

qua potuit Tydeus erubuisse nuru;
quaeque sui Venerem iunxit cum fratre mariti,
Locris in ancillae dissimulata necem.
Tam quoque di faciant possis gaudere fideli
coniuge, quam Talai Tyndareique gener:
quaeque parare suis letum patruelibus ausae
Belides assidua colla premuntur aqua.
Byblidos et Canaces, sicut facit, ardeat igne,
nec, nisi per crimen, sit tibi nota soror.
Filia si fuerit; sit quod Pelopea Thyestae,
Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.
Neve magis pia sit capitique parentis amica,
quam tua vel, Pterela, vel tibi, Nise, fuit,
infamemque locum sceleris quae nomine fecit,
pressit et inductis membra paterna rotis.
Ut iuvenes, pereas, proiecta cadavera quorum
oraque Pisaeae sustinuere fores:
ut qui perfusam miserorum caede procorum
ipse suo melius sanguine tinxit humum:
proditor ut saevi periit auriga tyranni,
qui nova Myrtoae nomina fecit aquae:
ut qui velocem frustra petiere puellam;
dum facta est pomis tardior illa tribus:
ut qui tecta, novi formam celantia monstri,
intrarunt caecae non redeunda domus:
ut quorum Aeacides misit violentus in altum
corpora cum senis altera sena rogum:
ut quos, obscuri victos ambagibus oris,
legimus infandae Sphinga dedisse neci:
ut qui Bistoniae templo cecidere Minervae;
propter quod facies nunc quoque tecta deae est:
ut qui Threïcii quondam praesepia regis
fecerunt dapibus sanguinolenta suis:

Therodamanteos ut qui sensere leones;
quique Thoanteae Taurica sacra deae:
ut quos Scylla vorax, Scyllaeque adversa Charybdis,
Dulichiae pavidos eripuere rati:
ut quos demisit vastam Polyphemus in alvum:
aut Laestrygonias qui subiere manus:
ut quos dux Poenus mersit putealibus undis,
et iacto canas pulvere fecit aquas:
et velut Icaridos famulae periere procique,
inque caput domini qui dabat arma procis:
ut iacet Aonio luctator ab hospite fusus,
qui (mirum) victor, quum cecidisset, erat:
ut quos Antaei fortes pressere lacerti;
quosque ferae morti Lemnia turba dedit:
ut qui post longum sacri monstrator iniqui
elicuit pluvias victima caesus aquas:
frater ut Antaei, quo sanguine debuit, aras
tinxit; et exemplis occidit ipse suis:
ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis
impius humano viscere pavit equos:
ut duo diversis sub eodem vindice caesi
temporibus Nessus, Dexamenique gener:
ut pronepos, Saturne, tuus, quem reddere vitam
ipse Coronides vidit ab urbe sua:
ut Sinis, et Sciron, et cum Polypemone natus,
quique homo parte sui, parte iuvencus erat:
quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
aequoris adspiciens huius et huius aquas:
quaeque Ceres vidit laeto pereuntia vultu
corpora Thesea Cercyonea manu.
Haec tibi, quem precibus iustis mea devovet ira,
eveniant, aut his non leviora malis.
Qualis Achaemenides Sicula desertus in Aetna,

Troica quum vidit vela venire, fuit:
qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
quique tenent pontem, quae tibi peior erit.
Filius et Cereris frustra tibi semper ametur;
destituatque tuas usque petitus opes.
Utque per alternos unda labente recursus
subtrahitur presso mollis arena pedi;
sic tua nescio quo semper fortuna liquescat:
lapsaque per medias effluat usque manus:
utque pater solitae varias mutare figuras
plenus inexstincta conficiare fame:
nec dapis humanae tibi erunt fastidia: quaque
parte potes, Tydeus temporis huius eris:
atque aliquid facias, a vespere rursus ad ortus
cur externati Solis agantur equi.
Foeda Lycaoniae repetes convivia mensae,
tentabisque cibi fallere fraude Iovem.
Teque aliquis posito tentet vim numinis opto:
Tantalides tu sis, Tereidesque puer:
et tua sic latos spargantur membra per agros,
tanquam quae patrias detinuere vias.
Aere Perilleo veros imitere iuvencos,
ad formam tauri conveniente sono:
utque ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
more bovis, Paphio clausus in aere gemas:
dumque redire voles aevi melioris in annos,
ut vetus Admeti decipiare socer:
atque eques in medii mergare voragine coeni,
dummodo sint facti nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
Sidonia iactis Graia per arva manu:
et quae Penthides fecit, fraterque Medusae,
eveniant capiti vota sinistra tuo:

et quibus exiguo volucris devota libello est,
corpora proiecta quae sua purgat aqua:
vulnera totque feras, quot dicitur ille tulisse,
cuius ab inferiis culter abesse solet:
attonitusque seces, ut quos Cybeleïa mater
incitat, ad Phrygios, vilia membra, modos:
deque viro fias nec vir nec femina, ut Attys:
et quatias molli tympana rauca manu:
inque pecus Magnae subito vertare Parentis:
victor ut est celeri victaque versa pede:
solaque Limone poenam ne senserit illam,
et tua dente fero viscera carpat equus:
aut, ut Cassandreus, domino non mitior illo,
saucius ingesta contumuleris humo:
aut, ut Abantiades, aut ut Cygneïus heros,
caesus in aequoreas praecipiteris aquas:
victima vel Phoebo sacras macteris ad aras,
quam tulit a saevo Theudotus hoste necem.
Aut te devoveat certis Abdera diebus,
saxaque devotum grandine plura petant:
aut Iovis infesti telo feriare trisulco:
ut satus Hipponoo, Dosithoësque pater:
ut soror Autonoës, ut cui matertera Maia est:
ut temere optatos qui male rexit equos:
ut ferus Aeolides, ut sanguine natus eodem,
quo genita est, liquidis quae caret Arctos aquis:
ut Macedo rapidis icta est cum coniuge flammis;
sic, precor, aetherii vindicis igne cadas:
praedaque sis illis, quibus est Latonia Delos
ante diem rapto non adeunda Thaso:
quique verecundae speculantem labra Dianae,
quique Crotopiaden diripuere Linon.
Neve venenato levius feriaris ab angue,

quam senis Oeagri Calliopesque nurus.
quam puer Hypsipyles: quam qui cava primus ac
cuspide suspecti robora fixit equi:
neve gradus adeas Elpenore cautius altos:
vimque feras vini, quo tulit ille modo;
tamque cadas domitus, quam quisquis ad ar vocantem
iuvit inhumanum Thiodamanta Dryops:
quam ferus ipse suo periit mactatus in antro
proditus inclusae Cacus ab ore bovis:
quam qui dona tulit Lernaeo tincta veneno,
Euboicasque suo sanguine tinxit aquas:
vel de praecipiti venias in Tartara saxo,
ut qui Socraticum de nece legit opus:
ut qui Theseae fallacia vela carinae
vidit: ut Iliaca missus ab arce puer:
ut teneri nutrix, eadem matertera, Bacchi
ut cui caussa necis serra reperta fuit:
Lydia se scopulis ut virgo misit ab altis,
dixerat invito quae mala verba deo.
Feta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
sitque Phayllaeae caussa leaena necis.
Quique Lycurgiden letavit, et arbore natum,
Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper
isque vel exanimis faciat tibi vulnus, ut illi,
ora super fixi quem cecidere suis.
Atque idem simili pinus quem morte peremit,
Phryx et venator sis Berecyntiades.
Si tua contigerit Minoas puppis arenas;
te Corcyraeum Cressia turba putet:
Lapsuramque domum subeas, ut sanguis Aleva
stella Leoprepidae quum fuit aequa viro.
Utque vel Evenus torrenti flumine mersus,

nomina des rapidae, vel Tiberinus, aquae.
Astacidaeque modo defixa cadavere trunco,
digna feris, homini sit caput esca tuum.
Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
des tua succensae membra cremanda pyrae:
inclususque necem cavea patiaris, ut ille
non profecturae conditor historiae.
Utque repertori nocuit pugnacis iambi,
sic sit in exitium lingua proterva tuum.
Utque parum stabili qui carmine laesit Athenas,
invisus pereas deficiente cibo.
Utve lyrae vates fertur periisse severae;
caussa sit exitii dextera laesa tui.
Utque Agamemnonio vulnus dedit anguis Orestae:
tu quoque de morsu virus habente cadas.
Sit tibi coniugii nox prima novissima vitae.
Eupolis hoc periit et nova nupta modo.
Utque cothurnatum cecidisse Lycophrona narrant,
haereat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in silvis manibus spargare tuorum:
sparsus ut est Thebis angue creatus avo.
Perque feros montes tauro rapiente traharis:
ut tracta est coniux imperiosa Lyci.
Quodque suae passa est pellex invita sorori,
excidat ante pedes lingua resecta tuos.
Conditor ut tardae, Blaesus cognomine, Cyrrhae,
orbis in innumeris inveniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achaeo,
noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus et in duris carparis viscera saxis:
ut cui Pyrrha sui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides referas exempla Thyestae,
inque tui caesus viscera patris eas.

Trunca geras saevo mutilatis partibus ense,
qualia Mimnermi membra fuisse ferunt.
Utve Syracosio praestricta fauce poëtae,
sic animae laqueo sit via clausa tuae.
Nudaque direpta pateant tua viscera pelle,
ut Phrygium cuius nomina flumen habet.
Saxificae videas infelix ora Medusae,
Cephenum multos quae dedit una neci.
Potniadum morsus subeas, ut Glaucus, equarum;
inque maris salias, Glaucus ut alter, aquas.
Utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
praefocent animae Gnosia mella viam.
Sollicitoque bibas, Anyti doctissimus olim
imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi, si quid amas, felicius Haemone cedat:
utque sua Macareus, sic potiare tua.
Vel videas, quod iam, quum flammae cuncta tenerent,
Hectoreus patria vidit ab arce puer.
Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus;
per facinus soror est cui sua facta parens.
Ossibus inque tuis teli genus haereat illud,
traditur Icarii quo cecidisse gener.
Utque loquax in equo est elisus guttura acerno,
sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut ut Anaxarchus pila minuaris in alta,
iactaque pro solitis frugibus ossa sonent.
Utque patrem Psamathes, condat te Phoebus in ima
Tartara; quod natae fecerat ille suae.
Inque tuos ea pestis eat, quam dextra Choroebi
vicit, opem miseris Argolicisque tulit.
Utque nepos Aethrae, Veneris periturus ob iram,
exsul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes magnas ut perdidit hospes alumnum;

perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
Utque ferunt fratres sex cum Damasichthone caesos:
intereat tecum sic genus omne tuum.
Addidit ut fidicen miseris sua funera natis;
sic tibi sint vitae taedia iusta tuae.
Utve soror Pelopis, saxo dureris oborto,
et laesus lingua Battus ab ipse sua.
Aëra si misso vacuum iaculabere disco,
quo puer Oebalides, ictus ab orbe cadas.
Si qua per alternos pulsabitur unda lacertos,
amnis Abydena sit tibi peior aqua.
Comicus ut mediis periit, dum nabat, in undis;
et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut ubi ventosum superaris naufragus aequor,
contacta pereas, ut Palinurus, humo.
Utque cothurnatum vatem tutela Dianae,
dilaniet vigilum te quoque turba canum.
Aut ut Trinacrius, salias super ora gigantis,
plurima qua flammas Sicanis Aetna vomit.
Diripiantque tuos insanis unguibus artus
Strymoniae matres, Orpheos esse ratae.
Natus ut Althaeae flammis absentibus arsit,
sic tuus ardescat stipitis igne rogus.
Ut nova Phasiaca comprensa est nupta corona,
utque pater nuptae, cumque parente domus;
ut cruor Herculeos abiit diffusus in artus;
corpora pestiferum sic tua virus edat.
Qua sua Penthiden proles est ulta Lycurgum,
haec maneat teli te quoque plaga novi:
utque Milon, robur diducere fissile tentes,
nec possis captas inde referre manus.
Muneribusque tuis laedaris, ut Icarus; in quem
intulit armatas ebria turba manus.

Quodque dolore necis patriae pia filia fecit,
vincula per laquei fac tibi guttur eat.
Obstructoque famem patiaris limine tecti,
ut legem poenae cui dedit ipsa parens.
Illius exemplo violes simulacra Dianae,
Aulidis a portu qui leve vertit iter.
Naupliadaeve modo ficto pro crimine poenas
morte luas: nec te non meruisse iuvet.
Aethalion vita spoliavit ut Isidis hospes,
quem memor a sacris nunc quoque pellit Ion.
Utque Melanthea tenebris a caede latentem
prodidit officio luminis orba parens;
sic tua coniectis fodiantur pectora telis;
sic, precor, auxiliis impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,
acta Phrygi timido est, nox tibi talis eat.
Nec tu, quam Rhesus, somno meliore quiescas,
quam comites Rhesi tum necis, ante viae:
quam quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
impiger Hyrtacides, Hyrtacidaeque comes.
Cliniadaeque modo circumdatus ignibus atris
membra feras Stygiae semicremata rati.
Utque Remo muros auso transire recentes,
noxia sint capiti rustica tela tuo.
Denique Sarmaticas inter Geticasque sagittas,
his precor ut vivas, et moriare locis.
Haec tibi tantisper subito sunt missa libello,
immemores ne nos esse querare tui.
Pauca quidem, fateor; sed dî dent plura rogatis,
multiplicentque suo vota favore mea.
Postmodo plura leges, et nomen habentia verum,
et pede, quo debent acria bella geri.

P. OVIDII NASONIS
FRAGMENTA.*

EX MEDEA.

Quintil. *lib. VIII. cap. V. Nam cum sit rectum. nocere facile est, prodesse difficile, vehementius apud Ovidium Medea dicit,*

Servare potui: perdere an possim rogas?

Item:

Feror huc illuc, ut plena deo.

Sen. Suasor. III.

EX EPIGRAMMATIS.

Cur ego non dicam, Furia, te furiam?

Fab. lib. IX. cap. III.

Item:

Ride, si sapis, o puella, ride;
Pelignus, puto, dixerat poeta.

Mart. lib. II. Epigr. XLI

Item:

Larte ferox caeso Cossus opima tulit.

Prisc. lib. V.

EX PHAENOMENIS.

Tot numero, talique deus simulacra figura

re uxore necata, socero caussa sim orbitatis? Discedam et civitate: fugiam: exsulabo: utcunque potero, desiderium misera et crudeli patientia perferam. Morerer, si solus moriturus essem.

In codice poëmatiorum veterum longe antiquissimo, quem apud V. cl. Petrum Scriverium vidi, Ovidio hoc epigramma ineditum adscribebatur,

Iam nitidum liquidis Phoebus iubar intulit undis,
  emeritam renovans Tethyos amne facem.
Astra subit niveis Phoebe subvecta iuvencis,
  mitis et aetherio labitur axe sopor:
alludunt teneri tremulis cum matribus agni,
  lacteolasque animas lacteus humor alit.

In eodem codice Argumenta librorum Virgilianorum nostro etiam adscribebantur, ut et in multis aliis exemplaribus vetustis, quae vidi. Sed perperam. Denique in antiquo libro Georgii Fabricii, hoc epigramma de Lucretia Nasonis nomen ostentabat,

Cum foderet ferro castum Lucretia pectus,
  sanguinis et torrens egrederetur, ait:
procedant testes, me non placuisse tyranno,
  ante virum sanguis, spiritus ante deos.

Sed iam satis. Nam illas ineptissimorum hominum de Pulice, Philomela, et his similes nugas quis Ovidio adscribi patienter aut aequo animo ferat? Carmen etiam Panegyricum ad Pisonem ad alia iam castra iure optimo transivit. HEINS.